

A
L 5069

ILONA LEIMANE

VILKAČU

MANTINIECE

5069

VILKAČU MANTINIĒCE



MCMXLIII





Brālim Jānim dāvināts



I L O N A
L E I M A N E

VILKAČU
MANTINIECE

ROMĀNS



B-
L-1

5069

ILONA LEIMANE

VILKAČU
MANTINIECE

ROMĀNS

OLĢERTA ABELĪTES
KOKA GREBUMI UN IEKĀRTOJUMS

RĪGĀ, 1943
ERNESTA KREIŠMAŅA IZDEVNIECĪBA

ПРОВЕРЕН
1949 г.

Latv. PĀR Valsts biblioteka

64 -80.932

0309046521

AfV Nr. II/00540. Metiens 6000 eks. Papīrs:
dr. nesat. 47 kg — 61 × 86 cm no spiestuves
krājuma. Iespiesta un brošēta Izdevniecībā un
spiestuvē »Tēvija«. Iznākusi 1943. g. martā.



Ists zemnieks nav daudzvārdīgs. Viņš runā īsi un zīmīgi. Nedaudz vārdos tas izsaka savas vajadzības, dažos teikumos atstāsta kādu priecīgu vai bēdīgu notikumu. Viņa stāsts ir aprauts un skops, bet viņa valodā dzirkst pirmatnējs svai-gums un spēks, un tā līdzinās sulīgās krāsās droši tvertai gleznai.

«Viņi iegāja labā vietā,» saka zemnieks, un ar to jau ir daudz ko pateicis, jo pēkšņi tev acīs ieguļas zemes gabals ar iestrādātiem laukiem, zālainām pļavām un nelielu mežu. Lapu koku un ābeļu vidū parādās varbūt drusku zemē iegrimusi, bet gluži veselu jumtu dzīvojamā māja. Tā nav jauna,

bet nav arī tik veca, lai ienācējam jau pirmajā ziemā būtu jāķeras pie baļķu vešanas un steidzīgi jāgudro par labākas mītnes celšanu.

Pagalma vidū redzama aka. Vindas galā šūpojas glums, nosūnojis, apgrauztām malām spainis. Grauzuma zīmes tur atstājuši zirgi, kuņģus ceļavīri, nakti gažām braukdami, šad tad pie akas dzirdījuši. Šī māja atrodas ceļa malā, un tamdēļ jo vairāk tā izpelnījusies labas vietas slavu. Akā ieplūst avota ūdens. Tas ir vēss un skaidrs un garšīgāks nekā citur.

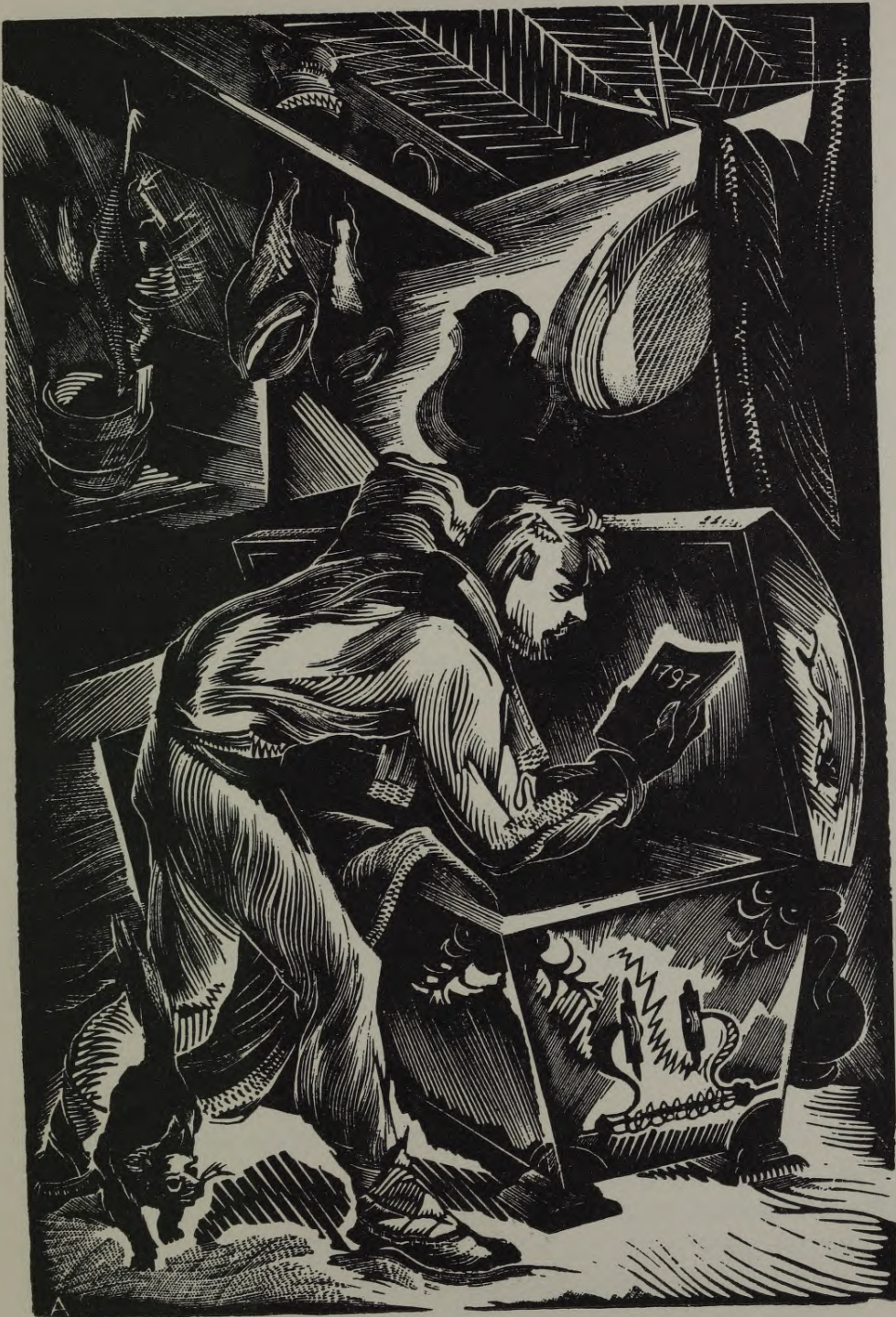
Turpat tālāk gluži pa rokai atrodas pārējās saimniecības ēkas. Kūtij un stallim jumts gan tāds kā izplūkāts. Vietvietām salmu segums pavisam plāns un caurspīdīgs un izskatās pēc gaisā saslietām redelēm. Bet tas nekas: pēc pirmā kūluma to var nosegt ar biezu salmu kārtu.

Klēts un ratnīca, kas abas zem viena jumta, ir visjaunākās ēkas saimniecībā. Dēļu tiltiņš klētspriekšā vēl spoži balts un nenostaigāts. Divi milzīgi dzirnakmeņi no vectēvu laikiem sartinājušies turpat zemē kā divi aizmiguši zalkši. Blakus ratnīcas durvis plaši atveřamas, un tur var iebrukt zirgu ar visu pajūgu.

Glīta ir jaunā zedeņu sēta, kas visgarām noaugusi ar kokrozītēm un kā resna stīpa satur cieši kopā visas ēkas un pagalmu. Aiz tās, labu gabaliņu nostāk, tīruma malā stāv rija. Tā ir veca un palikusi tur no tiem laikiem, kad vēl tanī dzīvojuši cilvēki un tūlīt pēc pirmā miega daudzījuši spriguļus. Tagad piedarbam durvis izgāzušās, klons izbīrījis. Un tomēr tā ir laba vieta. Tur droši var iesākt dzīvi ar izredzēm kādreiz tikt uz augšu.

Tādas vietas Dandzenieku ezergalā vecvecos laikos neesot bijis. Šis pagasta stūris, kaut arī atrazdamies ūdens malā, bijis visvisādiem kokiem un krūmiem aizaudzis kakts, kur cilvēki baidījušies apmesties. Pašā ezermalā divas vietas gan savā laikā esot tikušas iemērītas, bet gribētāju tām neatradies. Zemes gabals ar mežu un ciņainu pļavu nav nekāds kārdinošs darba lauks. Tas prasa daudz spēka un sīkstuma. Cilvēki vispirms meklē kaut ko labāku.

No vienas puses vecas egles un priedes kā augsta sēta apņēmušas Silezeru. Krēslainajās pazarēs, gredzenos savijušās, augušas papardes. Pa brūklenāju zaļumu, kas pelēkajās sūnās stāipījies dzīvs un smags, skraidījušas stirnas. Sīkas un robainas ēnas kritušas gar koku stumbriem un vilkušās pa zemi kā izbadējušās irbes. Biezoknī ieklīdušiem lūku plēsājiem tās



dienas laikā nīrbējušas gar acīm tāpat kā maldugunis, kuņas pusnaktī bārstījis vadātājs, mulsinādams vientuļus gājējus. Kāda sieva, iedama vīzēm lūkus plēst, esot tur tikusi tā nobiedēta, ka, pašai nemanot, bailēs iemukusi dūksnājā un sapiņusies dzērvju kājās un puplakšos. Viņa savā prātā iedomājusies, ka pats purva velns to sagūstījis. Vēlāk gan, kad atsvabinājusies no stiepekļiem, tā visu sapratusi, bet savu skaidro valodu neesot nekad vairs atguvusi.

Pats Silezers mežainajā apvidū toreiz spīdējis kā liela un noslēpumaina acs. Milzīgs akmens gulējis ezerā, izslējis augstu virs ūdens savu pelēko kūkumu.

Otrpus ezera pacēlies akmeņiem aplipsis kalns. Ap akmeņiem locījusies ciesa, ziedējušas peļulēcas. Vietumis šūpojis pa šmaugam bērziņam un izstīdzējušai priedei.

Lejā klājusies kadiķu puduļiem pieaugusi ciņaina pļava. Tur saulē gozējušās čūskas un lodājušas ķirzakas. Tā ir bijusi viena no tām vietām, kas kādreiz tikusi ezermalā iemērīta. Otra vieta bijusi pats kalns ar visu lēzeno nogāzi.

Ziemu, kad dziļi sniegi kārtu kārtām noseguši zemi un kokus, Dandzenieku ezergals izskatījies kā smagiem kupeņiem pievelts un bieziem, spožiem tikliem aizausts stūris, kuņā iemetusies un nocietinājusies pati bargā ziemas sirds. Piesnigušās un apledojušās egļu galotnes lepni turējušās gaisā kā vecu vīru sirmās bārdas. Stingi un akli bez kāda ceļa, bez jebkādas iemītas takas meža vidū gulējuši sniegainie klajumi. Tikai iesalušas zvēru pēdas bijušas redzamas kā gludā vietā asi ieskrāpētas zīmes, kas liecinājušas par dzīvības pastāvēšanu sniegiem aizbirušajā ezermalā.

Bet tad kādā dienā tur uzradušies cilvēki. Un lūk, par šiem cilvēkiem neviens nevarējis sacīt: viņi iegāja labā vietā. Kas tā par vietu, to Dandzeniekos zināja katrs, nezināmi viņiem bija tikai svešie ienācēji. Runāja, ka tie savu laimi jau esot visur izmeklējušies un, nevarēdami citur nekur to atrast, dusmu

un īgnuma pilni izraudzījušies par spīti sev un citiem vissliktākās vietas pasaulē. Bet ka tie tomēr nav nekādi nieka vīri, tas visiem bijis skaidrs.

Kalnā viena ģimene, lejā otra. Uzņemties iekopt akmeņainu kalnu vai arī striegoni var tikai tāds, kam netrūkst izturības un sīkstuma, bet vēl jo vairāk ticības sava paša spēkiem.

Daži pagasta ļaudis vēl zināja stāstīt, ka abi šie vīri esot divi no četriem brāļiem, kas kādā muižā bijuši krietni strādnieki. Lai paglābtos no zaldātiem, lielskungs brāļiem devis padomu diviem no tiem nosaukties citā uzvārdā. Tā divi brāļi kļuvuši par Sveķiem, un divi palikuši vecajā Āboliņu uzvārdā.

Par šo labo padomu kungs tad esot viņiem uzdevis iekopt aizaugušo Silezera stūri. Iznācis tā, ka kalnā uzkāpis Āboliņš, bet lejā palicis Sveķis.

Vai tas tā, vai citādi, to neviens īsti nezināja. Zināja tikai to, ka viņi abi tur ieradušies vienā pavasarī un viņu pirmās darba dienas pagājušas katram savā zemes gabalā ūdens dzīslu meklējot.

Lejas saimniekam to laimējies atrast pirmajam. Un tas, lūk, neesot bijis labi, jo cilvēks, kas staigājis pa kalna augšu, ņēmis viņam to ļaunā. Patiesībā gan ūdens dzīslu neesot atradis pats lejas saimnieks, bet viņa sieva. Viņai esot bijušas tādas spējas. Kārkla vicu aiz diviem kāsišiem rokā turēdama, tā apstaigājusi pļavu un meklējusi akai vietu. Šķērsojot ūdens dzīslu, vicas gals liecies uz zemi. Tā bijusi zīme, ka apakšā ūdens.

Savu palīdzību tā piedāvājusi arī kaimiņam, bet kalna saimnieks, kas necietis sieviešu iejaukšanos vīru lietās, lejas saimnieces palīdzību strupī noraidījis un turpmāk to uzlūkojis ar zināmu neuzticību. Pēc viņa saprašanas bijis, ka sievas māka esot velna gudrība.

Un tā noticis, ka lejieši savā daļā aku izrakuši pirmie.

Ūdens dzīslu meklēdams, kalna saimnieks palicis ar visiem darbiem iepakaļ. Kad beidzot arī kalnā parādījusies aka, neviens no lejas to vairs nevarējis saredzēt, jo visa kalna apakša kūpējusi melnos dūmos: lejas saimnieks dedzinājis kadiķus un ar kūlu apaugušos ciņus.

Kalnā akmeņu uzlasīšana vēl nemaz nebijusi sākta.

Atkal lejas saimnieks bijis ar darbiem soli priekšā. Tā tas gājis dienu no dienas, mēnesi pēc mēneša. Solis, par kuŗu lejas saimnieks vienreiz bija ticis uz priekšu, kļuvis arvienu gaŗāks un pēdīgi kalna kaimiņam vairs nebijis panākams.

Arī ar mājas celšanu lejieši bijuši mudīgāki. Piedarbs vidū, rija vienā, plašs kambaris otrā galā. Kambaris bijis tik liels, ka tanī varējuši sadzīvot visi mājas ļaudis.

Kalna mājās kambaris padevies mazāks. Tur dzīvošanai bijuši jāpieņem klāt arī rija un piedarbs, jo, saimei drīzi pieaugot, kambaris kļuvis par šauru.

Cilvēki tais laikos labprāt dzīvojuši uz vietas. Pēc padarītiem darbiem rudenī tie palikuši arī ziemu tai pašā pajumtē, gaidīdami atkal pavasari un savu laiku.

Ar mājām tad arī esot sākusies tā savstarpējā kaimiņu berzēšanās, kas pamazām kļuvusi asāka un beidzot iededzinājusi viņu sirdīs tik sīvu naidu, ka tas pāraudzis tālu pāri abu kaimiņu galvām.

Kalna zirgs dabū vīveles. Kas vainīgs? Protams, visu vainu uzkrauj lejas saimniecei, jo tai piemīt tādas nelabas spējas. Viņa zirgu nobūrusi tāpat kā to kārkla vicu, kas viņas rokās, akas vietu meklējot, locījusies kā dzīva būte un pievedusi tieši klāt pie pašas ūdens dzīslas.

Lejas saimnieces cūkai atskrien desmit sivēnu. Tie visi ir sprigani un ēdelīgi un visi grib augt.

Arī kalnā uzrodas sivēni. Bet tur no trīspadsmitiem paliek pāri tikai septiņi. Trīs jau kā vārguļi atskrējuši un drīz nobeidzas, divus cūka noguļ, bet viens ēzdams aizrijas un arī beigts.

Kalnā liekas savādi, ka lejā viss labāk iedodas. Tur dzīve var iet uz augšu, jo lopiem neuzbrūk tādas nelaimes kā kalnā. Bet kalna ļaudis ir ticīgi cilvēki. Viņi nav vainīgi savās likstās. Katru svētdienas rītu tie sapulcējas kambarī uz pātariem. Lejā pātarus neskaita, bet dzīve tur veidojas pilnāka un gludāka.

Kalna ļaudis ieņēmuši galvā, ka tādi pārliecīgi labumi nāk no velna. Viņi ir un grib palikt ticīgi cilvēki. Tas, ka viņi nevar

turēt puisu pļaviņu, nedz piesolīt gājējiem pusotras kārtas, nav viņu vaina. Viss viņu kalns taču bijis mežā un krūmos — īsta vilku mīņa.

Kalna saimniece iesprauž bābiņā skalu un vērpj. Viņai nav tauku sveču, kā tai tur lejā, kas baro un dzirda velnu. Vai aitu tauki no gaisa līst? Tos dabū tikai lejas saimniece, kas pa naktīm skrien vilkača ādā, jērus kozdama.

Kalna saimniece gan pati savām acīm nav nekādus lejas saimnieces ļaunos darbus redzējusi un savā sirdī arī nemaz negrib tik smagas un grēcīgas domas nest, bet kaut kur kādai nebūšanai tomēr ir jābūt, un to viņa ne no viena neslēpj.

Slava, lai būtu kāda būdama, izplatās ātri. Kā šautra bezdelīga tā pārskrien pāri pagastam, izložņā visas pajumtes un iečivina tur kalna saimnieces aizdomas.

Tomēr tādu spēku kā lejietai, kalna saimniece nav nevienai citai sievai redzējusi: tā sanes velēnas, sakrauj vienā cēlienā vairāk nekā piecdesmit šķutumus, izdedzina tos un nokaisa papuvi ar pelniem no viena gala līdz otram. Un kas tad tādā zemē nepadosies? Sēj ko gribi, miežus vai linus, viss aug. Bet kalna saimniece tik smagus vīriešu darbus nespēj lauzt. Viņa mierīgi staigā no gala pakulām austos brunčos, kamēr lejieta izauž lina velkos tīra lina. Un kas tai par cietu sirdi: iebāž bērnam lupatu mutē, lai guļ un ēd, bet pati skrien apkārt pļavu ziedu sēklas lasīdama — pie mājām esot puķu dārziņš vajadzīgs.

Kalnietei tādas blēņas un ērmošanās nenāk ne prātā. Viņai ir paprāvs bērnu pulciņš, kas tai zied apkārt kā puķu dārzs.

Kas gan pagastā nezināja to lielo naidu, kas no Dievlodziņu kalna no neatminamiem laikiem kā nokaitēts iesms vērsās pret Vilkačiem? Dievlodziņu bērni bija ar mātes pienu to iezīduši un ieņēmuši savās sirdīs kā vienu no visstiprākajiem senču tikumiem. Un kā gan ne. Dievlodziņos no laika gala bija dzīvojuši krietni un priekšzīmīgi ļaudis. Starp vīriem nemin

nevienu, kam būtu bijusi dzērāja vai klaidoņa slava. Arī viņu sievas bijušas tiklas un strādīgas. Cik tālu vien veci ļaudis atceras, nevienu ragana nebija no šīm mājām cēlusies, nedz arī tur ieprecēta. Paaudze aiz paaudzes bija tur čakli strādājušas, sev līdzīgus pēcnācējus radījušas un lēnprātīgā peticībā pēc darba cēliena mūžīgai atpūtai ļāvušas. Īsti Dieva cilvēki. Stāstīja, ka tad arī no šiem tikumīgajiem ļaudīm kalna mājas dabūjušas savu nosaukumu — Dievlodziņi.

Bet kas būtu Dievlodziņi, ja kalna nogāzē kā pekles midzenis nebūtu ieklēts Vilkači. Šis nosaukums vien jau izsacīja visu.

Katrai mājai bija sava slava, un tā bija nodibinājusies jau tanīs laikos, kad ļaudis domāja, ka viss notiek pēc Dieva vai velna prāta. Tā bija gājusi līdzī abu māju turpmākajām paaudzēm, izplatījusies tālu un izveidojusi zināmu ieskatu par abām kaimiņu mājām. Lai tas būtu kas būdams, viss, kas bija noticis Dievlodziņos, bija noticis pēc Dieva prāta. Vilkačos saimniekojis un dzīves iekārtu nosacījis velns. Velna kalpībā atradušās arī Vilkaču sievas.

Par ļaunu dēvētā cilvēku suga, kas bija ieperinājusies Vilkačos, ja arī tieši negāja plašumā, tomēr sevi uzturēja un pastāvēja. Viņu sēkla bija sīksta, un tā dīga un auga taisni tik, cik bija vajadzīgs, lai neiznīktu un Dievlodziņu sirdis pastāvīgi turētu modras. Visu, kas parādījās vai tika atzīts Vilkačos, Dievlodziņi atvairīja kā lielu grēku un ļaunumu.

Abas šīs mājas visos laikos bija stāvējušas viena otrai pretim kā divas dažādas pasaules ar pilnīgi pretēju iekārtu. Kuŗa no tām bijusi tā labākā vai ļaunākā, neviens nav varējis un nevar pasacīt, bet skaidrs gan tas, ka Vilkaču slava aizgājusi tālāk un pierādījusies spēcīgāka jau pašā saknē. Kamēr Dievlodziņos svarīgāko darīšanu noteicēji bijuši vīri, Vilkačos pēdējo vārdu vienmēr sacījušas sievas.

Vai tā bijusi šī ačgārnā parādība, vai kas cits, bet Vilkačus slavenus bija pataisījušas viņu saimnieces. Tās neesot kaunējušās ķerties pat pie vīriešu darbiem. Tās arušas zemi, brau-



kušas mežā un dažreiz aiz lielas vaļas uzkārušas kaklā sētuvī un paveikušas visatbildīgāko vīriešu darbu — sēšanu. Bet kur tad nu vēl raganošana, buršana un vilkačos skriešana. Pēc ļaužu nostāstiem šī nodarbošanās bijusi viņu īstais amats. Kādai no Vilkaču saimniecēm, kas sauca par Melno Lavīzi, vajadzējis tikai iziet cauri kaimiņu ganāmpulkam, kad kāda govš jau tai pašā vakarā saslimusi vai arī norāvusi pienu. Arī aitas tā svešā kūtī pratusi veikli apcirpt, kā jau no vilkaču gājuma. Vēmekļus atstājusi sētsvidū jaunām burvestībām. Un ne jau ar godu tāda manta, kāda Vilkačiem, bija tik viegli saraušama. Vai Dievlodziņi nestrādāja, vai Vārdavnieki gulēja? Skriedami no rīta līdz vakaram, pie tādas turības viņi tomēr nebija tikuši.

Bet ka zelts neatsveŗ tikumu, to vislabāk zināja Dievlodziņi. Dievlodziņu sievas dzemdēja vīriem pa ducim un vēl vairāk bērnu. Tie nāca pasaulē gan pa vienam, gan pa diviem kopā. Tur bija dēli, tur bija meitas — juku jukām, kā jau daba to bija nolikusi.

Vilkaču saimnieces bērnu dzemdēšanā bijušas laiskas. Tām par vienu bērnu vairāk nekad neesot uzradies. Un pats galvenais — jaunā atvase vienmēr bijusi meita. Tā tas turpinājies vairākas paaudzes no vietas. Tas ne bez iemesla. Burves nevarējušas nomirt, ja tās kādam tā paša dzimuma asinsradniekam neatdevušas savu buršanas mākslu. Lūk, aiz šā iemesla Vilkačos raganu sēkla neesot tik ātri iznīkusi. Dabūt tādās pilnās mājās no kāda tālāka ārpagasta iegātni nebijis nemaz grūti. Bet ne jau godīgs puisis būtu bijis ņēmējs un ar tādu sievu ko varējis. Preču mātes par labu samaksu vienmēr sameklējušas kādu diedelnieku. Vīrs paliek vīrs.

Vakaros, kad Dievlodziņu saimniece, piekususi no bērnu zīdīšanas un citiem mājas darbiem, tēva reizi noskaitījusi, devusies pie miera gurda un smaga blakus savam vīram, Vilkaču saimniece, pārmetusi divi pāri pleciem, naskiem soļiem steigusies uz ezeru. Tur uz lielā akmens, kas jau toreiz bijis iesaukts par Raganu pirti, tā berzusies un ezera ūdenī mazgājusies bez kādas bijāšanās un bailēm. Dievlodziņu ļau-

dīm tanīs laikos bijis stingri nosacīts, ka neviens, izejot nakti ārā, nedrīkst skatīties uz to pusi, kur ezerā gulējis akmens.

Vienreiz tomēr kāds Dievlodziņu algādzis esot uzmetis kailajai raganai sievietes izskatā savas acis un turpat uz vietas arī palicis. Viņam piesitūšies krītamā kaite, kas ilgu gadu derējusi par biedinājumu citiem.

Tomēr vislielākā nelaime Dievlodziņiem bijusi tā, ka viņiem neparko neiedevušās sarkano spalvu govīs. Sarkanmatainas tur padevušās tikai sievietes. Sarkanajām govīm bijis daudz treknāks piens nekā melnraibajām, bet tās nesprāgušas un atnesušās vienīgi Vilkačos.

Par tādu nobūrumu Dievlodziņi Vilkačus nīduši vēl vairāk nekā spradžus savā tīrumā, un viņu ļaunās aizdomas putējušas kā pelavas pāri pagastam. Tā tas gājis dienu no dienas, gadu no gada. Cilvēki dzimuši, miruši un atkal dzimuši, tikai Dievlodziņos vēl nebija piedzimis tāds bērns, kas savām skaidrajām acīm būtu varējis lūkoties uz Vilkaču pusi.

Pēdējā Vilkaču saimniece Ilze bija salauzusi burvju loku un dzemdējusi dēlu. Tas bija bijis liels notikums, bet ne tik liels, lai vecās un slavenās cilts pēctece visu aizmirstu un cilvēkiem piedotu. Viņai nebija nekāda vajadzība ar tiem satīties un sanākt kopā, jo Vilkačos bija un turējās visa kā vairāk nekā citur.

Pa gaļajiem gadiem Vilkačos bija iekopies liels dārzs. Ilze kopa dārzu un audzināja savu dēlu. Bet arī kāda cita māka tai vēl bija. Tā prata novārdot visādas vainas.

Pie Ilzes brauca gan no tuvienes, gan tālienes pēc rozēs, čūsku un vīveļu vārdiem. Viņai tikai vajadzēja rozēs vietu pirkstiem aptaustīt un izsacīt: «Kristus staigāja virs zemes un virs ūdens ar trim rozēm rokā. Viena pazuda, otra sadega, trešā kā sēkla sapuvīs.» Tūlīt slimnieks juties it kā atvieglots.

Tāda kā viņa bijušas pagastā arī vēl citas vecenes, un tādēļ viņai nebijis nekāds kauns no savām zināšanām un varēšanas. Runāja pat, ka tā zagli protot ar vārdiem piesiet, un ja vien laikā uzmetot tam savas acis, zaglis paliekot uz vietas tik ilgi

kā kroplis stāvam, kamēr neesot visus zemes akmeņus, visas zvaigznes, kas pie debesīm, visas lietus lāsītes un pilītes, visu sniega snigšanu un visas lapiņas izskaitījis. Bet to neviens nebija redzējis un neko vairāk par to nezināja pastāstīt.

Ilze nomira, neredzam savu dēlu apprecamies. Mārcis plašajā pasaulē palika gluži viens kā koks.

Pēc bērēm pārlūkojot mātes pūra lādi, Vilkaču jaunais saimnieks tur atrada vairākas grāmatiņas, pierakstītas un pievilktas neizprotamiem vārdiem un zīmēm. Viņš tās izšķirstīja, pārlasīja, bet nekā nesaprata. Viena no tām bija īsta grāmata ar izbalējušu ierakstu uz plānā vāka. Tik tikko viņš tur varēja salasīt 1797. Ar lielu rūpību un mīlestību Vilkaču saimnieks salocīja savas ģimenes papīrus un lieliem neveikliem burtiem ar zīmuli uzrakstīja — «Nākamajiem Vilkaču mantiniekiem» un gadu — «1886».

Bet pēdējās Vilkaču saimnieces Ilzes dēls Mārcis nomira vecpuišī, kamēr Dievlodziņos rīkojās vēl tās pašas vecās cilts turpinājums, kas ar mātes pienu bija iezīdis un sirdī ieņēmis naidu pret Vilkačiem kā vienu no savu senču visstiprākajiem tikumiem.





Vēsts par Vilkaču saimnieka nāvi Dievlodziņus aizsniedza tai pašā rītā. Tur ļaudis šo ziņu saņēma vienaldzīgām sejām kā kādu parastu notikumu. Bet ja arī kādu šī nāve būtu saviļņojusi, tad tas nekad nebūtu uzdrošinājies par to kaut ko ieminēties. Tā-

das lietas Dievlodziņos drīkst pārdomāt tikai katrs pie sevis. Un tas arī tā tiek darīts.

Pārnācis no pļavas un neatradis galdā azaida, saimnieks, uz muguras sakrustotām rokām, lēni aiziet līdz sērmūkšai klēts-galā un apstājas. Vai viņš raugās vecajā kokā vai savā sirdī, neviens nevar pasacīt. Viņš tur stāv labu laiku un atgriežas gar dārza malu atpakaļ tālām, domīgām acīm. Saimniece istabas priekšā patlaban beržas. Ieraugot vīru, tai izkrīt vīkšķis no rokām, un spodri noberztie ķipji aizveļas pa smiltīm. Viņu skati zīmīgi satiekas, it kā viens otram sacīdami: tā nu tas ir noticis; tur nav vairs neviena no tiem.

Viņiem gandrīz vajadzētu sākt runāt, bet viņi nepasaka viens otram nekā. Saimniece apmulsusi paceļ no zemes smilšainos traukus un, ar lakatiņa stūri slaucīdama savus nosvīdušos vaigus, steidzas pakaļ vīram, kas jau pārkāpis istabas sliekšni.

Uz galda lielā kublā kūp putraimu putra. Turpat blakus kaudzītē sasviestas koka karotes. Saime jau salasījusies, un nu vajadzētu tikai sēties klāt, bet neviens to nedara, jo visiem liekas, ka arī pats saimnieks vilcinās.

Tad kaktā klusi kāds iečukstas: «Pātari.» «Pātari,» nošalc otrreiz pāri visai istabai.

Tā kā pātarus Dievlodziņos notur tikai svētdienas rītos vai arī dažreiz svinīgos gadījumos, tad šoreiz visi saprot, ka pātari tiek noturēti pēdējā Vilkaču saimnieka nāves dēļ.

Ļaudis stāv klusi un mierīgi un bīstas ievilkt pat elpu. Tikai tais starpās, kad logā spēji iesitas kāds dundurs un izbiedētie mušu bari sīkdami pārlaižas uz otru logu, tie sakustas un ievēl gaisu, it kā slēpdamies aiz mušu sīcieniem.

Dievlodziņš pieiet pie galda, aizmet krustu un sāk: «Zaķis mežā, akmens upē...»

Visi saskatās. Tā viņš nekad vēl nav runājis. Bet nekā nesaprotama tur nav. Šādi vārdi var zīmēties tikai uz tādu, kas beidzot nokļuvis savā vietā, tāpat kā zaķis mežā, kā akmens upē.

Dievlodziņš runādams nobrauka ar roku vairākas reizes savu sirmo bārdu, pārlaiž stingru skatu pār rindā sastājušos ģimeni un, biedinādams visus no ļaunā gara ieņemšanas, ātrāk nekā citām reizēm nobeidz pātarus.

Tad viņš pirmais paņem karoti un sāk strēbt jau diezgan atdzisušo putru. Tūlīt aiz viņējās putras kublā iegrimst arī pārējās karotes. Balti noberztie karošu kāti aši kustas no bļodas uz muti un atkal atpakaļ. Vīriešu karotēs, kas taisītas no bērza, iesmeļas vairāk. Tās iegrimst dziļi pilnajā kublā, jo ir smagākas par plānajām liepu koka karotēm ar kuņām strebj sievas un bērni. Pāris kabatas nažu, ko uzliek galdā pats Dievlodziņš un viņa vecākais dēls Andrejs, pa maltītes laiku staigā no rokas rokā. Pie naža tolaik nebijis tik viegli tikt, un kam to laimējies iegūt, tas šo rīku nēsājis arvienu sev klāt.

Pa to laiku, kamēr lielie, sagriezuši savus skatus uz iekšu, klusēdami ēd, Kārlēns, Dievlodziņu pastarītis, pielipis ar abām acīm pie asajiem rīkiem, griež un taisa savās domās stabuli pakaļ stabulei. Viņš grib vienreiz atlecināt tādu stabuli, no kuņas skaņām viss viņu kalns notrīcētu un ezera ūdens sakustētos. Viņš grib parādīt lejas cilvēkiem, ka arī Dievlodziņos var notikt kaut kas tāds, kas cienīgs ievēribas. Bet tad viņš attopas, ka nupat dzirdējis runājam par Vilkaču saimnieka nāvi.

— Kas nu būs, — viņš domā, — vai arī tagad viņš nedrīkstēs aizskriet tālāk par akmens kupicu un ieskatīties caur krūmiem Vilkaču pagalmā? — Bet to vislabāk zinās viņa tēvs.

Mazais Dievlodziņu Kārlēns ir pilnīgi atsities mātē. Viņā iedzimusi mātes ziņkārība un neatlaidība.

«Tēt, vai tagad Vilkači stāvēs pavisam tukši?» kā zvārgulīši bijīgajā klusumā ieskanas Kārlēna vārdi.

Sis jautājums visus it kā sastindzina.

Dievlodziņš tūliņ neatbild un tikai sausi nokāsējas.

— Tā nav laba zīme, — domā Alekša Mīle, kas pēc gadiem visvecākā un vislabāk zina saimnieka dabu. Gribēdama kaut ko it kā par labu vērst, viņa sāk berzt savas vīzēs ieautās kājas gar klonu. «Nositenāms puika,» tā pukojas, bīdamās to dusmu viesuli, kas citreiz nācis pār visiem, ja kāds aplamis tikai ar vienu vārdu pieminējis Vilkačus. Tas jau tā no laika gala, un par to nevienam nav ko galvu lauzīt.

«Plekšķis tāds, ne puika,» viņa dusmīgi noskatās uz Kārlēnu un tad uzmet līdzcietīgu aci saimniecei, kuŗa, rokas skolēlē satinusi, pazemīgi sēž un gaida, kas notiks.

«Vai tukši vai pilni, nav mūsu daļa,» stingri un spēcīgi notrīc Dievlodziņa balss. «Bet tālāk par kupicu uz to pusi ne soļā, to es jums saku!»

Saimnieka skats ir ass un ciets. Tas zibsnī kaut kur pāri pār galdu istabas durvīs, bet katrs no klātesošajiem to jūt urbjamies sevī. Dziļāk par kreiso aci urbjas Dievlodziņa labā acs, kuŗas krunkainais plaksts ar iesārto kārpu pēkšņi izstiepies plāns kā dzīpars pirms trūkšanas.

Šo aci labi pazīst pati saimniece, un arī šoreiz pēc viņas saprašanas tā uzmeklējusi viņas visvārīgāko vietu — viņas sirdi. Kārlēna dēļ tai jau bieži nācies dzirdēt vīra pārmetumus. Bet bērns kā jau bērns — kā nu kuŗais iedodas. Un vai tūlīt tā jau mātes vaina. Vai ar cilvēkiem nav tāpat kā ar kokiem mežā — dažs izaug taisns, dažs līks, — viņa domā, neļaudama šoreiz sevi iebaidīt. Viņa sēd un godbijīgi gaida, kāds būs šai lietā vīra spriedums.

Dievlodziņš, abām rokām pie galda malas turēdamies, atstumjas ar savu soliņu nostāk un tad, kratīdams gaisā no grūtā darba kāsi savilkto rādītājpirkstu, vēlreiz atkārtoti: «Iegaumējiet labi: tālāk par kupicu ne soļā. Tas te Dievlodziņš tā nolikts no vectēvu laikiem, un to pašu es nolieku arī saviem bērniem un ikvienam, kas ēd Dievlodziņu maizi.»

«Bet tev, puika,» viņš bargi uzlūko Kārlēnu, «tev jāsaņem sods. Lūk kakts. Paber zem ceļiem zirņus un tupi tur, kamēr sacīšu diezgan!»

Viņš atkāpjas ar soliņu vēl tālāk no galda un tad pieceļas. Tūlīt aiz viņa pieceļas arī saimniece un dēls Andrejs. No saimnieku gājuma pie galda paliek tikai Dievlodziņu Mare. Viņa sēd tur uz pieveltā bluķa un domīgi raugās pa logu laukā. Viņa redz, ka vecāki un brālis dodas pāri pagalmam uz klētspusi. Abi vīrieši papriekšu, māte tecinūs iepakaļ.

— Atkal kāda svarīga runāšana, — domā meitene un jūt, ka viņa patlaban savējiem būtu tikpat lieka kā te saimes ļaudīm. Viņai no mazām dienām nepatīk norāti cilvēki. Tie vienmēr viņai rādījušies kā ar ūdeni aplieti suņi — tādi kaulnīgi, ar pakaļējo galu šķībi sagriezušies. Cik daudzas reizes gan viņa savu māti nav tādu redzējusi. Viņa atceras, ka ziemu Boķos velšanas talkā bija sanākušas pulka sievu ar pavisam savādāku iznešanos un valodu nekā viņas mātei.

Bet tad piepeši Mare ierauga ezermalā kaut ko kustamies. Viņai notirpst sirds, un sārtums iecērtas vaigos. Vai tiešām skolotājs Aglūts būtu pienācis tik tuvu Dievlodziņiem? Tas nevar būt. Vismaz viņas dēļ Aglūts nevarēja būt uz ezeru nācis. Viņu tikai nākamo pavasari laidīs mācībā. Tad viņai būs pilni astonpadsmi. Bet vienu reizi viņi tomēr ir redzējušies. Deramdienā viņa bija varējusi kopā ar citiem jauniešiem Pakaušu krogū padejot. Tā bija jautra diena, jo puisi un meitas tad saderējās pie saimniekiem līdz nākošajam gadam. Tas bija noticis šoziem ap meteņiem. Aglūts bija pagājis lielajām meitām gaŗām un uzlūdzis viņu uz polku. Ai, kā viņi tad bija lēkuši — visiem gaŗām un tikai uz priekšu! Pēc tam vēl Glāzes šķūņa jaunkungi bija to dancinājuši. Tie bija iznākuši no

vācu istabas un noskatījušies viņas un Aglūta polkas lēkšanā. Svešā mēlē runādami, tie pēc kārtas vien bija to kā negudri griezuši apkārt krogus istabai. Arī vecākais, ko citi sauca par meistaru, bija viņu uzlūdzis. Mare par priecīgajiem puisiem vairāk nekā nezināja, kā tikai to, ka viņi nāk no Glāzes šķūņa, kur Dandzenes kungs nesen bija ierīkojis pudeļu pūšanu. Pudeļu pūtēji krogū tika uzskatīti par smalkiem cilvēkiem, un viņi drīkstēja apmesties vācu galā.

Deramdienu nu viņai bija kļuvusi par skaistāko dienu, un klusībā viņa cerēja arī nākamziem aizkļūt tur līdzīvecākiem un Andrejam.

Īstenībā Pakaušu krogus viņai nebija nemaz tik svešs. Veselas trīs ziemas viņa bija virinājusi tā smagās durvis. Toreiz pa ziemu vācu istabā bērni sanāca uz skolu. Vienu nedēļu mācījās meitenes, otru puikas. Vēlāk gan skolu pārcēla uz Bargaču lielo istabu, bet tad viņa vairs negāja. Viņa jau lasīt un rakstīt bija iemācījusies.

Mare skatās gluži apmulsusi pa mūsaino logu uz ezeru, tad, it kā glābiņu meklējuma, viņa pagriež savas baiļu pilnās acis uz kakta pusi, kur vēl arvienu tupēja Kārlēns. Ar tādu pašu skatu viņa pētījoši noraudzījās visapkārt galdam. Citreiz viņa palīdzējusi Alekša Mīlei un Zelmai noberzt pusdienas karotes, lielo kublu un citus piena traukus. Šoreiz viņa labprāt aizlavītos projām. Par laimi uz galda atvāzti guļ abi vīriešu naži. Tie aplipuši ar maizi un biezpienu, jo bija steigā pamesti.

«Ka nepazūd,» Mare priecīgi iesaucas, «atdošu, kam nākas,» un, pakampusi nažus, tā steigšus izskrien no istabas.

Alekša Mīle, kas, ieņēmusi putras kublu starp rokām, visu laiku, it kā ko gaidīdama, bija turpat stāvējusi, nosviež tukšo kublu atpakaļ uz galda un atviegloti nopūšas. Viegla nopūta pārskrien arī pār Zelmas un puisa Teņa lūpām.

«Traks cēliens!» pilnu muti pirmā ierunājas Mīle.

«Pavisam traks!» kā atbalss mežā notrīc Zelmas balss. Šķelmīgu skatu viņa vežas Teņa noputējušā sejā. «Nu, un ko tad mūsu Tenis saka?» viņa jautā.

Tenis pamet visgudru skatu uz kakta pusi it kā sacīdams: saimnieku suga paliek saimnieku suga, tad nokrekšķinās un vienaldzīgi nosaka:

«Ko nu es, vai es ko zinu. Šorīt uz Glāzes šķūni pelnus vedu, ausis pelniem aizputējušas. Jāpaietas līdz ezeram noskaloties.»

Mīle ar Zeltu zīmīgi saskatās un sasmaidās: Tenis tiešām ir gudrinieks.

«Tiesa, Tenīt, tiesa, kas tad tev te ko klausīties. Sievu runas jau kā alus bez putām,» kā atskabarga atcērt Mīle un, ieņēmusi kublu pa otram lāgam rokās, dodas uz virtuvi.

Ar karotēm, cibu un sālnieku turpat uz karstām pēdām tai seko Zelma.

Istabas durvis nu ir aizvērtas, un meitas beidzot palikušas vienas. Zelma, otra Dievlodziņu kalpone, kas gados daudz jaunāka par Mīli, pie visām lietām ķeras ar sparū, bet it sevišķi tad, kad viņai trūkst kādā notikumu gaitā kārojamās skaidrības. Viņa izrauj Mīlei no rokām ar ūdeni pielieto kublu un, to ar visu spēku kratīdama, ziņkārīgi jautā:

«Ko tu domā? Vai te ies kas uz citu pusi, vai neies?» un, nenogaidīdama atbildi, tā joprojām krata kublu un tad pēkšņi, it kā aiz dūsmām, izgāž ar joni pienaino ūdeni samazgu toverī, ka šlakatas vien uzskrien gaisā.

«Varbūt vecais iepērk Vilkačus, ko?» Zelma neatlaidīgi turpina. «Nauda taču viņam būs sakrāta, un tur, kā runā, mantinieku neesot. Varbūt aizgāja visi trīs uz klēti vēlreiz naudu pārskaitīt.»

Alekša Mīlei tas nebija ienācis prātā. Viņa piekritīgi māj ar galvu:

«Kā nu ne, naudai vajag būt.»

Mīle zina Dievlodziņu taupīgo garu. Pakulu slejas, pakulu dzeņaukšas. Citi jau sen brauc maša kulbās, kamēr šie arvien vēl koka ratos.

«Naudai vajag būt,» vēlreiz apstiprina Mīle.

«Bet tās vecās burvestības, kā lai tajās nesapinas?» ātri ieprasās Zelma. «Man būs bail...»

Izsacījusi šos vārdus, Zelma piesarkst. Viņa ir sevi nodevusi un nevar vairs atkāpties. Viņa pieliecas Mīlei pie auss un pavisam klusi čukst:

«Es precēšu Andreju. Ja vecais iepirks Vilkačus, mēs abi pāriesim tur. Es būšu Vilkaču saimniece.»

«Nemels niekus, skuži! Derdzas klausīties tādās blēnās. Skaties kāds precētājies! Kādu naudu tad tavi radi var samest kāzu galdā? Tev jāzina, ka Dievlodziņos tā iegājies un palicis par ieradumu: ikvienai nākamajai Dievlodziņu saimniecei nedrīkst būt līdzī pūrā skaidrā naudā mazāk par iepriekšējo. Un vai tu zini, cik Kļaviņu Ilzei, tagadējai Dievlodziņu saimniecei ticis samests kāzu galdā naudas? Četri simti rubļu! Kas tev to nabaga skužim sametīs?»

Zelma skatās lielām nopietnām acīm vecīgajā runātājā un nezina, vai raudāt, vai smiet. Viņas sirds svārstās starp asarām un smiekliem tāpat kā varavīksne starp zemi un debesīm. Būtu viņa zinājusi, ka Alekša Mīle tik ļauna, viņa nekad tai savu noslēpumu nebūtu uzticējusi. Bet tad, it kā atvairīdama nepatīkamo patiesību, viņa trīsošām lūpām iesaucas:

«Bet ja nu Andrejs mani mīl?»

«Mīl, ha ha ha! No kā tad tu īsti spried, ka viņš tevi mīl? Kāpēc tad es to neesmu pamanījusi?»

Zelma mīņājas no vienas kājas uz otru un, pirkstiem plūkādama lakatiņa stūrus, bailīgi atzīstas:

«Aizviņsvētdien viņš bija atnācis pie manis uz ganiem.»

«Ko tu saki?» Mīle salecās kā no dūriena. Pēkšņi viņas acīs iemirdzas sirsnīga līdzjutība, rokas silti apņem Zelmas plecus, bet pašas krūtīs cilājas kā maizes klaipam karstā krāsnī atlēkusi garoza. Viņa gandrīz aizsmakušā balsī ieķērcas: «Vai viņš tev ko ļaunu nodarīja?»

Zelmai mēle kā sasieta. Viņa labu laiku stostās, kamēr pārdabū pār lūpām: «Vairāk nodarīja nekā nenodarīja.»

Mīli tomēr šāda atbilde neapmierina. Viņa jūtas vīlusies.

«Kad tu cilvēks nezkā gribētu, tad arī netiksi no tevis gudrs,» rokas slābani gar sāniem nolaidusi, it kā taisīdamās uz aiziešanu, gluži apbēdināta saka Mīle.

Abas dūres iespiedusi acīs, viņa berž tās, izlikdamās, ka aizdzen asaras. Viņa ir noņēmusies dabūt no Zelmas skaidrību. Ja neveicas tā, viņa izvilinās citādi.

Zelma patiesi nav gribējusi Alekša Mīli saraudināt. Viņai jau arī nav nekā ko slēpt. Viņa pieskrien pie Mīles, apķeras tai ap kaklu un, spiezdama savu muti uz vecās sievas vaigiem, kaunīgi atkārtoti: «Lūk tā, lūk tā! Tā Andrejs mani ganos vienreiz nomutēja. Tas ir viss, ko viņš man nodarījis.»

Mīles seja tūdaļ atžirgst, acīs iemetas ļauns prieks.

«Mānītāja,» atraisījusi kaklu no Zelmas rokām, viņa sirdīgi uzkliež meitenei. «Ko tādas pasakas stāsti? Drīz dienasvidus pāri un nebūšu acis aizdarījusi. Vēl daudz puīšu tevi nomutēs un tāpat kā Andrejs nepaņems. Tāds puisis kā Andrejs var izmeklēties labu labās. Pati savām ausīm viendien dzirdēju, ka saimnieki norunāja drīzumā braukt uz Zilīšiem pazudušo ganu meitu meklēt. Un vai tad kāds nesaprot, ko tas nozīmē. Viņi brauks Zilīšu Ievu savam dēlam uzrunāt. Zilīšu Ieva ir varena meita — tai ir akots. Lūk, to es tev varu pasacīt, lai tu tās blēņas izmet no galvas.»

Maza un norāta Zelma stāv stingrās runātājas priekšā, un viņai nav nekā ko iebilst. Viņa zina, ka Alekša Mīlei vienmēr taisnība. Un kad Mīle to parauj pie rokas un laipni uzsauc: «Nāc!» Zelma dodas tai līdzī uz kūtsaugšu pievērt kādu strēķīti acis svaigi uzbāztajā sienā.

Pats Dievlodziņš vasaras laikā pēc azaida mēdz pazust uz visu dienasvidu. Vajadzības gadījumā viņu tad grūti sameklēt, jo viņš paradīs atkrist, kur nu katru reizi. Velti viņu saukt un ūjināt — viņa miegs šais stundās ir cietāks nekā nakti. Ja iesi kaut kur tāpat uz laimi un atradīsi — labi, ja ne — gaidi, kamēr pāriet dienasvidus. Aizgulēties nav viņa dabā. Tad viņš pēkšņi uzrodas pagalmā, un neviens nevar pasacīt, vai viņš iznācis no dārza, vai nolīdis no klētsaugšas, vai acu priekšā piecēlies turpat no kāpostu vagas, kur gulējis, paslēpis

galvu platas kāpostu lapas ēnā. Viņa sirmajos matos, kas sniedzas pāri kaklam, ir bieži ieķērusies zeme, nātnās bikses ziedu sēklām un smilgu gružiem aplipušas.

Vasaras sākumā gan Dievlodziņu saimniekam ir viens tāds laiks, kad viņš dienasvidu izguļ dārzā zem vecās sīpoliņu ābeles. Šis ieradums viņam palicis no puikas gadiem, un tam ir savs nopietns iemesls.

Dievlodziņos nekad neesot bijis bišu koku. Bites tur neturētas tamdēļ, ka Vilkači bijuši pirmie, kas sākuši ar tām nodarboties. Tagadējā Dievlodziņu saimnieka tēvs, kam audzis prāvs bērnu pulks, nevarējis nekādi atkauties no mazo rezgaļu neatlaidīgiem lūgumiem dabūt kaut vienu bišu bluķi. Lai bērnu prātus kaut cik nomierinātu, tas izkasījis ar cērknēm izkurtējušā liepā caurumu un iestāstījis, ka varbūt kādu jauku dienu tur kāds spiets iemetīšoties. Bērni tad arī gaidījuši un caurumu liepā vienmēr uzmanījuši.

Visticīgākais gaidītājs no visiem toreiz bijis tagadējais saimnieks. Pa bišu spietojamo laiku tas gandrīz neizgājis no dārza. Viņš gulējis zem ābeles, no kurienes labi varējis uzraudzīt liepas caurumu, un vērojis katru kukainīti, kas tanī ielien. Bet bites kā par spīti nedz tai laikā, nedz arī vēlāk Dievlodziņu liepā neiemetušās. No toreizējās gaidīšanas viņam palicis par paradumu dienasvidu spietu laikā gulēt zem ābeles.

Šai vietā saimnieka gulēšana citiem vislabāk noskatāma. Viņš tur guļ, atlaidies uz muguras, rokas zem pakauša sakrustojis, uz acīm uzlicis savu veco cepuri ar sasprēgājušo nagu. Viņa krūtis tad vienmērīgi cilājas, ievelkot gaisu no debesīm, kas caur ābeles zariem rādās gabalainas, it kā pulka ielāpos sagrieztas.

Šodien saimnieks dienasvidu neguļ. Pēc pātariem un rāšanās Dievlodziņš vienmēr jūtas mundrāks nekā parasti. Arī Vilkača nāve ir darījusi savu. Kādreiz no sava tēva viņš bija dzirdējis, ka Dievlodziņos visas likstas izbeigšoties ar Vilkaču dzimtas galu. Tas nu tagad ir noticis. Pēdējais Vilkacis nomiris, un viss it kā būtu labi, ja vien viņam pašam neliktos, ka

katra gala galā stājas arvienu kaut kas, kam vēl nevar sare-
dzēt gala.

Šis apstākļi Dievlodziņā modina tādas neskaidras bažas.
Par tām viņš grib runāt ar sievu un dēlu.

Dievlodziņš sēd, atmeties uz klētstiltiņa apaļās malas. Tur-
pat gabaliņu nostāk, uz zemjainajiem kāpieniem tup saimniece.
Viņi sēd klusēdami un gaida atgriežamies Andreju, kas aiz-
gājis pārsiet zirgus.

Saimnieks ar katru brīdi kļūst nepacietīgāks. To var redzēt
no viņa rokām, kas brauka gan pa labi, gan kreisi tiltiņa baļ-
ķus un nolauž te vienā, te otrā pusē pa atlupušai šķembelei.

Ilzei vīra kustēšanās zināma kā galvas mācība. To viņa pa
šiem gadiem vislabāk iekalusi.

Pirmajā laikā viņai bija klājies diezgan pasmagi, jo bija
ieprecējusies svešā pusē, un no Dievlodziņu un Vilkaču naida
tai nebijis ne jausmas. Grūti viņai bija nācies ieņemt savā
sirdī Dievlodziņu dzimtas ienaidu un to ar tikpat lielu dedzību
turēt līdz vīram. Tā īsti un patiesi viņa tanī bija iegājusi tikai
pēc dažiem gadiem, kad ganībās ne no šā, ne no tā pēkšņi
bija nobeigusies viņas labākā pūra gov. Tai pašā dienā viņi
abi ar saimnieku bija aizgājuši uz ganībām un atraduši tur
raganu vēmekļus. Vīrs stāstījis, ka jau kopš seniem laikiem
pēc vēmekļu parādīšanās ar Dievlodziņu lopiem notiekot kāda
nelaime. No šā brīža viņa bija sākusi saprast burvestības lielo
ļaušanu un to ienīst. Viņa bija sākusi sargāt un bēdzināt no
Vilkaču acīm visu, kas tai licies tuvs un vērtīgs. Vispirmā
kārtā bērnus. Divus gan viņai bija nācies zaudēt, bet trīs auga
un darīja prieku.

Citādi Dievlodziņos viņai bija bijusi goda pilna dzīve. Vīrs,
kaut arī ciets un bargs pēc dabas, vienmēr zināja noturēt īsto
mēru. Satiekoties ar vīriem, viņam tāpat šad tad bija iznācis
iedzert pa lāsei alus vai degvīna. Tādās reizēs, pārbraucis mā-
jās, viņš nekad negāja uz istabu, bet tūlīt nolīda kaut kur,
tāpat kā dienasvidū, un ātrāk nerādījās, kamēr skurbulis ne-
bija izgājis.

Tēva dabā bija izaudzis un atsities arī Andrejs.

«Klausies, Ilz, vai nevajadzētu mums jau šonedēļ aizbraukt līdz Zīlīšiem?» Dievlodziņš pēkšņi iejautājās.

Viņi kopš rīta nebija ne vārda pārmijuši.

«Man tāda nelaba paredzēšana. Uz sliktu vien domas vedas. Andrejs jauns puisis, kas zina, ko vēl izdara.»

«Vai pats savas asinis bīsties?» no apakšas uz augšu vīrā lūkodomās, nedroši atvaicā Ilze un klusi piemetina: «Iegātņa slava nav īsta vīra daļa.»

Tad viņa atvelk elpu un, smagi nopūzdamās, jau drusku skaļāk turpina:

«Par Andreju nav ko bīties, daudz vairāk man rūpes dara Mare. Kopš deramdienas tāda kā pārmainījusies. Kot var zināt, kas galvā ieskrējis: skolotājs vai Glāzes šķūņa jaunkungi? Visi tādi sienāži vien, nekas vairāk.»

Stalts, spēcīgi noaudzis, smalkpakulu biksēs pie klētsstūŗa parādās Andrejs. Viņš nāk straujiem soļiem, rokā šūpodams sadilušus pinekļus. Viņam mugurā sārūmā iemazgāts linu kreklis.

Vecie apklust un ar labpatiku lūkojas nācējā. Andreja pelēkie mati žilbīgajā pusdienas saulē izskatās gaišāki un mīkstāki. Sejā kā sakarsums no siena vālas turas vasaras no-degums.

Puisis nāk, jautri smiedamies, un viņa stiprais zods jau no tālienes pauž Dievlodziņu dzimtas neatlaidīgo un iespītīgo dabu.

«Lejas tīrumā no pēdējā lietus sadzeltējušas auzas,» viņš saka un nosēstas blakus tēvam. «Par maz mūsu lejas zeme izgrāvota. Vienmēr ar darbiem esam nokavējušies.»

Abi vecie zīmīgi saskatās. Bet Andrejs to nemana. Viņš runā tālāk, un viņa balsī dzirkst spēks un apņemšanās Dievlodziņos kaut ko veikt un sadzīt uz priekšu.

«Zini, tēv, pēc dažiem gadiem Dievlodziņu kalnu mēs paši vairs nepazīsim. Esmu noņēmis te ielikt visu savu spēku un tu savu padomu jau man neliegsi. Tava galva, manas rokas.»

Dievlodziņš vēlīgu smaidu noskatās dēlā. Viņš redz, ka Andreja acīs gail stipra griba kaut ko piepildīt, un viņam liekas, ka runāt tagad par precēšanos būtu nepareizi.

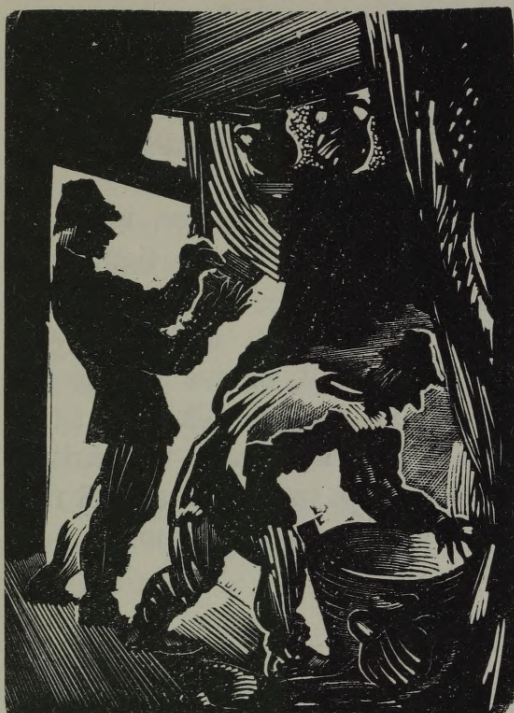
— Varbūt sievai taisnība, — domā Dievlodziņš, — iegātņa slava nav īsta vīra daļa. Ieva jau meita kā liepa, turklāt vēl pārtikušu ļaužu, bet kā nu kuņam ar to precēšanos iekrīt.

Dievlodziņš pieceļas un sniedz Andrejam roku.

«Labi, dēls, lai notiek tā. Vīrs un vārds!»

Viņu rokas stingri ieguļas viena otrā, tāpat kā deramdienu diviem vīriem saderoties.

Dievlodziņu saimniece uzmet mīļuma pilnas acis tēvam ar dēlu un tad nedroši laiž tās no kalna lejup, kur starp kokiem rēgojas Vilkaču jaunās dzīvojamās ēkas dzeltenais salmu jumts. Šai brīdī viņa savā sirdī jauš, ka bez šīs vārdos izteiktās derības ir noslēgta vēl kāda cita klusa derība: joprojām sargāties no Vilkačiem un atvairīt vecā raganu perekļa burvestības.



Vilkaču saimnieku dabūt zem zemes nebija viegli. Šai mājā, kur vairāk domāja par dzīvi nekā par nāvi, zārkus uz istabas augšas neglabāja. Dēļus jau varēja sagādāt, bet nebija neviena, kas tās apņemtos sasist. Ikvienam amatniekam likās pārāk bīstami taisīt pēdējam Vilkacim šķirstu. Bija bailes ieņemt

vai sanākt kopā ar kādu ļaunumu, kas vēlāk varētu piemeklēt un taisītājam atriebties.

Tuvinieku Vilkacim nebija. Par apglabāšanu vajadzēja rūpēties saimei. Labi, ka tie bija Vilkaču ilggadējie kalpi un pārinieki, kas jau ar visām saimnieka lietām sen bija apraduši. Arī viņu liktenis bija diezgan ļauns, jo no Vilkačiem tos uz citurieni ne labprāt vairs derēja. Bet tā kā dzīve Vilkačos nebija slikta, tad neviens no viņiem projām neplēsās. Visi viņi bija labāk iedzīvojušies nekā citi kalpi, bet to, protams, neviens viņiem neticēja.

Šie cilvēki dzīvoja savrupu dzīvi un izbrauca ārpusē tikai tad, kad to prasīja muiža vai kādi pagasta darbi, no kuņiem atlēca peļņa. Kopš Dandzenē dedzināja spirtu, vārīja alu un pūta pudeles, tie, kas nebija muižas saimnieki, varēja dažreiz itin krietni nopelnīt. Bet tādu saimnieku nebija daudz. No

ezergaliešiem savas mājas iepirkšanas parādu muižai bija nolīdzinājis tikai Vilkaču nelaiķis, pārējiem gandrīz visiem bija kaut kādas saistības. Daudziem parāda procentu dēļ vien bija jāiet uz muižu kārtas darbos. Tiem pie paša parāda deldēšanas pieklūt bija visgrūtāk.

Vilkaču ļaudīm uz muižu vairs nevajadzēja iet, un tāpēc saimnieka atdzisušās miesas dabūšana zem zemes tiem lauza vairāk kaulus, nekā būtu lauzusi tiem, kas jau pieraduši pie pastāvīga grūtuma.

Beidzot vecais Mārtiņš, kas divdesmit piecus gadus bija nodienējis zaldātos un gandrīz tikpat daudz Vilkačos, sasita no dēļiem savam saimniekam kaut ko līdzīgu silei vai zārkam. Tur nelaiķis vienu nakti vēl izgulēja, un tad jau otrā rītā melnais Ancis naskiem soļiem to aizvilka no Vilkačiem.

Pēc dažām dienām no pagasta ieradās trīs vīri uzrakstīt Vilkaču mantu. Tas bija jādara steidzīgāk nekā citos gadījumos, jo nomirušajam uz vietas nepalika neviena radagabala. Patiesībā neviens arī nezināja pasacīt, kurā pasaules malā tāds būtu meklējams.

Nebūtu Vilkači iepirkta un izmaksāta māja, muiža to paņemtu atpakaļ ar visu mantu. Tagad vajadzēja rīkoties pēc likuma.

Mantas uzņemšana pirmajā dienā iesākās skaļi un trokšņaini. Bija salasījies daudz ziņkārīgu ļaužu, kas paši savām acīm gribēja redzēt izputējušo raganu mitekli. Kaut arī starp tiem nebija neviena pazīstama dauzoņas, kņada bija liela, un Vilkaču saimei nācās piedzīvot baigus brīžus.

Cilvēku prāti daudzīnātajā raganu perekli arvien vairāk iekarsa.

«Uguni klāt, uguni klāt!» sauca apskurbuši puīši, izkāpjot no mašu kulbām sētsvidū.

«Lai tik svilst!» iespiedzās kāds kaut kur vēl skanīgāk.

«Sakraut sārtu! Vilkaču ādu dot mums!» kļiedza no bara citi, rādīdami mājas ļaudīm savas dūres.

Vecā Dace, kas vairāk uzturējās Vilkačos nekā nabagu pirtiņā, trīsošām rokām iesēja savas zāļu tējas izdilušā kājautā un pabāza zem jāņogu krūma. Viņa tecēja līdz katram svešiniekam, sargādama un glabādama Vilkaču mantu, kuņas labumu tā pati daudzus gadus bija baudījusi.

Iebrucēji izmina puķes un dobes ar kājām nolīdzināja. Kādu vīru, kas uzskrēja uz jaunās ēkas jumta pielaiست salmiem uguni, Mārtiņš vēl laikus pamanīja un ar gaŗajiem sekumiem nogrūda zemē.

Daži no svešajiem bija nostājušies dārza malā un nelabā balsī sauca lejā Dievlodziņu ļaudis: «Palīgā! Labie ļautiņi, palīgā!»

Viņi ilgi skatījās uz Dievlodziņu pusi, vicinādami un mādami ar cepurēm, bet kalna mājas klusēja, it kā aizbultējušas durvis un logus.

Vilkaču pagalmā gāja kā pa tirgus laukumu, kur uznākuši lāču rādītāji. Vīriem pa vidu spiegdamas jaucās tumīgas sievas.

Atbraukušie pagastvīri, lai gan sataisījuši bargas sejas, visās šais ālestībās tomēr noraudzījās it kā piemiegtām acīm.

Savas vaļas pārņemts, pūlis uzbruka bišu kokiem un apgāza blukus. Iztraucētās un saniknotās bites sāka dzelt un neviena netaupīja. Ļaudis deva kājām ziņu un meklēja patvērumu gaŗākās zālēs un krūmu lapās. Metās savās kulbās arī viskarstākie draudētāji un dedzinātāji. Viņi tanīs sakrita čupu čupās un lielīgi dziedādami — «Lai no maša, kad tik paša...» aizbrauca.

Izvandītajā Vilkaču pagalmā atkal nodibinājās miers, tikai ilgi vēl nevarēja rīmties aizkaitinātās bišu saimes, kas, draudīgi sīkdamas, griezās ap saviem apgāztajiem stropiem.

Pagastvīri apstaigāja Vilkaču ēkas un rakstīja visu no vietas. Tur pietika darba vairākām dienām, jo mantu vajadzēja uzrakstīt līdz pēdējam sīkumam.

Bāriņtēvs, kas jau vairākkārt bija piedalījies tādā mantas uzņemšanā, atzina, ka nekur vēl līdz šim neesot redzējis tik lielu bagātību saraustu vienkopus.

Tur bija daudz ko brīnīties un Vilkaču saimi ko izprašāt. Ko ar to? Kam tas? No kurienes tas? Pat lauka malā izkritusi spīļu arkla vērstava viņos modināja ļaunas aizdomas.

Amatvīri nepalaida gažām neviena kakta, neiebāzuši tur savus degunus. Pēc viņu domām kaut kur vajadzēja būt noglabātam kādam mantas raušamam rīkam. Ja jau visu to pa naktīm kopā bija sanesuši vairāku paaudžu Vilkači, tad vajadzēja kaut kur uzieties arī vilka ādai. Bet tāda nekur neatradās. Istabas stūrī aiz vecajām drēbēm stāvēja tikai zirnekļu tīkliem aizausta piesta un veca nokulta bungvāle. Tāpat citos tumšākos kaktos nekādas slepenas būruma zīmes nebija ieraugāmas. Ieplaisājusi tītaviņu kāja, kāda sprēslīca, tas viss. Stelles stāvēja saliktas gaismā pie loga. Aizkrāsnē smaka veci kājauti, kalta skali un žāvējās daži zirga loki.

Vecais Mārtiņš ar pārinieku Kasparu bija izraudzīti par mantas uzrādītājiem, un tiem kā zinātājiem vajadzēja iet pagastvīriem visur papriekšu.

Kad atvērās saimnieka puses klētsdurvis, kur arī viņi reti kad bija varējuši ielūkoties, tiem mutēs vien tik palika vaļā. Arī rakstītāji apstājās durvīs un krietnu brīdi tur domīgi stāvēja: viņiem ienāca prātā, ka taisni tādai vajadzētu izskatīties, ja vien kāds uzietu, laupītāju mantas glabātuvei Poļu kalniņā. Tīne pie tīnes, lāde pie lādes. Visas pilnas ar miltiem. Un labāk tos jau nemaz nevarēja uzglabāt. Maisos tie sakarsa un sadega jo ātri un tad nederēja vairs pat lopiem.

Mārtiņš, kas daudz ko Vilkačos bija novērojis, zināja stāstīt, ka katras tīnes, katras lādes dibenā guļot neliels kramakmens. Tie tur esot palikti, lai miltos neiemestos kodes. Un patiesi. Kad vīri bija miltus caur pirkstiem izlaiduši un drusku tos uz mēles uzņēmuši, tie atzina lielo krājumu vēl par lietojamu.

Gar sienām milzīgos vadžos karājās gluži jaunas no platiem liepu lūkiem taisītas sētavas. Bet arī tās nebija tukšas.

Tajās, viena otrā iemauktas, gulēja smalka pinuma rakstos izvērtas visāda lieluma vācelītes. Griestu tapās iesietie gaļas gabali sita degunā asu dūmu un pelējumu smaku. Tā bija stipra un ēdās cauri citām smakām, kas nāca no labības apcirknēm, dzeltenajiem vaska riteņiem un niedru groziņiem, kur glabājās sakaltušas deviņvīrspēka, Pēterļa un retējumu saknītes.

Uz pieputējušās grīdas, salikti rindā pēc lieluma, stāvēja dažnedažādi mēri. Tur bija pūrs, sieks, zekselītis un garnica. Citās mājās visu šo mēru nemaz nebija. Ja kādreiz ievajadzējās, tad aizskrēja pie viena vai otra kaimiņa un aizņēmās. Vilkačiem nebija kur skriet. Tie jau kopš seniem laikiem paši bija iepratušies rūpēties par savām vajadzībām. Kā gan Vilkaču saimnieces būtu izaudušas pusvadmalu, ja tām bez retā šķieta nebūtu bijis vēl kāds biezāks, vai arī Vilkaču saimnieki izvētījuši labību bez sava kretuļa? Vilkačos katrai nepieciešamajai lietai vajadzēja atrasties uz vietas, un pa daudzajiem gadiem tās pamazām bija tur uzkrājušās.

Pagastvīri rakstīja vaiga sviedros, bet Mārtiņš ar Kasparu tikai sauca: mīstīklas, kulstīkla, suseklis... Dažreiz gan, uzduroties uz kādas neparastākas lietas, tie īsu brīdi apstājās un, kopīgi aplūkojuši, to nopēla vai paslavēja. Ilgāku laiku jau viņiem paņēma jaunais kretulis, kas bija pīts no šaurām lazdu lūku sloksnītēm un bija Mārtiņa rokudarbs. Kamēr vecais gaŗi un plaši izstāstīja lielo starpību starp liepu un lazdu lūkiem, aprādīja lazdu lūku teicamās īpašības un atcerējās, kā savā galvā ieprātojis grūto pinumu, bija pagājusi krietna stunda.

Tikai pret vakaru, kad saule pavisam slīpi iegrieza savus starus vaļējās klētsdurvīs, tie piestājās pie augstās, dzelzīm apkaltās drēbju lādes. Platas putekļu jostas kā taisni novilkta auklas stiepās kūpēdamas no klētsdibena pa durvīm laukā. Viņi nule bija pabeiguši svērt taukaino, gadiem nostāvējušos vilnu, kas vēl oda pēc aitu sviedriem un kūts pakaišiem. Šīs smakas tur bija atstātas ar gudru ziņu, jo kodes tādā nemaz-

gātā viltā, kas nākusi tieši no aitas muguras, nekad necirta un tā droši gadu no gada varēja gulēt maisos un mierīgi gaidīt savu laiku.

Vilnas lēkšas cilājot, vīru rokas bija sataukojušās un netīrumiem aprepušas. Atveŗot lādes vāku un ieraugot pašā virsū gaišas vadmalas baķus, tie nokaunējušies atrāva tās atpakaļ un kļuva domīgi. Ko darīt? Mantu, kaut arī pieburtu, tie neuzdrīkstējās tīšu prātu sabojāt, bet roku mazgāšana tiem paņēma laiku.

Krēsla nāca virsū, un klētī tikai lāde vien vēl bija jāuzraksta. Vīrieši saprata, ka viņiem šāds neierasts darbs varētu ievilkties. Kasparam vajadzēja dabūt savu Annu palīgā.

Anna rīkojās ap drēbēm droši un veikli. Viņa labi atšķīra kreklaudeklu no vienkārtņi austajiem palagiem un bez ilgas domāšanas blakaiņi austos gabalus sakrāva vienā kaudzītē, bet skujām izvērtos otrā.

Kad sieva bija jau tikusi līdz lādes dibenam un bez vadmalas un audeklu baķiem cita nekā nebija tur atradusi, pagastvīri atskārta, ka pats galvenais tiem stāv vēl tikai priekšā. Ar to pašu viņi sabāza galvas un, kopīgi apspriedušies, taisījās Annai par čaklumu noplēst lakatiņa tiesu no kreklaudekla.

«Rokas nost!» pēkšņi atskanēja no durvju puses dobja draudīga balss.

Cilvēki satumsušajā klētī izbailēs salēcās un tad sastinga uz vietas: durvīs stāvēja veca sieva raganas izskatā un savos kaulainajos pirkstos grozīja ērmīgu puķi.

«Lūk, lūk!» viņa sauca un, turēdamās pie stenderes, rāpās pār sliksni klētī. «Lūk, kur mīlestības puķel!»

Pievilkusies pie lādes, tā plati izplēta puķes sakni, kas izskatījās pēc pieciem baltiem, pieciem melniem pirkstiem, un zīmīgi čukstēja tālāk:

«No tās vāra mīlestības zāles... pirkstos mīt sevišķs spēks... tie saņem cilvēka sirdi un nekad vairs nelaiž to vaļā.»

Atstūmusi galvas lakatiņu no pieres, vecene kārām acīm urbās savā atradumā.

Klētī bija ienākusi lielā zāļu lasītāja Dace. Pēc vairākām vasarām tā Meļu pļavā atkal bija uzgājusi un ar veselām saknēm no zemes izvilkusi reti sastopamo sārtziedaino mīlestības puķi. Tā ziedēja ap Jāņiem un tās saknes mīlestības zālēm drīkstēja kaltēt tikai šai īsajā laikā. Bet pašas zāles savārīt prata vienīgi Dace.

Vecenes noslēpumainā parādīšanās un valoda pagastvīrus sakratīja līdz pašai sirdij. Viņi zināja, ka Dacei bija būrējas slava.

Labi apsvēruši šo lietu, tie nākamajā rītā, dodamies laidarā uzrakstīt lopus, iemaucā savas rokas dūraiņos. Viņi bija dzirdējuši, ka būrums no govju spalvas ātri pārnesoties uz cilvēku. Bet nepiedurties tik labām piena govīm, kam paslēpenēs dobumiņi un ap ragiem dzeltena spalva, nebūtu bijis krietnu saimnieku dabā.

Vilkaču laidaru uzrakstīja sīki jo sīki. Pagastvīri atzīmēja arī to, kuŗu pienu katrā govī.

Tika rakstīts un rakstīts, un arvien vēl kaut kas atradās, kas nebija ievērots. Te tas bija kūtspakaļā piesliets drēģis, vecs spīļu arkls vai pie ragavām sienamās slēpes.

Saule kāpa arvien augstāk un dedzināja veco vīru galvas, kuŗiem locekļi bija smaga gurduma kā tīrumi mitruma pievilkušies. Vilkaču ēkas bija apstaigātas, mazās piebūves un kakti izložņāti, bet nekādu raganu un pesteļu pēdu viņi tur nebija atraduši.

Neapskatīta un neuzrakstīta vēl bija palikusi tikai istabaugša. Tur viņi uzkāpa pašā dienasvidū. Kaspars ar Mārtiņu pacēla lūku, un vīri viens pēc otra uzlīda zemā, saules sakarsētā telpā. Uz kārtiņām samaukti karājās sakaltuši ozola vainagi, uz bendelēm šur tur bija nolikti strobulakstu kūlīši, bet pašā istabaugšas vidū cienīgi stāvēja liela lāde.

Nelaiķa saimnieka labākās drēbju kārtas atradās lādes virspusē. Bikšu un svārku kules bija piebāztas rakstainiem cimdiem un zeķēm. No vilnainajām drēbēm, kozdams acīs un cirzdamies degunā, nāca vaivariņu rūgtums.

Vīri cilāja un locīja, un, kad lāde bija jau līdz pusei atkauta, tie pēkšņi ieraudzīja, ka, it kā novilkdamas robežu starp vīriešu un sieviešu kārtām, gulēja vairākas grāmatiņas.

Bāriņtēvs, kam visās lietās bija pirmā roka, pārlicās pār malu, izvilka tās laukā un sāka vērīgi šķirstīt. Paradis visu vērtēt pēc smaguma, tas vispirms bija pieķēries biezākajam žūksnītim. Bet nebija viņš vēl tālu aizšķīris, kad žūksnītis jau ielidoja atpakaļ lādes dibenā. Viņš to sviēda ar tādu sparū, ka sadzeltējušās lapas izjuka pa plato lādes dibenu. Tie bija Vilkaču raganu buřamie vārdi, un ja tur nebūtu bijis uzrakstīts «Nākamajiem Vilkaču mantiniekiem», viņš tos uz vietas būtu sadedzinājis.

Bāriņtēvam rokā bija palikusi tikai viena plāna grāmatiņa. Tā vairs nebija tik ļauna kā iepriekšējā — tā bija bankas grāmatiņa, kur skaidri bija redzams, ka Vilkaču nauda stāvēja uz procentiem un pelnījās. Nauda bija nolikta uz Alīnes Salnas vārda. Bāriņtēvs vairākas reizes pārburtoja šo vārdu, it kā neticēdams pats savai lasīšanas prašanai. Varēja jau arī viņam misēties, jo bija ielauzījies šai mākā tikai priekš gadiem pieciem. Toreiz, kad skola bija iemitināta Bargaču lielajā istabā, viņam no Vārdavniekiem nebijis tālu. Veselu ziemu sirmais Vārdavnieks tur cītīgi nostaiģājis un mācījies burtus kopā ar visiem pirmziemniekiem. Kā bērni, tā pieaugušie par viņu smējušies un zobojušies, bet viņš tomēr savu bija panācis. Nu, kā lasīt un rakstīt pratējs, Vārdavnieks bija iekļuvis pagasta amatvīros, un visi viņu godāja par bāriņtēvu.

«Alīne Salna,» viņš skaļi nolasīja visiem priekšā un tad iedeva grāmatiņu Kasparam, kam bija jaunākas acis.

«Alīne Salna,» cienīgi, gandrīz jau godbijīgi izskanēja šis vārds no Kaspara mutes. Šī sieviete taču varēja būt Vilkaču mantiniece, viņa nākamā saimniece. Šāda doma tam pēkšņi ieskrēja galvā un tur palika kā bezmēna aukla taisni uz naglas.



Dažreiz pavasaros Silezers pārskrien pāri krastiem un draudīgi kustas lēzeno līču vidū. Koki un krūmi stāv ūdenī un ledus gabali šūpodamies beržas tiem mizā un brauka zarus. Ūdenim nokrītoties, krastā paliek tikai palu zīmes.

Tās tur turas ilgu laiku un ir labi redzamas. Kailās krūmu apakšas, pieķērušās pilnas dažnedažādiem brikšņiem, neizdzen pa visu vasaru nevienas jaunas atvases. Tāpat līču melnajos robos, kuņus izgulējis ledainais ūdens, zāle nedīgst vēl nākamajā pavasarī.

Dandzenieku ezergals ir pēkšņi sakustējies līdzīgi Sileze-ram pavasarī. Valodas ceļas kā burgzdas no lietus pilēm un krusas graudiem ūdenī. Laužu mutē burbulē visādas runas un skan kā palu tērces, skriedamas zemē no stāvām klints gravām. Palaikam gan tās apstājas, aizķeras kā sausas cērpas aiz krūmu zariem un netiek nost no vietas, bet tad nāk paši notikumi, kas laužas pāri aizžogam kā ūdeņi krastiem un ieriež dziļas zīmes cilvēku sirdīs.

Ap Labrenčiem, tūlīt pēc rudzu pļaujamā laika, Vārdavnieks taisījās uz Rīgu. Viņam bija uzkrājusies lielāka čāpa bāriņu naudas un to pagastā nevarēja turēt. Bija pienācis arī pats pēdējais laiks kaut ko darīt Vilkaču mantojuma lietā.

Tā kā neviens cits mantinieks nebija atradies, tad pagast-vīri apstājās pie tās pašas Alīnes Salnas, uz kuņas vārda bankā glabājās Vilkaču nauda. Šo sievieti Vārdavnieks bija

apņēmies dabūt rokā. Tagad tik vajadzēja nokļūt Rīgā. Bet tas bija jāizdara klusu, nevienam nezinot.

Vārdavnieks ilgi nevarēja izšķirties, vai gaņajā ceļā doties braukšus vai kājām. Saviem prātiem tas gandrīz būtu braucis, bet saimniece par to negribēja ne dzirdēt. Viņa domāja, ka bāriņtēvam ceļa gabals jāveic kājām. Gājējs ar ceļa kuli uz muguras nedurās nevienam acīs un arī laupītāji no meža tādām neuzglūn. Viņa zināja, ka pa ceļam līdz Rīgai daudz nelabu vietu un kalnu ar sliktu slavu. Izbraucot no mājām ar ķīpu vezumā, ļaudis varētu sākt runāt: — Lūk, Vārdavnieks aizved uz Rīgu bāriņu naudu. — Bet ļaunu un dzirdīgu ausu vai cik.

Visu labi apsvēris, bāriņtēvs beidzot pieņēma sievas padomu un jau nākamajā rītā pirms saules lēkta, neviena nepamanīts, uzsāka ceļu kājām.

Pirmajā dienā par saimnieka īstajām gaitām nebija jausmas pat pašu mājas ļaudīm. Bet tādas lietas ilgi nenoslēpt. — Vārdavnieks devies uz Rīgu! — Šī vēsts izskrien cauri ezergalam kā uguns pakulu vērkulim. Tā ir jauna vēsts, un klāt tai piepīts Alīnes Salnas vārds, kas pēc ļaužu domām nav nekāds labs vārds.

«Skan kā kāds bursteklis,» aizcietusies no ilgas klusēšanas, pie velētavas sparīgi laiž vaļā Zīlišu saimniece.

«Vai tad šī ar labu godu nāk,» atsaka otra velētāja. «Tāds bandu bērns vien ir, vairāk nekas. Gan jau kaut kur Vilkačis būs kādai meitai gobu maksājis. Tā no raganām ezergals netiek vaļā.»

Abas par šādu nelaimi būdamas vienis prāti, sievas izvelk no sāruma baļļas gultas maisu un sirdīgi velējas tālāk. Vāles viņu spēcīgajās rokās cilājas vienmērīgā rakstā, it kā saukdamas tiem pašiem vārdiem: netiek vaļā, netiek vaļā.

Sakarsušie ļaužu prāti steidzas notikumiem pa priekšu, zīlēdami un minēdami: Vilkaču mantiniece... Sieva tā vai jaunava? Svešu ļaužu, vai asinsrada? Un ja nav iedzimusi ragana, vai veco Vilkaču saimnieču buņamās grāmatas spēs iedvest tai neganto spēku?

Arī Alekša Mīlei Dievlodziņu kalnā nepaiet gaŗām šīs runas. Pie viņas atskrien Bargaču kalpa sieva un smalki jo smalki visu izstāsta. Lūk un tikai tāpēc Mīle kaut ko tik ne-labu ieņēmusies: ejot gar zedeņiem, tā tagad atpleš rokas un cieti aizmiegtām acīm grābj sētas apaļos sprunguļus pa vai-rākiem kopā, un no tā, vai rokās ieķēries pāris vai nepāris, mēģina uzzīlēt nākamo Vilkaču saimnieci. Visbiežāk tai ieķe-ŗas nepāris, un tā ir zīme, ka Vilkačos ienāks meita pašos precējamos gados.

Gluži vienādās domās ar Alekša Mīli ir Zīlīšu Ieva. Arī viņai ir tāda nojauta, ka nākamā Vilkaču saimniece būs pre-cējamos gados un turklāt vēl daiļa, kādēļ Andreja dēļ viņai var būt bīstama. Andrejs, kas ar bildināšanu jau tā bija no-vilcinājies, varēja uz visiem laikiem atmest domas par viņas, Zīlīšu Ievas, precēšanu. Bet Ievai ļoti nepatiktu, ja kaut kas iegrozītos tai par ļaunu un tā Andreju nedabūtu. Šā ietiepīgā puisa dēļ viņa jau atraidījusi pulka precinieku un iemantojusi vīzdegunes slavu. Abu vecāku starpā viņu laulības jau sen bija norunāta lieta. Ieva ar mieru darīt visu, lai nobīdītu malā nejaukos šķēršļus, kas aizsprostotu viņai ceļu uz laimi. Kaut gan viņai nav tās mantas, kas uzrakstīta Vilkačos, tomēr no pārējām meitām tuvākajā apkaimē viņa ir visbagātākā un visiznesīgākā. Bet otra tāda puisa kā Andrejs viņa nezina. Un ja nu tas par spīti Dievlodziņu un Vilkaču vecajam nai-dam ieskata svešnieci, tad viņa paliek tukšā.

Zīlīšu Ievas galvā briest grēcīgas domas: viņa taču var kādu vakaru slepeni aizskriet uz Vilkačiem pie zāļu lasītājas Daces un izlūgties sev tikai dažas pilītes no tām zālēm, kuŗas iedzeŗot mīlestība kā stipri pirksti saņem cilvēka sirdi un ne-kad vairs nelaiž to vaļā. Šīs zāles Ieva nemanot iedos Andre-jam un paturēs ar piecu melnu, piecu baltu sakņu spēku puisī sev. Tās viņai ir jādabū, pirms Vilkačos ieradusies jaunā saimniece.

Ievai bija stāstīts, ka mēnessnaktīs vecā Dace ezermalā ro-kot saknītes. Vēl šovakar viņa dosies uz turieni, jo mēness ir jauns, un augošā spoŗumā visas kārošanas ātrāk piepildoties.

Ieva nepacietīgi gaida vakaru. Diena ir svelmaini karsta. Viņa bieži lūkojas debesīs un vēro, vai ap sauli nav apmeties dārzs. Viņa baiļojas, ka neuznāk lietus, mēness nakti neaizmācas un viņa Daci ezermalā neatrod.

Viņa zina, ka dārzs ap sauli vienmēr vēstī lietu. Bet dārzs neparādās. Saule noriet asu malu, apaļa un neizplūdusi.

Ieva uz sien lakatiņu līdz acīm, apvelk mātes jaku un dodas caur eglaini uz ezera pusi. Viņa labprāt vēlētos, lai Dace to nepazītu.

Stiebrainā meža zāle pinas gājējai pa kājām un lūst gar stilbiem, skaļi elsodama. Ieva steidzas ātriem soļiem uz priekšu un neskatās ne pa labi, ne kreisi.

Pagājusi gaŗām bīstamajam Runču akacim, viņa jau no tālienes ierauga Vilkaču kalvas bērzus, kas spožajā mēness gaismā ceļas tai pretī bāli un svinīgi kā iezārkoti līķi. Skriešus tā noskrien līdz ezera malai un tad, gluži apmulsusi, apstājas un klausās.

Kaut kur pavisam tuvu čab un kustas. Ieva iekāsējas. Viņa kļuvusi drusku drošāka, jo turpat kalnā Dievlodziņos mīt Andrejs, kuŗa dēļ viņa šo baigo nācienu uzņēmusies.

«Kam ļaužu esi?» pēkšņi aiz muguras iečērkstas balss, un atgriezusies tā ierauga veco sievu, pie kuŗas vajadzība to bija spiedusi nākt.

«Tālu ļaužu esmu,» Ieva drebēdama atbild vaicātājam un kautrīgi atzīstas: «Nāku tieši pie vecmāmiņas... Mīlestības zālītes gribēju lūgt. Vecmāmiņa jau zinās... Ļaudīs tāda valoda...»

«Skat, skat, kāda gudriniece,» Dace gaŗas zāles, tādus kā suņu stiebrus, klēpī turēdama, pienāk Ievai pavisam tuvu klāt un smaidīdama vaicā: «Kuŗu puisī tad esi noskatījusi?»

Dace Zilīšu Ievu pazīst no pirmās acs, bet turas, it kā tās nepazītu. Viņa ir daudz dzirdējusi par Ievas iedomīgo dabu un tāpēc grib vienās lutās augušo meitu pārmācīt.

«Ko nu, meit, tu ar zālītēm iesāksi? Tās tev neder. Pati tāda smuka un lunka esi. Ja tas nelīdz un pati nevari puisī pievā-

rēt, tad tev par manām pulka stiprākas zāles vajag. Sikspārņa nagus tev vajag... un tie tev pašai jāsadabū. Bet tā nav viegla lieta.»

Ieva, kas visu laiku vērīgi klausījusies Daces vārdos, strauji saķer vecās roku un ar asarām lūdzas:

«Stāsti, vecmāmiņ, stāsti! Es spēšu visu izdarīt.»

Dace noskata Ievu no galvas līdz kājām un tad, it kā lūkodama izlusīties no galvības, ar smaidu iesāk:

«Ļaudīs ir teika...»

«Teikal!» nelaimīgā balsī iekliedzas Ieva, «es negribu teiku, gribu dzirdēt patiesību!»

«Tagad es runāju, ja traucēsi mani, nedzirdēsi nekā.»

Ieva apklust, un vecā sāk no gala:

«Ļaudīs ir teika... Meitai dzīvs sikspārnis jāiemet skudru pūznī. Kad skudras gaļu no kauliem noskrubušas, turpat pie spārniem var atrast sikspārņa nagus. Tie ir asi un izskatās tādi kā kāsīši. Ar tiem meitai slepeni jāaizķer kārojamā puīša drēbes, un šis tad ir ciet.»

Dace nobeidz savu stāstu un smagi nopūšas: «Tā nav viegla lieta.»

«Ko nu par to, vecmāmiņ, es par grūtumiem nenieka nebēdāju, ja vien puīša prāti tiek atgrozīti.»

Priecīga un apņēmības pilna Ieva skrien, cik tai jaudas, atpakaļ uz Zilīšiem. Viņa ir pārliecināta, ka palikusi nepazīta, un droša, ka citādi tai nav neviena ko būties. Pati viņa šo gājieni nepieminēs ne ar pušplēstu vārdu. Bet kaut kādai ienācējai viņa vis arī nepadosies. Lai tik pamēģina kāds tuvoties viņas iecerētajam!

Sievu tenkas par nākamo Vilkaču mantinieci klīst apkārt asas un kodīgas. Tās uzkāpj Dievlodziņu kalnā, iedzeļ saimnieku sirdīs tumšu baili, kas savukārt kā tecila par jaunu uztrin un iezvirina vecveco naidu.

Vīri, kas visām lietām pieiet ar apdomu, arī šoreiz negrib pārsteigties. Viņi atturīgi noklausās pasprukušajās valodās un tikai nogroza galvas: kamēr cilvēku neesi redzējis un viņa darbu vertējis, nevari slavēt, nevari pelt.

Pakaušu krogū satikās ceļa vīri no divām pusēm. Tur apstājās tie, kas atgriezās mājās no Rīgas, un tie, kas vēl bija tikai ceļā uz turieni.

Lai braukšana būtu drošāka, tad, dodoties tālajā ceļā, vīri jau iepriekš sazinājās un turējās pa vairākiem kopā.

Pakaušu krogus stadulā varēja iebraukt krietni daudz vezumu. Ieauzojuši zirgus un palikuši tiem priekšā sienu, braucēji salasījās krogus istabā pie gaŗā galda. Tur maišu maišām tika izkrautas ceļa kules, un blakus spodri noberztajām cibām varēja redzēt gan gļetu, gan saziēdējušu, gan mīkstu kā tīras dūnas maizi.

Pie galda ieturēdamies, vecākie vīri svarīgām seļām pārrunāja dzirdētus notikumus, bet jaunie savā starpā brammēļās un taisīja jokus.

Tanī vakarā, kad Dandzeniekus pārsteidza baigā vēsts, Pakaušu krogū gāja kā pa ņurdzekli. Tur bija sabraukuši pulka ceļā vīru, un neviens nedomāja agrāk par rītausmu kustēties. Visiem bija jau kļuvis zināms, ka daži vīri atceļā no Rīgas Šķībā kalniņa zvēlī atraduši nobeigtu cilvēku. Tas tur gulējis blakus smagai vālei ar tukšu ceļā kuli rokā. Nelaimīgais, domājams, bijis kājniekos, jo tuvumā neesot bijušas redzamas ne zirga, ne ratu pēdas.

Šo ziņu bija dzirdējuši arī abi pagastvīri, kuŗiem tai pievakarē bija iznācis iegriezties krogū. Aizdomu dīglis, kas spēji aizmetās viņu galvās, auga un brieda kā putrābols dobē, līdz beidzot ar doŗu blīkšķi pārsprāga. Nosistais nevarēja būt neviens cits kā Vārdavnieks, kas kājām bija devies uz Rīgu ar bāriņu naudu un Vilkaču bankas grāmatiņu. Tādu lietu vairs nebija ko slēpt, un tie palaida ziņu arī Vārdavniecei.

Šis briesmīgais notikums sacēla ap Vilkačiem un nākamo mantinieci vēl lielāku troksni. Te nu ļaudīm bija skaidrs pierādījums, kas notiek ar cilvēku, kuŗš kādreiz nāk šim pestēļu pūzņim tuvumā.

Vārdavniece vaimanāja pilnā kaklā un pārmeta sev, ka ļāvusi vīram tādu vaļu. Nebūtu izmācījies lasīšanu un rakstīšanu, nebūtu ticis pagastvīros, un nebūtu ticis tur, būtu dzi-

vojis vēl gadu gadus. Tikai tas nelabais, tas, lūk, bijis vecajam piesities un dzīties pēc goda vien un slavas kūdītis.

Bet viņa jau nemaz negribēja aizgājušo tiesāt. Žēlabas plosīja viņas sirdi, un savās lielajās sāpēs tā meklēja sev kādu mierinājumu.

Spriedelēt nu bija par vēlu. Pēc goda kārojošais pagastvīrs tagad gulēja aiz Škībā kalniņa plikajā zvēlī gluži viens.

Jau nākamajā rītā Vārdavniece norīkoja puisus pakal liķim. Pašas dēls tai nebija padevies un tādu nebija ko līdzi laist.

Visu dienu Vārdavniekos nāca un gāja cilvēki. Tie uzkavējās tur un pārrunāja drausmīgo notikumu, kam atkal bija ciešs sakars ar Vilkačiem. Daži pareģoja, ka arī pārējos pagastvīrus varot piemeklēt kāda līdzīga nelaime. Tamdēļ pēdējie stāigāja sadrūmuši un nekādās runās neielaidās.

Vārdavnieka nelaime bija beidzot atsējusi visklusākās mutes. Arī vīri, kas visu laiku bija tikai noskatījušies, tagad sacīja savu vārdu. Tie atzina, ka raganu burvestība ir sīksta kā zvēre un neizdeldējama kā vardūkšņa. Ļaunums, kas jau no sākta gala Vilkačos ieņēmis un katru lietu līdz pašai serdei aizdzēlis, turoties aizvien vēl iekšā kā nelaba kaite, apdraudējama ikvienu, kam tur jāpieliek savas rokas. Raganu pereklī ieglabātā mākne esot stiprāka par nāvi, kas, atridēdama pie malas Vilkaču sievas, tomēr nespējusi atcelt viņu nobūrumu.

Šie runātāji nebija vis nekādi viegli apsvaidīgi vīreļi vai blankšķētāji. Tie bija lēni, prātīgi cilvēki, kas katru vārdu izsacīja ar apdomu.

Tagad pagastā vairāk nekā jebkad saprata, kamdēļ Dievlodziņu un Vilkaču naidis nebija pa daudzajiem gadiem nolīdznājies un kamdēļ kalna saimnieku ieskati turējās tikpat kā ar cementu nomūrēti.

Vakarā Vārdavniekos salasījās kopā gandrīz vai viss ezer-gals. Gaidīja pārrodamies puisus ar saimnieka liķi. Ļaudis, cieši saspiedušies, stāvēja pagalmā un raudzījās svēdrainajās debesīs, kuŗu pamalē baiga kā izlijusi asinspeļķe bija redzama

dziesna. No tās pašas puses vajadzēja atgriezties mājā arī braucējiem.

Kad jau tālumā kļuva dzirdama ratu graboņa, kuŗu atbalstīja kaimiņu suņu rejas, gaidītāju sejas pieņēma bijīgu nopietnumu. Pati saimniece ar dēlu un meitu pagājās pretim uz ceļa.

Bet kas tas bija par lielu pārsteigumu: rati pārbrauca tukšā. Puiši stāstīja, ka pārmeklējuši Šķībā kalniņa zvēli sīki jo sīki, bet sava saimnieka tur neatraduši. Viņi esot apbraukājuši visas tuvākās mājas, dzīdami liķim pēdas, un lūk ko saklausinājuši: laupītāji, kas jau vairākas dienas uzglūnējuši ceļam, gaidīdami Dandzenieku bāriņtēvu ar naudu, esot pārskatījušies un viņa vietā nobeiguši kādu citu. Nelaimīgā līķis, kas vairākas dienas sagulējis zvēlī, beidzot ticis uzzīmēts un aizvests. Tuvinieki stāstījuši, ka tam bikšu kulēs neesot bijis vairāk naudas par dažām desmit kapeikām. Turienes ļaudis par vainīgiem turot Poļu kalniņa laupītājus, kas jau kopš gadiem iemitinājušies lielajā mežā un laiku pa laikam uzbrūkot ceļa vīriem. Kādu ceļu aizgājis Vārdavnieks, neviens no tiem nezinājis pasacīt.

Puiši runāja viens par otru, un ļaudis uzmanīgi klausījās. Tie gandrīz vairs negribēja ticēt šādam stāstījumam. Arī pati saimniece nemaz nevarēja apjēgt, ka saimnieks sveiks un vesels nokļuvis Rīgā un kuŗu katru brīdi var atgriezties mājās.

Labu laiku tā stāvēja mēma un stinga, līdz pēkšņi smags sveibums tai iesitās galvā, apkārt esošie cilvēki un svēdrainās debesis sagriezās ap viņu un ierāva to kā kļavas lapu mutuļošā dziemulī.

Nāca jau apkārt astotā diena, kopš Vārdavnieks bija izgājis no mājām. Ja puišu stāsts sagājās ar patiesību, tad viņam drīz bija jāatrodas. Ļaužu valodas, kas gan bija kļuvušas slābākas, pavisam tomēr vēl negribēja rimties. Arī nelabums, kas tai vakarā bija uznācis Vārdavniecei, nebija no tās vēl atstā-

jies. Tā cēlās, gulšņāja, mocījās ar cauru miegu un pievērtām acīm klusu pie sevis skaitīja nobūrumu un apskaudību dziedinātājus vārdus. Vai tie kur derēja vai nederēja, neviens nezināja; varēja saprast tikai to, ka nelaimīgai gribas ar tiem aizsargāties no ļauna.

Beidzot devītajā dienā ap launaglaiku pārradās no Rīgas Vārdavnieks. Pa ceļam viņš jau bija visu dzirdējis un nu tikai smaidīja un bija lepns par savu apķērību. Viņš bija nogriezies no īstā ceļa, apgājis Šķībijam kalniņam ar līkumu un tādā kārtā izglābies no drošas nāves.

Vārdavnieks likās žirgtāku un līksmāku prātu nekā parasti. Viņš izcēla ar jokiem saimnieci no gultas, nolika tai priekšā Rīgas kukuļus, iedeva pa dāvanai dēlam un meitai, bet saimes galu pacienāja ar sukrenēm.

Ja kāds ievaicājās par Vilkaču mantinieci, tad viņš tikai klusu kaut ko pie sevis noņurdēja. Ikviens varēja redzēt, ka par šo lietu tam netiek runāt. Citādi Vārdavnieks bija valodīgs un apmierināts, jo viss tam bija labi paveicies. Viņš bija izstāģējies Rīgu, nokārtojis pagasta darīšanas un atceļā savā galvā izprātojis kādu lielisku lietu. Bet to viņš tikai nakti varēja sievai uzticēt. Tad visi gulēja, un neviens viņus nevarēja noklausīties. Viņš stāstīja īsi un aprauti, ātri steigdamies uz priekšu, lai tiktu pie sava stāsta svarīgākā posma, kas nāca pašās beigās. Saimniece klausījās aizturētu elpu, lai neviens vārds no vīra mutes tai nepaietu gaŗām.

Vārdavnieks bija atradis Vilkaču mantinieci Alīni Salnu. Atradis to kaut kur tālu pie jūras, starp smilšu kalniem, pus-sagruvušā būdā. Cēlusies tā it kā no Melnās Lavīzes zara. Kā šī radniecība pa gaŗajiem gadiem uzglabājusies, viņa pati nezina. Atceroties tikai to, ka mazai tai māte kādreiz stāstījusi par kādu bagātu krusttēvu, kas dzīvojot Vilkačos. Toreiz šis vārds tai vienmēr iedvēsis bailes. Pēc tēva nāves māte šad tad saņēmusi no viņa palīdzību. Tagad pēc papīriem viņa iznākot vienīgā Vilkaču mantiniece. Pasaulē tā stāvot gluži viena. Tēvs, kas bijis zvejnieks, dabūjis galu jūrā, māte ilgi nīkusi un tad aiz žēlabām ielēkusi tam pakaļ. Vārdavniekam tā lie-

kas jauna un glīta, tādu iebrūnu ādu un tumšiem kā krēpes matiem, kā jau no Melnās Lavīzes zara. Tramīga tā esot kā stirna un gudra kā apustuļu grāmata. Tai nu tagad pienāksoties visa Vilkaču manta. Vārdavnieks pirmo reizi sievai noskaitīja Vilkačos uzrakstīto mantojumu un minēja tos trīs tūkstošus zelta rubļu, kas gulēja bankā.

Un tad nu beidzot nāca tas pats galvenais, ko viņš savās domās bija izprātojis: Vārdavnieku Gustam, par spīti visām jaunajām valodām, jāprec Vilkaču mantiniece. To viņš esot izlēmis, un tam tā būšot jānotiek. Viņš iestāstīja saimniecei, ka tādām puisim kā Gustam tā varētu būt tikai laime. Kuņās mājās gan tādu galvaini ieņems, kas cita nekā nezina, kā stāvēt pie pakša un urbināt degunu. Bet Vārdavnieki ar šīm precībām būs glābti — tie nenonāks zem āmuŗa. Viņš aizņemsies no nākamās vedeklas naudu, izmaksās māju un kļūs īsts un cienījams amatvīrs bez parādiem un rūpēm. Arī pašu meitai tad būs izredzes dabūt krietnu iegātni. Gustam taču vienalga, vai tas slaistās tēva mājās, vai pie raganām.

Saimniece noklausās, bet nedrīkst iebilst pretī ne vārda. Viņai viss liekas neticams kā pasaka, ko savērpušas vīra smadzenes. Tomēr nākamās dienas rāda, ka tas bijis runāts ar dziļu pārliecību. Tik kustīgu un pilnu spožu cerību viņa vēl nekad Vārdavnieku nebija redzējusi. Viņai tikai atlika noslaucīt asaru, redzot vīru staigājam tik viegli kā kaķi pa krellēm.



Alīne Salna vienmēr bija kārojusi nostāties uz cietas zemes. Tā nekad nebija mīlējusi smilti, kas jau no bērnības kā dzīva bija kustējusies zem viņas kājām un zem vecāku būdas jūras kāpās. Ai, kā viņa nīda šo smilti, kas klīda apkārt kā piemeklēta sieva, dažreiz sakumpdama aiz loga, dažreiz pie durvīm, dažreiz ierušinādama savā neauglīgajā klēpī visu viņas būdu līdz pat jumtam. Bet arī te tai nebija nekādas pastāvības. Jau pēc nedaudz dienām būda atkal stāvēja kā no-laizīta. Pakši turējās gaisā tikai uz četriem plikiem akmeņiem un tiem pa apakšu kaukdams daudzījās vējš, kas ar savu elpu bija izpūtis vieglos smilts pamatus. Alīnei tādās reizēs kļuva baigi. Viņa saprata, ka uz smiltīm nekā nevar celt un ka tajās nekas nevar ieaukt, arī viņa pati ne. Viņa ilgojās stāvēt uz cietas zemes, uz tādas zemes, kur ikviena sēkla dīgst un koki aizaug pāri cilvēku galvām debesīs.

Mantodama Vilkačus, Alīne Salna jutās it kā ielikta jaunā pilnākā dzīvē. Viņa bija dabūjusi iespēju nostāties uz cietas zemes un pēc savas saprašanas tuvoties dzīvībai.

Bija norunāts, ka Vilkaču mantiniece pārcelsies uz jauno vietu pirmajā ziemas ceļā. Vārdavnieks tad bija solījis laist zirgus pakaļ Alīnes Salnas iedzīvei. Pamest tūlīt savu veco

mītni pie jūras, kaut arī tā viņai bija dergusies, Alīne tomēr negribēja. Viņa bija nodomājusi savest to cik necik kārtībā, ielikt tur kādu cilvēku un tad atstāt to, kā saka, pa godam. Bet tad uznāca rudens vētras, smiltis sagriezās gaisā, pie-svieda pilnu viņas šauro pagalmu un pat draudēja aizbērt viņas būdu. To Alīne vairs nevarēja izturēt. Viņa sameklēja zirgu ar orētāju un bēga no klīstošajām smiltīm uz Vilkačiem, kur zemei vajadzēja būt drošākai un cietākai.

Tas notika nedēļu pēc Miķeļiem. Ceļš bija pielijis, un vi-ņiem bija jābrauc lēnos soļos. Tie bija izbraukuši cauri vai-rākiem mežiem, pārbraukuši lielākus un mazākus kalnus, bet arvien vēl nebija galā. Pēdējās auzas no zebeņieka bija izba-rotas, un zirgs bija palicis tikai uz siena.

Alīne vērīgi lūkojās apkārt, un no visa, ko viņa redzēja, tai sirdī modās prieks. Novāktie tīrumi, kas plētās te vien-pus, te otrpus ceļa, gulēja pašāvīgā mierā it kā cilvēki, kas savu darbu nodarījuši. Vietumis pļavās blakus pirmā mēr-kuma līniam talējās otrs mērcējums. Tas bija baltāks un košāks par pirmo un, stāvot vēl kādu nedēļu uz tala, varēja sākt šķiedrāties. Šur tur pie mājām pa noraktajiem kartupeļu laukiem urķējās cūkas, ap kāpostu kaceniem blēdamas skru-binājās aitas. Runkuļu dārzos pacēlās augstas, zemēm ap-mestas ķirpas, kas pa gabalu izskatījās kā nošķelti, līdzenā vietā iekrituši kalnu pauguri.

Atceroties jūrmalas nabadzīgo dabu, Alīnes sirds aiz prieka straujāk iepukstējās par lielo laimi, ko tai liktenis ar Vilkačiem bija piešķīris. Viņa nemanīja ratu kratīšanos no vienas ceļa malas uz otru un to, ka dažreiz riteņi, pieķērušies pilni ar dubļiem, šļūteniski tuvojās grāvim. Viņu pārāk aizņēma domas par jauno dzīvi, kur tā cerēja ieaukt un nostiprināties.

Varenākas un cienīgākas par zvejnieku sievām tai rādījās sievas, kuņas tā redzēja ceļmalas mājās ar uzsietiem brunčiem svirājot akas vindu vai nesot uz cūkkūti pabiras. Tāpat arī vīri, kuņas tā vēroja tīrumos uzlasām žēpurus un norās klājam linus, it kā atšķīrās no tiem, ko tā bija satikusi kāpās pie jūras. Šiem cietās zemes cilvēkiem trūka jūras braucēju

un tīklu vilcēju brīvo un pārgalvīgo kustību, bet viņu soļi, kas bija kā lieli izkapti vērieni, jau pirmajā acu pametienā lika Alīnei dziļāk ievilkties lakatā.

No meža stigas braucējiem priekšā izskrēja vāverīte. Priecīgi šūpodams savu asti, mīlīgais kustonītis palēca kopā ar tiem mazu gabaliņu pa ceļu un tad atkal nozuda biezoknī. Alīne, kuŗa gan nebija nekāda nākotnes taujātāja, ilgi domāja par to, vai šim atgadījumam varētu būt kāda tālāka nozīme un vai viņa, būdama ceļā uz jaunu vietu, nevarētu to iztulkot par kādu labu vai ļaunu zīmi. Un pirmo reizi pa visu gaŗo ceļu to pārņēma vecā nedrošība, kuŗu tā tik skaudri izjuta pie jūras, kad smiltis kā dzīvas kustējās zem viņas kājām un zem viņas vecās būdas.

Alīne jau bija sataisījusies, ka varbūt ar savām zvejnieka ciema parašām tā pirmajā laikā neiederēsies tīrumu ieslēgtajos ļaudīs. Bet viņai bija vislabākie nodomi. Viņa gribēja mācīties un uzklausi katru derīgu padomu, ko tai kāda laipna kaimiņiene vai kaimiņš aizdotu, jo viņas vieta nu bija starp tiem tur iezīmēta uz visiem laikiem.

Šāda apņemšanās Alīni stiprināja. Viņa izraisījās no biezās segas, sakārtoja galvas lakatiņu un, muguru taisni atliekusi, nosēdās cienīgi, kā tas saimniecei pienākas. Pēc pēdējā krodzinieka vārdiem viņiem drīz vajadzēja nonākt galā.

Alīne pārļaiž aŗu skatu ratiem, kuŗos cita nekā vairāk nav, kā viņas gulta, skapis un kumode. Protams, tas nav nekāds meitas pūrs, bet viņa jau arī negrib ar to citu priekšā diŗoties.

Zirgs lēniem soļiem iekurmuļo Vilkaŗu olnīcā. Tai vajadzēja būt īstajai vietai, jo turpat kalnā pacēlās otras mājas un caur kailajiem kokiem viedējās apskapstējuŗšais ezera ūdens.

Iegrieŗoties Vilkaŗu olnīcā, Alīnes dziļās acis laimīgi iedzirkstījās un vaigu galos saplūda asinis. Tumŗšās matu cirtas, kuŗas tā visu ceļu bija glabājuŗi zem lakatiņa, pēkŗņi izslīdēja laukā un pārkāŗās pār seju.

Alīne platām acīm raugās uz Vilkaŗiem, kas aiz liela uztraukuma tai te parāŗās, te atkal zūŗ. Viņa nevar saprast, kā tā no ņo māju celma ir aizzarojŗi līdz jūŗmalai.

Olnīca bija stipri izbraukta. Grambas un lopu iemītās pēdas bija pilnas ar ūdeni, kas ar visu lēno braukšanu šļakstījās tālu uz visām pusēm.

Vedējs gribēja apstāties un palaist gažām no kūts izbraukušo mēslu vezumu, bet mēslu vedējs apstājās pirmais un svešniekus laipnīgi sveicināja. Tas bija Kaspars. Viņš jaunajā sievietē tūlīt sazīmēja Vilkaču mantinieci Alīni Salnu.

Abi vezumi nu bija nobraukuši viens otram blakus. Sīva smaka ar sutrainiem garaiņiem cirtās Alīnes degunā. Viņai gribot negribot atkal bija jāatceras jūrmalas smiltājs, kur tādi smagi mēsli neturējās iekšā, bet pastāvīgi sagriezās kā asi stuburkšņi no dobēm uz āru. Bet te, Vilkačos, kur zemes smagums var tos sagremot, te aso stuburkšņu vietā stiepsies uz augšu ikvienas zemē iemestas sēklas dziets.

Alīne nolēca no vezuma. Viņi bija iebraukuši pa lopu ceļu un tālāk vairs netika. Priekšā bija laidars un liela ots. Kaspars paslēpa savas apķepējušās rokas aiz muguras un vedināja jauno saimnieci uz istabu.

Alīnes krūtis cilājās svētlaimīgā piepildījumā. Viņa nu vienreiz bija nostājusies uz cietas zemes. Tā mudīgiem soļiem tecēja Kasparam papriekšu, veikli pārļaivoja vircas bedri un tad apstājās.

Kaspara galvā no šīm saimnieces auguma kustībām radās savs spriedums. Citādi nekas, augums nevainojams, — viņš domāja, — tikai kauli par smalkiem. Ar tādiem Vilkaču lāstu grūti būs iznest. Bet to viņš atzinās vienīgi sev un nevienam tālāk nestāstīja.

Un tad viņi visi trīs — Alīne, Kaspars un vedējs — stāv pagalmā. Plašā Vilkaču saime ir sablīvējusies istabas durvīs un ziņkārīgi blenžas svešniekos.

Alīne smaidīdama, draudzīgi izstieptu roku dodas tieši uz durvīm un ar visiem sirsnīgi sasveicinās. Tad viņa iet tālāk saimniekgala istabās. Tur viņa uz loga redz kupli sazaļojušu mirti, kas ar saviem zariem plati ieaugusi rūtīs. Alīne apstājas pie tās un brītiņu domā: — Lūk tā, kā šī mirte logā, tā es gribētu ieaukt Vilkačos.



Biezie lietus mākoņi, kas visu rudeni bija uz vietas dīšlājušies, līdami pirms Mārtiņiem divas dienas papasu, beidzot izlija tukši. Debesis uzgāja augstāk, gaiss kļuva caurspīdīgs, sāka salt. Dubļi un pacilie arumi pēkšņi sastinga, nepieklāvušies zemei, un plikajos laukos rēgojās tikai to smailās virsaunes. Ūdeņi, kas bija sakrājušies grāvjos un dangrās, savilkās čauganā ledū, kokos iekārās sala mirguļi.

Dievlodziņu kalns nu stāvēja atsedzies gluži kails. Krūmu un augļu koku lapās, kas vasaru tur neļāva iemaldīties svešiem skatiem, tagad, vēja rautas, bāņiem griezās uz

leju, atstādamas zaros platas starpas, caur kuņām rēgojās Dievlodziņu ikdienu.

Taisni tai dienā gaisā bija savilkušies pirmie sniega debeši. Andrejs stingriem soļiem staigāja šurpu turpu pa sētsvidu. Viņš novāca no acīm visus krāmus, kas vasaras darbu karstumā pa roku galam bija kaut kur nosviesti. Tur bija aizlūzuši izkapšu kāti, trizuļi, salmu vīstiņi un nodilušas ecēšas. Ap aku kā ap draudzes ganu stāvēja mucas, toveņi un dzērienu kubliņi, kas tur bija palikuši vēl no siena laika, kad tos tur mēdza

piepildīt ar ūdeni, lai neizkalst. Visu šo ridu Andrejs piekopa un sanesa zem jumta. Ziemu pa gaŗajiem vakariem to varēja izšķīrot un, kas vēl labojams, salabot. Ārpusē stāvēdami, tādi krāmi padarīja mājas seju vecu un kraupainu. Tomēr lai neviens nedomā, ka Andrejs cenšas uzposties jaunās Vilkaču saimnieces dēļ, kuŗa tagad no apakšas varēja kalnu vislabāk nolūkot. Citiem gadiem jau ap lapu birstamo laiku viņš bija paspējis apkopties. Tikai šoruden tas bija aizkavējies.

Kustoties un lokoties pa augšu, Andrejs gandrīz pilnīgi aizmīrsa, ka turpat lejā pie kājām rosījās Vilkači. Dažbrīd viņš bija pagriezies pat taisni pret tiem. Bet pa šiem gaŗajiem gadiem puisis, tāpat kā visi Dievlodziņu ļaudis, bija iemanījies tos neredzēt. Tikai vienu vienīgu reizi viņa skats bija aizķēries nevietā. Tas bija bijis tai dienā, kad tur ieradās jaunā saimniece. Kāds nelabs spēks bija viņa acis pavilcis uz to pusi. Un kaut tas bija ildzis tikai vienu mirknīti un viņš tūlīt bija atmanījies un atrāvis tās nost, tomēr šai īsajā sprīdī pie tām jau bija kaut kas pierāvies un piededzis kā piens pie katla dibena. Viņš nevarēja sev pasacīt, vai tas bija svešās sievietes nīdrais augums, vai gar vaigiem nokārušās tumšās cirtas, vai arī koši sarkanā jaka, kas cieši piegūla viņas šmaugajam viducim. Var jau būt, ka viņa acīs bija palikusi tikai svešnieces gaita, kas viņam bija šķitusi kā viegles iršanās pa gaisu, kā kaut kas māneklīgi pazibošs.

Bet pie tādām grēcīgām domām Andrejs negribēja piesieties. Viņš negribēja pakļauties Vilkaču ļaunajam spēkam. To nelāgo brīdi viņš aizmīrsīs un izkasīs no savām acīm. Vilkači paliek Vilkači. Raganu izmirušajā mitekļī atkal bija ietuldējusi jauna ragana. Un ka tā bija ragana, to Andrejs tagad zināja pavisam skaidri. Viņas nelabās spējas tas jau pats pie sevis bija pieredzējis. Kas tad gan cits būtu varējis viņa acis kā aukliņā piesietas pavilkt uz to pusi? Nē, to kļūmi Andrejs nekad vairs savās domās nepieminēs.

Bet bija vēl viena otra kļūme, daudz ļaunāka un vēl daudz bīstamāka. To viņš neparko nevarēja izdabūt no galvas. Viņu

bija apsēdušas raganas: māte viņa izejamā kārtā bija atradusi bāšļus. Tie bijuši iesprausti viņa svārkos un izskatījušies pēc nagiem. Un kaut arī dievbijīgā sieva riebīgos bāzekļus bija tūlīt sadedzinājusi, Andreja domas tomēr vēl arvien vērpās ap tiem.

Aizviņsvētdien viņš šajos svārkos bija ciemojies Zilīšos. Vai tos tur būtu iesekusi Ieva?

Svētdienas pievakarē viņi, puisi un meitas, uz Zilīšiem bija aizgājuši jauktā barā. Andrejs neatcerējās, ka viņi ar Ievu būtu kaut kur palikuši vieni. Taisni otrādi — Ieva visu vakaru bija turējusies no viņa nostāk nekā parasti. Varbūt kāda cita meita bija viņu uzdomājusi un ņēmusi bāšļus palīgā?

Andrejs minējās gan vienādi, gan otrādi, bet skaidrībā netika. Viņa aizdomas pamazām uzmācās visām pēc kārtas un tad atdūrās pret mājas meitām — pret Alekša Mīli un Zelmu. Varbūt tās bija noņēmušās viņu izjokot vai arī iebaidīt. Tiesa, Zelmu viņš vienreiz bija nomutējis. Zelmas ganu dienā, kas pastāvīgi iegādījās svētdienā, viņš bija aiznesis tai launagu. Izņemot no viņa rokām maizes kulīti, Zelmas vaigi toreiz bija iesārtojušies, acis iespīdējušās. Arī viņam pašam meita bija rādījusies tik daiļa un mīlīga, ka, lai cik viņš būtu gribējis būt noturīgs, kārdinājums uzspiest savu muti viņas mutei bija ierunājies spēcīgāk. Bet tas arī viņu starpā bijis viss. Viņam bija nācies sagrožot sevi savu senču tikumu priekšā, kuŗi, kā viņš zināja, nekad nebija padarījuši savas kalpones par draugām. Zelma gan kopš tā laika bija kļuvusi pret viņu tāda pastrupa un vīzīga, bet Dievlodziņu vīru godu Andrejs turēja augstāk par savām uzgribām.

Uz Alekša Mīli Andrejs neraudzījās nopietni. Šī vecā pamēģļa dēļ viņš kā jauns puisis negribēja savu galvu lauzīt.

Darbs neprasīja nekāda piepūlīņa. Andrejs domās varēja mierīgi pārcilāt visu, kas tam bija sakrājies uz sirds un ko cilvēks drīkstēja uzticēt tikai pats sev. Apkopjot mājas ārpusi, viņš bija noņēmis apkopt arī savu iekšpusi. Atgadījums ar burveklēm piederēja pie visnepatīkamākajiem noti-

kumiem viņa dzīvē. Arī māte jau trešo dienu sēdēja pie pusbībeles un cītīgi boksterēja. Bāšļi bija kļuvuši viņu kopējā lieta.

Un, gluži nemanot, Andrejs domās atkal atgriezās pie Zīlīšu Ievas. Viņš zināja, ka šo meitu vecāki viņam jau sen aizrunājuši. Ja Ieva būtu varējusi nākt uz Dievlodziņiem, tad viņi tagad būtu vīrs un sieva. Bet Ievai vajadzēja iegātņa — viņa bija vienīgā meita. Aiziet par iegātņi Andrejs kā Dievlodziņu pirmdzimtais nebija gribējis. Tēvs un māte, kas šīs precības visu laiku bija steidzinājuši, kopš vasaras bija atslābuši. Arī viņi beidzot atzina, ka Dievlodziņu vecākajam dēlam iegātņa kārtā nepiestāv. Tā nu Andrejs bija palicis tas zars, kam vajadzēja žuburot un laist jaunus dzinumus pie sava senču celma. Pēc visas tiesas tam nu būtu bijis jāapsievojas. Ložu laiks jau bija krietni pāri. Bet Andrejs vispirms bija nolēmis uzcelt jaunu dzīvojamo ēku un rūpīgāk iestrādāt zemi. Līdz šim gan Andrejs bez Zīlīšu Ievas nevienas citas meitas nebija noskatījis. Jau no puikas gadiem viņš bija pieradis to uzlūkot par savu nākamo sievu. Bet ja nu Ieva kalnā nevarēja nākt, tad viņam bija jāapskatās tālāk. Tamdēļ jau Andrejs galu kā citi puisi pirmajā govs valgā nemeklēs. Tomēr skaidrības labad viņš ar Ievu gribēja parunāt. Viņš gribēja Ievai pajautāt, vai nagus viņa svārkos tā pa jokam iespraudusi, jeb ar kādas zavētājas palīdzību nopietni domājusi viņu sev pieburt? Tad Andrejs no viņas acīm pats redzētu: melo tā, jeb runā patiesību.

Rida ap klētspriekšu, kūtsgaliem un aku bija novākta. Ēkas tagad stāvēja tīras un spodras, it kā atraktas no gružiem. Pārļaižot visapkārt skatu, Andrejam pašam par tām bija prieks.

Andrejs pēc darba steidzīgi devās uz istabu. Viņš bija nolēmis pa krēslu aiziet uz Zīlīšiem. Bija tik jānomazgājas un jāuzvelk citi svārki.

Māte vēl joprojām sēdēja pie loga ar Jauno Derību rokās. Kopš tā viņa drēbēs bija atradusi dīvainās zīmes, Andrejs

jutās viņas priekšā it kā vainīgs. Viņa dēļ mātei nu bija uzbrukušas liekas rūpes un bažas.

Ilze lēni pacēla galvu un pētīgām acīm uzlūkoja dēlu.

«Panāc tuvāk, Andrej, man tev kas sakāms,» viņa klusi un noslēpumaini ierunājās, glaudīdama ar saviem sasprēgājušiem pirkstu galiem grāmatas melnos vākus. «Ieskaust nav gluži tas, kas noburt. Ar ieskaudumu tik bestram vīram kā tev vieglāk cīnīties. Dari savu un neliecies ne zinis. Godīgam vīram tādu palaistuļu negantības tas pats, kas milža svārkiem pakulu pluksnīši: vējš uzpūtīs, vējš aizpūtīs.»

Andrejs redzēja, ka māte savu mieru atguvusi svētajos rakstos. Tas kaut kā nolīdzināja arī viņa sirdī tos nejaukos rakumus, ko pēdējās dienās bāšļi kā uzplijīgi kurmji bija tur sacēlušī. Viņš aplika ap kaklu lakatiņu, sakrustoja to uz krūtīm un, aizbāzis stūrus tālu zem padusēm, uzvilka svārkus. Šo gājieni uz Zilīšiem viņš gan labāk būtu izdarījis citiem nezino, bet tas nebija iespējams. Laiks bija auksts un viņam vajadzēja izprasīt mātei pusemeteli. Tagad viņa gaitas katrs varēja noprast. Tikai šoreiz par laimi māte viņu neizprašņāja.

Andrejs nokāpa lejā no kalna pa otru pusi, lai acis atkal nejauši neuzdurtos Vilkaču raganai. Pilnīgā drošībā viņš vairs nejutās nekur. Kamēr nebija zināmi jaunās Vilcacenes daba un ieradumi, tā uz katra soļa varēja visus apdraudēt. Satikties vaigu vaigā ar tādu izdaudzīnātu meitieti nebija nekāds joks. Viņš laimīgi nokļuva gaŗām lejas zemes strēmelei. Ragana tam ceļu nebija krustojusi. Dzīslīņas viņa pakaklē, kas ap mārkslu bija savilkušās gluži stīvas, pamazām atslāba. Andrejs tagad varēja turpināt ceļu kā cilvēks, kas ar drošu prātu apņēmis kaut ko noskaidrot. Viņš gandrīz bija ar mieru piepriest sev visaugstāko sodu — aiziet uz Zilīšiem par iegātņi, ja vien tam acis vēl kādreiz pašam pret savu gribu aizblieztu uz Vilkačiem.

Bija jau krietni satumsis, kad Andrejs iznāca eglaines malā. Viņam priekšā no krēslas spraucās laukā Zilīšu kaulainais

ābeļdārzs un pelēkie ēku stāvi. Viņš gāja lēnām un vēlreiz pēc kārtas visu pārdomāja, kas tam Ievai sakāms.

Zilīšu Muris, saodis svešnieku, izskrēja riedams uz ceļa, bet, ieraudzījis Andreju, apklusā. Suns pazina kaimiņu puisi. Mēli pār zobiem pārkāris, tas elsādams tecēja ciemiņam pāpriekšu līdz apsūbējušiem zedeņiem. Bet tad kaut kur iegrabējās rati. Muris pāris reizes sacēla ausis un, it kā kādas pēdas saokstījis, pēkšņi aizdiedza pa sasalušo zemi, ka nodimēja vien.

Andrejs palika viens kā svešā sētā gaveņu laikā uz aitu cirpšanu ielavījies kūlmastis. Viņš gribēja ātrāk iekļūt istabā. Šaipus ārdurvīm logā plaiksnījās vājš spīdums. Andrejs apstājās un pa jokam ielūkojās iekšā. Viņam iešāvās prātā Ievu drusku pabiedēt. Bija jau arī pats būzuļos ejamais laiks. Viņš zināja, ka Zilīšu vīri kopā ar viņa tēvu bija aizbraukuši peļņā, mājās bija tikai sievietes. Ja saimniece ar meitām bija vēl kūtī, tad Ieva istabā varēja būt viena pati.

Andrejs piedūra seju pie loga. Pirmajā mirknī viņš nevarēja neko saredzēt. Iekšpusē uz palodzes dažos podos stīdzēja platlapainas puķes un bija apgāzti vairāki piena kubliņi. Tikai labi ieskatoties, varēja izšķirt, ka gaisma nāca no platās krāsmutes, kur ar spožu liesmu sadega resni bērza kluči. Krāsns priekšā grozījās kāda sieviete, kuŗu Andrejs tūlīt uzzīmēja par Ievu. Meita rokās turēja vairākus drēbes gabalus, un Andrejs sākumā nevarēja saprast, vai viņa sadomājusi vēl uzpausties, vai arī taisījās izgērbties naktsguļai. Pēdīgi viņa norāva lindrakus, kas tai bija mugurā, un nostājās pie uguns savā garajā kreklā.

Andreju pārņēma tāda nepatīkama sajūta. Bija tā kā kauns palikt par lūriķi. Tomēr ziņkārība kā ļauna zāle paņēma to savā varā. — Varbūt ka Ieva arī ir ragana, — viņš domāja. — Kas zin, kādas burvestības tā pie degošas krāsns noņēmusies piekopt.

Andrejs palika uz vietas, un viņa acis kavējās pie meitas krekla izrakstītajiem uzkamiešiem. Tādu kreklu tais laikos, kad viņš vēl kā puika ar sieviešiem bija gulējis vienā gultā

un kopā ar tiem pirtī mazgājies, tas nebija ievērojis. Bet nākošajā acumirkli Ieva norāva no muguras arī kreklu. Andrejam aizrāvās elpa un kļuva vatierētajā pusmētelī karsti. Ja Ieva slepeni nodarbojās ar zavēšanu, tad tagad bija pienācis visīstākais brīdis. Viņš bija dzirdējis, ka katra burve esot to savādāki ieņēmusies.

Andrejs vairs nevarēja atkāpties. Viņam bija jāredz viss līdz galam. Īsas un gaŗas liesmas kā kārīgas mēles laizījās ap nosvēpējušo krāsmuti, šaudīdamas brīžam tērīgu, brīžam skopanu gaismu tumšajā telpā. Divas resnas bizes nokarājās pār meitas apaļo muguru. Andrejs vērīgi sekoja katrai Ievas kustībai. Viņš noģida, ka kaut kam svarīgam vajadzēja sākties. Un palūk — Ieva sakustējās, nolaidās uz ceļgaliem zemē pie krāsns un sāka blusīt kreklu. Viņa to darīja tāpat kā citas piedzīvojušas sievas un seneles — no jostas vietas, jo blusas vismīļāk mēdza salasīties tai apgabalā, kur jostiņa cieši pievilka lindrakus pie viduča. Blusošanās paņēmienu Andrejs zināja no tiem gadiem, kad sievas no viņa vēl nebija kautrējušās, bet vakaros turpat puikam priekš acīm bija sarīkojušas visniknākās blusu medības. Un ja viņš tagad tā labi pado māja, tad šie vakari viņam toreiz bija varen patikuši. Viņam acīs kā dzīvas vēl stāvēja nopietnās sieviešu sejas un veiklie pirksti, kas pa baltajiem drēbes gabaliem bija dzinušies pakaļ knašajām lēcējām. Tāpat viņa ausīs vēl skanēja tās žēlabainās balsis, kas pa starpām reiz u reizēm novaimanājās — «izspruka!» Andrejs tādos brīžos vienmēr bija grasījies doties palīgā aizmukušās blusas gūstīšanā, bet nekad gan nebija uzdrošinājies to izdarīt.

Kavējoties bērniņas atmiņās, Andrejs bija izlaidis Ievu no acīm. Attapies viņš redzēja, ka Ieva saķertās blusas saberzēja pirkstos un iemeta ugunī. Tas nebija vairs tas, kas viņos laikos.

— Lai paliek, — viņš domāja, atraudamies no loga, un nožēloja, ka pats piedalījies, kaut arī aizacīs, šai nemākulīgajā lietā.

Piedauzīt pie durvīm un ieiet iekšā viņš vairs nevarēja. Viņam likās, ka ne pie kādām sirsnīgām sarunām ar Ievu tas

tagad nevarētu sevi piedabūt. Nu viņam tikai vajadzēja, neviena nepamanītam, aizklūt projām.

Otrupus pagalmam nočīkstēja kūtsdurvis. Andrejs ierāva galvu plecos un lieliem soļiem, uz pirkstu galiem šūpodamies, iemanījās dārzā. No turienes viņš uzgāja uz tīruma, iekāpa grāvī un pa uzsalumu, cik kājas jaudāja, devās uz priekšu.

Viņš bija sācis iet uz citu pusi. Ceļu atpakaļ uz Dievlodzieniem tam vajadzēja mērot ar lielu līkumu. Bet ja nu tā bija iznācis, viņš varēja apmest vēl mazu gabaliņu un atgriezties mājā gar Pakaušu krogu. Nebija tik pārāk vēla stunda, viņš vēl pataptu iemest acis krogū un apklausīties, kādas jaunas valodas pagastā dzirdamas.

Tomēr apmierināts ar savu gājienu uz Zilīšiem Andrejs nebija. Sirdsapziņa kā dzenis knābāja viņa sirdi. Viņš jau nebija nekāds vurpis, nekāds karstas putras strēbējs. Vīram bija jāzina vīra gods. Slepni nolūkoties, kas notiek aiz kaimiņu logiem, nebija vairs vīra cienīgi. Un vissavādākais, ja viņš pats tā labi apdomāja, bija tas, ka viņš Ievu nemaz nebija iekārojis.

Sasalusī zeme kriukšķēja zem puīša kājām. Plānais ledus skanēdams sabirza.

— Varbūt ka Alekša Mīlei taisnība, — Andrejam piepeši iedūrās prātā. Vēl nesen, viņam dzirdot, tā par Zilīšu meitu bija izmetusi tādus aplinkus vārdus: Ieva neesot dzimusi no bērniņas mātes. Tukšām mātēm esot vēl tukšāku klēpi meitas.

Bet Andrejs gribēja pastāvēt. Viņš no sava ciltskoka gribēja dzīt daudz jaunu asnu, lai tie atkal zarotu tālāk nākotnē. Tagad viņš pats atskārta, ka Ieva patiesi krāspriekšā tam gar acīm bija līgojusies kā tāda tukša vārpa. Pat aizdomas, ka Ieva viņa svārkos iespraudusi bāzekļus, bija izklīdušas.

Sadrūmušu seju Andrejs pārkāpa krogus sliekšni. Viņš nebija vīlies — priekšā jau sēdēja vairāki pagastā pazīstami vīri. Tur bija Meļu Pēteris ar saviem draugiem, Vārdavnieks ar Gustu, skrodeņu Viļums un daži kalpi, kuriem tas vārdus nezināja. Pie istabas griestiem karājās bieza kārtā tabakas dūmu, gaiss bija pilns rūgtas alus smardas. Vīri bija sagājuši kopā pie viena galda, vaļīgi trieca un dziedāja visādas bošķu

dziesmas. Tie ievilka Andreju savā vidū, un jau pēc īsa laika tas jutās kā īsts vīrs, kam bāšļi nedara nekādas rūpes, kaut vai pats velns tos būtu svārkos iespraudis. Arī viņa godam vairs nebija nekādas daļas gar kaimiņu logu. Viņš bija vīrs ar miesu un asinīm, ar visiem niķiem un stiķiem, kas jauna puisa galvā. Andrejam bija omulīgi, un viņš justos vēl labāk, ja tam iepretim nebūtu atzvēlies tas nuņņāns — Vārdavnieka dēls. Jau tā būdams pamuļķis, viņš turklāt bija arī vēl īsts neglītenis. Šad un tad Andrejs uzmeta lielgalvas puisim pa īgnam skatam, bet tas nemaz nepratās.

«Ko zvalsties, bēmele, nāc šurp!» Meļu Pēteris uzsauca Gustam.

Pamuļķais jauneklis stīvi pienāca pie galda un sīkā balsī noberbelēja: «Vai tad dīkā stāvu? — Vīru runās klausos un vīru darbus mācos. Precēšu Vilkaču raganu. Tā jānāk savaldīt.»

Dārdīgu smieklu brāziens satricināja krogus istabas sienas. Gusts izbailēs atsprāga no galda. Vīri smējās aizgūtnēm un vēderus turēdami, un kad vairs nevarēja pasmiēt, sāka kliegt un daudzīt ar kājām klonu.

Vārdavnieks izspilētām acīm un atvāztu roku raudzījās te vienā, te otrā. Viņš nevarēja izšķirties, no kuŗa gala sākt. Kā ciltstēvs, tas nedrīkstēja ļaut savu sugu apsmiet.

Bet tad viņa roka nolaidās. Viņš saprata, ka uzsākt zvetiņu ar negausīgajiem smējējiem būtu bijis veltīgi. Savā vientiesībā muļķais dēls bija atklājis viņa vislielāko noslēpumu. Rīt par to jau runās viss pagasts. Lieta ar to var tikt izjaukta.

— Tavu nelaimi, tavu nelaimi! — viņa lielā sirds, sarāvusies čokurītī, vaimanāja. It kā sevi mierinādams, vecais piespieda roku pie krūtīm taisni tai vietā, kur zem svārkciem daudzījās viņa aizvainotais lepnums.

Bet uz kaut ko savu sašutumu viņam tomēr vajadzēja izgāzt. Viņš piecēlās un gāja uz dēlu.

Meļu Pēteris, nopratis vecā nodomu, aizstājās gaudenim priekšā.

«Nenosit brūtģānu!» viņš izplēties sauca. «Aprūks Viļumam darba.»

Arī pats Viļums, rokas kā uz lūgšanu salicis, bāzās virsū Vārdavniekam, atkārtodams:

«Nenosit, palikšu bez maizes.»

Skroderim mute bija labā vietā un mēle dūra kā adata. Viņš tika daudzinašs par labāko skroderi pagastā, un šūdināt pie Viļuma brūtgāna kārtu bija kļuvusi par visu puišu goda lietu.

Skroderis tēvišķīgi apkampa Vārdavnieku Gustu un pilnā rīklē bļaurāja savus jokus.

«Mācies, Gustiņ, mācies! Ciesties vajag mācīties. Kad sieva nakti aizskries raganās un pats tu gultā viens ar domām plosīties, tad nevarēsi vis vairs iemācīties.»

Iesilušos puišus šis padoms sakarsināja vēl vairāk. Tie sāka lauzties un visādi ņemties, it kā ierādīdami Vārdavnieku Gustam īstākos vīra darbus.

Pie galda bija palicis tikai Andrejs. Viņš tur tupēja kā līdumā pamests prauls. Jaunā vēsts bija viņu dziļi aizdzēlusi. Pusmuļķkais Vārdavnieks bija uzdomājis precēt Vilkaču mantiņieci. Un kaut viņam tur nebija nekāda dalība, viņa sirdī tomēr kā stiklā bija iesprāgusi gaŗa sprēga. Andrejs tagad gaiši saprata, ka raganas sarkanā jaka no tālienes to kārdināja vairāk, nekā Zilīšu Ieva bez krekla pašā acu priekšā.

Andrejs atzina, ka viņš savā sirdī ir ieņēmis lielu ļaunumu. Bet viņam kā vīram to vajag pievārēt. Un kaut viņš paliktu sev par ienaidnieku, viņš tomēr cīnīsies uz katra soļa cik vien spēdams.

Jaunais Dievlodziņš samaksāja krodziniekam tēriņu un, kamēr puiši ārgalojās, ātri pazuda.

Tās dažas pudeles alus, ko viņš bija iztukšojis, viņa galvu padarīja skaidrāku nekā jebkad. Līdz mājām bija krietns gājiens. Nakts vērās tumša kā akla acs. Sals bija pieņēmis. Koku zari no aukstuma brikšķēja. Kailajos laukos cimenēja vējš. Pagāja labs laiks, kamēr Andrejs pa tumsu uznāvējās uz savas mājas ceļa. Nakts melnumā kā liela akmeņa kūkums pretī slējās Dievlodziņu kalns. Tas kalns, kur viņa ciltskoks bija sācis žuburot un kur viņš pats bija aicināts laist tālākus dzinumus.

Andrejs klusu, nekur nepiedurdamies, ielīda virtuvē. Viņš apsēdās uz slapjās malkas, kas gar mūrīti strēķī nokrauta kaltējās. Gulēt viņam vairs nebija ko iet. Zirgi gaidīja savu nakts tiesu. Viņš parušināja pirkšus, uzgailināja tur ieraustās ogles un raudzījās uz durvīm, kuņās drīz varēja parādīties Zelma, vienīgā meita, ar kuņu saduroties tas nebija zemojis Dievlodziņu vīru godu.

Sestdienas rītos, tūlīt jau pēc brokastīm, Dievlodziņu lielajā istabā tika iekurināta maizes krāsns. Saimniece pati tai pielaida uguni ar pagali, ko tā degošu no virtuves uz istabu skriešus pārnesa. Nevienam neklājās labi, kas šai brīdī pakļuva zem viņas kājām — dūmi un dzirksteles vien gar acīm nošķīda. Uz mūrīša muldā rūga iejauktā mīkla. Parastajās nedēļas sestdienās Dievlodziņu saimniece mēdza cept griķu plāceņus. Griķi kalnā padevās labi, vajadzēja tikai tos noskrotēt un samalt.

Istabas durvis, aiz kuņām kurējās krāsns un rūga maize, neviens bez vajadzības nedrīkstēja virināt. Saimniece baidījās no caurvēja, kas varēja skurstenī ieraut uguni un atdzisināt mīklu. Lai arī pašai nebūtu liečus jāstaigā, tā jau laikus apgādāja bīstekli, slotu un lizi un pieslēja tos sev pa rokai pie sienas iepretim krāsnij.

Apmīcījusi maizi un muldu silti nosegusi, saimniece pietāja uz brīdi pie loga. Nakti gan bija uzpārslojis, bet sniega kāрта vēl bija gaužām plāna. Visur tai spiedās cauri zemes melnums.

Raudzīdamās pa logu žilbīgajā raibumā, Dievlodziniete domāja par savu jaunāko dēlu Kārlēnu, kas bija aizlaists uz visu nedēļu skolā. Laba ceļa laikā Andrejs būtu varējis aizjūgt zirgu un kā pie sestdienas pabraukt puikam pretī. Bet par to tagad nebija ko domāt, un tamdēļ arī viņa ar maizes cepšanu nesteidzās. Viņa plāceņus gribēja nolāgot uz to laiku, kad arī

Kārlēns, kas visu nedēļu bijis sausā maizē, varētu ieņemt mutē kādu siltāku kumosu.

Jaunākais dēls bija mātes sirdij visciešāk pieaudzis, kaut arī blēņu tam galvā turējās vairāk nekā citiem.

Sestdienas rosību saimniece Dievlodziņos bija atvedusi līdz no savām tēva mājām. Galdi un soli stāvēja balti noberzti, vienīgā dēļu grīda saimniekpusē izskatījās kā tikko noēvelēta. Ar pusdienu visi lielie darbi bija jau padarīti.

Izvelkot no krāsns pēdējo kukulīti, saimniece šoreiz smagi nopūtās. Kārlēns, kam viņa bija gribējusi aizturēt karstos plāceņus, nebija vēl pārradies.

— Kur gan tas puika aizķēries? — māte bažījās un slepeni raidīja drīz no viena, drīz atkal no otra ēkas gala rūpju pilnus skatus uz lejmalu, gar kuŗu vajadzēja atgriezties Kārlēnam.

Sāka jau krēsnot. Gaidāmais laiks sen bija apkārt, bet puika arvien vēl nerādījās. Domīgs kļuva arī Andrejs. Kas tam brālim būtu varējis notikt? Jaunākais vecākajam vienmēr bija turējies stingri klāt. Tas visos savos noslēpumos bija dalījies ar Andreju, un to viņam nebija mazums: zālē uzietie putniņu perekļi, rubeņu olas purvā, sesku alas, sermulīņu mītne akmeņu čupā un vēl daudz citas, pieaugušam cilvēkam prātā nepaturamas lietas. Kārlēns atšķīra putnu perekļus no to pinuma vien, zināja pasacīt putnu olas pēc krāsas un sīkajiem raibumiem. Jā, Kārlēns bija ērmīgs puika. Tā Andrejam bija licies ne vienu reizi vien. Bet vispilnīgāk savu īsto dabu tas bija parādījis notikumā ar lietuvēnu. Šī varza Andrejam bija labi iespiedusies atmiņā. Mazais knēvelis bija uzdrīkstējies stāties pretim tēvam. Tas bija noticis pērnajā pavasarī, kad Dievlodziņu zirgus katru rītu atrada stallī putās sajātus. Pats Dievlodziņš par zirgu mocītāju turēja lietuvēnu. Uz staļļa durvīm viņš pat uzvilka lietuvēnu krustu. Te kādu dienu Kārlēns bija pasaucis Andreju sāņus un pačukstējis, ka zirgus nenojādot vis lietuvēns, bet gan nodzenot zebiekstes. Tās dzīvojoties un suinījoeties pa kustoņu spalvu tikmēr, kamēr tie no bailēm un dīžāšanās topot gluži slapji. Kārlēns

pats savām acīm to esot redzējis. Viņš gribējis noglūnēt lietuvēnu, bet uzdūries zebiekstēm. Puikas gudrība nonāca arī līdz tēvam, kas tūlīt ņēma puiku priekšā par aplamu runāšanu. Asarām acīs Kārlēns toreiz bija pastāvējis uz savu taisnību, kaut gan tēvs to bija pēris un daudzījis. Kā tas patiesībā bija bijis, neviens vēl līdz pat šai dienai nezināja. Zīmīgi likās tikai tas, ka no tā laika, kopš brālis Andrejam parādīja piecas nobeigtas zebiekstes, lietuvēns no Dievlodziņu zirgu stalla bija atstājies.

To visu Andrejs tagad atcerējās, iedams uz skolas pusi pretī Kārlēnam. Bet nebija viņš tālu ticis, kad turpat no meža, kam otra mala pieslējās gandrīz pie Vilkaču dārza, degošiem vaigiem un sasvīdušu galvu izspurdza Kārlēns. Vienā rokā viņš nesa kaut ko iesietu lakatiņā, otrā, augstu pacēlis, turēja pusplāceni ar biezpiena ieslāni.

Ieraudzījis brāli, puika pieskrēja tam klāt. Viņa acis spīdēja kā divas gaismiņas.

«Andrej!» viņš aizdusis iesaucās, «lāči! Nākot no skolas, mēs ceļā satikām vīrus ar lāčiem. Tie tos veda apkārt pa mājām un rādīja.»

Kārlēns runāja ātri, pa starpām drusku raustīdams valodu.

«M-m-ēs, puikas, staigājām t-iem līdz. Pulka mājās bijām. Tikko iečampājām Vilkačos. T-t-ur tiem atļāva pārgulēt. Citur naktsvietas nedeva.»

Andreja acīs pavīdēja tumšas dusmu ugunis. Puika atkal bija sev nopelnījis koku. Viņš būtu sācis to tūlīt uz vietas talznīt, bet gribējās vēl dzirdēt šo to vairāk.

Kārlēns, kas bija paradis vecākajam brālim uzticēties, arī šoreiz neko neslēpa. Tikai sava stāstījuma beigās tas tā kā drusku samulsa, mirkli aprāvās un, vārdos pīdamies, vaļsirdīgi atzinās:

«B-b-et... b-et labu sirdi gan un m-m-īļu vaigu ir tā Vilkaču jaunā ragana. G-g-alvu man noglāstīja un l-l-ūk veselu pusplāceni iespieda rokā.»

Kārlēns pastiepa roku un deva arī brālim nolauzt kādu gabalu no ciemkukuļa.

Tas nu bija par daudz. To Andrejs vairs nevarēja izturēt. Puika bija uz Vilkačiem kā uzburts.

Andrejs sagrāba puiku aiz pleca, izrāva tam no rokas maizi un aizmeta to tālu atpakaļ Vilkaču daļā. Dusmas vecākā brāļa sirdī augtin auga. Viņš bunkāja jaunāko un purināja, nikni strostēdams:

«Ja neesi vēl ieģrūdis, tad ieģrūdīsi mūs visus nelaimē. Vai aizmirsi, ko tēvs piekodināja — par kupicu tālāk ne solī!»

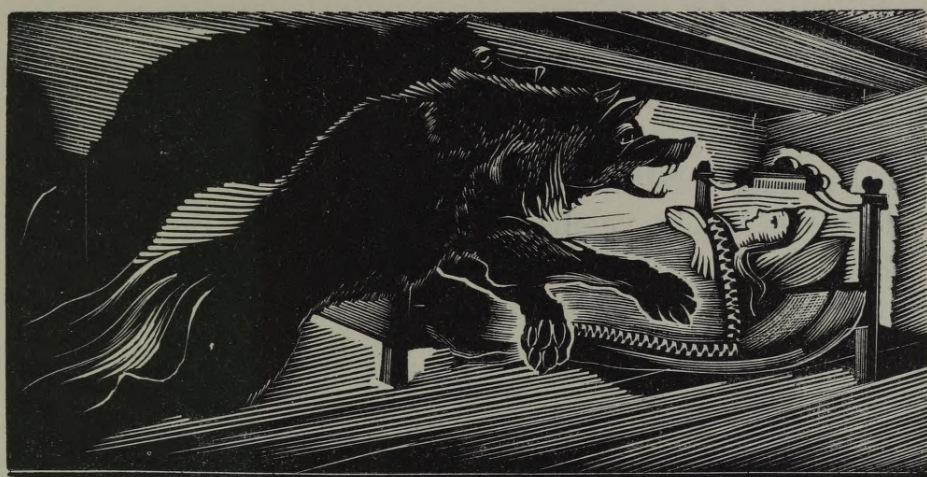
Pēdīgi viņš to saņēma aiz apkakles un uzvilka kalnā.

Tādās reizēs Kārlēns bija ieņēmis klusēt. Viņš pat neizlaida ne pīkstienu, kad Andrejs, visu izstāstījis, to nodeva tēvam.

Tik drūmīgu sestdienas vakaru Dievlodziņos neviens vēl nebija piedzīvojis. Kārlēns bija saņēmis visbargāko sodu — bērza rīkstes uz kailas muguras.

Saimes ļaudis, izmaukuši kājas no koka tupelēm, staigāja uz pirkstu galiem, it kā mājās būtu nule iezārkots kāds liķis.

Laimīgs un apmierināts savā gultā tai vakarā apgūlās tikai Andrejs. Tiesādams Kārlēnu, tas bija parādījis tēvam savu senču dabu un ar to pašu izlīdzinājies arī ar savu sirdsapziņu. Vai kāds tagad uzdrīkstētos mest viņam acīs — Dievlodziņu Andreju iekārdinājusi Vilkaču ragana!



Lēnprātīgi un ar apdomu Vilkačos pamazām sāka rīkoties jaunā saimniece. Pamezdama savu būdu, Alīne nekad nebija cerējusi ienākt tik lielā vietā. Tikai pēc tam, kad pašas acīm visa māja bija apskatīta, tā sāka atskārst, kādu klagāti viņa mantojusi un uzņēmusies vadīt.

Bet tas viņu nebiedēja. Viņas karstākā vēlēšanās nostāties uz cietas zemes ir piepildījies. Tagad Alīne grib parādīt savu darbu. Viņa negrib gozēties vairāku augumu apmirta labuma siltumā. Viegli iegūto dižsaimnieces godu tā ir apņēmusies pati nopelnīt. Skaidru un drošu skatu viņa nu raugās savā nākotnē kā pie kājām nokritušā debesgabalā un par ciet-sirdīgo pretvaru, kas to sagaida, tai nav ne jausmas. Alīne nezina tās ļaunās aizdomas, kas jau ap viņu ir paguvušas savērpties un no laika gala žņaugušas Vilkaču saimnieces.

Un kā gan lai viņa to zinātu? Mājas ļaudis ir norunājuši Vilkaču lāstu, ko gandrīz varēja uzskatīt par apdzimtu nelaimi, neizpaust. Jaunā saimniece pret viņiem vienmēr bija tik dāsna un vēlīga. Viņas laipnā sirds staroja ikvienam pretim un sildīja kā saulīte.

Nē, tādas ļaunas valodas no mājas ļaudīm nevar uzņemt neviens. Uz to nevar piedabūt ne veco Daci, ne arī Kasparu, kas citādi visādi ir pravīgs vīrs.

Alīne ceļas ar trešajiem gaiļiem un ar skalu saišķīti rokā dodas meitām līdz uz kūti. Sīvajā spelgonī sniegs snirkst zem kājām, sals knaiba vaigus un degunu, bet viņa to nemana.

Kūtī tā notupstas, tāpat kā otras divas slaucējas, ar ķipi starp ceļgaliem pie govš pierietējušā tesmeņa. Siltais piens, rakstā čurkstēdams, tek no viņas veiklajiem pirkstiem baltajā traukā un sit tai nāsīs saldu un treknu smaržu kā pati dzīvība. Dziļi elpodama, Alīne kāri ievelk to savās asinīs.

Dažreiz tūlīt pēc brokastīm tā sēstas ragavās un brauc kopā ar puisiem uz ierozu pēc siena. Turpat mežīnā ir sacirsti arī žagari. Viņa grib apskatīt vistālākos zemes gabalus Vilkacu daļā. Par lielajām sniega kupenām tā nebēdā. Ragavas viegli slīd mirdzīgajiem klajumiem pa virsu.

Vai tā būtu ziema vai vasara, Alīnei visur vajag iemest savas acis un paturēt redzēto sirdī. Viņa beidzot ir notikusi tai vietā, kur tā grib plati ieaukt, tāpat kā kupli sazaļojusi mirte saimniekgala logā.

Bet tad kādu dienu jaunā saimniece pavēstī mājas sievām savu nodomu — viņa grib apciemot tuvākos kaimiņus un iepazīties ar tiem. Alīne zina, ka tukšām rokām pie svešiem ļaudīm nemēdz iet. Tāpēc, lai būtu ko aiznest ciemkukuļiem, viņa cepš baltos plāceņus ar medus ieslāni. Tas ir gards kumoss un nevienam neliksies paļājams. Viņa domā, ka pēc šā rieciena kaimiņienes varēs spriest par viņas saimnieces tikumu.

«Kas nu būs? Ko tagad sacīsim?» Kaspara Anna bailīgi vaicā Dacei, kuņai tās gaņajā mūžā jau daudzus dzīves samez-glojumus bija nācies atšķetināt.

«Kas nu būs? To pašu tikpat labi es arī tev varu jautāt,» Dace, plecus raustīdama, ersina Annu, bet tūlīt arī piemetina savu sakāmo: «Ar gaili nevar mājas uzņemt, ar zirgu nevar tās nolaist.»

Tas ir Dacei tāds ierasts izteiciens, un to viņa parasti lieto tad, kad tai vajag iegūt drusku laika apdomāšanai. Kamēr laudis par to smejas, viņai jau padoms rokā.

«Grēks gan tas ir, bet būs šoreiz jāņem palīgā viltība. Mēģināšu kaut ko darīt. Bet zini, nākamais gadījums pieder tavai galvai.»

Vecā visgudri paskatās uz Annu un klesteru klesteriem aiziet uz istabu, kur saimniece jau rosīgi rīkojas ap mazo maizes muldiņu.

«Kur tad nu ar tādu skubu, saimniec? Ciemi jau nekur neizskries. Tu tā diženākā un bagātākā saimniece, tev piederas ieturēt kārtu.»

Dace, nostājusies Alīnei aiz muguras, visu to izrunā pamācīgā un vienaldzīgā balsī.

Alīne izslejas taisna un pagriežas pret Daci.

«Mūsu pusē tā nebija. Mūsu pusē bija paradums, ka jaunākās saimnieces apciemoja vecākās.»

«Kas tas par paradumu. Tāds šaigalā neder. Te katrs dižsaimnieks cienīgi sēd savās mājās un gaida, kamēr viņu ievēro.»

Alīne apmulst. Jau no pirmās dienas tā bija sākusi manīt to lielo atšķirību, kas pastāvēja starp tīrumniekiem un piejūras laudīm, kuŗu vidū viņa bija uzaugusi.

— Varbūt tomēr Dacei taisnība, — domā jaunā saimniece. Ja viņa grib šeit apradināties, tad tai jāpakļaujas šejienes parašām.

Krietnu brīdi abas sievietes klusēdamas stāv viena otrai pretī. Alīnei, kas jau kopš gadiem iesākusi uz sevi dzīvot, grūti atkāpties un pieļaut, ka citi par viņu nosaka.

Ap meitas muti savilcies tvirts smaids, spoguļainajās acīs iegūlušās gremžīgas ēnas. Bet tad viņa pēkšņi iesmejas, pieskrien pie Daces un saviem spēcīgajiem pirkstiem cieši satver seneles izkaltušos roku dilbus un, tos spiezdama un kratīdama, saka:

«Labi, labi, es atraušos no savām, šeit nepiedienīgajām, ierašām.»

Dace skaidri nesaredz, bet viņai liekas, ka saimnieces vaigi deg kā sarkanes un priekš acīm aizvilkusies spoža asaru tēnīte.

Vecā nedabū ieskatīties tai sejā. Nākošajā brīdī Alīne jau ir apsviedusies apkārt un sāk ar abām dūrēm spriegi tuncīt iejaukto mīklu.

— Pieminīga galva, atvedīga valoda un vīžas vai cik. Gan pēcāk tā visu sapratīs, — nospriež pie sevis Dace, pārļaidzama siltu skatu Alīnes mugurai.

Jaunās saimnieces sirdī iegūlies neizprotams smagums. Dien no dienas tā kustas un staigā grūtām domām kroņotu pieri. Kas tā par kārtu, kas tai jāietur, un kāpēc neviens no kaimiņiem līdz šim to nav ievērojis? Cik ilgi lai viņa vēl gaida? Lai to apjēgtu, viņai te būs jāpieliek visa sava samānība.

Darbs tomēr nepaņem viņas pilnos spēkus. Tai nevajag atšaudināt ne roku, ne kāju, ne arī muguras. Asinis dzīslās mutuļo strauji un spēcīgi un tur to, kā visu, kas dzīvs, pastāvīgā spriegumā. Alīne jūt, ka pāri paliekošie spēki sāk viņā muskuļot, kā bites pirms spietošanas, un meklēt atsvērekli. Bet Alīnes dzīve ir ierobežota. Viņa nedrīkst nonicināt savas jaunās dzīves vietas ierašas un labos tikumus. Tai jāpadodas un pacietīgi jāgaida.

Kādu rītu nākdama no klēts ar pluču maisu, Alīne apstājas uz šaurā celiņa, kas baltajā sniegā līkumoti iemīts starp klēti un istabu. Viņa nomet zemē savu nesamo un ziņkārīgām acīm lūkojas uz ziemas saulē spīguļojošo Dievlodziņu kalnu. Pa augšu kustas cilvēki. Kāds vīrs ar ausaini galvā nāk uz leju. Kaut gan laiks ir skaidrs, atstatums starp viņiem tomēr par lielu, lai Alīne varētu saredzēt nācēja seju. Bez tam vēl tas iet galvu nodūris. Alīne pētīgu skatu noraugās svešniekā. Ja gājēja tura nebūtu tik vecīga, pēc gaitas tas varētu likties jauneklis. Alīne jūtas kaut kā vilkta pie šā viņai svešā vīra. Viņā pēkšņi mostas sāpīga tiekšanās pēc cilvēkiem.

Pie jūras zvejniekiem tā bija varējusi satīties un draudzēties ar visiem apkārtējiem kaimiņiem. Tur turīgākie zvej-

nieki nebija uzcēluši ap sevi tik augstu žogu. Vai tiešām agrākie Vilkaču saimnieki būtu bijuši tik uzpūtīgi ar savu mantu un tik bargi likuši citiem manīt savu pārākumu?

Alīnes acis urbjas gājējā, kas kustas no kalna lejā. Viņa labprāt izietu tam uz ceļa pretī un pārmītu ar to dažus vārdus. Viņai nemaz nenāktos grūti uzsākt valodu. Viņa laipni sniegtu tam savu roku un sacītu: «Labdien, viņmājiet! Esmu Vilkačos jaunā ienācēja, kuŗu labie kaimiņi vēl nav ievērojuši. Gauzām priecātos par katru ciemiņu, kas mani apmeklētu.» Viņa skatītos tam droši acīs un stingri nosacītu: «To tu, viņmājiet, pasaki arī citiem!»

Tālāk sarunāties jau būtu daudz vieglāk. Viņa smiedamās tam izstāstītu, ka maisā, ko tā atstājusi sniegā, veco adīteņu izārdīto dziļu kopā ar vilnu kādreiz sajaukušas un sabāzušas iepriekšējās Vilkaču saimnieces, kuŗas, spriežot pēc Vilkaču kuplās mantas, bijušas čaklas un krājīgas sievas. Viņa arī neslēptu, ka šos plučus viņa nodomājusi sakārst, savērt un izaust linu metos saimei jaunas gultas segas. Viņa tam vēl pastāstītu, ka Vilkaču bērajai ķēvei aizviņnakt atradies kumeļš ar baltu zvaigzni pierē un ka rijā tai palikuši neizkulti tikai vēl pieci vai seši metieni labības. Ja svešais vīrs būtu ar viņu laipns, tad viņa tam draudzīgi uzsmaidītu un atzītos, ka, kuļot pēdējo riju, tā nebija vairs plustinējusi, bet cilājusi spriguli ar visiem vienā rakstā.

Tas pirmajai reizei pietiktu. Viņa tad ardievotos, lūgtu aiznest labasdienas kalna saimniecei un mudīgi steigtos atpakaļ.

Alīne aši pārvelk ar roku pār acīm. Viņa stāvēdama atkal ir aizdomājusies. Liekas, arī cilvēks, kas kustējies no kalna lejup, viņu pa acu apakšu ir pamanījis un, bīdamies sastapties, uzgriezis tai muguru, brien šķērsām bez ceļa projām pa dziļo sniegu.

Šis atgadījums Alīnei iedur kā ērkšķis sirdī. Vai ļaudīm būtu kāds iegans no viņas vairīties? Kā lai viņa to uzzina? Viņai šķiet, ka izprašnāt mājiniekus tomēr būtu aplami. Tādās reizēs svarīgi, ja pats ir attapīgs, un Alīne to paturēs prātā.

Viņa uzmanīgi klausās sievu runās, kad tās vakaros, lielajā istabā rimbulī sasēdušās, šuj spēdeles vīriešu kreklus padusēs, ada ricakainus cimdu galus vai arī pašas saviem pusaiņiem metina klāt pakulu pierietņus.

Ziemas pēcpusdienas lauku sievietēm mēdz būt it kā tādas pasvētdienas. Un ja vēl vīri aizkavējušies mežā vai nobraukuši kaut kur tālāk peļņā, tad tām ir laiks izkratīt vienotrai savas sirds pilnestību.

Alīne visu cītīgi iegaumē. Pašus cilvēkus, par kuņiem sievas runā, viņa gan nepazīst, bet visi tie tomēr ir vai nu tuvāki vai tālāki kaimiņi.

No šīm valodām Alīne noprot, ka vienīgais cilvēks, kas no Vilkačiem biežāk iziet pasaulē, ir Dace.

Daces iziešanu mājas sievas dēvēja par spīgās iešanu. Tas skanēja drusku vīzīgi un ļauni, bet tur bija savs pamats. Dace varēja uzdrīkstēties vairāk nekā citas Vilkaču sievas. Atskaitot Dievlodziņus, viņa tika laipni uzņemta un ielaista katrā mājā. Pārējiem Vilkaču ļaudīm šāda viesošānās bija liegta. Ja vien viņi kaut kur parādītos, tie tiktu izpucināti un ar suņiem izrīdīti. Pat tuvākos radus pie saimniekiem tie nedrīkstēja apciemot, nedz arī kāds no citurienes viņus Vilkačos apraudzīt. Vienreiz gadā, pieminot mirušos, tie satikās kapos, apvaicājās viens otram par dzīvi, un tas tad arī bija viss. Viņi bija pesteļu kalpi un tika turēti, tāpat kā paši saimnieki, ārpus godīgu ļaužu saiešanām.

Ar Daci lieta bija savādāka. Viņu uzskatīja un visur pieņēma kā noklīdušu avi. Paganīja viens, palaida, paganīja otrs, laida tālāk. Dace bija nabadze, un viņas īstā vieta bija nabagu pirtīņa. Kam bija kāda daļa, ja palaikam tā atrada sev citu labāku piemitekli. Viņas mūžs nav bijis vieglais. Tā laika ļaudīm Daces liktenis zināms visos sīkumos. Bija vēl pagastā veči, kas itin labi atcerējās viņas iecerēto Rudzrogu Jāni, ko zaldātu ķērāji bija sagūstījuši un aizveduši uz Krievzemi garajā dienestā. Dace toreiz bijusi daiļa, ar labu slavu un visādi varīga meita un sirdī dziļi jo dziļi ieņemtu turējusi Rudzrogu Jāni. Vēl to pašu nakti viņa bija panākusi ķērājus un savā

lielajā mīlestības urskulī, uz ceļiem stāvēdama, izlūgusies tiem atstāt Jāni līdz rītam viņai. Daces lūgums ticis paklausīts. Otrā rītā cieta un apņēmības pilna, ne asaras nenoslaucīdama, tā šķirusies no Jāņa. Kā jau varējuši domāt, istajā laikā tai dēls bijis klāt. Pagastā to min kā vienīgo gadījumu, kur meita ar bērnu nav tikusi padzīta, bet pieņemta un atbalstīta. Tomēr nelaime, kas viņu vienreiz bija sākusi vajāt, to vairs neatstāja. Puisēns drīz nomiris. Tad sākušās Daces īstās nedienas. Gadu no gada, no mājas uz māju. Un kad pēc liela laika pagastā pienākusi no Jāņa grāmata, viņas sirds jau bijusi tukša un izraudāta. Jānis viņai vēstījis, ka pēc Pļevnas kaujas viņš esot vienīgais, kas palicis pie dzīvajiem. Par savu varoņību, kad tas atgriezīšoties atpakaļ Dandzeniekos, viņš katru gadu no ķeizara saņemšot kulīti ar zeltu un arī Dacei tad klāšoties labi. Tā no Jāņa bijusi vienīgā vēsts.

Nelaimīgās meitas liktenis toreiz bija visus aizkustinājis, un pa vecam paradumam to arī vēlāk neviens neatstūma, lai tā būtu nākdama no Vilkačiem, vai no citurienes. Dace stāvēja dzīvē kaut kur pati par sevi, un viss, kas viņai piederēja, bija brūnais skapītis ar zāļu tējām un pudelē ieglabāto zalša ādu.

Alīne par to neko nezina, bet kaut ko savādāku gan viņa Dacē redz un jūt. Jaunā saimniece to cienī un ievēro vairāk par citām sievietēm.

Arī Dace ar labpatiku nolūkojas Alīnē, kad tā istabā svēpina paeglus. Skujainie zari sprakšķēdami nošvirkst un piepilda telpu ar svaigu un patīkamu smaržu. Alīne nepanes sadusušo gaisu, kas ziemu sastājas istabās, kad durvis un logi ar lupatām un salmu vīkšķiem nospostīti. Dzīvojot pie jūras savā būdā, tai nekad ar tādu sliktu gaisu nebija bijis jācīnās. Kā reņģu, tā dūmu smaku vējš tur uz rāvienu bija izpūtis laukā.

Dabūt sadusušo gaisu ārā no Vilkaču istabām Alīnei likās visai svarīgi. Kuŗu katru dienu pie viņas taču varēja kāds ierasties. Un kuŗš būs šis pirmnieks, to neviens nevarēja zināt.

Sanākdamas uz darbiem lielajā istabā un juzdamas tur pagļu rūgtumu, sievas saskatās: vai tas saimnieci tāds ieradums, vai untums?

Bet Alīne šiem skatiem nepiegrīž vērības. Viņa ir noteicēja, un tāda ir viņas griba.

Kamēr sievas sasēstas un sarīkojas uz darbu, Alīne pa logu lūkojas sanestajās sniega kupenās. Prāts nemierīgs. Arī pašu ļaunu vidū tā nejūtas kā starp savējiem. Viņai nav nekur, kur piegļiebties. Tai netiek ņemt rokā adīkli. Viņa labāk ietu un bristu pa sniegāju, bristu pa dziļajiem sniega vāliem, kamēr galva un mugura kūp. Tad viņa nāktu mājās, atkristu uz sava gultas maisa un piegļiebtos tam.

Bet ko sacītu gājēji? Kārstīties apkārt bez darba saimnieci nepiederas. Alīne attopas, un drīz vien tā jau cienīgi sēd sievu rimbūlī un ar zaķa lēcieniem veikli met dziļu pār irbja galu.

Šīs pēcpusdienas kopā ar vaļniecēm un meitām Alīne pārļaiž lielā sasprindzinātībā. Viņai nedrīkst palikt nekas nedzirdēts. Viņa grib zināt, kamdēļ tad īsti tai jādzīvo vienai par sevi un kamdēļ Vilkaču ļaudis turas kā ieslēgti? Viņai ir jānojauc šis augstais žogs vai arī jāatrod tanī kāda spraga uz ārieni un visiem jāparāda Vilkaču jaunās saimnieces viesmīlība.

Alīne, ausi piegrīzusi, klausās sievu tergāšanā, bet neko zīmīgu nevar saklausīt. Daudz zīmīgāks tai jau liekas sapnis, ko tā pati viennakt redzējusi:

Tai bija uzklupuši divi melni suņi atņirgtiem zobiem. Tie plēsa viņai drēbes un koda stilbos. Pēdējā brīdī, kad visi spēki atgāinājoties jau bija izsīkuši, viņa pamanīja sev rokā resnu rungu. Ar to viņa bija gāzusi suņiem no visas tiesas, un tie pēkšņi bija pārvērtušies dunduros, kam puikas ielikuši spīdzenes.

Tas bija bijis riebīgs sapnis, un Alīnei pārskrien šermuļi, to atceroties.

Kuŗa no sievām prastu šo sapni iztulkot? Viņas pētīgais skats lēni apslīd rimbūlī sēdētājas. Sievas strādā sasarkušas

un manāmi uzbudušas. Viņu sejas izskatās ziņkārīgākas nekā citām dienām. Tās ir sagriezušās pret Daci, it kā gaidīdamas no vecenes mutes kādu svarīgu vēstījumu. Dace tikko atgriezusies no spīgās iešanas. Viņa izskatās sapīkusi un ar kaut ko nemierā. Rievas viņas vaigos kļuvušas it kā dziļākas un melnākas.

Vai jaunās ziņas šoreiz būtu tik ļaunas? Un ja tā, kāda daļa Vilkačiem, kas notiek pasaulē. Sievas, cita citu droši nādamas, sametas ar acīm un sirsniņi uzlūko Kaspara Annu. Lūk, viņiem pašiem priekšā svarīgi notikumi — Annai uz Ziemas svētkiem gaidāmi jauni dēli.

Pamazām Daces vaibsti izlīdzinās, un viņas sirds atsloksnējas, kā debess no mākoņiem.

«Nāvītene mirusi,» tā pēkšņi ierunājas un klusi piemetina: «ar tūsku.»

«Ar tūsku!» kā atbalss vienā mutē atsaucas pārējās.

Tad atkal iestājas klusums. Nāvīšu saimnieces gals nedz apbēdina kādu, nedz iepriecina. Tur nav ko pārrunāt, tāpat kā par ūdeni, kas ietecējis jūrā. Neviena no sievietēm nav ne laiķi tuvāk pazinusi.

Dace sausi nokāsējas, savelk ciešāk zem zoda lakatiņa stūrus un uzņem jaunu stāstu:

«Meļu Pēteris ar Pamparu Edi piektdien bijuši rādīties.»

Šī ziņa visas sakustina.

«Meļu Pēteris un Pamparu Ede! Ko tu saki? Vai tas var būt? Šitas vainagu rāvējs!»

Vaicājumi un izbrīnīgi saucieni nāk virsū Dacei no visām pusēm. Vecā drusku nogaida, kamēr sievas aprimstas, un tad laiž vaļā visu, ko dzirdējusi:

«Meļu Pēteris jau labu laiku esot turējis draudzību ar savu māju kalponi Grietu. Kad kauns nācis gaismā, meita par vainīgo uzdevusi šo. Puisis, lai tiktu no sprukām laukā un nebūtu jāprec kalpone, pārmeties uz citu pusi un bildinājis Pamparu Edi. Šī arī tūlīt bijusi gatava gājēja. Grietu ar bērnu Melienu jau iztriekusi pasaulē.»

Sievas smagi nopūšas. Tādi nav labu ļaužu darbi.

Bet Dacei ir vēl ko vēstīt: Dievlodziņu Andrejs esot saspītējies un Zīlīšos vairs kāju nespeļot.

Alīne pirmo reizi pa šiem mēnešiem dzird pieminam Andreja vārdu, un viņas sirds iepukstas. Tagad viņa zina, ka svešais vīrs, ko tā vairākkārt redzējusi pa kalnu staigājam, nav neviens cits, kā tas pats iespītīgais Andrejs.

«Meitinieks! Pasaules jādelnieks!»

Šādiem un līdzīgiem vārdiem Meļu Pēteris tiek saukāts un lamāts, bet Alīnei tie aizskan gaļām. Viņa neredz arī, ka otrā vaļiniece slauka asaras un ka piebriedusī Anna par Grietas nelaimi tā šņukst, it kā viņas pašas Kaspars to ar bērnu būtu aiztriecis mežā. Viņas domas kavējas pie cilvēka, kas mīt kalnā un staigā tur nodurtu galvu, iespītīgs un lepns.

Mazs dzeltenis ar liku muguru ragavu aizjūgā ierikšoja Vilkaču pagalmā un apstājās. Divi kažokoti vīri spīdīgiem siltumzābakiem nokūņojas zemē no augsti uzbāztā maisa, kas bija apklāts ar svītrainu lupatsegu. Piesējuši zirgu pie zedēņiem, viņi dzīrās doties uz istabu. Kamēr viņi tuntuļojās, suņi tiem apkārt rēja aizgūdamies, sniegu pa gaisu kārpīdami. Jaunākais bailīgi turējās aizmugurē vecākajam, kas ar pātagas kātu, kā lopu uzpircējs, atgaiņājās no uzbrucējiem.

Te itin līdzenā vietā jaunais sapinās pats savos neveiklajos soļos un atšūbeniski ievēlās sniegā. Suņi ar joni metās tam virsū, un, kaut puisis kļiedza un spārdījās, plēsoņas tomēr atrāva kažoka malai stērbeli.

Vecais stāvēja, acis pārvērtis, un nezināja, ko iesākt.

«Pastumdeklis tāds!» viņš izšņāca caur zobiem un ieogrūda jaunajam dunku sānos, kad tas, lūpu atžiebis, attīrījās no sniega.

Neveiklie ciemiņi bija Vārdavnieks ar dēlu. Bāriņtēvs no visas tiesas bija apņēmiens pārlabināt bagāto mantinieci uz savu pusi un apprecināt to ar Gustu. Jau šai pašā braucienā

viņš gribēja tikt pie mērķa un visdrīzākā laikā nolikt kāzu dienu.

Istabas durvis ar troksni atvērās un tajās parādījās jaunā saimniece. Tēvs vairs nepaguva dēlu vēlreiz pienācīgi sadrošināt. Alīne priecīgi apsveica tos un aicināja iekšā. Veco Vārdavnieku viņa pazina kā izpalīdzīgu vīru savās mantošanas lietās un tamdēļ centās būt laipna un valodīga ar to. Arī dēls tai nebija neko ļaunu nodarījis.

Viņi novietojās saimniekgalā pie balti noberzta galda. Turpat pie sienas stāvēja Alīnes gulta. Meita tai tikko bija pārmetusi raibi izrakstītu segu. Viņa kaunējās, ka lielajā steigā nebija paguvusi labi sabalsīt segas malas. Alīnes vaigi un kāju pēdas no uztraukuma svila. Pirmnieki bija klāt!

Kamēr jaunā Vilkaču saimniece apklāja galdu un salika tajā cienastu, Vārdavnieka rokās bija pagādījusies medutota dzēriena pudele, kuŗu tas, nozīmīgi smaidīdams, tai pasniedza.

Gusts, turēdams savu lūpu arvien vēl atžiebtu, sēdēja izbalstinātajā rovītī un caur pieri lūkojās grīdā, uz kuŗas reizu reizēm zibenīgi parēgojās Alīnes žiglās kājas.

Kad saimniece atgriezās, nesdama bļodā šūnu medu, Vārdavnieks bija jau piepildījis māla ķocīšus un vedināja sadzert.

«Uz jaunām vedeklām!» viņš paceltu balsi svinīgi uzsauca, dodams dēlam ar galvu kādu norunātu zīmi. Bet to, ko neievēroja dēls, pamanīja Alīne, un viņu pēkšņi sagrāba nedrošība. Viņa vairs nejutās svabadi un omulīgi un jau grasījās paaicināt arī Daci.

Vai nu uzminējis saimnieces domas, vai rīkodamies pēc kāda iepriekš apcerēta plāna, Vārdavnieks izstieptu roku to aizturēja:

«Lai šodien paliek, iztiksim bez kalpiem. Saimnieku galā saimnieku darīšanas,» un tad vēlreiz slepus iegrūda dēlam dunku.

Gusts it kā atdzīvojās, pielēca kājās un izslēja taisnāk savu lielo galvu.

«Lūk puisis!» viņš, gluži apmierināts ar dēla brašo turu, lepni uz to norādīja Alīnei. «Augumi abiem kā nomērīti. Glīts pāris, un nevienam nekļūtu sliktāk, ja mēs nāktu rados.»

Nu arī Alīne uzmeta ciešāku skatu jaunajam Vārdavniekam. Auksti drebuļi tai pārskrēja pār muguru un acis plati iestiepās: Dieva nožēlots cilvēks stubu izskatu stāvēja viņas priekšā un, muļķīgi smaidīdams, raustīja pieri.

Tāds precinieks bija izsmieklis un pazemojums viņas meitas godam. Spējš dusmu viesulis sāka purināt Alīni un lika savirmoties viņas asinīm.

«Projām no manas mājas!» tā gribēja kliegt, bet vārdi sadega un palika uz lūpām.

Vai savaldīties? Jā, varbūt tomēr. Viņai vēl nav nekur atbalsta. Viņa ir viena.

Alīne pārļaiž necerīgu skatu ar ēdieniem piekrautajam galdam un tad, it kā nekas nebūtu noticis, aicina ciemiņus sēsties klāt.

Vārdavnieks, gaļas gabalu pašapzinīgi pirkstos turēdams, runāja par savu lietu tālāk:

«Dari, kā zini, bet par manu dēlu labāka vīra jau nedabūsi un no saimnieku gājuma ir nedomā te kādreiz citu precinieku sagaidīt.»

Viņš bija izmanījis, ka Alīne nezina, kādā raganu perekli tā ar savu mantojumu iesēdusies. Ko nevarēs panākt no laba prāta, tas jāpanāk ar varu un iebiedēšanu. Lai šī pekles meita piesargās.

Veco ersina Alīnes skadrais skats ar ko tā auksti kā čūska noraugās puisī.

Tīkodams atvilkt meitas acis no dēla galvas, Vārdavnieks ķer arvien stiprākus vārdus:

«Ko nu dur kā ar īlenu, vai gribi to izcaurumot kā sietu? Kāds jau nu ir, tāds tev būs labu labais.»

Izmetis skarbos vārdus, vecais piemiegtān ačelēm vēro, kāds tiem būs iespaids. Tikai īsu brīdi viņš gribētu tapt par kurmi un uzalot pamatus zem cietgalvīgā skuķa kājām.

Alīne nojauš Vārdavnieka ļaunās domas. Viņa lepni izslejas un, rokas uz muguras sakrustojusi, dod strupu un noteiktu atbildi:

«Nē, kaimiņ, tavu dēlu gan es neņemšu. Iešu pie tā, ko izraudzīs manas pašas sirds. Līdz tam, kā būs, tā dzīvošu. Bet to tu liec vērā — Vilkačos pie nabadzības grūti piesaimniekot.»

Vārdavniekam nu viss bija skaidrs, bet tā to lietu viņš negribēja pamest. Viņš dos meitai vēl pēdējo belzienu.

Uzбудinājumā trīsēdams, bāriņtēvs sparīgi pieceļas kājās un uzsit ar dūri uz galda, ka bļodas vien salecas. Arī Gusts tagad uztraušas augšā un izbailu pilnu seju blenžas tēvā:

«Vai raganai vīra nevajag?»

Šie ir pirmie vārdi, ko viņš stostīdamies izdabū pār lūpām svešajā vietā. Puisis grib sacīt vēl ko vairāk, bet mēle tam samistrojas, un viņš netiek no vietas

«Ha, ha, ha! Kas raganai vīrs!» Vārdavnieks nicīgā balsī skaļi iesmejas. Viņa acis ir sarkanas, asinīm aizplūdušas, dzīslas deniņos samezglojušās kā virves gali.

«Tu man vēl lūgsies žēlastību, grēka bērns, manu palīdzīgo roku tagad bezkaunīgi atstumdama. Piemini to! Velns vien var zināt, ko tādas burves uzdomā. Varbūt savu sirdi esi griezusi uz Dievlodziņu Andreju? Tas jau tāds vīrisks puisis! Raganai būtu gards kumoss. Bet to tu nedabūsi! Iegādā labi: to tev nedabūt tāpat kā rudzu ziedu dūmu!»

Nepastādams lamāties un rāties, Vārdavnieks stūma dēlu uz ārdurvīm. No sapreces nekas vairs nevarēja iznākt.

Alīne stāvēja bez jebkāda dzīvīga vaibsta sejā un noskatījās, kā tēvs ar dēlu sapaunojās kažokos un iztrausās pa durvīm. Vecais sētsvidū vēlreiz atskatījās un, pacēlis gaisā dūrē savīstītu roku, kļiedza:

«Pagasta palaistule, šķetavniece!»

Smagie apvainojuma vārdi kā no kalna nogrūsti akmeņi sadimdināja visu apkārtni.

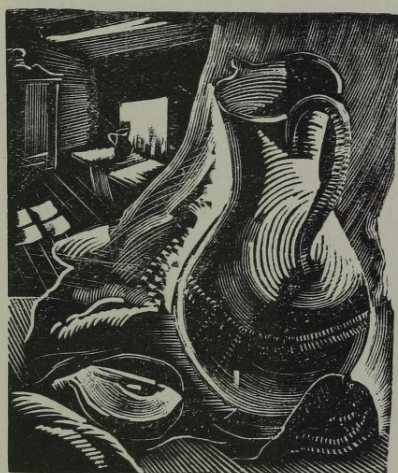
Tiem pretī turpat no Vilkaču klētsgala atskanēja kāda draudīga balss:

«Atstājies, urmaka! Uz rāvienu atstājies, jeb ņemšu bīstekli un sadošu pa galvu!»

Tā bija Dace. Vecās sievas uzstāšanās Alīnei iedeva jaunus spēkus. Tātad viņa nebija gluži viena. Liela un kvēla spīts iedegās Alīnes acīs. Viņa tik tiem vēl parādīs! Jā, viņa vairs nebīsies ne šā gala parašu, ne tikumu. Viņa parādīs tiem īstu raganas dabu.

Alīnes sejā atkal atgriezās sārtums. Viņas sapnis par melnajiem suņiem bija atticies. Vai precinieki nebija kā dunduri ar spīdzenēm nupat izskrējuši no Vilkaču pagalma?





Ziemas svētku rītā Vilkaču ļaudis skraidīja gluži apmulsuši. Vēl līdz pašam pēdējam brīdim viņi šai lietai nebija ticējuši. Spert tādu pārgalvīgu soli tie vieni paši nekad nebūtu uzdrīkstējušies. Tā bija saimnieces lielā galva, kurai viņiem tagad vajadzēja

paklausīt. Viņa bija uzdomājusi kopā ar visu saimi svētku rītā parādīties pagasta ļaudīs. To viņa bija tik cieti ieņēmusi galvā, ka neviens ir neuzdrošinājās tai strīdēties pretī, kaut arī klu-sībā pie sevis nodomāja: tāda izdarīšanās nevēstī nekā laba. Bija jābrauc uz baznīcu.

Neviens no gājējiem neatcerējās gadījumu, kad Vilkači kādreiz būtu redzēti starp dievvārdniekiem. Nozākāti un ap-

pelti, vecie saimnieki vienmēr bija turējušies no pasaules nostāk. Jaunā ienācēja taisījās sagraut nostiprinājušos paradumus un bīstamajā dēkā rāva līdz ar citus.

— Kaut tik viss izietu pa godam, — domāja Kaspars, kam bija uzdots sarīkot zirgus ar ragavām. — Kā uzņems viņus tur citi baznīcēni?

Sievas satrauktas tecēja no klēts uz istabu, lakatus un goda drēbes pilnas rokas pieņēmušās. Lādēm vāki stāvēja plati atgāzti, un katra meklēja izvilkēt no turienes labāko gabalu. Ja jau nu bija jābrauc, tad kaut kā vis negribējās. Vajadzēja apvilkties koši jo koši, lai tenku vāceles un neslavas cēlēji apžilbtu un turpat uz vietas aiz skaudības kaut vai pārplīstu.

Pārliekušās pār pilnajiem ūdens spaiņiem un toveņiem, sievas sukājās un glaudījās un, nevarēdamas sagaidīt kārtu, bīdīja cita citu pie malas. Bet jāuzpošas bija visām. Mājās drīkstēja palikt tikai Kaspara Anna, kuņas gaidībām nāca jau apkārt pēdējais laiks.

Arī Alīne saimniekgalā ar drudžainu spīdumu acīs cauru rītu daiņojās spogulī. Viņa gribēja būt skaista un pievilcīga un vērst uz sevi šejienes ļaužu uzmanību. Tā bija izlasījusi no bijušo Vilkaču saimnieču goda kārtām krāšņākos un sev piedienīgākos gabalus. Tos viņa vēlreiz vēriģi aplūkoja un augumam pielāgoja. Tas gāja itin naiki. Alīne sev izvēlējās tos ģērbus, kas kādreiz bija tikuši darināti tai Vilkaču saimniecei, kuņa ļoti mīlējusi greznoties un modēties.

Pie kuplajiem, purva rāvā melnotajiem muduraiņiem Alīne pievilka sūnās rustotu, viducim cieši piegulošu astītu jaku. Viņa piesprauda pie krūtīm ar akmeņiem izrotātu sudraba saktu, samauca pirkstos mirušo Vilkaču platos gredzenus un izskatījās taisni tāda, kādai izejamā reizē pienācās izskatīties bagātai saimniecei.

Soreiz Alīne gribēja pagasta priekšā padižoties. Vārdavnieks viņu bija sāpīgi aizvainojis un, kas zina, vai tā nedomāja arī citi. Kas deva šiem ļaudīm tiesību tā augstīties, bet



viņu, kā jaunu ienācēju, pazemot un nonicināt? Ko gan īsti nozīmēja pamuļķā puīša nedrošais jautājums: «Vai raganai vīra nevajag?» No gaisa taču tādus vārdus neviens nevarēja grābt. Un ja kāds viņu turēja aizdomās, kas gan bija šo cilvēku uz to pamudinājis?

Alīne domāja gan vienādi, gan otrādi, bet pie gala netika. Svarīgākais tagad bija skaistai un cienīgai plašās saimes vidū parādīties ļaudīs. Svētkos baznīcās mēdza būt kupls diev-vārdnieku pieplūdums. Tāpēc arī viņa bija šo rītu izvēlējusies. Tai likās, ka no šā brauciena atkarājas visa viņas turpmākā dzīve. Viņa tikai nedrīkstēja zaudēt aukstasinību.

Garā, uz muguras sakroķētā kažokā ar caunādas apkakli un tādu pašu cepuri galvā, lielo lakatu pār roku pārmetusi, Alīne cilīgiem soliņiem izgāja pagalmā. Kaspars ar Mārtiņu nebija vēl zirgus no ratnīcas izbraukuši. Arī pārējie nevarēja vien sapausties ceļā.

Alīne pamīņājās sniegā un no visām pusēm, cik to acis ļāva, sevi vēlreiz apskatīja. Viņa bija apmierināta. Grubu-ļainās briežragu pogas, kas saturēja ciet lepno Vilkaču sievu kažoku, saulainajā gaisā spīguļoja kā ar taukiem ieziestas. Tādas pogas Alīne redzēja pirmo reizi mūžā. Viņa tām uzmeta šad tad pa skatam, aptaustīja cepuri un jutās visai cienīga.

Ne mazāk cilīgi kā pati saimniece nāca laukā citas sievas. Apbrīnojušas savu grezno maizes māti, tās arī pašas krāšņajās svētku drānās jutās pacilātas un grozījās un sasmējās ar vīriem. Tie, kažokus ar raibi izrakstītām jostām sajozuši, šorīt kustējās tā savādi lēni un svinīgi.

Alīne kļuva nemierīga. No Dievlodziņu kalna jau bija nobraukuši divi pajūgi ar baznīcēniem. Kamdēļ puīši kavējās?

Kaspars ar Mārtiņu bija tā norunājuši: viņi nesteigsies. Tie klusībā vēlējās, lai Vilkaču ļaudis pārpildītajā baznīcā netiktu tālāk par pēdējiem soliņiem. Tur viņi nevienam nedurtos acīs un būtu vairāk pasargāti no cilvēku nīknajiem uzbruku-

miem. Tāpat, ja vajadzētu, arī laukā izklūšana no turienes būtu vieglāka.

Kad īstais brīdis pēc viņu prāta bija pienācis, tie saskubināja zirgus un izbrauca pagalmā.

Alīne iesēdās blakus Kasparam. Viņiem priekšā ietupināja Daci ar Mārtiņu. Otrās ragavās saspiedās vaļinieku pāris, meita ar gani un puspuisis. Anna, stāvēdama istabas durvīs, domīgi noraudzījās pakaļ aizbraucējiem un klusu nočukstēja: «Laimīgu ceļu!»

Vilkaču baznīcēni brauca nesteigdamies un mierīgi palaida gaŗām ātros braucējus, kas ar izbrīnu viņos noraudzījās. Visu ceļu tie turējās nopietni un svinīgi. Vienīgi Alīnes sejā atspoļojās tāda kā pārgalvība, kā spītīga iecirtība.

Dace, atmuguriski sēdēdama, vēroja uzposušos Alīni, un viņas skats pēkšņi apstājās pie kažoka brieŗragu pogām. Dacei pie tām bija ko pakavēties.

— Cik ātri pasaule aizkustējusies uz priekšu un cik daudzi jau palikuši atpakaļ, — viņa domāja un brīnījās pati par sevi, ka spējusi tik ilgi noturēties gadiem līdzī, tāpat kā Vilkaču ļaunā slava. Lūk, šīs pogas. Tās savas vecmāmiņas kažokam bija piešuvusi Vilkaču saimniece Ilze. Tā, kuŗas dēls bija nomiris vecpuišī un kuŗu Dace vēl labi atcerējās. Pogas bija iztaisītas no brieŗa ragiem, kuŗus muižas piķieris pēc kunga pavēles bija iedevis Ilzei par rozes novārdošanu cienīgmātei.

— Jā, cik ātri pasaule aizkustējusies uz priekšu, cik ātri! Nu ar šīm pogām lepojās svešā ienācēja, kas, ietīkdama lielajā mantā, bija ietīkusi arī tikpat lielā neslavā. Liela manta un pārāka izdarīšanās ir cilvēka nelaime. Tās ir lietas, kas modina citos skaudību un atvēl tevi, kā saka, linu mokām. To Dace savā mūžā bija mācījusies. Bet vai kādam viņas gudrība bija vajadzīga?

Dace zīmīgi palūkojās uz Alīni. Viņai patīka šī aukainā meita. Kur nu būs tās vieta: dzīves pavārtē, vai vārtos?

Izkāpjot no ragavām, vecajai gluži pa prātam, Alīne nostājās Vilkaču saimes priekšgalā. Staltiem soļiem, droši lūkodamās katrā pretimnācējā, viņa tuvojās baznīcas durvīm. Ļaudis apstājās un noskatījās pakal turīgi apgērbtajam pulciņam.

Kaspars ar Mārtiņu bija savu panākuši. Viņi netika tālāk par pēdējiem soliem. Baznīca bija stāvgrūdām pilna. Viņi iegāja tur, kad ērģeles jau sāka spēlēt. Pa paradumam vīri nosēdās labajā, sievas kreisajā pusē.

Tiktāl nu viss bija noritējis gludi un laimīgi. Alīne aizgrābta klausījās spēcīgajās stabuļu skaņās, kas plūda no augšas kā tāls un varens aicinājums. Viņa gandrīz varēja raudāt. Te pēkšņi soliem pārskrēja dīvaina šalkoņa, un simtiem galvu pagriezās atpakaļ, ar acīm kaut ko meklēdamas. Alīne juta tās vērstas uz sevi. Viņai vajadzēja savaldīties.

Bet kamdēļ uzreiz tāda sakustēšanās? Alīne redz, ka daudzi no apkārtējiem soliem pieceļas un nostājas uz celiņa. Beidzot soli ap Vilkaču sievietēm paliek pavisam tukši. Viņa pamet acis pa labi. Arī tur Vilkaču vīri sēd vieni paši. Citi ļaudis pagājušies uz priekšu, vai arī atkāpušies atpakaļ.

Alīne pateicīgi uzlūko novārgušu sievieti, kas no svešajām viena pati vēl palikusi viņu solā. Tā mierīgi sēd, piespiedusi pie krūtīm gulošu zīdaini, un laiku pa laikam līdzcietīgi paskatās uz Alīni.

Redzot apkārtējo ļaužu vairīšanos un viņu naidīgos skatus, Alīnei pagurst sirds un kļūst baigi. Vilkaču saimnieču kažoks svīdē tai muguru, caunādas cepure karsē galvu, gredzeni pirkstos top smagi un sāk spiest. Viņa izmisīgām acīm veļas Dacē, bet Dace ir atraisījusies no visa apkārtējā un līdz ar draudzi ticīgi dzied «Gods Dievam vien ar pateikšan». Viņa neredz to nicināšanu un atstumšanu, kas jāpiedzīvo Vilkaču ļaudīm. Arī pārējās Vilkaču sievietes sēd saknupušas un galvu nodūrušas.

Ko Alīne viena var iesākt? Viņai tikai vajadzīgs spēks, lai nesabruktu, lai izturētu līdz galam un mierīgi noskatītos, kā ļaudis, iedami tai ar līkumu, atstāj baznīcu.

Beidzot Alīne dziļi ievelk krūtīs svaigo ziemas gaisu. Nu tas ir pāri. Bet kādām acīm lai viņa uzlūko savus ļaudis?

Pienāca Kaspars un mierināja saimnieci:

«Nekas,» viņš sacīja, «mums varēja klāties vēl ļaunāk.»

Baznīcas pagalmā Alīni apturēja novārgusī sieviete ar zīdaini uz rokām. Tā bija nabadzīgi apģērbusies, un aukstais vējš purināja viņas plānos lindrakus.

«Vilkaču saimniec, uzklausies,» viņa drebinādamās lūdzās. «Kad, baznīcā ienākdama, tu pagāji man gaŗām tik cēla un droša, es sajutu, ka esi vienīgā, kas vari man palīdzēt. Tai brīdī, kad ļaudis no tevis aizbēga, es paliku tur sēdot, zinādama, ka tu mani sapratīsi.»

To izsacījusi, vārgā sieviete sāka šņukstēt. Arī bērns vīstoklī iekunkstējās.

Alīne, kas pati no visa pārdzīvotā bija gluži apmulsusi, tūlīt neatrada neviena mierinoša vārda. Bet tad viņas skats atdūrās pret bērnu, un viņa saņēmās:

«Kādu ļaužu esi un kāds posts tevi piemeklējis?»

Svešniece ar cimdu noslaucīja asaras un kaunīgi atzinās:

«Esmu Grieta. Man ir meitās bērns. Meļu Pēteris piemānīja. Gribēju lūgt sev un bērnam Vilkačos piemitekli.»

Alīnes sejā atplauka gaišs smaids. Viņas brauciens nebija bijis gluži veltīgs.

«Tu vari sēsties un braukt mums līdz,» Alīne sacīja un pieveda meitu pie ragavām.

Vilkaču gājējus iepriecināja saimnieces līdzcietīgā sirds. Arī sadrūmušais Kaspars tagad atdzīvojās:

«Tas ir krietns darbs, saimniec. Bērniem jāpalīdz izaugt.»

Alīne izņēma no Grietas rokām mazo dzīvībiņu, paslēpa to pie sevis aiz kažoka, un laba darba apziņa piepildīja viņas sirdi.

Krietnā Vilkaču saime, kas šorīt ar lielām bažām bija devusies ceļā un baznīcā piedzīvojusi tādu pazemošanu un nīcināšanu, tagad atgriezās mājās priecīga un apmierināta.

Alīnes liktenis bija izšķīries. Viņa nebija uztraukta. Nē. Viņa bija pavisam mierīga. Tā zina, ka tur ārpusē tai nav ko meklēt. Kaspars bija teicis, ka viņiem būtu varējis iziet vēl sliktāk. Ko gan šie vārdi īsti nozīmēja? Kāpēc Vilkaču ļaudis tā tika nīsti? Kāpēc tos vairījās un no viņiem bēga kā no spītālīgiem? Vai te saknēs bija kāds noziegums? Kāda negodīga lieta?

Vai viņai nevajadzētu doties projām no Vilkačiem, atpakaļ pie jūras? Bet nē, to gan viņa nedarīs. Viņai te zem kājām ir cieta zeme un sirds piesaistīta Dievlodziņu kalnam. Viņai jāpaliek.

Ne jau pagasta ļaudīm vien tā šorīt spoguļa priekšā bija tik ilgi daiņojusies. Tagad viņa droši var sev atzīties: viņa bija to darījusi, būdama cerībās tur sastapt arī kaimiņu. Bet kurp to aizvedīs viņas tikko modusies, vēl īsti neapzinātā mīlestība? Vai viņai kādreiz ar rūgtumu nevajadzēs no tās atjēgties, tāpat kā Grieta to šodien pie baznīcas bija darījusi, vienkārši pateikdama: «Meļu Pēteris piemānīja.»

— Piemānīja... — domā Alīne, vaļējām acīm tumsā vērdamās. Viņas saime jau sen ir devusies pie miera. Blakus istabā ar bērnu guļ piemānītā Grieta. Pie jūras gan tādas lietas mēdza notikt savādāk. Ja tur kādai gadījās iepriekš sadzīvoties, tad pirmais tālākais jūras brauciens tai atkal atgriezta godu. Tad puisis vairs nevilcinājās. Jūra kā milzīga zvēra rīkle badīgi raustījās un pastāvīgi prasīja sev laupījumu. Vainīgais, kāpdams laivā vai kuģī, baidījās atstāt krastā raudošu meitu ar bērnu. Jūra varēja atriebties un tamdēļ bija jāietop Dievam un no zemes jāšķīras ar godu.

Alīne nōžēloja, ka Meļu Pēteris nedzīvo pie jūras un viņam nav jābaidās no rijīgo viļņu atriebības. Gan tie arī viņu piespiestu pildīt savu pienākumu.

Alīnei uznāca vēlēšanās apraudzīt savus jaunus iemītniekus. Tā aizdedzināja sveci un uz pirkstu galiem iegāja blakus istabā. Viņa apstājās pie gultas, kur gulēja jaunā māte ar bērnu. Vienmērīgie elpas vilcieni liecināja, ka tie aizmiguši dziļā mierā un pašāvībā. Arī Alīnei tagad bija vajadzīgs tāds miers un pašāvība.





Pirtiņa, kuŗā mitinājās pagasta nabagi, atradās uz muižas zemes straujās Viekstupītes krastā. Šī mītne viņiem nebija sena. Vēl priekš nedaudz gadiem tie tika vadāti no saimnieka pie saimnieka, kam katram pēc kārtas vajadzēja zināmu laiku vienu nespējnieku pieņemt savā pajumtē un maizē. Bērtulis, kas bija visvecākais nabags pagastā, pārkāpa šo ieradumu, apmezdamies vecajā muižas pirtiņā. Viņš neļāvās vairs vadīties apkārt un pieprasīja savu vēdera tiesu pievest tam klāt.

Bērtuļa gribai neviens nedrīkstēja pretoties. Viņam plašā apkaimē bija zintenieka vārds. Viņš prata tulkot visādas zīmes un dabas parādības un pēc tām zināja nosacīt, kas jādara un kas nav jādara, lai cilvēkus nepiemeklētu posts un nelaime. Šīs gudrības Bērtulis bija mantojis no sava tēvatēva, kas Aizsilnieku kungam bija palīdzējis piemānīt velnu.

Bet tās nebija nekādas ļaunas gudrības. Bērtulis bija pliks kā tikko izšķīlies kovārnis un ar savām zintēm nebija varējis nekādas laicīgas mantas iekrāt. Tā pielipa un vairojās tikai tiem, kas prata raganot un burt un otru noskaust.

No tā laika, kopš vecais zintenieks bija apmeties pirtiņā, tas tika saukts par pirts Bērtuli.

— Bet kas tad pirts Bērtulis par augstmani, kam saimnieki visu pieved un sanes? — neapmierināti kurnēja citi nabagi. Kamdēļ tad mums jāsvaidās pa ceļa virsu un jākrata savi vecie kauli? — viņi rūca un bubināja, līdz beidzot piebubināja sev virs galvas to pašu pirts jumtu, kas bija Bērtulim.

Viņi tur skaitā bija septiņi, bet pastāvīgi dzīvoja tikai seši. Zāļu lasītāja Dace, kas reizu reizēm gan parādījās un pasēdēja kādu brīdi uz savas lāviņas, nebija nekad pie viņa saimes tā īsti piederējusi.

Arī pirts Bērtulis Ziemas svētku rītā bija bijis baznīcā un redzējis Dandzenieku sašutumumu un naidīgo izturēšanos pret jauno Vilkaču saimnieci Alīni. Šo izdaudzīnāto meitu viņš tur pats bija labi apvērojis un paturējis galvā. Viņš bija redzējis, kā pēc dievvārdiem baznīcas sētā ļaudis pirms iesēšanās zirgos bija sastājušies pulciņos un, dūres vicinādami, draudīgi klieguši: «Vajadzēja sadot krietnāk tai raganai! Vajadzēja uzknābt stingrāk!»

Tā viņi visi cits par citu bija saukuši, ar acīm gribēdami vai apēst Vilkaču saimi, kas, savā vidū ieņēmusi negodā kritušo Grietu ar bērnu, sakāpa ragavās un pašapzinīgi aizbrauca.

No baznīcas Bērtulis pirtiņā pārradās pirmais. Viņš lēni atgriezta sprūdzeni un ieklunčoja pustumšajā telpā.

Pirtiņas iemītņieki ārpus sava slietņa nemēdza turēties kopā. Katrs par sevi tie varēja būt kaut kas vairāk nekā visi vienā barā.

— Lūk, pirts Bērtulis arī! — ļaudis sačīja, redzot pienākam pie baznīcas veco gudrenieku. Bet parādoties visiem vienkopus, tas nebūtu dzirdējis neko vairāk kā: — Parau, kur pagasta nabagi atklunkurojuši!

Tādas runas viņiem nevienam nepatika, un tāpēc tie bija vienojušies ārpusē mesties katrs uz savu roku.

Bērtulis uzrakņāja sprukstis, sabāza uz tām žagarus un iepūta uguni. — Siltums vajadzīgs, — viņš nodudināja pie sevis, — vecenēm kājauti būs sasaluši kramā. Arī abi vecie būs vējā izrauti.



Pagāja labs brītiņš, kamēr smalkie žagari sāka sprišķēt. Siltums nāca pašā laikā. Viens pēc otra, pūzdami un stenēdami, pirtiņā ietuntuļoja pārējie iemītnieki.

«Rau še, te jums būs,» Bērtulis rādīja uz uguni un aicināja nosalušos pie izbirzušās krāsns.

Ap to viņi visi cieši satupās un tiksmīgi berzēja savus sastingušos locekļus.

Gaisma, ko meta sīkās žagaru liesmiņas, nebija nekāda lielā. Arī no mazā lodziņa pirts tumsā netika gaišuma vairāk kā no kaķa acs. Vājās uguntiņas atspīdums, kas dažbrīd izurbās caur tumsu, rādīja tikai biezo putekļu kārtu uz melni nokvēpušajām sienām. Apaļie baļķi, vidū nosēzdamies, abos kaktos bija atstājuši platas spraugas. Tās bija aizbāztas ar sūnām un pakulām. Uz plauktiņa rēgojās dažas ieplīsušas māla bļodas, krūciņas un nodilušas karotes. Nekas tur nebija vairs vesels, un tas pats bija kaut kur sabūts un salienēts.

Kad Bulduņu Liene bija apremdinājusi savas nosalušās rokas un Gubu Maijai galva diezgan izzvārojusies, trešā pirtiņas iemītiece, saukta Pīļu Trīna, izdimīja no brunču kules tāšu kārbiņu ar šņaukājamo tabaku un, ievilkusi krietnu kampienu nāsīs, laida to apkārt.

«Do šu!» ieķērcās vecis ar bezzobu muti un ar vienu šņaucienu ierāva savā kuprainajā degunā vai visu Pīļu Trīnas bagātību. Viņam visu laiku bija sēkušas krūtis. Nu tās uz mirkli aprima.

Īsu brīdi pirtiņā iestājās klusums. Katrs bija dabūjis savu tiesu. Bet tad pēkšņi spruka vaļā liela šķaudīšanās. Tā visus uzmundrināja un padarīja dzīvīgākus.

Kamēr citi slavēja šo dabas doto prieku, Pīļu Trīna, kuŗai nāsīs no pastāvīgas šņaukšanas bija kļuvušas platas un melnas kā divas alas, iegrūda sev vēl pa otram lāgam. Viņa uz šņaukājamo tabaku bija vistieciņākā.

«Vai baznīcā raganu redzēji?» pēkšņi iečāpstējās bezzobu mute.

«Kā nu ne, redzēju gan,» Bērtulis vienaldzīgi atsacīja un, smagi nopūzdamies, sarāva savu bikšu jostu. Tad viņš aplaida

vērojošu skatu visapkārt un, it kā pats ar sevi sarunādamies, turpināja: «Tādas dzelmīgas acis... nevar saredzēt dibena. Tās puīšu sirdi var ieraut un nogremdēt.»

Pīļu Trīna nemierīgi sakustējās. Viņas dzeltenā āda kļuva gandrīz melna un sačokurējās ap muti vīzīgā smīnā:

«Bērtulīt, Bērtulīt, grimonis dzelmes nemeklē. Būs laikam arī tevi šī Vilkaču ragana paņēmusi savā varā. Skaties, kāda griezaune!»

Bērtulis sarāvās kā dzelts. Tāda Trīnas valoda viņam derdzās. Ko gan vecā zina par raganām un griezaunēm. Tā bija viņa zināšana. Viņš, kā piedzīvojis zinteniķis, katrai lietai uzmeklēja sakni.

Bērtulis nodūra galvu un vairākas reizes nokrekšķinājās. Viņš taisījās uz gaŗāku runāšanu.

«Paņēmusi vai nepaņēmusi, kāda tev tur daļa. Bet to gan es saku, ne jau visi tā var uzreiz paņemt. Vajag piedzimt laikā, kad abi spīdekļi — saule un mēness — pie debess redzami.»

«Abi spīdekļi?» Bērtulī brīnīgi raudzīdamās, jautāja Trīna, un tad gaŗi novilka: «Ak šitā! Tā, tā, tā. Nuja... biju dzirdējusi pavisam savādāk. Bet, kā smeļies, cilvēkus jau nesēj kā linus. Liniem šis abu spīdekļu laiks neesot vis nekāds labais. Gauŗi vien pa vidu grieŗoties un pēcgālā šķiedru nekādu.»

«Tā jau ir, tā ir. Katra lieta stāv zem savas zīmes. Vajag tik iegādāt,» lēni un piekritīgi galvu locīdams, nosacīja Bērtulis.

«Raug' ņe. Itin labi vēl atceros, kā tas bija ar Zīlīteni. Atskrej pie manis pēc padoma. Ko darīt? Žēlojās, ka nevarot atšķirt bērnu no krūts. Bija pagalam noskaitusies. Skuŗim jau apkārt treŗais gads, bet pēc zīdala tik kārs kā nule piedzimis. Bija pats pilnākais ziedu laiks. Tas ir skaists laiks, bet bērnu nešķiŗ no krūts, kad koki zied, lai neaugtu lepns un greznīgs. Tā toreiz arī Zīlītenei pasacīju. Šī tikai smējās par mani un gandrīz vai uzskaitās. Neklausīja — atšķīra. Bet kuŗam tagad taisnība? Kas gan nepazīst Zīlīŗu Ievu.»

Bērtulis atvilka elpu un uz visiem pašapzinīgi noskatījās.

«Jā, katra lieta stāv zem savas zīmes. Viss notiek ar ziņu. Sievietes daba remdējas sirds žņaugās.»

Pēdējie vārdi zīmējās uz Gubu Maiju, kuŗa, ievīkstījusies vecā lupatsegā, nevarēja vien vēl sasildīties.

Kaulainā vecene ar iegrimušajām acīm bija kādreiz bijusi visdaiļākā meita pagastā, jo māte to pirmajos dzīvības gados bija mazgājusi pret sauli tekošā ūdenī. Grīnīgās dabas dēļ tai nu mūža galā bija jātup nabagu pirtiņā un jāizpērk savs grēks. Viņa ticēja visādām laumēm un māņiem un bija ietaisījusi zem savas lāviņas vietu, kur nolikt ziedus gariem apēšanai.

Bērtulis, kas par šo ēdināšanu ar Maiju pastāvīgi strīdējās, bieži atrada savas guļamvietas salmos beigtas peles un vanskarus. Viņš zināja, ka tos tur nolikusi Maija, viņu kaitinādama un biedēdama, bet kamēr burvi tas pats pie rokas nebija pieķēris, tas nevarēja tai uzbrukt.

Kādus garus baroja Gubu Maija, neviens nezināja. Tie varēja būt kā labi, tā ļauni.

Bērtulis savās aizdomās vairāk bija par ļaunajiem. Tāpēc vienmēr, kad bija kādas runāšanas, tas pieminēja savu vectēvu, kas bija palīdzējis mūrēt Velna torni un atsvabināt pils-kungu no velna apsēstības.

Arī šoreiz, trīsošām rokām piebāzis krāsmuti pilnu žagariem un saskaitījis gar sienām lēkājošos ēnu plankumiņus, viņš dobji iesāka:

«Aizsilnieku velns dzēris... Dzēris caurām naktīm pa pils pagrabu un, kad mucas bijušas tukšas, tad, nelabi trokšņodams, devies uz augšu un ārdījies pa greznajām istabām, neļaudams kungam ne minūti aizdarīt acis. Ko iesākt? Kungs ilgi domājis un, rau' še, beidzot licis atsaukt manu vectēvu mūrnieku Mārci un sacījis: «Puis', tu esi krietns vīrs un proti labi mūrēt. Tev tam lielajam dzērājam, tam žūpam velnam jāuzceļ tornis, lai es kaut brītiņu varētu mierā padzīvot. Kad tornis būs gatavs, aizmānīsim nelabo tur, lai viņš tad dzīvo savā rūmē un ālējas, cik tīk.»

Runāts, darīts. Netālu no pils, meža vidū, augsta kalna galā vectēvs kopā vēl ar dažiem citiem muižas kalpiem sācis celt

apaļu torni. Veldami un kraudami akmeni uz akmens, ļaudis strādājuši dienām un naktīm, un drīz pāri smuidrajām simtgadīgajām eglēm, stāvus sprauzdamies debesīs, pacēlies baigā torņa smailais gals.

Taisni pašā pusnaktī muižas kučieris aizjūdzis karietei priekšā sešus meļņus un vedis nelabo uz jauno mītni. Iekšā sēdētājs bijis tik smags, ka riteņi grimuši zemē un zirgi vilkuši krākdami. Notopot pie Velna torņa, tie bijuši baltās putās. Kučieris izbīlēs nedrīkstējis pagriezt acu atpakaļ, tik jutis, ka kariete nolīgojas vien, kad velns sprauslādams izskrējis no tās un iespurcis tornī.

Kopš tās nakts pilī nu bijis miers. Velns mājojis tornī un gulējis kā zutis gaŗšļaukus te vienā, te atkal kādā citā stāvā. Tā tas vilcies līdz tam laikam, kamēr augsto torņa smaili ķēris pērkons. Ļaudis, kas tobrīd vēl tīrumā steiguši uzmaukt rudzu statiem cepurītes, redzējuši, ka no torņa izveļas viesulim līdzīgs kamols un griezdamies iejūk tuvākajā rudzu kaudzē. Bet tad tūlīt nodārdējis vēl otrs grāviens, un zibens iešāvies taisni tai kaudzē, kur bijis paslēpies velns.

Kad cilvēki no lielajām bailēm atžilbuši un sākuši raudzīties pēc gubas, tad zemē plika vieta vien vairs rēgojusies, bet uz meža pusi, asti gredzenā sagriezis, aiztipinājis mazs sarkans sunītis.

Tā velns suņa izskatā no Aizsilniekiem aizbliezis plašajā pasaulē.

Bērtuļa mute no runāšanas bija kļuvusi sausa, balss pie pēdējiem vārdiem aizsmakusi. Viņš nu savu bija pateicis un Gubu Maiju atkal aplinkus biedinājis. Un ne par velti: kā šī drīkstēja barot nelabo, ja Bērtuļa vectēvs to bija palīdzējis aizdabūt projām.

Arī citi nabagi, kas šo stāstu jau zināja no galvas, pārmetīgi raudzījās uz Gubu Maiju. Viņas lāviņai blakus stāv drēbju kuļamais blūķis. Vai tik tas arī nav tur pievelts dažādām ziņām un pestelošanām? Cik tādu blūķu jau nav sadedzināts!

Bezzobu večukam cieši piespiedies, sēd Sprīžu Ansis. Tas pa ziemām mēdza būt tāds sadēmējis. Dace viņam sen jau bija

pasolījusi savārīt zālītes, bet vēl arvien savu dziedēkli nebija atnesusi. Ansis par Daces nepildīto solījumu ir sarūgtināts. Viņam arī no savas puses būtu gribējies sacīt kādu vārdu, bet viņš neuzdrīkstējās pārtraukt stindzīgo klusumu, kas pēc Bērtuļa stāsta bija ienācis pirtiņā.

Vecīši sēdēja, pustumsā baigi sagumuši. Likās, ka aiz vientuļās būdas noledojušām durvīm viņi dzirdētu sarkanā suniša rejas un smilkstus, kas viņu vecajās ausīs ieskanas ļauni un draudīgi. Tādi nevarēja būt vēja kaucieni. Bērtuļa stāsts viņiem bija atsaucis dīvainus, baigas burvestības pilnus rēgus. Lieli un sīki paurīši kladzināja pie pakšiem un taisījās atgriezt durvju grīzekli. Lauskis cirta sprēgas sienu balķos. Sausi skanēdamas, lūza no jumtmalas pēdējā atkušņa tilkas. Katrs troksnītis likās nākam no kādiem neredzamiem gariem.

Pirtiņas iemītnieki bija jau gandrīz bez elpas. Būtu nu kāds ierunājies, sācis kaut vai zobus erdzēt. Bet nekā — visiem mutes tukšas. Zobi iztrūkuši kā kāsiši no viņu ielāpainajām drēbēm.

Sprīžu Ansis vairs nevarēja izturēt. Viņš sadūšojās un izslējās stāvus. Ceļoties viņa plecs aizķēra uz krāsaugšas kaltēšanai samestos dēļus. Tie zlaukšēdami nokrita zemē. Visi sakustējās un atvilka elpu. Beidzot taču kāds īstens troksnis. Vēl nebija pārtrūkušas visas saites ar patieso dzīvi.

«Jā, būtu es dabūjis to apsolīto zelvi, tad kaulos spēka būtu gana,» pirmais ierunājās Sprīžu Ansis, «tad es zīmētu un apmantātu un aizsargātu jūs visus no ļauna.»

Bet Sprīžu Ansim zelves nebija. Viņš bija dzimis mēness zūdībā, un viņa vēlēšanās nekad nepiepildījās. Viņš ar skaudību nolūkojās uz Bulduņu Lieni, kuŗa bija visspēcīgākā starp pirtiņas nabagiem. Viņa savā jaunībā neesot viņojusi strādāt. Tāpēc vēl līdz vecumam bija saglabājusies apaļa un sārta. Turpretim citiem gandrīz jau visa tūte bija laukā. Vienam pasirdē spiedējs, otram krūtīs čīkstētājs, trešajam stīvuma sāpes kaulos. Tādi, lūk, sačākstējuši viņi visi bija.

Sasildījusies un atpūtinājusi kājas, Bulduņu Liene, it kā uz to tik vien gaidījusi, sāka griezties pa šauro pirtiņas vidu kā atspole. Bija pienācis viņas laiks.

Viņa paņēma no plaukta lielo dzērienu krūku un deva katram pa malkam no medutotā pazlaukta. Alus nebija vēl norūdzis un, ieņemot mutē, tāds pamisis vien likās.

Bērtulis, to nogaršodams, trīs reiz noklakšķināja mēli un tad kā lietpratējs izteica savas domas:

«Varēja būt labāks, bet tur nav vainīgs darītājs. Tā ir miežu vaina. Sējot nav ievērots laiks. Trūkst mīkstuma. Jā, mieži jāsēj deivelē, tad izaug briedīgi, un alus no tādiem graudiem iznāk tāds kā tumīgāks.»

Viņi visi nu bija uzrausušies kājās, un māla krūka gāja no rokas rokā. Pirtiņā bija sākušies svētki.

Pīļu Trīna zīmīgi piegrūda bezzobainajam ar elkoni: Bērtulis, atspiedies pret sienu, strīdējās ar Gubu Maiju.

«Aplam, mās, aplam,» Trīna dzirdēja Bērtuli svepstinām. «Zīmes un laika grozības vajag ievērot. Tavas peles un vanskari tie ir tikai tādi māņi. Arī vecajām Vilkaču saimniecēm ir bijušas labākas ziņas.»

Izdzirdusi pieminam ieslavētās raganas, Pīļu Trīna gubās tuvāk runātājiem. Visu mūžu viņa bija nīdusi šīs lielās būrējas un lepnās Vilkaču sievas. Viņa nesaprata, ka Bērtulis, kas visādi bija prātīgs cilvēks, varēja tās pieminēt ar tādu godu un turēt gandrīz it kā pārākas par citām. Un tā nedomāja viņa viena pati. Kā smags akmens tai no krūtīm bija novēlies, kad pēdējā ragana bija izlaidusi garu. Bet nu jauna atkal bija vietā. Tikpat lepna, skaista un neizdibināma. Trīnai nebija nekādu šaubu, ka arī tā prot burt un vilkačos skriet. — Tādas dzelmīgas acis, — bija sacījis Bērtulis. — Bet ko tas nozīmē? — jautāja Trīna un tūlīt pati sev atbildēja. — Tas nozīmē, ka tai piemīt spējas katru vīrišķi noburt, saliekt un iebāzt brunču kulē kā divasmeni.

Trīna nodrebēja. Tāda vara viņai nekad ne par vienu nav bijusi. Ja Bērtulim varēja ticēt, tad šī jaunā ienācēja visai apkārtnei spēs būt vēl bīstamāka nekā agrākās Vilkačenes.

Tās toreiz cilvēkus nebija aiztikušas. Viņu ļaunās acis bija tikai kaimiņu tīrumiem atņēmušas auglību un uzklupušas citu māju lopiem, atraudamas pienu un savām govīm to tiesu pie-laizdamas. Pret puisiešiem tās nebija vērsušās. Šī jaunā tur-pretim nu varēja sakaislināt un pavedināt katru. Viņa esot dzimusi, kad abi spīdekļi stāvējuši pie debesīm. — Diez, ko gan sacītu citas pagasta sievas, ja to dabūtu zināt? Viņu vīri tagad visi no vietas bija pavilkti zem šīs raganas un netiklās griezaunes acs.

Pīļu Trīnu sagrābj negantas bailes.

«Bērtul!» tā pēkšņi drebošā balsī iesaucas, saviem likajiem pirkstiem sakampdama vecā zintenieka ielāpaino svārku stūri. «Bērtul, un tu arī tāpat kā Dace gribi uz priekšu biedroties ar to raganu? Vai tik neesi jau ierauts un ar visu sirdi nogri-mis tai tumšajā ļaunuma dzelmē? Bet es tevi šodien cienāju no savas tāšu kārbīņas. Bērtul!» žēlabaini ietrīcas Trīnas balss un acīs šatek asaras.

Bērtulis nepanesa sievu raudas.

«Liecies mierā, Trīn!» viņš to apsauc, izvilkdams savu svārku stūri no večiņas pirkstiem. «Kas nu es vairs par vīru, sirds tik tikko vēl kluks. Gan tur bez manis būs pulka citu grimēju.»

Bērtuļa izbalējušās acis līdz ar šiem vārdiem iespīdas, krun-kainā seja it kā atmaigst. Tad drusku kautrīgi, ar labsirdīgu smaidu, katru vārdu zīmīgi uzsvērdams, viņš runā tālāk:

«Bet vienu gan es jums saku: ļaunu es tai nevēlu. Jau Grie-tas bērna dēļ vien tā būtu pelnījusi par savām priekštecēm laimīgāku likteni. Un ja nu gadītos, ka šī pati Vilkaču man-tiniece dabū tepat kādu krietnu puisī sev par vīru. Vai zināt, ko tad es darītu?»

Bērtuļa smaidis runājot kļuvis vēl platāks. Viņš nu stāv kā kupicas miets pirtnieku pūlītī. Ziņkārīgas sejas stieejas pre-tim viņa gala vārdam, mutēs visiem pusvirus:

«Nu? Nu saki, ko tad tu darītu?»

Bērtulis lepni atstiepj muguru un, pašapzinīgi sabāzis rokas pantaini noplukušo svārku kulēs, atzīstas:

«Es . . . es ielavītos kāzu naktī pirms guldībām Vilkaču klētī un paliktu zem jaunā pāra gultas cirvi un slīmestu, lai viņa dabūtu dēlu krietnu kā cirvi un slaidu kā slīmestu.»

Pirts ļaudis saskatās. Vai tad viņu gudrais Bērtulis vairs ir pilnā prātā. Vai to nevajadzētu tagad piesiet ar kaņepāju un klūgu virvi pie lāviņas?

Pirmā attopas Bulduņu Liene.

«Būs vecais vairāk iekampis. Tad jau galvā sāk mežģīties un acīs rēgoties. Būs jāparauga un jāpieliek kāda sniega pika deniņiem.»

Viņa mudīgi atritināja durvju sprūdzeni un izgāja laukā. Pēc maza brītiņa tā ievēlās pār sliekšni atpakaļ un drebinādamās pavēstīja:

«Snieg!»

Lienes galvas lakats un pleci bija aplipuši lielām robainām pārslām.

«Snieg, ū, kā snieg!» viņa vēlreiz nodrebinājās, purinādama apsnigušo lakatiņu.

«Stipri snieg?» priecīgi ievaicājās Gubu Maija. «Lai snieg! Sniegs kā spalvas put. Ragana purina augšā gultu.»

«Pašā Ziemas svētku vakarā!» gandrīz reizē nodudināja visa pirtnieku saime un gažām acīm sāka raudzīties katrs uz savu cisu maisu.



Strauji pārsteidzis ziemu, pavasaris ilgi nestīvējās ar sala untumiem. Ņemdams virsroku jau pašā sākotnē, tas vērienīgi raisījās, un nakts uzsalas nespēja vairs grūtināt tā dzīvīgos pukstus ne sniega guļņās, ne arī tīrumnieku sirdīs. Lielie ūdeņi ātri noskrēja, purvu salīnās sāka riestu vilkt rubeņi. Melni un spīdīgi sarkanām sekstēm tie jau pirms ausmas, spārnus smagi švīkstinādami, tur sakrita, laiku pa laikam izgrūzdami savu vīrisko cīņas saucienu ču-iš, ču-iš. Bet iekams kokos nebija iečivinājušies sīkie putniņi un blēdamas gaisā izspurgušas mērkaziņas, tie nevarēja vēl lāgā ierubenēties.

Paslēpies aiz paegļu puduļa izlūkotās riesta vietas tuvumā, Andrejs ar kramenīcu rokā gaidīja uzpūtīgo tēviņu iedegšanos. Puisis nevarēja atskārst, vai tas ir pavasaris, vai Vilkaču saimnieces burvestības pilnais tuvums, kas viņa asinīs bija iegarojis brāzmainu nemieru. Gandrīz ik rītu priekš gaismiņas tas cilpoja uz purvu un uzglūnēja melnajiem putniem, kas, sadziedājušies un cits ar citu sazinājušies, savas grežņainās astes dižā puslokā izgriezuši, te palēkdami, te atkal šļūkdami un spārnus gar zemi vilkdami, metās virsū saviem sāncenšiem. Brīdis, kad tēviņi cīnījās, bija visizdevīgākais tēmēšanai.

Šai pavasarī Andrejam laimējās no melnajiem gaiļiem noklikt pie zemes lielāku skaitu nekā citiem gadiem. Arī ar darbiem viņam bija secies. Arkli stāvēja sasiēti, stakļu gali rūdīti un asināti. Vajadzēja tik aiznest tos tīrumā. Labības iediedzēšanai laika vēl pietika. Paraša ielikta graudus iedīglī Dievloodziņos bija uzglabājusies no tēvu tēviem. Vajadzēja taču iepriekš redzēt un zināt, vai tie sēklai derīgi. Bija jāpārlicinās, vai Vilkaču saimniece nav tur iepūšlājusi un atņēmusi auglības spēku.

Andrejs rāvās ar darbiem, cik jaudāja. Visiem vajadzēja manīt, ka viņa saimniekošanas laikā Dievloodziņi ir uzdzīti uz augšu un tur kaut kas vairāk iedzīvots. Baļķi jaunajai istabai bija jau ziemu izvesti no meža un sakrauti dārza malā. Pavasara saulē no tiem iztecējušie sveķi smaržoja pa visu sētsvidu.

Alekša Mīle, kas sveķu smaržu pagalam nevarēja panest, iedama tiem gaŗām uz aku pēc ūdens, pastāvīgi sirdijās: — Smaržo kā pie zārku taisītājiem! — Viņa savas domas neslēpa arī no pašiem saimniekiem.

«Negrēko, Mīl, ar muti, nāvi viegli pierunāt,» to paklusu brīdināja saimniece. «Tie jau te tikai tā pagaidām. Drīz amatnieki būs klāt un raus māju augšā.»

Bet Mīle nerimās. Viņa bija pieradusi pie sava vecā kakta un nekā labāka nevēlējās. Pēc viņas saprašanas tādas plašas taisīšanās uz galu vien tik esot.

Arī vecais Dievloodziņš reizu reizēm papurināja savu sirmo galvu. Tikai sacīt viņš nekā nesacīja. Viņi ar Andreju bija vienojušies, un viņš dēlam bija apsolījis pilnu vaļu. Ja arī jaunais sākumā bija drusku straujāk ieskrējies, taču vārdu viņš nebija lauzis.

Jauno māju iegrozīt Andrejs bija nodomājis tūlīt pēc aparām. Tad viņš gribēja izdarīt alu un ieaicināt uz pamatnīcām dažus tuvākos kaimiņus. Arī māsa Mare šīm svinībām piesaistīja savu lūgumu. Viņa vēlējās, lai Andrejs it kā pats no sevis ielūgtu vēl Glāzes šķūņa jaunkungus un skolotāju Aglūtu, bet viņš šo lietu nevarēja tik ātri apsvērt. Te viņam

vajadzēja tēva padoma, lai gan lejas raganas dēļ tam šoreiz itin labi būtu paticis izvērst godības plašākas un skanīgākas.

Kaudamies ar darbu un savām slepenajām tieksmēm, Andrejs bija kļuvis līdzīgs rubenim riesta laikā. Viņš nemanīja, ka kokiem samilza zari un sabrieda pumpuri. Viņā pašā kaut kas milza un brieda, un kad Kārlēns, kas jau vairākkārt to bija skubinājis ieurbt bērzos kurceņus, kur tecināt sulu, vēlreiz tam uzmācās, viņš nokāpa lejā no kalna un ietaisīja caurumus tais divos bērzos, kas auga taisni pretim Vilkaču dārzam.

Ēzdams un sūkādams bērza grebzdās, puika tikai izbrīnīgi nolūkojās brāļa neparastajā rīcībā. Viņš nevarēja saprast, vai tā bija Andreja lielā spīte, vai pamodusies ziņkārība, kas kutināja iemest acis Vilkaču pagalmā. Ja tā, tad jau viņi bija līdzīgi. Arī viņam, Kārlēnam, tagad bija uzausušas cerības uz to pašu. Kas skries apraudzīt toveņus zem caurumiem un nosmelt putas no virsas? Šis darbs, protams, tiks uzticēts viņam. Un tad aizbliezt ar acīm pāri Vilkaču zedeņiem tam būs tīrais nieks.

Kārlēns patiesi bija priecīgs un klusībā pateicās brālim — tāda izdarīšanās bija viņa sirds lieta.

Tīrumu, kuŗa malā stāvēja kupica, citiem gadiem Andrejs uzara vienā cēlienā. Šogad bija jāpieņem vēl otrs rīts. Caur pusplaukušo koku zariem Andrejam, aŗot no kalna lejā, rēgojās pretim jaunās Vilkacenes sarkanā jaka un baltie kāju stilbi. Te tā kustējās un locījās ap saviem biŗu bluŗiem, te atkal dārza vidū, tai vietā, kur vienmēr bija zaļojis mauriņŗ, viņa raka un mēsloja un taisīja lielu apaļu dobi. Tādus rakumus dārzā viņa izdarīja arī vēl citās vietās.

To visu Andrejs nolūkoja vislielākā slepenībā, cilājot arklu un uzmodinoŗi sarunājoties ar zirgu.

— Kur tā ragana ņems tikdaudz puŗu dēŗta, ko iekŗā likt, — domāja Andrejs. — Vai tur kāds prāts sabāzt zemē tikdaudz pūŗu, nesāņemot nekā atpakaŗ.

«Laikam jau otru cēlienu te stāpies, ko? Kas tad ir, vai neŗeŗ labi?» atskrien Kārlēns un uzcērt brālim kā ar pātagu.

«Nu ka neķer,» tas pasmagi nopūšas, «velēnas biezas, vecās saknes jau ieņēmušās augt. Arī zemē iedzeldējušie akmeņi traucē. Nepārskriesi vis pāri kā vējš. Arkls jāaplaiz apkārt, tas prasa laiku.»

Kārlēns neuzticīgām acīm raugās vecākajā brālī.

«Vai šogad vecajiem akmeņiem pienākuši jauni klāt? Vai tie kā kaži apbērnojušies?»

Andrejs nepatīkami saraujas. Vai puika būtu ko nojautis? Būtu labāk knēvelis vācies projām.

No tūruma neaparta tik maza maliņa vien bija palikusi. Puisim gribējās vēl pavalkāties un pamielināt acis pie lejas saimnieces, kas, savā nodabā ņemdamās, tam likās reizē pievilcīga un bīstama.

Kad Andrejs Kārlēnam bija pasolījis pirmajā braucienā pārvest no pagasta nazi, puika priecīgi aizdiedza pa uzarto lauku, uz augšu palēkdamies.

Krūka ar bērza sulu, ko mazais lielajam bija atnesis, stāvēja iestatīta starp diviem zemes gabaliem. Andrejs pacēla trauku un lieliem klundzieniem rija saldeno dzērienu. Nāsīs iesitās mikla un briedīga smarža. Celdamās no svaigi uzartajām velēnām, tā piejaucās sulai krūkā un reibināja jauno arāju.

Lieliem soļiem Andrejs staigāja pakaļ arklam, turēdams to cieši savās spēcīgajās rokās. Pret kalnu negāja viegli. Zirgs vilka atspēries. Toties lejup tas slīdēja it kā pats no sevis, kaut gan Andrejs šai virzienā vagu tik labprāt būtu pagausinājis. Turpat netālu aiz sētas viņam šad tad pazibsnīja pazīstamais stāvs. Viņš juta, ka tiek iemudžināts raganas burvestību mudžurksnī, kas, arvien ciešāk savilkdāmās, grasījās to noslāpēt. Nebūtu viņš bijis Dievlodziņu pēcnieks, gan tad viņš to prastu atmudžināt. Naidis, kas pastāvēja starp abiem kaimiņiem kopš tēvu tēvu laikiem, turējās tam visur priekšā kā plīks zobens uz robežas. Paspeļot tikai pussoli tālāk, tas jau varēja griezties viņa paša miesās dziļi un nāvīgi. Bet viņam bija vēl vecāki, brālis un māsa. Tiem arīiederēja sava daļa no viņa darbiem un viņa goda. Un pie tam

viņš nemaz nezināja, kas šī sieviete īsti bija. Varbūt tā bija tikai tāda spīgaļa, gar acīm lēkājoša malduguns. Vai kāds kādreiz ir varējis satvert ņirbekli rokās?

Pamatnīcu gods Dievlodziņos iekrita Vasarsvētku sestdienā. Aicināto nebija daudz, bet kopā ar mājas ļaudīm salāsījās krietns pūlītis.

Tīrumi bija aparti un apsēti, jaunā māja dārza malā iegrozīta. Andrejs pats bija sasējis pirmo baļķu vainagu.

Galdi stāvēja saklāti meijām izpušķotā klētī. Zem palievena uz steķiem bija uzcelta alus mučele. Bija pats tukšākais laiks, saimniece ar cienastiem nevarēja izdižoties. Vajadzēja iztikt ar to pašu rudenī sālīto gaļu un iesautētajiem kāpostiem. Sivēns taupījās Jāņiem, bet aitas no smalkajām pavasara zālēm un mauragām nevarēja uzbaroties. Dievlodziņos bija nodibinājies uzskats, ka baroklim aizgaldā, tāpat kā vārpai tīrumā, ir savs laiks. Nedod Dievs bez ziņas un jēdzīgas vajadzības tos izniekot.

Zilīši, Bargači un Vārdavnieki Dievlodziņos sabrauca jau laikus. Bija apsolījušies ierasties arī Glāzes šķūņa jaunkungi, skolotājs Aglūts un dažas Māres draudzenes.

Andrejam nu pēc ilgāka laika iznāca atkal redzēties ar Ievu. Meita bija atturīga un klusa un biežāk jautāja ar acīm nekā ar muti. Kamēr glāžšķūnieši nebija atnākuši, Mare turējās pie viņiem, vērīgi caur pieri nolūkodamās te vienā, te otrā. Viņa gribēja redzēt, kā savā starpā izturas bijušie mīlnieki.

Dievlodziniete, kuņa ne visai prata sevi nest uz ārpusi, bija no daudzajiem cilvēkiem gluži apmulsusi. Viņu nospieda rūpes par viesiem un saimniekošanu. Mierīgi un stingri uz saviem pleciem turējās tikai vecā Dievlodziņa baltā galvā. — Kā ir, tā ir, — viņš domāja. — Lai ņem par labu, ko ceļ priekšā. Dievlodziņš bijis, Dievlodziņš palikšu. Skolotājam ar pudeļu pūtējiem nav nemaz tik daudz ko augstīties.

Vālaina migla jau cēlās no ezera, kad ciemiņi sēdās klētī pie galdiem.

Visliksmākie un nebēdīgākie bija svešie jaunkungi. Tie smējās un trieca un rādījās ar rokām, jo viņu valoda, izņemot Aglūtu, nebija nevienam saprotama. Kā jau īsti dēkaiņi un pasaulnieki, tie visur jutās kā mājās.

Marei, kas šim vakaram bija piedomājusi klāt arī diešanu, šīs cerības bija jāatmet. Vecais Dievlodziņš tādu jandāliņu savā mājā negribēja pieļaut. Meita neapmierināta košlāja lūpas, kamēr saaicinātie puisi ņēmās ap alus mučeli un draudzējās ar saimniektēviem, kas vēlīgi noklausījās viņu modīgajā bērbelēšanā.

Vakars bija kluss. Ne vēsmiņa nekustināja kupli sazaļojušos kokus un ziedu pilnos ceriņu pudurus. Balsis no kalna aizskanēja tālu pāri ezeram.

Andrejs un Ieva iznāca no klēts un piegāja pie pamatnīcas. Ieva domīgām acīm noraudzījās pirmajā vainagā un, uz Andreju nepaskatīdamās, klusi pie sevis nosacīja:

«Diez, kas te tiks ievesta par jauno saimnieci? Skaistai mājai vajag skaistas kopējas.»

«Jā, Iev, tev taisnība, skaistas vajag gan.»

Ievas seja atplaksnījās tīksmīgā smaidā. Viņai likās, ka Andrejs šos vārdus tēmējis uz viņas augumu. Viņas sirdī atkal ievīžņojās jaunas cerības. Pagriezusies pret Andreju, tā sirsnīgi un pieklāvīgi teica:

«Andrej, vai tev nav tā savādi, ka mēs abi aizejam katrs uz savu pusi? Mēs, kas viens otram tik sen jau esam bijuši nolemti?»

«Ko nu vairs par to. Domāsim, ka tas no mūsu vecajiem bijis tik tāds iecerēts sapnis,» puisis vienaldzīgi atbildēja.

«Tikai veco sapnis, tu saki?» Ievas balss manāmi ietrīsējās. «Bet es domāju, ka tu mani mīli, ka atstāsi kalnu un nāksi uz Zilišiem.»

«Varbūt kādreiz tādas bija arī manas domas, bet tagad daudz kas ir pārgrozījies.»

«Ļaudis jau runā gan, ka tu pēdējā laikā esot kļuvis tāds savādāks.»

Andrejs klusē.

Viņi stāv vēl arvien sagriezušies pret jaunās mājas vainagu. Pēdu gaŗš vasaras nakts gabaliņš šķir tos vienu no otra. Ievas krūtis cilājas strauji un tiecīgi. Viņas galva kuŗu katru brīdi var noslīdēt uz Andreja pleca kā ienākusies oga.

Pēkšņi klusumu pārtrauc spalgas smieklu šaltis, kas uzsitās kā jūras viļņu šlakatas no lejas kalnā. Andrejam aizmetas elpa un iedrebas sirds. Tā vēl nekad Vilkačos nav smiets.

«Paklau, kā raganas smeļ!» Ieva dzēlīgi iesaucas.

Andrejs saraujas un neapzinīgi atvirzās dažus soļus tālāk no Ievas. Tad paliek kā piekalts stāvam. Stingu skatu tas raugās uz Vilkaču pusi, no kurienes vēl joprojām atskan jautras čalas. Cauri daudzajām balsīm tas sadzird vienu tādu mīkstu un kuplu balsi, kas aņņem viņu kā staipīgs medus koka mekšīti. Tā lēni izaug, paceļas pāri citām un, palikusi viena pati, pēcgalā uzgavilē:

Vainadziņ, cekuliņ,
Māku tevi darināt,
Māku tevi darināt,
Māku puisī karināt.

«Kāda derdzīga balss,» Ieva īgni izšņāc. «Iesim atpakaļ uz klēti.»

Andrejs nedzird aicinājumu. Viņš stāv nekustēdamies. Tad Ieva to sagraŗbj pie rokas.

«Ļaudīm taisnība. Tie saka, ka tu esot pirmais, ko ragana nobūrusi. Un vai tad es tagad pati neredzu. Kā atskanēja smiekli, tā paliki kā sālsstabs. Tas tik ir pasaules brīnums!» viņa ļauni un nicīgi iesmējās puisim sejā.

Ieva ir ķērusi vissāpīgākā vietā. Baiļu un naida bangas iesit Andrejam deniņos.

«Ragana mani nobūrusi? Varbūt tu pati tā esi?» un, gribēdams izklīdināt Ievas aizdomas, viņš to pievelk sev klāt un uzspieŗ muti uz viņas apaļajām pilnasinīgajām lūpām.

Ieva, juzdama kārotā puisī rokas ap savu viduci, kļaujas tam klāt kā gatava vārpa izkopts asmenim.

Bet tikpat spēji kā satvēris Andrejs palaiž atkal Ievu vaļā.
«Iesim nu!» viņš vēsi saka.

Ieva labprāt būtu vēl uzkavējusies, bet viņa nedrīkst to ierādīt. Tai ir jāizdabā puisim un tad varbūt vēl viss var izvērsties pēc viņas prāta. Vai kaut kāds gums nupat viņu starpā nebija par jaunu aizmeties? Vai sikspārņa nagi nu beidzot neparādīja savu spēku?

Pie klēts zem palievena skan uzbudušas valodas. Dzīres laikam notiek arī Vilkačos, un skaļā kņada lejas mājās glāzšķūniešus velk uz turieni. Ko viņi tādi ceļa gājēji svešā zemē zina par divu kaimiņu naidu. Lejā trīs dziesmas un nīpras sieviešu balsis. Viņiem ir jāiet, un tie iet.

Balta kā drēbe, izvalbītām acīm, klēts durvīs rēgojas vecā Dievlodziņa seja. Viņa sirmā bārda kratās un mute nevar izrunāt ne vārda. Vilkačos tagad pirmo reiz pēc ilgiem gadiem dzirdamas dziesmas. Tās viņa ausīs iedūras kā vistas klaigāšana gaiļa balsī uz postu un nelaimi. Svešie pasaulnieki ir pametuši viņa goda pilnās mājas un aizskrējuši uz raganu pekli. Aizvainotam un pazemotam vecajam vīram nu jāstāv savu kaimiņu priekšā. Nežēlīgā likteņa roka ir bargi ķērusi un ieogrūdusi kaunā spodro Dievlodziņu slavu. Ar to bija izputinātas arī svinīgi iesāktās godības.

Kaimiņi viens pēc otra līdzjutīgi paspieda rokas un aizbrauca.

Dievlodziņu saime ir atkal viena. Andrejs un Mare neuzdrīkstas pacelt galvu un uzlūkot tēvu. Viņi jūtas galvenie vainīgie. Tie ir viņi, kas uz glāzšķūniešiem bijuši kā uzpiķēti.

Dievlodziņiem likās, ka nu viss kalns ir sašķobījies un drošie pamati, uz kuņiem tik daudzas paaudzes bija cēlušas savu dzīvi, salīgojušies.

Lejā skan smiekli un gaviles. Visur, kur Andrejs mēģina paslēpt savu galvu, spiežas cauri Vilkaču mantnieces pārgalvīgās dziesmas vārdi:

Māku tevi darināt,
Māku puisī karināt.



Visu pavasari Alīnei darba bija pilnas rokas. Ņemdamās gar bišu dravu, sakņu dārziem un puķu dobēm, viņa pati pārraudzīja arī darbus tīrumos. Viņa ar Kasparu bija tā vienojusies. Svētdienās aprunājies ar saimnieci par nākošās nedēļas darbiem, puisis ik vakaru tai uzrādīja

un nodeva padarīto. Viņi sapratās un varēja sastrādāt labi. Kaspars Vilkaču saimniecībai bija liels atbalsts, un Alīne to prata novērtēt. Mazajam Kasparam, kas bija nācis pasaulē Ziemsvētku laikā un auga kopā ar Grietas bērnu, netrūka ne krējuma, ne tecināta medus. Abi mazie bija saimnieces mīluļi

un Vilkaču saimes lepnums. Tādi rāpuči šais mājās sen nebija auklēti, un ļaudis lielo pārvērtību uzskatīja par Dieva labvēlību. Neviens nesūrojās, ka dienasvidū kāds no tiem laida vaļā savu skalbo brēcienu. Tā bija dabas negrozāmība: tāpat kā karstā laikā lopam jāmušājas, tā cilvēka bērnam savā laikā jāizbrēcas.

Arī Dacei likās, ka ar abiem brēkuļiem Vilkačos rošņā kāda labāka un dzīvāka dvaša. Tīrumi ap Jāņiem bija sazēlušī vēl kuplāki nekā citiem gadiem. Labības dzinumi iepūdītajā zemē auga plati un trekni, vietvietām sagriezdamies gluži melnos vērpūtņos. Rudens solīja bagātu ražu.

Pēc Jāņiem tai svētdienā Alīnei iznāca palikt mājās vienai. Sievas aizgāja uz Veļķu kalniem zemenēs, bet vīri ierozā steidza sakraut gubās rīta cēlienā izārdīto sienu. Abi bērni bija palikuši saimnieces pieskatīšanā.

Alīne brīvi un laimīgi uzelpoja. Beidzot vienreiz tai nevajadzēja steidzināt ne sevi, ne citus. Viņa nu varēja mierīgi aplūkot savas puķu dobes, savus šī pavasara stādījumus, kuņus visu laiku tā ik vakarus bija mitrinājusi un slacījusi.

No muižas dārznieka dabūtās naglenes bija jau sariesušas lielus cerus. Rūtenēm un samtenēm sāka plesties vaļā pum-puri. Liekdamās pār baltajiem lellenes ziediem, Alīne ieraudzīja dārza malā uzziēdējušās zilriklītes. Viss bija padevies un audzis aumakām.

Tik krāšņas puķes Alīne agrāk bija redzējusi ziedam tikai lepno jūrmalas māju priekšā. Tagad tās greznoja viņas pašas dārzu.

Alīnes sirdī iegulās gaiša mierība. Kā viņai vēl trūka? Viņai visa bija uzkaudzēm. Ja vien brīžam tai nekārotos pievārēt Dievlodziņu kalna puisī, viņa varētu dzīvot vienā laimē un pilnestībā.

Bet tad Alīne pameta nedrošu skatu uz dārza viņu malu. Aiz cieši saaugušajiem jāņogu krūmiem, pašā sētmalē viņa

pavasārī bija zemē kaut ko ierušinājusi. Kas tur tagad notiek? Vai tās trīs gaļajos kātos potētās rozes būtu iznīkušas, vai jau uzziedējušas? Viņa tās bija aizstādījusi tālāk no acīm un kopš dēstāmās dienas nebija tām piegājusi. Visu laiku viņa nebija gribējusi tās uzskatīt un par tām ko zināt.

Domājot par rozēm, Alīnei aizvien uznāca bailes un kļuva nelabi. Šos stādus viņa bija ieguvusi tā pavisam savādi. Tagad atkal to visu atceroties, viņai šis gadījums tik dzīvi notēlojās priekšā, it kā tas būtu noticis tikai vēl vakar.

Pavasārī uzrokot puķu dobes, tai bija iešāvusies prātā doma doties pie muižas dārznieka pēc puķu stāda. Krietnu tiesu tā gan bija sanesusi no lauka un pļavām, bet gribējās arī dažus krāšņākus ziedus. Muižas dārznieks taču bija dārznieks arī visam pagastam. Viņš pārdeva saimniekiem kāpostu un runkuļu stādu. Kamdēļ lai viņa nemēģinātu tam izlūgties kādu nieku košumam. Kāpostu un runkuļu stādu bija pārvedusi Dace, pēc puķēm brauca viņa pati. Tur bez dārznieka viņai nebija ne ar vienu citu jāsaduŗas. Tomēr gluži tik gludi, kā viņa bija domājusi, tai vis nebija izgājis. Stādu par krietnu naudu tā gan bija dabūjusi un dārznieks jau palīdzēja iecelt ratos grozus ar smalkajiem stādekļiem, kad viņiem bija piejājis kāds lepns kungs uz strauja zirga. Uzmetis Alīnei izbrīnīgu un pētīgu skatu, tas bija dārzniekam stingri noprasījis: — Kas ir tas smuk meit gabals? —

— Vilkaču mantiniece, — dārznieks bijīgi un pazemīgi bija vaicātājam atbildējis.

Arī Alīne tad bija pagriezusies pret svešinieku un ar tumšu piesarkumu vaigos to uzlūkojusi.

— Vilkač mantinēc, ha-ha-ha! Nu sak tokš, kur tav vilk vill? —

Kungs bija piejājis viņai itin tuvu un par savu joku valšķīgi smējies. Alīne nebija varējusi tam palikt atbildi parādā.

Viņa tūlīt bija redzējusi, ka tas nav no tiem pagasta cilvēkiem, kuŗš viņas vārdus varētu aplam saprast.

— Kur palika vilna? — viņa diezgan draiskulīgi bija tam atvaicājusi. — Noskrietu, sabristu ceļmalā pametu, būs kungam māneklis, medījums drošs. —

— Ū! — vīrietis zirgā atkal bija skaļi iesmējies. — Redz, dārnēk, kā tō meit man speŗ, bet tas ir lab. Viņ nav stulb uz mut. Par tō ej, nes ŗur un dōd tai no man trīs pōt rōz.

Dārznieks aizgāja pēc roŗu stādiem. Viņa un svešais bija palikuŗi divi vien. Alīne saprata, ka tas nevarēja būt neviens cits kā kāds no paŗa pilskunga dēliem, un, gribēdama to labāk apskatīt, tā vēlreiz bija pavērusies uz jātnieka pusi. Dūkanais bēris nevarēja nostāvēt uz vietas. Tas mīņājās un dīžājās, ar savu slaido priekŗkāju zemi kārpīdams. Jātnieks tai nebija licies pavisam neglīts, bet nekāds daiļvaidzis arī ne. Raŗens un skaists ģīmis varēja būt tikai Dievlodziņu Andrejam. Tā tas viņai vismaz pa gabalu vienmēr bija rādījies.

ŗūpodamies līdzī savam zirgam, sveŗinieks bija sacījis: — Smuk meit, dikti smuk, kā vēn baznīc bild.

Kad dārznieks ar roŗu stādiem rokā bija tuvojies ratiem, jātnieks spēji bija noliecies pie Alīnes un ŗukstējis: — Ap tō laik, kad uzplauks zēd, es pats aizjās Vilkaė.

Viņam acis bija kārīgi spīdējuŗas un nāsis bijuŗas plaŗi ieplestas. Alīne nebija dabūjusi ne attapties, kad tas bija iecirtis zirgam pieŗus sānos un aizauŗojis kā vēŗš uz pils pusi. Vēl ilgu laiku ŗie vārdi viņai bija skanējuŗi ausīs kā mīklaini un baigi draudi. Tāpēc arī viņa bija iestādījusi rozes tik tālu projām sētmalē, lai nebūtu jāredz un jāzina, kad tās taisās uz ziedēŗanu.

Visu gaŗo pavasari viņa nebija pametusi uz to pusi ne acis. Varbūt tās nemaz nebija ieauguŗas. Kā lai viņa zina, kas tur notika aiz biezajiem jāŗogu krūmiem.

Alīne piegāja pie bērniem, kas gulēja uz lakata sidrabota vītola pavēnī. Bīdamās tos uzjodzināt, viņa uzmanīgi tiem pārklāja nospārdīto seģeni un tad ātri, gandrīz skriešus devās uz dārza otru pusi. Tanī malā stāvēja arī bišu koki. Viņa traucās uz priekšu, nebaidīdamās pakļūt zem zeltspārnaino kukaiņu ziedu ceļa. Viņu bija pārņēmusi ziņkārība: zied vai nezied?

Bites gaisā dūca un vivināja. Diena bija karsta. Svelmīgie saules stari sviedrēja laukā no zemes un puķēm tādu tvanīgu smaržu, kas dažbrīd grūtināja pat sirdi.

Alīnei pēkšņi iegribējās zināt, kas noticis ar tiem trim rožu stādiem, kuŗu dēļ viņa bija ieguvusi pavadinātājas slavu. Notikums ar jauno kungu bija izgājis tālu. To viņai Dace bija pastāstījusi. Tā bija dzirdējusi, ka arī pudeļu pūtēju apciemojums esot saviļņojis visu apkārtni. Un Dace bija to brīdinājusi šādiem vārdiem: — Sargies, meit. Lielas valdzinātājas slava ir tā ļaunākā. —

Bet vai Alīne bija tur vainīga? Viņai nevajadzēja neviena no šiem miegstoņām. Viņa nevienu nebija pie sevis aicinājusi. Svešie, liekas, nezināja, kādu naidu pret Vilkaču saimnieci izrāda visa apkārtnē.

Tomēr Alīne par to nedomāja sadrukt. Visi darbi tai bija gājuši no rokas un sirdī vairāk nekā jebkad nostiprinājusies cerība, ka vienreiz tai šepat Vilkaču dārzā soļos blakus zemes smaržas apdvests puisis un uz lakata vītolu paēnā kopā ar gājēju bērniem tīros un glītos mucīšos rāpačās laimīgākās Vilkaču dzimtas atvases.

Alīne nespēja ticēt, ka viņai būtu jāpaliek tukšā. Viņa bija jauna, veseliem locekļiem un spēka pilna. Tā bija atbēgusi no nepastāvīgajām smiltīm un nostājusies šeit uz cieta pamata.

Viņa uzmeta acis druknajām Vilkaču ābelēm, kas bija pār-laidušas jau vairākas paudzes, bet pašas no vecuma nemanīja

nekā. Resnie stumbri vēl braši turēja plati izplētušos zarus, pilnus jaunajiem augļiem.

Spiežoties caur cieši saaugušiem jāņogu krūmiem, Alīnei pretī strāvoja salda, reibīga smarža. Tā nesmaržoja ne medus, ne zāle, ne citas puķes viņas dārzā. Tā bija rožu smarža, kas nāca no sētmalē uzziedējušiem ceriem. Viņa apstājās un ilgi nevarēja atgīsties. Visi trīs ceri stāvēja kā piebērti kupliem sārtiem ziediem. Tie bija pārbrieduši paši savā elpā un, uz gaŗā kāta juku jukām sablaizīti, tagad smagi nokarājās lejuļ. Karsts vilnis Alīnei izskrēja caur locekļiem. — Tā tad tomēr ieauguši. Ziedu laiks ir klāt. — Sirds baigi ietrīsējās. Tumšu domu jucekļi zibenīgi izšāvās svešinieka tēls ar iekārīgi spīdošajām acīm. Sejā iesitās dedzinošā elpa, ko čukstot tai bija uzpūtusi viņa mute. Ja ne šodien, tad rīt tas varēja ielēkšot Vilkaču pagalmā. Viņa zināja, katādi kungi šādus solījumus neaizmirst. Ko tad viņa iesāks? Viņa dzīvē stāvēja viena pati.

Alīne pameta izmisīgu skatu uz Dievlodziņu pusi. Zari un lapas, sagriezušās un savijušās cita caur citu, aizklāja tos kā biezs pinums.

Rožu ziedēšana Alīni padarīja skumju. Nepieskārusies un nepasmaržojusi nevienu no kairīgajiem ziediem, tā domīga griezās atpakaļ. Pa labi aiz zedeņiem līgojās griķaine. Tur viņas bites drīz varēs sūkt medu.

Alīne lēni apgāja apkārt savai dravai. Vilkačos bites bija ievairotas vai cik, un šai novadā tai šopavasār bija gājis visgrūtāk. Viņa bija sagādājusi labi kūpošus dūlējus, jaunus spieta grozus un apstaigājusi visus vecos tuvumā augošos kokus, iegaumēdama tur katru dējalu. Zinot caurumus kokos, kur bites varēja iemesties, spietam bija vieglāka pakalīdzānās un drīzāk to varēja saņemt ciet, jo, izlidojis no vecā bluķa, tas bieži vien bez kavēšanās pacēlās gaisā un devās tieši uz turieni, kur okstiņi tam jau iepriekš bija izraudzījuši vietu. Tā viņa šogad bija saņēmusi tikai pāris spietu, pārējie

bija sametušies turpat pie mājas ābeļu zaros, vai arī, neviena nepamanīti, aizlidojuši projām. Jaunā iesācēja tomēr saprata, ka no viņas lielās dravas spietu bijis pārāk maz. Un tad klāt nākusi bija vēl viena nelaime. Pat vismedīgākajās bišu saimēs bija savairojušies pulka tranu. Tie nenesa vis medu, bet taisīja savas rūgtās bišu maizītes, kas sabojāja turpat blakus neaizsūtājās kanniņās darba bišu saldo vākumu.

Alīne bija dzirdējusi Kaspara Annu bieži pieminam kādus tur bišu vārdus, kuņus labi pratušas lietā likt agrākās Vilkaču saimnieces. Viņai šo vārdu nebija, un viņa cerēja tikt vaļā no nelaimes tāpat. Tikai vēlāk Alīne no Daces dabūja zināt, ka līdzīga liksta esot uzkritusi arī citiem. Dace stāstīja, ka piemeklētie dravinieki gribot aicināt uz pagastu kādu piedzi-vojušu bitenieku, kas nāktu talkā ar derīgiem padomiem.

Šī ziņa bija Alīni toreiz it kā nomierinājusi. Tā tad negals ar bitēm nebija tikai viņai vien.

Nākot uz istabu, Alīnei jau pa gabalu cirtās ausīs suņu niknā riešana. Vai Vilkaču pagalmā būtu ienācis kāds svešinieks?

Kaut kur pavisam tuvu iezviedzās zirgs. Alīnei sirds sāka kūleņot. Durpriekšā stāvēja muižas glaiminieks. Viņš bija tērpies tais pašās melnajās drēbēs ar tādu pašu apaļu kā katla dibenu cepuri galvā.

Alīnei asinis iešāvās sejā un deniņos sāka džinkstēt. Tagad ap viņu varēja sacelties tādas valodas, kas tai uz mūžu spēja saplosīt visas cerības un jaukos nākotnes sapņus. Šis jātnieks nevarēja iejāt Vilkačos, ka Dievlodziņi to nebūtu pamanījuši. Un ko tad ļaudis lai domā, ko šāds kundziņš pie zemnieces meklē?

«Labdēn, saimnēc! Kur tav cit ļauž?» spiezdams roku, viņš tai lakstīgi jautāja. «Vis tō māj ir tukš, tik div rāpul zem kōk. Bet cik tu smuk šōden!» tas jūsmīgi izsaucās, un viņa roka, kas arvien vēl turēja Alīnes roku, vilka meitu sev tuvāk.

Pēkšņi viņas skats atdūrās pret tiem diviem baltajiem bērziem, aiz kuņiem pavasarī bija rēgojušies Dievlodziņu sulu toveņi. Kas gan patlaban tur aiz tā viena slapstijās? Alīnei likās, ka baltajam stumbenam otrā pusē piespiedies stāvētu kāds cilvēks baltās biksēs un spožu linu kreklu mugurā.

Viņai pamira sirds. Tas varēja būt Andrejs. Bet kam viņš no turienes uzglūnēja? Vai viņš gribēja nolūkoties, kas notiek Vilkaču pagalmā?

Pār Alīni bija nolaidies tāds kā murgains padebesis. Ko nozīmēja viņai šie divi vīri?

Alīnes lūpu kaktiņi raustījās, bet acis mulsdamas klīda no izvedīgā jātnieka melnajās drēbēs uz to otru, kas balts bija pieslējies pie tikpat balta stumbena.

Jaunais pilskungs stāvēja gluži apjucis un nekā nesaprata. Meitas ērnotā izturēšanās uzbirkstīja viņa sirdī atkal spēcīgas kārības liesmas. Bet viņš savaldījās, un tas, ko viņš nākamajā brīdī darīja, Alīni nemaz vairs neizbiedēja un neapvainoja. Tas paspēra dažus noturīgus soļus uz viņas pusi, saudzīgi apņēma tās galvu savām smalkajām rokām un tikko manāmi pieskārs ar lūpām viņas pieri.

«Nu es zin,» viņš sacīja, «man rōz aug ēkš lab vēt. Tu es drōš un lepn meit. Tev vajg stipr vīr, kas lab aņ un ecē tō zem. Sveik!»

Tas pacēla augstu savu melno cepuri, svinīgi palocījās pret Alīni un, uzlēcis zirgā, cienīgos rikšos izjāja no Vilkačiem.

Alīne palika stāvam kā iemieta. Kad pēc brīža tā atstinga un pavērās uz bērza pusi, viņa redzēja divas brūnas rokas, kas nežēlīgi plosīja balto stumbenu. Tās žņaudza koku un nagiem drupināja červeļaino mizu.

Pagalmā atskanēja sieviešu balsis. Viena pilnā mutē brīnījās:

«Diez, kas tas tāds bija, kas kā bizins izskrēja uz zirga caur Veļķu kalniem?»

Tā bija Kaspara Anna.

«Ej nu pazīsti visus ceļa vīrus,» otra mierīgi atbildēja, «steigsimies labāk pie saimnieces ar jauno vēsti.»

Skubinātāja bija Dace.

Sievas ar groziem rokās iznāca uz mauriņa, kur zem vītola Alīne bija notupusies pie bērniem.

«Saimniec!» Dace priecīgi uzsauca, «ceļā satikām kazāku. Tas lika pateikt, ka pēc nedēļas valstsmājā runāšot tas gudrais bitenieks, un lai visi tie, kam gar to esot kāda daļa, tur sanākot kopā.»

Alīne izbrīnā pacēla acis. Vai tad šī ziņa tika sūtīta viņai?

Sievas, no lielās ogošanas piekusušas, smagi noplaka maurainē. Anna un Grieta ar mātisku mīļumu ieņēma klēpī savus bērnus un, laimīgi smaidīdamas, sāka tos tillināt un ucināt.

Grozos it kā vienuviet sabērtas vasaras dienas saulīgi un tīkami smaržoja Veļķu kalnu zemenes.





Alīnes skats nemierīgi klīst gar pagastnama pelēkajām akmens sienām. Viņa sēd tuvu ārdurvīm uz zema sola gluži viena. Cilvēki stāv kājās, spiežas uz priekšu, bet gar viņas tukšo solu iet ar līkumu.

Pagastā Alīne ir un paliek svešiniece, kuŗu visi nīst un vairās.

Bet nu jau pagājis gandrīz gads. Savu sadursmi ar ļaudīm pie baznīcas tā aizmirsusi. Arī viņas sirds pa to laiku kļuvusi cietāka. Viņu vairs nesāpina cilvēku atturība un ļaunās valodas. Alīne ir rūdījusies un krietni sevi pārbaudījusi. Viņa nav braukusi šurp izlīgt vai meklēt kādu draudzību, bet gan noklausīties pieredzējuša bitenieka pamācībās. Savu dravu tā mīl un kopj ar lielu rūpību un tāpēc apņēmusies, ja tas šoreiz būtu bijis vajadzīgs, visu izturēt.

Alīne sēd un neklausās valodās, ko vecenes, degonus sakrustojušas, triec. Bitenieks ir nokavējies, un nu tās ļauj savām mēlēm pilnu vaļu.

— Ļaunā acs, Vilkaču mantiniece, — iet no mutēs mutē. Sievas pierauj bērnus sev cieši klāt un noslēpj tos savos platajos brunčos. Lai ļaunā acs netiek klāt.

Alīne šai rīcībai nepiegiež nekādu vērību. Viņa sēd lepnī paceltu galvu un ar acīm kaut ko meklē. Viņa grib ieraudzīt savu kaimiņu, jauno Dievlodziņu. Alīne to pazīst tikai no tālienes vecajās darba drēbēs. Šodien viņa gribētu to uzzīmēt starp citiem jaunekļiem viņa labākajā svētdienas kārtā.

Tā ir tīri tāda sievišķīga ziņkārība. Kāds tad viņš īsti izskatās, tas saīgušais puisis, kas tur lejā pie ezera, blakus Vilkaču tīrumiem, galvu nodūris, cilā arklus un ecēšas.

Pa šo laiku Alīne viņu ir pamatīgi noskatījusi. Stalts puisis. Rītos pirmais, vakaros pēdējais. Varens strādnieks. Nenestu viņa sirds tik lielu naidu, Alīne no sava dārza stūra pamātu tam kādreiz ar lakatiņu.

Un tur nu viņš, Dievlodziņu Andrejs, tagad stāv. Alīne viņu ierauga un tūlīt pazīst. Nekad vēl Andrejs viņai nav tik tuvu pienācis.

— Arī no vaiga glīts, — Vilkaču mantiniece priecājas, raudzīdamās savā kaimiņā. Visvairāk viņai patīk puīša stūrgalvīgais, gaišpelēkajiem matiem noaugušais pakausis un smailais izliektais zods. Viņas skats tur apstājas un paliek.

Bitenieks jau sen iesācis savu teikšanu. Tas, ko viņš stāsta par stropu pareizu uzstatīšanu un bišu barošanu, Alīnei nav nekas jauns. Bet kamdēļ Andrejs viņu neredz vai arī negrib redzēt? Viņš uzmanīgi klausās runātājā un nepagriež galvu ne pa labi, ne kreisi.

— Laikam nepazīst, — domā Alīne.

Pēkšņi Andrejs, it kā par kaut ko aizkaitināts, sakustas un, nenogaidījis sanākšanas beigas, izsteidzas laukā.

Ko darīt? Alīne attopas kā no sapņa. Viņa zina, ka Dievlodziņu Andrejs šodien kājniekos. Viņas sakarsušajā galvā iezogas pārdoša doma: viņa vēl drusku nogaidīs, panāks to Āpšu silā un piedāvās vietu savos ratos. Vienreiz taču kaimiņiem jātuvinās.

Alīne sēd turpat pie dūrvīm. Ar bitenieka pēdējiem vārdiem tā pieceļas un iet. Viņa pirmā pieskrien pie gaŗās ratu



rindas, atsien grožus no slitas, izbīda savu zirgu ar pajūgu uz ceļa, steidzīgi iesēstas ratos un brauc.

Vilkaču zirgiem pātagas nevajag. Pietiek vienreiz drusku pievilkt grožus, un tie jau aizraujas uz priekšu pilnos rikšos.

Lielceļa smiltis vasaras saulē izkaltušas kā pelni.

Aši nozūd pagastnams, un braucējai aiz muguras paceļas kupls putekļu mākonis.

Alīnes sirds sit skaļi un strauji. Abām rokām cieši turēdama grožu galus, tā uzmanīgi raugās pāri zirga mugurai. Viņas baltais zīda lakatiņš noslīdējis tālu uz pakauša. Vējš purina un rausta tumšās matu šķipsnas.

Tūlīt aiz nākošā ceļa līkuma sāksies Āpšu sils. Bet tad pēkšņi, labu gabaliņu šaipus līkuma, viņa ierauga pazīstamo augumu. Alīne redz, ka, laikam izdzirdis ratu troksni, Andrejs pārlec pāri grāvim un turpina ceļu gar lauka malu.

Alīne ir piebraukusi jau pavisam tuvu, tik tuvu, ka viņa skaidri saskata aiz puīša cepures aizsprausto rudzpuķi. Viņa gaita ir viegla un bezbēdīga.

«Labdien, kaimiņ!» Alīne nerātnā balsī iesaucas.

Gājējs sakustina galvu, it kā gribēdams atņemt sveicienu, bet, ieraudzījis Vilkaču zirgu, kā dzelts aizgriež to pret rudzu lauku.

— Laikam nedzirdēja, — domā Alīne un atkārtoti vēlreiz: «Labdien, kaimiņ, mēs jau pa vienu ceļu. Pārvedīšu mājās.»

Tagad viņi atrodas viens otram tieši blakus. Puisis apstājas un, kā par brīnumu, apstājas tai pašā brīdī arī zirgs.

Sīkas spožas dzirkstelītes sāk virpuļot Alīnei gar acīm, un viņa neredz vairs nekā cita, kā vienīgi tumši sarkano, dusmās pietvīkušo Andreja seju. Bet pāri galvai, gluži kā vējdzirnavu spārni, draudīgi kratās divas smagas dūres un kā no pazemes skan gārdzoša balss:

«Laid mierā mani, ragana, piena norāvēja! Skrej kūtī, ķer teļus un jērus, neskrien cilvēkam virsū!»

Alīne izbiedētām acīm raugās savā kaimiņā. Viņa redz, ka arī Andrejs ir tikpat ļauns un nelaipns kā visi citi pagasta ļaudis. Bet viņa cīnās ar sevi un valdās. Nekrietnajam puisim viņa grib tikai pateikt, ka viņa nav nekāda ragana. Viņas krūtis cilājas, nāsis trīc no uztraukuma, un viņa izsaka pavisam ko citu:

«Zini, muļķi,» tā saka, spītīgi uzlūkodama puisi. «Kas no tevis ko burt. Gribēšu, pieburšu, negribēšu — aizburšu aiz pasaulu pasaulēm kā . . .»

Alīne nedabū izrunāt līdz galam. Jaunais Dievlodziņš paķer no zemes akmeni un sviež:

«Še tev, ragana!»

Akmens atsitas pret ratu muguru. Zirgs iztrūkstas, saslēnas stāvus un lēkšodams ierauj braucēju Āpšu silā.

Pēc maza brīža kūpēdams, putās saskriets, tas iejono Vilkaču pagalmā. Kaspars, kas jau no tālienes pazinis aulēkšojošo pajūgu, steidzas pretim, ieķēras iemauktos un savalda trakkojošo bērni. Alīne pasviež tam grožus un grīlodamās velkas uz istabu.

Piekvēpušajā virtuvē pie žagaru gubas sēd Dace. Lielajos katlos vārās govīm zāļu dzira.

Alīne nokrīt blakus Dacei žagaros un šņukst. Viņa šņukst arvien skaļāk un skaļāk un pa starpām kaut ko neizprotamu murmina.

Dacei jau pāri astoņdesmitiem. Viņai grūti pievirzīties tuvāk raudošajai saimniecei. Daudz jau viņa visādu notikumu savā mūžā pieredzējusi. Viņa zina, ka aušība asaras neizspiež.

Dace izstiepj savu dzīslaino roku un satausta Alīnes ceļus.

«Neraudi, meit,» viņa saka, «savārīšu saknītes, iedzersi, viss nelabums pāries. Tās ir labas saknītes, ūdens malā aug, vecam cilvēkam grūti izraujamas. Pati tās mēness gaismā esmu rakusi, trīs reizes ezerā grimusi. Ieņemsi, tūlīt atžirgsi.»

«Nē, vecomāt, man nevajag saknīšu,» Alīne, pacēlusi galvu, asaras slaucīdama, elso. «Cilvēku sirsnības, sirds siltuma man

vajag. Neesmu nekāda burve, ne ragana. Saki, kamdēļ šie ļaudis mani nīst un bīstas? Un tas puisis tur kalnā? Vai es viņam ko nobūrusi? Vai man acu pierē nav? Lai viņš dara ko darīdams, vienmēr muguru Vilkačiem uzgriezis. Ar līkumu vien visi apkārt Vilkačiem staigā. Kas tās te īsti ir par nolādētām mājām? Vai es vainīga, ka krusttēvs nomira vecpuisī, ka viņam nebija neviena cita mantinieka.»

Alīne izslauka pēdējās asaras, cieši sasien zem zoda lakatiņa stūrus un apņem abām rokām Daces plecus. Viņa pieglaūž galvu sirmgalves līkajai mugurai un čukst:

«Jūs visi no manis kaut ko slēpjat. Saki, vecomāt, kāds lāsts guļ pār šīm mājām?»

«Vai, bērns, tādus vārdus neaiztiec.»

Dace nemierīgi sakustas, paslēpj savas rokas zem smilšainās pakulu skoteles un, vērīgi lūkodamās jaunajā saimniecē, turpina:

«Vai es ko zinu vai atminu. Galviņa veca un tukša.»

Bet Alīne neatlaižas. Viņa apķerš Dacei ap kaklu, spiež to pie krūtīm un lūdzas:

«Saki visu, es nekā nebīstos.»

«Nu ko lai tev stāstu?» vecā negribīgi jautā un, čāpstinādama savu bezzobu muti, noslēpumaini iesāk:

«Tas nav nekāds lāsts, tā ir Vilkaču slava. Tā, meit, ir veca slava. Tā ir gājusi no paaudzes uz paaudzi, pārdzīvojusi pulka cilvēku un dzīvo vēl joprojām. Līdz Vilkačiem tu esi mantojusi arī Vilkaču slavu, Vilkaču sievu slavu.»

Alīne redz — Daces izdzisušās acis kļuvušas spožākas un žirgtākas. Viņas galva, kas gan reizītu reizēm ietrīsas, droši turas kumpainajos plecās. Viņa pēkšņi ir kļuvusi jaunāka.

Alīne klausās, un viņas sirds sit bailēs un ziņkārībā, kamēr Dace, šķildama vārdus kā dzirksteles no krama, turpina:

«Vilkaču saimnieces nav bijušas nekādas nieka sievas. Runā, ka tās pratušas burt un raganot. Vai tu saproti, kas tas ir? Tas ir, ka tās bijušas pārākas un pratušas daudz ko vairāk

nekā citas sievas. Bet ja spēks un gudrība nāk no velna, tad lai Dievs man žēlīgs, ka manas acis šo pasauli tik ilgi un aplami skatījušas. Tici, meit, daudz esmu redzējusi, daudz dzirdējusi, pulka laika bijis pārdomāšanai. Cilvēkiem nepatīk, ja kāds ar savu ģīmi vai darbu atšķiras no pārējiem. Lūk, no viņu vidus tad arī nāk tie izdaudzinātie vilkači, burvji un raganas. Īss prātiņš neatskārst, ka dažam labāk iedonas.»

«Tik labi kā Vilkačiem Dievlodziņiem neiedonas nekas. Tāpēc no kalna šurp uz leju sprēgā tik sīvs naidis. Nezinu, no kādiem laikiem tas sācies, bet ja varētu ticēt, ka abas mājas savā tagadējā vietā stāv no pasaules sākuma, tad jātīc, ka arī šis naidis ir tikpat vecs. Dievlodziņi ir vislielākie Vilkaču nīdēji. To, meit, iegaumē labi un nekad neaizmirsti.» Šos vārdus izsacījusi, vecā pēkšņi apklust.

Viņas sēd labu laiku un nerunā nekā. Tad Dace, it kā ko svarīgu atcerējusies, turēdamās pie krāsns malas, stīvi uzraušas kājās.

«Iesim nu, saimniec, vakars klāt,» viņa saka. «Man zāļu čupa palika vagas galā, tev audekls jāsaveļk, darba vēl gana.»

Daces valoda atkal kļuvusi sausa un skarba. Alīne, gluži apmulsusi, kāpj pār virtuves augsto slieksni istabā.

Pēc saules, kad norasoja zāle un koki, uzlēca mēness. Jūlija nakts smaržoja kā milzu dobe, pieaugusi ar dievkociņiem un sarkano āboliņu. Dzīvības karstā elpa smagi un briedīgi migloja gaisā.

Alīne nevar iemigt. Viņa vaļējām acīm nemierīgi grozās pa savu guļas vietu. Domās tā pa otram lāgam pārdzīvo savu satikšanos ar svešajiem cilvēkiem pagastnamā, notikumu ar Andreju un vecās Daces aprauto stāstu.

Mēness spīdums spiežas pa visām spraugām istabā. Atsevišķi stari kā spoži iesmi dužas tai pierē un acīs.

Alīnei karsti. Viņa klusi pieceļas, satinas lakatā un izslīd no istabas.

Ezers no mājām tikai dažus simts soļus. Viņa aizies tur un izpeldēsies. Tā no veciem cilvēkiem zina, ka ūdens nomierina.

Alīne iet pa dārza celiņu uz ezera pusi. Asi un uzmācīgi smaržo kreimenes un gaŗās naktsvijoles. Strupie bišķrēsliņu puduŗi bālajā gaismā izskatās kā plati no zemes izauguŗi ciņi. Viņa iet uzmanīgi, piesargādamās, lai uz tiem nepakluptu. Pie suņa būdas tā apstājas un noglauda Troņa rūsgano galvu. Tronis vēlīgi tai luncina pretim savu kuplo asti, izslien purnu un žēli iekaucas. Pēkŗņi Alīnei ieskrien prātā Daces vārdi: «Cilvēkiem nepatīk, ja kāds ar savu ģīmi vai darbu atšķiras no pārējiem.» Viņai tagad liekas daudz kas saprotamāks. Viņa zina, ja vien kāds pamanītu, tāda pastaigāšanās un peldēšanās nakts vidū ezerā tai nenāktu par labu.

Bet Alīnei vienalga, viņai nav nekādu ļaunu nolūku.

Bārkstis, kas nokarājas gar lakata malu, šūpojas līdzī viņas soļiem. Baltajās smiltīs tās veido dīvainas, pirkstiem līdzīgas ēnas. Desmitiem tādu pirkstu skrien tai pa priekŗu, it kā meklēdami kaut ko sataustīt vai no zemes uzlasīt.

Aiz dārza kalnā klusi un mēmi kā vienmēr stāv Dievlodziņi. Alīne pamet ziņkārīgu skatu uz tiem. Neizprotama godbijība piepilda viņas sirdi. Viņa stāv un raugās aizmiguŗajās mājās kā Dieva logos, no kuŗiem lejup līdz ar gaismu viņai it kā starotu liela laipnība un žēlastība.

Tad kaut kur iebrēcas pūce. Alīne atskārst īstenību, un viņai sametas bail. Viņa pati sevī ierauga raganu, kas pusnaktī izskrējusi sveŗu māju tuvumā meklēt noslēpto vilkaču ādu. Atkal viņa skaidri zina, ka ne spoŗu gaismas šalti un žēlastību viņa, te stāvēdama, sagaidīs, bet drīzāk gan akmens krusa vai karsts piķis tai gāzīsies no kalna virsū. Zīmīgi viņa vēlreiz paskatās uz abām mājām, kas mēness apstarotos dārzos guļ kā divos noburtos traukos, un dodas tālāk uz ezeru.

Pelēkā Raganu pirts peld kā liels un noslēpumains kubls ezerā. Tādu akmeni Alīne nekur citur nav redzējusi. Uz tā

senos laikos raganas berzušas savu miesu un mazgājušās. Tamdēļ palicis tāds nosaukums — Raganu pirts.

Ezers, kas tik apaļš kā sudraba dālderis, mierīgi elpo savos zālajos krastos. Alīne iekāpj laivā un, kājās stāvēdama, stumj to caur ūdens tīmekļiem un zālēm taisni uz akmeni.

Piebraukusi pie pelēkā milzeņa, tā uzvelk laivu uz lēzenā akmens slīpuma, steidzīgi nomet drēbes un ielec ūdenī. Tā peld ap akmeni, galvu izslējusi, strauji cilādama rokas. Viņa appeld akmenim apkārt vairākas reizes un tad drebinādamās izkāpj no ūdens.

Mēness bālums pa to laiku kļuvis vēl caurspīdīgāks. Kaut kur krastā sakustas krūmi. Ezera gludajai virsai pārskrien sīkas ņirbošas ēnas.

— Varbūt vecā Dace mēness gaismā rok savas saknītes, — domā Alīne. Bet nē — atkal nočab. Alīne aši satin savu kailo ķermeni lielajā lakatā un klausās. Tagad viņa skaidri dzird, ka tā ir laiva, kas slīd pa ūdeni no Dievlodziņu laipas uz akmens pusi.

Kas gan braucējs varētu būt? Kāds liktenis viņu šonakt sagaida?

Alīne uzkāpj akmens apaļajā virsotnē. No turienes ezeru var labāk pārredzēt. Jau no pirmā acu uzmetiena viņa redz un pazīst Andreju.

Ko sacīs viņš, kas notiks?

Alīne nedabū ne attapties, kad puisis jau uzskrējis augšā un nostājies tai pretī kā pats tumšais ezera dziļums. Mirkli, un tas, cieši spiezdams, tur viņas augumu savās rokās un gandrīz bez elpas čukst:

«Ak tad nobūri gan mani šodien, ragana! Piebūri gan sev kā zelta podu! Bet tici, tā nepaliks. Pats saviem spēkiem atburšos.»

Andreja balss skan dobji un nežēlīgi. Tā skan kā ļaundarim, kas asiņu skurbumā sten nīcīgus vārdus savam upurim.

Šo raganu puisis ir nolēmis iznīcināt.

Bet kamdēļ viņa nepretojas? Vai viņai ir kāda cerība uz glābiņu?

Nē, glābiņa nav, aizvien vairāk iekaisdams un meitu ciešāk žņaugdams, kā vienīgo bausli patur sev prātā Andrejs. Viena skaņa no viņas lūpām — un viņš to uz vietas iemetīs ezerā.

Ko viņa gaida, kamdēļ tā nekliedz? Tad... tad nāktu viņam lielais atpestīšanas brīdis. Viņš taču ir Dievlodziņu pēcnieks, un no šī raganas lāsta tam jātiek vaļā.

Bet tagad tā vēl dzīva viņa rokās. Viņš var darīt ar to, kas tam tīk.

Andreja miesa deg un muskuļi raustās. Tas viss viņa spēks. Vai raganai viņa dzelžainās žņaugas par vājām?

Ū, viņš tai tūlīt parādīs! Diezgan tā viņa sirdi ārdinājusi. Redzēs, vai tad arī viņa vēl neiepīkstēsies?

Gluži kā neprātīgs Andrejs sagriež Alīni gaisā, skriešus pienes pie viskraujākās malas un šūpo to uz savām rokām pāri akmenim virs ūdens.

Puisim kājas grīļojas, mēness gaisma žilbina acis. Kuŗu katru brīdi viņš var zaudēt līdzsvaru, bet raganas mute vēl arvien turas ciet kā aizbāzta.

Ko tas nozīmē?

Viņš uzmet skatu viņas atkārušajai galvai un kā dzelts atraujas atpakaļ.

Viņa smaida.

Spēcīgs karstuma vilnis izšaujas caur Andreja locekļiem un pēkšņi liek tam sajust lakatā ieslēptā auguma vēsumu.

Turēdams savu nastu rokās, tas kā apmāts nolaižas zemē uz akmens un vaicājoši skatās dīvainajā parādībā.

Kamdēļ viņa smaida?

Viņas seja ir bāla, pievērtie plaksti dziļi iegrimuši.

— Cik mierīga ir šī Vilkaču ragana. Būtu mēģinājusi kaut vai tagad izbēgt no nāves, — domā Andrejs un tūlīt pats satrūkstas.

Nē, nē. Viņš tai nekā ļauna nedarīs.
Bet vai viņa nasta klēpī neietrīsējās?
Puisis elpo grūti un smagi. Viņa sirds nevar atskurbt.
Kvēlas un dedzinošas lūpas spiežas pie Alīnes mutes.
No lakata izraisījušās rokas savukārt glauž Andreja pakausi, slaidi vēsi pirksti slīd pāri tā zodam, valga un alkaina mute tiecas tam pretī.

«Ragana... ragana!..» Andrejs kā murgodams sāpīgi ievaidas.

Alīne atveļ acis.

Viņu skati satiekas un saķeras viens otrā kā purva staipekņi.

— Nē, — domā Alīne, — tās nav cilvēka acis.

Viņa redz uz sevi vērstus plaši atvērtus Dieva logus, kas, visu viņas sirdi sasildīdami un apgaismodami, tai rāda to ceļu, kur meklējams iesākums jaunai dzīvībai.

Lejā gar akmeni vizuļo sīki vilnīši. Pret laivu galiem klusi un sērīgi klunkšķ ūdens. Laiku pa laikam var dzirdēt kā apsei krastmalā pārskrien pāri elsīgas trīsas.

Vasaras nakts ir īsa. Nav mēness spožums vēl izdzisis, kad no debesu malas nāk augšā rīta sārtums...

Pirmais attapās Andrejs. Viņš pacēla galvu, aplaida visapkārt pētīgu skatu, un viņa vaibsti pēkšņi sastinga kā zīmes kapakmenī.

Kas gan viņu bija te ezerā uz Raganu pirts gala uzvīlinājis?

Viņš pagriezās pret Alīni. Lūk, tepat jau bija pavedinātāja.

Viņu pārņēma īgnums un kauns. Viņš, jaunais Dievlodziņš, bija kritis Vilkaču saimnieces burvestības valgos, kurai bez viņas senču sliktās slavas un īpašībām bija nākušas klāt vēl daudzas citas tumšas mākas.

Kāds grīzulis gan viņam nakti bija ieskrējis galvā? Kas nu būs?

Tagad viņam ātri jo ātri bija jāsteidzas projām, lai kāds no ļaudīm tos neieraudzītu abus kopā.

Viņš bija aptraipījis savu senču godu. Dzīdamies pakal šai karinātājam, bija saminis krietnos tēvu tikumus.

Andrejs dusmīgi atgrūda Alīnes roku, kuŗu tā patlaban uz viņa pusi bija pastiepusi.

Bet kaut kas taču viņam šai meitai bija jāsaka.

Klusa un nopietna Alīne visu laiku vaicājošu skatu lūkojās Andrejā.

«Ragana!» Andrejs izšņāca caur zobiem.

Alīne nodūra galvu. Asinis tai sakāpa vaigos un neganti svilināja ādu. Kakls tai bija aizžņaugts, un viņa nevarēja pār-dabūt pār lūpām ne vārda. Nebūtu šis cilvēks bijis Diev-lodziņu Andrejs, gan tad viņa būtu zinājusi ko atcirst. Bet ar šo puisīti tai bija savādāk. Pret viņu tā jutās bezspēcīga.

«Nedomā, ka es tevi tagad ņemšu par sievu!» viņš uzlēca kājās un, taisīdamies uz aiziešanu, tai gandrīz rupji uzsauca. «Es tevi neprecēšu!»

Alīne sēdēja nekustīga. Andreja cietsirdīgie vārdi to šauta kā asa pātaga.

Tad lūk kāds bija šis Dievlodziņu Andrejs. Vai viņa to bija pelnījusi? Viņa taču pati tam nebija uzplijusies.

Kamēr puīša acis kā vajātam zvēram nemierīgi šaudījās uz visām pusēm, Alīne atklāti un mierīgi skatījās viņam taisni virsū. Viņas sirdī tomēr nebija nožēlas, ka tā šim vīram bija sevi ļāvusi. Andrejs jau nezināja, cik karstu mīlestību un labas jūtas viņa visu laiku pret to bija lolojusi.

Naida un sašutuma pilns jaunais Dievlodziņš uzgrieza Vilkaču mantinieci muguru, ielēca laivā un neatskatīdamies aizbrauca.

Alīne stingu skatu nolūkojās tam pakal. Kad aiz kuplajiem krūmiem pazuda Andreja platā mugura, viņa iegrima it kā nebūtībā. Pēdējā asins pilīte no viņas vaigiem bija izzudusi. Bez domām un jūtām viņa tur sēdēja līdzīga pelēkajam akmenim...

Saule jau laida pirmos starus pāri Vilkaču dārzam, kad Alīne grīļgiem soļiem pārkāpa savas istabas sliekšni.

Nu jau otru reizi dzīve viņu, apsmietu un nonicinātu, bija atgriezusi atpakaļ vientulībā. Strauji un negaidīti viņas ceļš atkal bija sagriezies uz citu pusi. Dievlodziņu Andrejs tai bija atņēmis cerību veselai un neiedragātai aizsniegt mūžā to kalngalu, uz kuŗa nostādamās tā būtu varējusi viskrāšņāk uz-ziedēt un nest bagātīgus augļus.

Šī vasaras nakts viņas sirdi bija aizdzēlusi kā nāvcirte. Tad tāda bija viņas kāzu nakts. Bez novainagošanas un bez balta-jiem linu palagiem.

Kādu prieku gan vairs tai varēja sniegt Vilkaču lielā manta. Tagad aiz viņas kā aiz sliktas pļāvējas vienmēr būs redzama pavāle.





Vārpas jau liecās briedumā. Rūsa, plaiksnīdamās debesīs, skubināja zemi atvieglināt savu auglības pilno klēpi. Ļaudis sviedriem vaigā saņēma dārzu un tīrumu bagāto devumu. Naktis bija pastiepusās gaŗākas, un miegs nu vēl jo spēcī-

gāk rietināja jaudu un piepildīšanās gaviles zemes kopēju asinīs.

Bet kamdēļ gan Dievlodziņiem taisni šai laikā bija uzbrukušas tādas nedienas? Ko melnais pinkainais Mustis viņiem taisījās piegautot?

Dievlodziniete aizturētu elpu gulēja blakus Dievlodziņam un klausījās baigajās skaņās, kas gaŗas un žēlabainas nāca no suņa rīkles. Viņa juta, ka arī vīrs ir nomodā, bet neuzdrīk-

stējās to uzrunāt. Visā savā laulības dzīvē viņa nekad pirmā nebija teikusi vārdu. Lēnību un pazemību viņa bija mācījusies no mātes. Tā vienmēr, sievietēm kopā sanākot un pārrunājot dažādas sadzīves būšanas, bija sacījusi: — Īstam vīram visās darīšanās jājūt savs pārkums. Dodiet viņam taisnību arī tur, kur tās nav. Tā tas jau bijis no Ādama un Ievas laikiem. Vienreiz padevies sievietes kārdināšanai un par to saņēmis tik bargu sodu, vīrietis kopš tās dienas visu nosacīšanu paņēmis sev. Un ja šī pati Ieva toreiz nebūtu kļuvusi lēna un pazemīga, diez vai Ādams, izdzīts pa paradīzes vārtiem, būtu tādu grēcinieci pie sāniem paturējis. Jā, māsiņas, sievas lēnība un pazemība laulībā ir galvenā lieta.

Dievlodziņu saimniecei, kuŗa visu mūžu bija turējusies pie šiem mātes vārdiem, tagad pie tiem bija jāapstājas. Viņas sirds bija rūpju un bažu pilna. Viņai gribējās runāt ar vīru, tam daudz ko vaicāt un dzirdēt tā domas un spriedumus.

Mustis ar savu gaudošānu nerimās. Tā viņš tur sētsvidū tupēja un kauca jau trešo nakti.

Ilze uzmanīgi pagriezās uz otriem sāniem un, aizraudama sev līdz krietnu gabalu gultas segas, pārvilka to pār galvu. Kamdēļ vīrs šai lietā nekā nedarīja? Divas iepriekšējās naktis tas gan bija izgājis laukā un mēģinājis suni nomierināt, bet tas neko nebija līdzējis. Ieguldamies atpakaļ gultā, saimnieks ne ar pušplēstu vārdu nebija ieminējies par suņa gaudošānu. No piedzīvojumiem Ilze zināja, ka tāda klusēšana nav uz labu. Te viņa pēkšņi izdzirda savu vārdu:

«Ilz, vai tu vēl neguli?»

Vīra bals skanēja dobji un smagi.

«Nē, kas ir?» pabāzusi galvu no segas malas, viņa klusi atvaicāja.

Saimnieks piecēlās sēdus un vairākkārt skaļi un negausīgi nožāvājās.

Ilze nenocietās: «Mustis . . .» viņai pārspruka pār lūpām.

Dievlodziņš nodurtu galvu, sakrustotām rokām sēdēja uz gultas malas.



«Ne jau vienmēr tas uz ļaunu . . . Būs kādu piesitu dabūjis,» tikai pēc laba brīža, it kā sievu mierinādams, tas piespīsti vienaldzīgi norūca.

Tagad Dievlodziniete skaidri manīja, ka saimnieks savas īstās nojautas patur pie sevis. Viņš katrā ziņā turēja aizdomās kādu nobūrēju, un cita tā nevarēja būt kā tā tur lejā.

Ilze asarām apvilgušu skatu necerīgi raudzījās tumsā un nezināja rast padoma.

Jau pirmajā naktī Dievlodziņu ļaudis bija salēkuši kājup un vairs nevarēja iemigt. Viņus mocīja baigais jautājums: ko gan Mustis piegaudos?

Arī viņos, tāpat kā savā laikā šeit atprecētajā Ilzē, bija pamazām iezīdies Dievlodziņu kalna gars, kas pastāvīgi turējās modrs un cīnījās pretim ikvienai neikdienišķai parādībai.

— Katrai mājai katrāds liktenis, — mazajā kambarī aiz virtuves, stāipīdamās savās cisās, domāja Alekša Mīle. Viņu, kas jau visās lietās varēja drebēt līdzī veco Dievlodziņu sirdīm, šīs gaudas raudināja kā piedūminātas istabas.

«Nebūs labi, nebūs labi,» viņa elsodama šņukstēja. Tikai tagad, kad pār kalnu cēlās un vienmēr viedamāka riesās it kā kāda baiga ēna, Mīle sajuta, cik ļoti tā iemīļojusi savu dzīves vietu, kur tā pēc vīra nāves bija notikusi.

Kalpu galā uz klētsaugšas, cieši viens pie otra piespīdusies, sēdēja Tenis un Zelma. Puisis vilka baistu ar šo meitu jau kopš pavasara. Zelma savas cerības uz Andreju bija atmetusi. Tas viņas sirdij bija bijis par daudz neizprotams. Visu laiku tai tā vien bija licies, ka jaunajam saimniekam acu priekšā pastāvīgi šūpotos kāds citiem nesaredzams kārdeklis. Pēc tā tad nu viņš cīnījās un plēsās un daudzreiz, dzīdamies tam pakal, bija gatavs samīdīt zem kājām, kas vien gadījās ceļā.

Zelma laimīgi nopūtās un paskatījās uz Teni. Cik labi, ka Andrejs tai bija paskrējis gažām tikai drusku piedurdamies. Alekša Mīlei ir bijusi taisnība — viņa neder Andrejam. Zelma

atzīst, ka tas par Teni staltāks un iznesīgāks, bet ko tas līdz, ja sirds viņa tuvumā vienmēr ir nedroša un pati viņa jūtas it kā tam nepiederīga. Pie Teņa pleca nu viņa varēja droši atbalstīties un paļauties kā uz kaut ko pastāvīgu.

Uz klētsaugšas smaržoja jaunais siens. Paspārne bija šaura un gaiss tik dvesīgs, ka smagi bija elpot. Tas slepenos mīlniekus mulsināja vairāk nekā suņa gaudas.

Pēkšņi ar troksni atsprāga klētsdurvis, un uz kāptavām nodunēja soļi. Zelma pa paspārni izbāza galvu un palūkojās lejup. Tur stāvēja Andrejs. Kā sapņa juklumā viņš nolēca pa kāpieniem, paķēra dārza galā sakaltušu zemes pinkuli un svieda ar to sunim.

«Rimsties, kaukoņa, ko tu te vankši!» viņš pusbalsī izšņāca, «jeb es tevi dzīvu iemiešu dūņu purvā.»

Zelma veicīgi atvilka galvu no paspārnes malas. Mustis klusi iekaucās un aprima.

Andrejs brīdi domīgs pastāvēja sētsvidū. Viņu kā negals kaitināja šī suņa žēlabainā gaudošana. Viņš jau pats gluži labi zināja, kāda kļūme viņam uz kakla uzkritusi, un dienām un naktīm ēdās par to. Te nu vēl Mustim vajadzēja to apstiprināt ar savu nelabo kaukšanu. Kā gan tāds kustonis varēja saostīt un cilvēkam pavēstīt nelaimes tuvumu?

Ne jau no darba Andrejs bija tik īsā laikā tā izkarnējis. Viņu mocīja un galēja gandrīz vai nost padarītais grēks. Tas viņu spieda tik smagi, it kā viss Dievlodziņu kalns tam būtu uzgūlies uz krūtīm.

Bet tur nekas vairs nebija grozāms. Viņš bija kritis kārdinājumā ar jauno Vilkaceni. Ar kādu lielu apņemšanos viņš toreiz bija meties laivā un devies uz akmeni, lai reiz par visām reizēm darītu galu Vilkaču raganu buršanām un pestēlošanām. Bet kas no tā bija iznācis? Gribēdams raganu iesviest ezera dzelmē, viņš pats bija ticis ierauts visdziļākajā grēku dzelmē, no kuņas viņš nezināja tagad izpestīties.

Smeldzīga jo smeldzīga vēlēšanās arvien neatlaidīgāk mulsināja viņa asinis. Kāda neatvairāma vara to vilktin vilka lejā uz ezeru. Viņam sāka pietrūkt spēka šai varai pretoties.

Kur viņa tagad slēpās? Kopš liktenīgās nakts Andrejs to vairs nebija manījis.

Savādas jūtas plosīja puīša sirdi. Te viņš to nīda, te atkal iekāroja un tiecās pēc tās. Un kā lai viņš to nenīstu? Dievlo-dziņu kalna labais gods tagad atradās viņas rokās. Ja meita notikumu izpaustu, tad viņš bija pazudis un viņa kauna traips vairs ļaužu priekšā nebūtu nomazgājams.

Bet tikpat spēcīgi, cik viņš to nīda, viņš to arī iekāroja. Tik smuidras un lunkanas meitas viņš otras nezināja.

Andrejs jau vairākkārt bija mēģinājis sevi sadūšināt un dot tai kādu zīmi. Viņa taču smaidot bija tam ļāvusi sviest sevi kaut vai ezerā. Tā tad Vilkaču mantiniece viņam bija pilnīgi uzticējusies. Atceroties to, Andrejs dažbrīd varēja kļūt gandrīz vai gavilīgs. Bet tūlīt jau nākošajā brīdī to mocīja visādas ļaunas aizdomas. Pils jaunkungs... glāzšķūnieši... Droši vien arī viņiem tā paļāvās ar to pašu savu rūdināto mieru.

— Glaudena kā kaķe! — Andrejs sirdijās, juzdams, ka taisni šai glaudenumā parādījās viņas raganas daba.

Ezermalā Andrejs nesastapa nevienas dzīvas dvēseles. Zeme un debess bija sastingušas tvanīgā klusumā. Arī Mustis kalnā beidzot bija aprimies. Viņš bija nonācis pašā ūdens malā. Aiz niedrēm un kalmēm rāmajā naktī gāls kā spogulis zibēja ezers.

Tirdīgu domu pilns Andrejs atkrita turpat krastā pie zemes. Smalkana rasa bija piemiglojusi cieto, pāraugušo līča grīsi. Viņš izstiepās kā savārdzis cilvēks uz muguras un gulēja tur nekustēdamies, rokas tālu pār galvu atmetis.

Dziļa un varena vērās tam pretī apzvaigžņotā debess. Savāda, vēl nekad nepiedzīvota jutoņa piepildīja Andreja sirdi. Gulēdams pieguļā, tas nekad tik tālu nebija aizlūkojies. Tagad viņa acis ieraudzīja veselus zvaigžņu pulkušus. Viņš kaut kur bija dzirdējis, ka esot cilvēki, kas cienījot zvaigžņu ziņas. Tās neesot nekādas burvju māžas, bet skaidra prāta gudrība. Būtu

viņš bijis viens no tiem, tad viņš tur spētu lasīt savu likteni. Kāpēc viņš, tāpat kā vecais zīmlēmis Bērtulis, nevarēja atšķirt stārvzvaigznes no gājzvaigznēm?

Andreja krūtīs iecirtās asas sāpes. Te uz zemes apakš zvaigžņu pilnajām debesīm viņu vēl skaudrāk durstīja padarītais grēks.

«Kaut ātrāk pienāktu tiesas diena,» tas, it kā būdams tūlīt ar mieru stāties soģa priekšā, uzlēcis kājās nočukstēja.

Lejup caur tumsu, vilkdama aiz sevis spožu svītru, nodrāzās zvaigzne, kuŗu Andrejs tikko bija uzlūkojis. Salti drebuļi tam pārskrēja pār muguru. Pēc vecu ļaužu ticības viņš nu bija varējis kaut ko vēlēt. Bet ko?

Stīvu skatu Andrejs joprojām urbās debesīs. Vēl taču vajadzēja krist kādam spīdeklim. — Kaut ātrāk nāktu tiesas diena! — Šāda vēlēšanās kā zibens bulta tam pēkšņi izskrēja caur smadzenēm, redzot atkal vienu zvaigzni joņojam uz leju.

Lēni, stingriem soļiem Andrejs kāpa atpakaļ Dievlodziņu kalnā. Viņš jutās it kā atbrīvots no kāda spiedīga smaguma. Sirdī piepeši bija modusies jauna cerība. Pēc tiesas dienas... Tad viņš uzsāks jaunu, labāku dzīvi.

Puika būdams, viņš bieži bija dzirdējis tēvu sakām: «Pēc tiesas dienas.» Tolaik vecais Dievlodziņš bija bijis pagastā tiesasvīrs. Tiesas dienās tēvs bija izgājis no mājām jau agrā rītā un atgriezies vienmēr tikai īsi pirms pusnakts. Šī diena bija tā, kas Dievlodziņam pastāvīgi gāja zudumā, jo bez saimnieka gaitnieki nevienu darbu nevarēja uzsākt. «Lai paliek pēc tiesas dienas,» tēvs bija sacījis un uzdevis tiem šādus tādus sīkus mājas darbus. Tāpēc Andrejam vēl šodien likās, ka visi svarīgākie darbi bija sākami pēc tiesas dienas. Šo dienu viņš varēja pacietīgi gaidīt, tāpat kā toreiz gaitnieki bija gaidījuši. — Notikumi jau neiet lēkdami, tie iet pēc noliktām ziņām. Augli ienākas savā laikā, — Andrejs klusu apsvēra un mierīgs tuvojās klētsdurvīm.

Dārzā, kaut kur celiņa malā nočabēja krūmi. Andrejs apstājās un sāka klausīties. Kas gan vēl bez viņa tik vēlā stundā tītājās apkārt?

Nekā aizdomīga vairāk nesadzirdējis, Andrejs viegli uzkāpa pa kāptavām un iegāja klētiņā.

Tikko durvis bija nočīkstējušas, kad platais upeņu krūms atkal spēcīgi sašūpojās, zari pašķīrās un uz cieti nomīdītās kājtakas, vērīgi apkārt lūkodamies, izlēca Kārlēns ar Musti auklā pie rokas. Puika, suni labinādams, glaudīja tā melno spīdīgo spalvu un čukstošā balsī vedināja sev līdz.

Uzmetis zīmīgu skatu klētsdurvīm, Kārlēns, it kā uzticēdams savu īgnumu kustonim, norūca: «Ko šis tur tuld apkārt, kā Dieva nepieņemts?» Viņa apaļajā ģīmī, kas vasaras saulē bija viscaur norudējis, varēja viedēt stingru apņemšanos, lūpu kaktiņos bērnišķīgu iecirtību. Sānos tam karājās veca, no-driskāta gana kule.

Kārlēns bija ceļā uz Runču akaci. Tur viņam stāvēja priekšā grūta lieta. Viņš bija nolēmis tur noslīcināt savu uzticamo Musti, ko pats reiz slepeni bija atšķīris no tiem kuceniem, kuŗus tēvs bija licis Tenim ierakt zemē. Toreiz par šo patvarību viņš bija saņēmis uz savas muguras spēcīgus rīkšu brāzīenus. Mustis no visiem kuceniem tam bija vislabāk iepatīcies. Gluži melns un pūkains kā mīkstas dzijas kamols, tas, bieži viņa azotī gulēdams, bija nevarīgi kunkstējis un ņaukstējis. Mājinieki kucenu nebija varējuši ieraudzīt viņa melnuma dēļ. «Melns kā ņozulis!» — tas vēl ilgi bija dzirdējis te vienu, te otru sirdāmies. Bet tad ar laiku, nevienam nemanot, arī Mustim bija tikusi sava vieta citu mājkustoņu starpā. Kārlēns, it kā lielajiem spītēdams, bija pielicis visas pūles un no nicinātā kucena izaudzinājis krietnu lopu ganu un jo niknu mājas sargu. Mustis bija kļuvis Kārlēna uzticamākais draugs. Tas piederēja viņam, tāpat kā Andrejam neiebrauktais ērzelis un Marei jaunā ziedainā tele.

Tagad, kur Mustis ar savu gaudošānu bija sacēlis Dievlo-dziņu ļaudīs tik lielu nemieru, Kārlēns jutās par galveno vaininieku. Katrs nelabums, ko cilvēki īgnu seju klusēdami nesa savā iekšienē, puiku spieda un smacēja vairāk nekā rūgtu dūmu pilns gaiss. Jau mazotnē viņš bieži bija dabūjis ciest

no mātes nelabās omas velēšanās dienās, kad tā, drūmu vaigu stāvēdama pie sāruma baļļas, to nevērīgi atgrūda un bargi uzkliedza: «Taisies nost, nepiņķējies pa kājām!»

Šoreiz tā bija suņa gaudošana, kas visus mājas ļaudis bija padarījusi sūrus kā zirgskābenes un rūgtus kā vērmeles. Kārlēns īsti nesaprata, kas tie bija par rūpestiem, kas viņus tagad bija apstājuši? Tēva mugura pēdējās dienās bija sametusies lielākā kūkumā un mātes vaigu gali uztūkuši kā cepti āboli. Brālis Andrejs bija kļuvis tik drīvelīgs un ausīgs, kā mednieku uzglūnēts stirnāzis. Arī pārējie staigāja nokārtām galvām, kā savu pēdējo stundiņu jauzdami.

Kārlēns uzmeta žēlabainu skatu Mustim, kas viņam uzticīgi tecēja aukliņā pie rokas. Puikam likās, ka suņa acis tam dažbrīd pārmetīgi jautātu: «Vai tā tu manu uzticību un paklausību gribi maksāt?» Rīkles gals viņam žņaudzās ciet, mute izžuva sausa. Suns neprata kā cilvēks ar savām gaužām lūgšanām citam virsū iet. Vai tādu mēmu radījumu ieogrūt Runču akacī, uz sienot tam kaklā kuli ar akmeni, nebūtu pārāk nežēlīgi? Lai gan Kārlēns šoreiz negribēja būt mīkstulīgs, tomēr asaras viņam spiedās acīs.

Viņš apstājās un sāka domāt, vai labāk negriezties atpakaļ? Bet viņi jau bija pusceļā. Pa labi roki no tiem līdzenumā ķēmiņi izslējās Vilkaču kalva.

Pēkšņi Mustis, it kā ģizdams kādu svešnieku tuvumā, sāka aukliņā raustīties un rūkt. Kārlēnam sirds vai pagura.

Viņi jau bija izgājuši uz braucamā ceļa. Puikas ausīs tagad iesitās liega skaņu dūsma. Tas apmulsumā pacēla acis uz debesīm. Taisni pretim viņam spīdēja vakarzvaigzne. Viņš ātri uzmeklēja arī sietiņu un saskatīja bālo pienaceļu.

Zvaigžņu raudzīšanu Kārlēns bija drusku iemācījies no Bērtuļa, kas Dievlodziņos pirms dažiem gadiem bija iemaldījies un tur nodzīvojis visu rudzu pļaujamo laiku, taisīdams, kā jau vecs amatnieks, siles, redeles un izkapšu kātus. Šīs dienas puika pieminēja kā visjaukākās dienas savā mūžā, un

ja vien tam būtu bijusi kāda teikšana, tas uz laiku laikiem būtu ieņēmis Bērtuli Dievlodziņos pilnā maizē.

Aiz grāvja birtzaliņā kā lakstīgala ar riekstiem locīja balsi un lālināja kāda sieviete.

Kārlēna sirds pamazām atlaidās. Šī mīlīgā balss nevarēja likt viņam ceļā nekādus kavēkļus. Viņš izvilka no svārkiem savu dūdragu un pāris reizes tanī iepūta. Tā bija viņa jaunākā manta, darināta no āža raga ar zoss spalvu tievgalā.

Sievietes balss tūlīt apklusā, un Kārlēns redzēja no tumsas uz ceļa iznirstam slaidu stāvu platās krokainās drēbēs. Lēni slīdošā gaitā tas nāca viņiem jo brīdi tuvāk. Mustis nevaldāmi rāvās tam virsū, bet, nevarēdams to aizsniegt, uzsāka nikni riet.

Kārlēns satraukumā lāga neapjauda: sieviete tā, vai kāds rēgonis. Mugurā tai bija gaži pelēki svārki, bet ap galvu apņemts bārkstains lakats, kas nokarājās tālu pāri pleciem. Tā nostājās viņam pretim taisni tādā atstatumā, ka Mustis tai nevarēja piekļūt, un raudzījās viņā gluži mīlīgām acīm.

Puika tūlīt apmanīja, ka šī būte nevarēja piederēt pie daudzinātajām burvēm vai raganām. Viņš tai lūkojās droši sejā un bija gatavs, ja vien tā ko vaicātu, visu taisni izsacīt.

«Kas te dūkoja?» jautāja maiga, gandrīz dziedoša balss.

«Es,» skanēja noteikta puikas atbilde.

«Kur tad tu ņēmi ragu? Kas tev to taisīja?»

«Andrejs, viņš uztaisīja un iedeva.»

Sieviete pēkšņi it kā apjuka, bet tikpat ātri atkal attapās un taujāja tālāk:

«Kas tas tev par Andreju?»

«Tas mans brālis, mēs dzīvojam Dievlodziņos.»

Iestājās klusums. Taujātājas acis kļuva arvien platākas un pētīgi urbās Kārlēnā.

Puika apmulsis nodūra galvu. Vai viņš ko ļaunu bija izsacījis?

«Kur tad abi pusnaktī iedami?» sieviete neatlaidās.

No šā jautājuma Kārlēns bija visvairāk baidījies. Kā novertis putnēns viņš, galvu ierāvis un sevī saplācis, nedroši lūkojās savā tirdītājā.

Mustis vairs neplosījās un nerēja. Viņš laikam svešniecē bija saodis labu cilvēku.

Sieviete pienāca Kārlēnam pavisam klāt un noliekdamās laipni noglaudīja suni.

«Kāpēc tu neatbildi?» tā lēni uzlika savu lakatā ietīto roku uz puikas pleca.

Kārlēns saņēmās. Pēc viņa saprašanas svešā sieviete nedzīvoja te tuvumā. Viņa nevarēja to nodot.

Puika sāka stāstīt ātri, neapstādamies, sīki attēlodams visus notikumus, kas satraukuši Dievlodziņu ļaužu prātus.

Kad stāsts bija galā, sieviete cieši pakratīja Kārlēna plecu un, it kā drošinādama, teica:

«Tā, paldies par uzticēšanos.»

Lai nokļūtu līdz Runču akacim un tiktu vēl pa tumsu atpakaļ mājās, Kārlēns vairs nedrīkstēja kavēties. Bet tikko viņš paspēra soli, sieviete ar visu augumu aizstājās tam priekšā.

«Mēs vēl neesam galā,» viņa sacīja tikpat laipni kā sākumā. «Es tev gribēju kaut ko lūgt. Apsoli, ka to pildīsi.»

Puika lepmi izslējās un pastiepās gandrīz par galvu gaŗāks. Viņš jutās pagodināts. Apņēmīgi, vārdus kā akmeņus plīsinādams, tas teica:

«Es apsolu.»

Pēdējo zilbi izrunājot, Kārlēnam aizrāvās elpa.

«Redzi,» sieviete turpināja, «vai tu nevarētu suni un dūdragu atdot man?»

«Suni un dūdragu tev?» puikam pārsteigumā izgriezās acis gluži apaļas.

«Jā, suni un dūdragu man.»

Kārlēns brītiņu tā kā sastostījās, bet solīts palika solīts. Tas izņēma no svārku kules dūdragu un, padodams to kopā ar suņa auklu, sacīja:

«Še.»

Tad puika strauji apgriezās un gribēja jau doties projām.

«Paliēc vēl drusciņ,» sieviete to aizturēja.

Vienā rokā viņa turēja auklu un dūdragu, bet ar otru apņēma Kārlēnu.

«Vai tu esi dzirdējis kaut ko par aizspiežamo gredzenu?»

Puika nesaprata, ko šāds jautājums nozīmē un kas tas tāds par gredzenu.

«Nē,» viņš mierīgi atbildēja. «Neesmu vis.»

«Nu tad iegaumē labi: tā ir tā krāsainā zīme, ko uzspiež svarīgām grāmatām, lai kāds, kam nevajag, neizlasītu svešus noslēpumus.»

Kārlēna galvā pēkšņi uzausa gaisma. Kā nu ne, viņš bija dzirdējis gan. Tā laikam bija tā pati zīme, ko tēvs sauca par zieģeli. Viņš gribēja par to sākt stāstīt, bet nepaguva. Sieviete noliecās pie viņa un uzspieda savu muti uz viņa lūpām.

«Lūk tev būs aizspiežamais gredzens!»

Kad puika atjēdzās, sieviete jau bija gabalā. Pret gaišo debessmalu tas tikai vēl redzēja kādu tumšu stāvu pārlecām pār grāvi un suni paklausīgi pārstiepjamiem tam līdz.

Kārlēns tagad dziedā atpakaļ uz mājām, cik vien kājas tam nesa.

Laimīgi ielīdis savā guļas vietā, tas vēl arvien neapjauda, vai tas redzējis sapni, vai kādu rēgošanos nomodā. Skaidrs viņa apziņā bija tikai tas, ka Mustis nu ir projām.

Dzīve Dievlodziņos sāka ritēt atkal savā parastajā gaitā. Pēc suņa pazušanas tiem visas bažas bija kā ar roku atņemtās. Mustis bija piegaudojis pats savu galu.

Vasara jau gāja uz beigām, bet laiks vēl pieturējās silts un mīlīgs.

Dievlodziniete, kas mājās bija palikusi viena, skoteles galus rokā turēdama, uzlasīja dārza malā svaigās skaidas, kas bija atlēkušas no sijām un jumta spārēm tēstajiem balķiem.

Jaunā dzīvojamā ēka nāca gandrīz jau zem jumta. Ilgi tas bija gājis, bet Dievlodziņiem bija gadījušies tādi amatnieki, kam pa starpām bija vajadzējis pašiem apkopt savu zemi un zināmas darba dienas atstrādāt muižai. Ieiet ar dzīvi jaunajā mājā ātrāk par nākamo pavasari vai vasaru nebija ko domāt. Pa ziemu, kad vīriem vairāk vaļas, tiks pamazām veikti darbi ēkas iekšpusē.

Dievlodziniete, pa brītiņam atstiepdama muguru, ar labpatiku noraudzījās gaišajās baļķu sienās, uz kuņģam spoži dzintaroja saule. Debesis, cik vien tālu skats sniedzās, bija dzidri zilas.

Miers un klusums glaudīja saimnieces sirdi kā paša Dieva laipnība un žēlastība. Dzīvojot pastāvīgās bažās un rūpēs, šādi brīži, kaut arī nāca reti, to allaž bija pieveduši it kā pie svētīta ūdens avota. Kur gan citur, ja ne pie tā, viņa būtu sev smēlusi spēku? Turot vīram līdzī naidu un esot vienmēr nomodā pret lejas mājās ļauno garu, viņai bija bijis jāiznēsā un jādzemdē nākamie Dievlodziņu pēcnieki. Vai tas nebija prasījis no viņas lielu piespiešanos un izturību? Vai bieži šis naidis nebija dzīries salauzt jauno, svešajā kalnā atprecēto sievu? Arī vīratēvs un vīramāte toreiz vēl bija bijuši dzīvi. Tie, kā jau vecākie un stingrākie savas cilts locekļi, bija tūlīt apņēmušies tikuši gādāt, lai tā ar miesu un dvēseli jo ātrāk iekļautos viņu parašās un dzīvē. Cik daudz gan asaru un grūtu nopūtu šie cilvēki bija tai izspieduši, un tomēr viņa tiem nebija padevusies vienā dienā. Tikai pamazām, ar gadiem, bīdamās no vīra bardzības un likteņa atriebības, jaunās sievas sirds beidzot bija pieņēmusi un atzinusi Dievlodziņu kalna negrozāmos tikumus. Bet vai viņa bija tajos pilnīgi iegājusi? Vai bija šai kalnā iesakņojusies līdz pašiem pamatiem? Vai savus bērnus audzinot, viņa bija tos pienācīgi biedinājusi no bīstamā raganu mitekļa un neatlaidīgi skubinājusi nīst lejiesus?

Pirmo reizi Dievlodziniete sev atzinās — nē. Viņai šai darbā aizvien bija trūcis īstas ticības uguns. It kā svārstīda-

mās tā bija mācījusi, it kā svārstīdamās pati šīs mācības pieņēmusi. Tagad bērnu neizlīdzinātajās dabās viņa saredzēja savu vainu. Soli uz priekšu, soli atpakaļ. Tā viņa visu mūžu klusībā, savu domu tirdīta, bija mīņājusies. Gluži tādu pašu svārstīšanos viņa pēdējos mēnešos bija novērojusi arī pie Andreja. Kluss un sevī ierāvis tas brīžiem it kā parāvās uz priekšu, tad atkal skāpās atpakaļ.

Dievlodziniete nedroši paraudzījās visapkārt. Zeltainais spožums arvien vēl turējās uz jaunās mājas sienām, tikai durvju caurumā, kas nule vēl melns bija pretim rēgojies, tagad spraucās iekšā pulka žilbīgu saules radziņu un slīpi dūrās zemē.

Pielasījusi skoteli pilnu ar skaidām, Dievlodziņu saimniece steidzās uz namu pabērt tās zem lielā katla, kur viņa bija nodomājusi vārit miltu putru ar piena ziedīņiem vakara reizei. Saimes ļaudis plūca tīrumā linus.

«Nesteidzies, māt, saule vēl gabalā!» no ratu palievena atskanēja Andreja balss.

Dievlodziniete iztrūkās un tik tikko paguva saķert no rokām izsprukušos skoteles stūrus.

«Tu jau mājā?» viņa atgriezusies nobrīnījās un soļoja tālāk.

«Tik neaizej nekur, nāc tūlīt uz istabu,» sauca tai pakal Andrejs un piemetināja: «man ar tevi jārunā.»

«Nē, nē, tepat vien būšu,» māte atsauca dēlam un aši iemetās namiņā.

Dievlodzinietes sirds sadrebēja kā palāse pie jumta. Kas Andrejam bija ar viņu runājams? Dēls jau tik sen nebija pie viņas pienācis. Vai ziņu kādu nesīs, padomu lūgs? Nekādu sevišķu vajadzību tā nevarēja iedomāties. Bet ja nu tomēr? . . . Vajadzēja sataisīties uz vislaunāko . . .

Galva pēkšņi bija kļuvusi tukša, deniņos rūca un dūca.

Varbūt dēls nevarēja uzveikt kādu ļaunu iekāri?

Mātes biežajos vaigos iesprāga asinis, ap muti izspiedās sviedru lāses.

«Klāt esmu, atnācu pie tevis,» — nama durvīs stāvēja Andrejs.

«Cik pēdu tad šodien esat saplūkuši?» Dievlodziniete, izlikdamās vienaldzīga, mierīgi apvaicājās dēlam par darbiem linu tīrumā.

«Lai nu šoreiz paliek linu pēdas, man uz sirds ir svarīgākas lietas,» Andrejs pacieti noteica.

Māte apmulsumā paņēra no plaukta kausiņu un sāka maisīties ar to pa katlu.

«Rimsties, māt, garaiņus kausā neiesmelsi. Nāc labāk nost, parunāsimies.»

Andrejs paņēma māti pie rokas un vilka to uz durvju pusi. Pie sliekšņa tie nostājās viens otram pretī. Dēla acīs dzirkstīja tumšas ugunis. Tikai tagad māte ievēroja, cik Andrejs pa pēdējiem mēnešiem bija novājējis.

«Saki, māt, vai vērts ir cīnīties un turēt ienaidu, ja tas kā zāļu nasta no muguras šļūk laukā no sirds zem kājām? Nīst un nezināt kamdēļ? Pasaki, no kurienes šis naidis un vai mums visiem ir jānīst?»

Dievlodziniete brīdi klusēja. Uz šādu dēla jautājumu viņa nebija sataisījusies. Ko atbildēt? Laiciņu padomājusi, tā sausi teica:

«Ir.»

«Bet tu jau ar šo naidu nepiedzimi. Tu atnāci šurp no citurienes.»

«Kā atnācu, tā iesāku nīst.»

Andrejs neticīgu skatu raudzījās mātē:

«Un tu citādi nevarēji?»

«Dievlodziņu kalnā neviens citādi nav varējis.»

«Tiesa, tev jau vajadzēja padoties Dievlodziņu kalna likumiem. Bet kādēļ?»

«Kādēļ? — Bija jādzīvo. Un teikšu — ciets cietam labu nedara.»

«Tā tad tu te kļuvi tāda stīgana un lokana,» Andreja balsī bija dzirdams rūgtums.

Dievlodziņu saimniecei notrīsēja pleci. Tik cietsirdīgus vārdus viņa no dēla nebija gaidījusi. Norīdama kaklā sastrēgušās asaras, tā skarbi teica:

«Jā, tev taisnība, Andrej. Tāda es kļuvu. Bet kas tev kaiš? Kam tu mani tā tincini?»

Andreja cietie vaibsti it kā atmaiga, acīs iemirdzējās sil-tāks spožums.

«Māt,» viņš lūdzēja balsī kā apslimis iestēnējās, «es vairs nespēju turēt šo naidu. Man trūkst spēka. Es negribu . . . man bieži sametas bail. Dod man tūlīt kādu padomu jeb iedēsti manā sirdī to pašu neizdeldējamo sakni, kas ir manam tēvam un kas bijusi visiem maniņiem senčiem. Es zinu, tu esi vainīga, ka šis naidš nav manī tik dziļi iedzimis. Tāpēc tagad es prasū: iedēsti, iedēsti man to!»

Andrejs satvēra mātes rokas un spieda tās ar visu spēku.

«Vai tu apšutis!» māte sāpēs iesaucās un lūkoja atsvabināties no dēla. «Cilvēks nedrīkst aplam un bez apdoma dzīvot. Ko plosies, kam neapņem sievu?»

Dievlodziniete labi zināja, ka tas nebija viņas patiesais sirdsprāts, kas patlaban runāja uz dēlu. Bet viņa savādāk nevarēja. Viņa negribēja dēlam atzīties, ka arī viņai pašai abu kaimiņu ienaida lietā vienmēr bija trūcis skaidras un gaišas saprašanas.

Andrejs nodurtu galvu stāvēja mātes priekšā un domāja par to, cik ļoti tas savu cilti apkaunojis.

Mātei sametās dēla žēl. Viņai nemaz nebija tik nelocīga sirds, kā viņš to tagad varēja domāt.

«Andrej,» tā laipni ierunājās, «beidz ēstes sev darīt. Ne-taujā pēc iemesliem. Tēvs ir mums visiem tā piesacījis un arī ļaudis par to tik daudz runā, ka jātic.»

Viņa piegāja pie dēla un ar savu sastrādāto roku sirsnīgi noglāstīja viņa plecu.

Andrejs pateicībā saņēma mātes roku un to nomutēja.

«Tev taisnība, māt, tas mums visiem ir cieši piesacīts.»

Saudzīgi atstūmis māti no sevis, viņš izsteidzās laukā.

Dievlodziniete paspēra dažus soļus uz priekšu, it kā gribēdama Andrejam doties pakaļ, bet tad aprāvās un palika durvīs. Apmiglotu skatu tā noraudzījās, kā viņš palieveni aizjūdza zirgu, uzmetās uz ratu malas un aizbrauca.

— Ja, — viņa domāja, — no audzināšanas atlec visas dzīvības padoms. Bet viņai šai darbā bija trūcis īsto vārdu un īstās pamācīšanas.

Andrejs jau sen bija nobraucis tīrumā un aizvedis uz mārkus pāris linu vezumu, bet Dievlodziņu saimniece, dziļu domu domādama, vēl joprojām stāvēja turpat namiņa durvīs. Tā viņa tur stāvēja tāpat kā saule stabos, kad no divām pusēm velkas augšā tumši lietis debeši.



Ap to laiku, kad visgaŗām sētmalei sastādīto plūmju koku zarus vilka uz leju dzeltenas un mīkostas plūmes un viņu medainā smarŗa plūda pāri Vilkaŗu pagalmam, Alīne sāka apmanīt īstenību. Viņai, kas dzīvē vienmēr bija turējusies pie saviem ieskatiem un

visus notikumus ap sevi uzlūkojusi ar veselu un neapmānītu prātu, tā nelikās ne pārāk rūgta, ne saldēna. Tā tas bija — viņa staigāja cerēs.

Bet vai tamdēļ kaut kas viņas dzīvi varēja pārgrozīt? Nē. No pasaules atstatu tā bija dzīvojusi ar savu godu, tāpat malā tai uz priekšu būs jādzīvo arī bez tā.

Alīnes sirds bija kļuvusi sausa un cieta. Visu laiku, stundu pēc stundas, dienu pēc dienas, viņa bija gaidījusi Andreju. Viņa nespēja apjēgt, ka puīša rupjā un nežēlīgā daba, ko tas viņai vienreiz uz ceļa, otrreiz uz akmens bija parādījis, tiešām būtu viņa paša. Nolūkodomās no tālienes viņa brašajā augumā un gaišajā vaigā, Alīne savā sirdī bija ieņēmusi pavisam citu tēlu. Viņa bija to greizi noskatījusi. Tagad šā aplamā tēla vietā bija stājies īstais Dievlodziņu Andrejs. Un tas bija labi. Cik ilgi gan lai viņa kamstītu pēc tā ēnas? Vēl par visu notikušo viņa pati varēja atbildēt. Viņai no Andreja nekā nevajadzēja. Vilkaŗos mantas bija diezgan, un tik arī vien kā bērna tai bija trūcis. Tāpēc ar ļaunu prātu viņa šo puīsi nepieminēs. Arī vēlāk, kaut vai sakostiem zobiem, tā savam

bērnam stāstīs, ka viņa tēvs ir bijis starp labiem tas vislabākais.

Jā, savāda un neizprotama bija bijusi viņas satikšanās ar Andreju.

Visu vasaru Alīne cieši turējās pie darba. No saimes acīm tā cik vien var ilgi gribēja slēpt un bēdzināt savu negodu. Viņa nevēlējās šai lietā iemaisīt Dievlodziņu Andreju, kaut gan tamdēļ tai stāvēja priekšā vislielākais pazemojums. Meita, kas nevarēja nosaukt sava bērna tēvu, pēc ļaužu ieskatiem nebija vairs nekāda meita, bet gan vispēdējā palaistule.

Tādos pārdomu brīžos Alīnes spēki sašļuka, sirds kļuva nedroša. Viņa sāka šaubīties, vai spēš izturēt?

Bāla, iekritušām acīm tā staigāja apkārt, nevērodama neko par saimniecības lietām. Tai bieži sametās darbi un līdzinā vietā samistrojās soļi. Kāšot pienu, tā dažreiz sāka to tecināt kā medu, bet iedama uz klēti, iebrida kūtī.

Tomēr bija arī dienas, kad Alīne smējās un draiskojās vēl bezbēdīgāk nekā agrāk. Un neviens, to redzot, tad nevarēja iedomāties, ka viņas sirds drošību un liksmību kāds spētu satricināt.

Bet ja arī citi neko nemanīja, Daces vērīgajām acīm saimnieces mīklainā izturēšanās nepaslīdēja gaļām. Pati piedziņojusi daudzus ļaunus brīžus, tā tūlīt saprata, kas par lietu.

«Nabadzīte, uz tādu ļaužu kājām,» Dace klusībā vaimanāja. «Vai tad nevarēja drusku pagaidīt? Vajadzēja tā žigloties. Neaizraus jau nevienu tagad tā projām kā manu Jāni.»

Vieniem prātiem tā it kā sirdījās, bet otriem juta līdzī saimniecei. Varbūt tai vajadzēja kāda padoma, kāda laba vārda?

Vecā zāļu lasītāja izdomājās gan vienādi, gan otrādi, tomēr nezināja, kā par šo lietu ieminēties.

«Kurš gan varētu būt vaininieks?» viņa pie sevis minēja. «Tāda gabalīga meita ar kaut kādu nebūtu visielaidusies. Vai tik tas nebija kāds no glāzšķūniešiem, kas te pavasarī bija iemuldējuši? Vai varbūt jaunais pilskungs? Cits neviens te vairāk nebija redzēts.»

Daces vecajā galvā šāda minēšana sacēla lielu jucekli.

Kādu rītu Alīne uzlasīja plūmes, ko vējš pa nakti bija notraucis. Piebriedušie augļi smagi gulēja apvītušajā zālē, un vienam otram no tiem pa iesprāgušajiem sāniem sūcās laukā salda lipīga sula.

Alīne patlaban stāvēja pie vispilnākā plūmju koka un domīgi skatījās uz bagāto ražu, kas vēl labi turējās zaros.

Atspiezdāmās uz savas nūjiņas, no krūmiem izlīda Dace un tuvojās saimniecei. Viņa piegāja tai klāt un, rādīdama sauļā nogatavojušos plūmi, sacīja:

«Redzi, meit, cik skaista tāda gatava plūme un cik to te pulka. Jā, kokam nav bijis viegli visu vasaru tās turēt un tik raženas ienācināt.»

Alīne uzmeta pētīgu skatu Dacei un sausi atteica:

«Tā tas mēdz būt: tam, kas skaisti zied, vēlāk jānes augļu smagums. Tāds ir dabas likums. Tāpēc, vecmāt, neželē šo plūmju koku, tas droši vien pavasarī būs bijis viskrāšņākos ziedos.»

Izrunādama pēdējos vārdus, Alīne smagi nopūtās.

Dace laipnīgi vērās saimniecē. Vai tā, runādama par plūmju koku, nebija iesākusi runāt pati par sevi?

«Gluži tāpat tas ir ar cilvēkiem un arī ar tevi, meit,» vecā zīmīgi pasmaidīja.

Alīne jutās kā pie vainas pieķerta un tumši pietvīka.

«Vai tu par mani ko zini?» viņa pusčukstus aši noprasīja.

«Neko vairāk, kā tikai to, ko manas acis redz un vecais prāts jauš. Neba jau aiz pazemības būsi noliekusi galvu likteņa priekšā, tur drīzāk būs runājusi tava mīlestības pārpilnā sirds. Un tas ir labi, ka esi tai paklausījusi.»

Daces sirsnīgie vārdi Alīni galīgi nomierināja. Bija taču kāds cilvēks, kas to saprata un pie kā viņa šaubīšanās brīžos varēja iet padomos. Viņai šķita, ka tagad būtu īstais laiks kaut ko uzzināt par Dievlodziņu kalnu.

«Saki, vecmāt, vai lieli naidi nekad nevar izlīdzināties? Vai tas dažiem cilvēkiem jau tā ir iedabā?»

«Nav, meit, pasaulē tāda naida, kas nevarētu izlīdzināties, un par iedabu tas kļūst tikai tad, ja to pastāvīgi kurina.»

«Bet ko tu domā par mūsu kaimiņu kalnu? Tur gan, man liekas, šis naidš nav tikai iedabāts, bet jau iedzimts.»

«Jā, tur tas tiek iezīdināts līdz ar mātes pienu un vēlākā dzīvē arvien no jauna uzbikstīts un uzkurstīts.»

«Un kamdēļ gan tas ir vērsies taisni pret Vilkačiem?»

«To jau tev vienreiz, meit, tiku stāstījusi. Tas, lūk, tamdēļ, ka Vilkaču sievas vienmēr ir turētas par raganām, no kuņģam pastāvīgi jābaidās un jāšargās. No šīs baidīšanās un šargāšanās tad ir cēlies tas aklais naidš, kas kopš paaudžu paaudzēm tiek raidīts no kalna šurp.»

«Bet vai šā naida bultas tiks raidītas arī uz mani?»

«Tās nav novēršamas. Tās nāks arī uz tevi.»

«Kā tā? Kāds gan sakars man ar Vilkaču sievu burvestībām? Esmu taču šeit tikpat kā svešniece un nezinu nevienam darījusi ko ļaunu.»

«Arī viņām nebija ļaunu darbu. Tās bija čaklas un strādīgas un turklāt vēl apveltītas ar diženu skaistumu, piemīlīgu valodu un gaišu prātu. Bet ko es tev tur varu izstāstīt. Teikšu tikai to, ka ar ļaužu ienaidu un sliktu slavu ir tāpat kā ar melnajām vātīm. Viņu iededzinātās zīmes cilvēkam jānes līdz kapa malai.»

Alīne vēl labprāt būtu Daci taujājusi tālāk, bet tad nāca Kaspara Anna un aizsauca to pieskatīt bērnus, kamēr viņas ar Grietu pasēņošot pa Slasta silu.

Visu atlikušo cēlienu Alīnei domas galvā mudžēja kā bišu spiets. Tās sīca un dūca par naidu un mīlestību un vijās arvien ciešākā kamolā.

Ko tagad darīt, ko uzsākt? Viņa negribēja padoties. Tā gribēja cīnīties pret naidu un uzveikt mīlestību. Tas viņai bija jādara jaunā pienākuma dēļ.

Kad dienas soļi bija aptecēti un Alīne pievakarē iegāja savā gala istabā, tā apsēdās uz gultas malas un izņēma no spilvena apakšas Andreja taisīto dūdragu. Ilgi viņa to grozīja rokās.

ar labpatiku aplūkodama puīša veiklo darbu. Tad viņa to atkal pabāza atpakaļ, nostājās pie loga un piespieda vaigu pie aplodas.

Lielaajā dobē, kur blakus ziemciešiem vēl ziedos turējās dažas vasarenes, tai pretim slējās vēlīna saules puķe. Lepni iecirtusi galvu, kā klusa spītiece tā tur stāvēja un lūkojās saimniekgala logos.

Laiks, kas pēdējās dienās bija pieturējies vēss un lietains, atkal bija sācis dzidroties un jaukoties.

Glīti uzposusies, ar koši baltu lakatiņu ap galvu no istabas iznāca Alīne. Aplaidusi acis uz visām debess pusēm, viņa apmierināta pasmaidīja. Iepriekšējā vakarā virs Vilkačiem sastrēgušie mākoņi bija izklīduši, bet spožie skarainie debestiņi, kas tagad kā balti sprogaini jēriņi skrēja gar pašu zilo debess pamali, nespēja uzdzīt lietu. Viņa varēja mierīgi doties ceļā.

Pagājusi dažus soļus uz priekšu, Vilkaču saimiece apstājās. Lai Kaspars zirgu iebrauc pagalmā. Viņa uzgaidīs to te.

Starp dzīvojamo ēku un kūti bija kupli ieplēties runkuļu dārzs. Pa vagām, kašņādami mitro zemi un kaut ko tur cītīgi uzknābādami, tekalēja vesels bars cāļu. Mazie pavasara čakstiņi bija izauguši par krietniem putniem. Šāgada perā jaunajai saimniecei tie bija labi izdevušies. Pēc jūrmalnieku paraduma Alīne ieperētās olas bija pludinājusi ūdenī. Tā pārbaudīdama un laikus apmainīdama vankarus ar perēšanai derīgām olām, viņa bija tikusi pie prāvas cāļu saimes.

«Tiš! Kur nu?» Alīne liksmi izsaucās, redzēdama visu lielo baru aizjoņojam pāri pagalmam uz kaņepēm.

Šorīt saimniecei ap sirdi bija viegli un priecīgi, un tā varēja sākt ņemties ar katru dzīvu nieku.

Kad Kaspars bija piebraucis zirgu un Alīne jau sēdēja ratos, stingri grožos valdīdama dūkano Oli, istabas durvīs parādījās Dace un izbijusies sauca:

«Saimniec, saimniec, kur tad nu? Vienai nu gan tev nevajadzēja.»

Tikusi laukā uz ceļa, Alīne pameta nedrošu skatu kalnā. Uz kāpeklēm, kas bija pieslietas pie Dievlodziņu jaunās dzīvojamās ēkas, stāvēja kāds vīrs un, roku pie acīm pielicis, noraudzījās tai pakaļ.

Alīnes sirdi pildīja dusmas un īgnums. Kaimiņa ceļa gabals zemākajās vietās bija gandrīz neizbraucams. Zirgam kājas ļuka līdz locītavām, riteņos ķērās žagari un neļāva tiem griezties apkārt. Ceļu visdrīzākā laikā vajadzēja no jauna sacikstēt, bet vai kalnā kāds par to domāja.

— Uz kurieni tagad dodas Vilkaču mantinieci? — caur Andreja smadzenēm izskrēja baigs un draudīgs jautājums. Reibums viņam iesitās galvā, it kā zem kāpeklēm zeme būtu sākusi grīloties.

— Uz muižu, vai uz tiesu? — viņš minēja, un auksti sviedri pārklāja tā pieri. Rīt par viņa kauna darbu varbūt jau runās viss pagasts.

Izkļuvis ārā no muklāja un juzdams zem kājām cietu pamatu, Olis brašā solī nagoja uz Āpšu sila pusi. Viņš bija Vilkaču goda zirgs un tikai otru gadu, kamēr iebraukts. Vajadzēja spēcīgu roku, lai to varētu turēt.

Alīne uzmanīgi vēroja visus krustceļus, baidīdamās palaist gaŗām to, pa kuŗu tai vajadzēja nogriezties. Viņai bija teikts, ka, pabraucot gaŗām Lielajai priedei, ceļa līkumā viņa to varēšot sākt redzēt.

Tā arī bija. No ceļa līkuma uzkalniņa, skatoties taisni pāri upei, kuplu koku vidū varēja gluži skaidri atšķirt mācītāja muižas sarkanos mūrus.

Alīnei vēl vajadzēja pabraukt labu gabaliņu un vienu otru ceļmalā pajautāt, kamēr tā nokļuva līdz Zvirgzda krogum, gar kuŗa stūri nogriezās taisns ceļš pāri tiltam kalnā uz mācītāja muižu.

Diezgan ātri nobraucis patālo ceļu, Olis tagad lēnām vilka ratus pa smilšaino gatvi, gar kuŗas malām auga sirmi žuburaini ozoli un resnas liepas.

Nu viņa redzēja, cik dziļā naidā un nievāšanā tā bija iestigusi. Arī šeit, Dieva kalpa namā, tā bija atsitusies kā pret cietu mūri.

Tikai pēc laba brīža, kad tā jau bija pusceļu nobraukusi, viņas galva pamazām noskaidrojās.

— Pasaulē notiek daudz netaisnības, — Alīne domāja, — bet ir jāiztur. Viņa saprata, ka tai būs jāpaliek ārpus draudzes.

Braucot atpakaļ pa Dievlodziņu dūksnāju, Olim labā priekškāja iestīga pāri locītavai un viņš to nedabūja vairs laukā. Alīne viena pati visādi izmocijās, bet nekā nevarēja darīt. Tai bija jāatstāj zirgs uz ceļa un jādodas uz māju pēc vīriem.

Bija notikusi liela nelaime. Pievakarē Vilkačos Dace ieveda zirgu bendi. Staltais dūkanis bija pārlauzis kāju un bija jānogatē.

Tā bija pirmā reize, kad Vilkaču lopam bija notikusi tāda kļūme.

Alīne ieplestām acīm šad tad uzlūkoja Daci, bet vecā nesa-cīja nekā.

— Vai Vilkaču saimniecībā būtu kaut kas sašķobījies? — bažījās mantiniece. — Varbūt viņa nebija diezgan stingri turējusies pie vecās kārtības?

Alīnes skats pēkšņi uzkrita koka spīlēm, kas stāvēja pieslietas pie kūtsdurvīm.

— Nē, veco kārtību viņa līdz šim bija visur ievērojusi. Lūk, ar šīm pašām spīlēm puīši tāpat kā pirms viņas arī šogad bija mēzuši mēslus. Viņa nekur nebija nonicinājusi un ne par matu atkāpusies no senajām Vilkaču ierašām. Visu šo laiku viņa bija tecējusi tāpat kā zvaigzne pa to ceļu, kas tai vienreiz ticis ierādīts. Bet vai nelaime ar zirgu nebija kāda ļauna zīme? Kamdēļ gudrā un visu lietu zinātāja Dace klusēja?

— Vai tagad nevarēja ar Vilkačiem sākt iet uz leju? — prātoja Alīne, un žēlas pēc skaistā dūkanā kā spangas žņaudza viņas sirdi.



Lepūta pusrītenis, un lauki drīz pārmainījās, dārzi kļuva savādāki. Šis vējš nebija tāds kā tārpenis, tukšais pūmenis vai briedējošais launagvējš. Pusrītenis bija ass un mikls, tas bija salnas vējš. Pāris naktīs salna no virspuses aizcirta un nokoda visu, kas, ar saknēm ieurbdamies zemē, bija cēlis pret debesīm savu košumu. Kartupeļu laksti un puķu stieбри kļuva glumi un gļemaini, lapu zelts pamazām apskapstēja. Drēgna trūdu

smarža turējās gaisā dienām un nedēļām. Tā tur turējās tik ilgi, kamēr ieaurojās bargais ziemeļis. Tad pēkšņi viss sastinga, un cieti un tukši zem gājēja soļiem ieskanējās zeme.

Zilīšu saimniece, tīstīdama galvu un plecus jaunajā pusnātenē, steidzās pa sēstarpī uz meža pusi. Tikusi laukā no savas daļas, tā nostājās aiz kuplas eglītes un atvilka elpu. Viņas vaigi bija piesarkuši, acīs iededzies savāds spīdums.

— Nav viegli tādā vecumā atgūt dvēseli, — viņa domāja un atlaida seģeni vaļīgāk, lai mugurai drusku uzpūstu vējš. Vēl no jaunības dienām tā atcerējās, ko paņēms no cilvēka tāds slepens baiļu pilns solis.

Šī nebija pirmā reize, kad tai bija aprūcies padoma. Vajadzēja atkal griezties pie Bērtuļa. Tomēr tas viņai šoreiz nenācās viegli — viņa pa šiem gadiem bija kļuvusi vecāka, bet ceļš līdz Bērtulim pastiepies garāks.

Laiciņu pūtusies un tāpat ar roku vairākkārt sviedrus no pieres noslaucījusi, viņa apņēmīgi devās tālāk.

«Un kaut man būtu vai jāizstiepjās, tam nebūs tā notikt!» tā nočukstēja katru reizi, kad stiprāk iedomājās svarīgo gājiena iemeslu.

Nē, raudu valodu, to tik nē. To viņa neuzsāks, kaut arī viņas pašas bērns bija ieņēmis cienīt savādas domas un sācis pasaules priekšā visādi izdarīties. Tiesa, Ieva gan vienmēr bija bijusi liela patgalve, bet sacelties pret ļaužu ierašām tā vēl nekad nebija uzdrīkstējusies. Tagad viņa lauzās uz Vilkačiem un gribēja redzēt raganu, par kuŗu ļaudis runāja, ka tā stāigājot briezdama.

Zilītene zināja, ka meita šai lietā tur aizdomās Dievlodziņu Andreju.

— Bet pasarg Dievs! — viņa, piespiedusi divus pirkstus pie sava resnā īkšķa, aizmeta priekšā sirsnīgu krustu.

Šādas meitas domas bija jānoklusē tāpat kā kāda ļauna kaite vai netārpa. Kuŗš cilvēks gan ieskatīs to par pilnu, kas

ieminēsies, ka Vilkaču raganu apmaidzījis vienmēr pie krietniem tikumiem turētais Dievlodziņu dēls? Tie abi taču nebija vienas vērtes. Un vai tad pašu veco Dievlodziņu neizmērojama naida pret Vilkaču sievām nebija visiem labi zināms? Nē, tādas negudras domas varēja sagandēt viņas Ievas labo slavu.

Vilkacenes gaideklis varēja būt tikai kāda aplamnieka pagādāts.

Cik reižu tagad jau Zilītene nebija dabūjusi turēt meitu aiz nospostītām durvīm. Ar visu varu tā plēsās projām pie raganas, lai dabūtu zināt patiesību. Piedevām tā bija vēl sākusi arī pīties ar zilnieku māņiem.

Māte smagi nopūtās. Viena viņa vairs nezināja, kā būt un ko darīt. Ieva itin prātīgi atrunājās, ka negribot pievilties ar tukšām domām. Viņai vajagot zināt skaidrību, ko gan Andrejs par sievu apņēmsot. Bet Zilītene nevarēja ilgāk noskatīties meitas nemākulīgajā laimes zilēšanā, kuŗu tā sacīja sev no rokas, klausināja putnu brēcienos vai minēja, tecinādama sietiņu.

Tagad, cilpodama naskiem soļiem uz nabagu pirtiņu, Zilīšu saimniece visskaidrāk apjēdza, ka bija patiesi pienācis pēdējais laiks runāt ar Bērtuli. Ieva viena pati nevarēja taisnību ar māņiem pārgrozīt. Tur vajadzēja gudrākas galvas, taisni tādas, kāda bija vecajam pirtniekam.

Zilītene lavījās uz priekšu pa nomaļākajiem krūmu celiņiem. Purvi un meži bija sasaluši, no iemukšanas viņai nebija ko bīties. Arī ceļa gabals tā iznāca īsāks.

Pēkšņi viņa sadzirdēja kaut kur tuvumā dīvainu troksni. Pretī visiem likumiem tā patlaban bija iegājusi dižākajā muižas mežā, kur augs tikai ozoli un oši. Te par ikviena koka nociršanu draudēja bargs sods.

Vecajai sievai kļuva šaubīgs prāts. Viņa baidījās uziet virsū mežsargam. Atvilkusi lakatiņu no auss, tā apstājās un klausījās. Kā tad — turpat tuvumā brikšķēja zari un bija dzirdami soļi. Aiz jaunajiem koku pudurkšņiem sausi nobumēja viens, divi un vēl vairāk cirtienu.

Pagājusi uzmanīgi dažus soļus uz priekšu, Zilītene ieraudzīja noskrandušā seģenē satuntuļojušos veceni, kas vērīgām acīm lūkojās apkārt. Pamanījusi viņu, vecā strauji izslēja savas rokas un, plātīdama tās uz augšu un leju, deva it kā zīmi tai netuvoties.

Zilītenei izlikās tāda kā pazīstama seja — tumši dzeltenu plutu, lielu sarauktu degunu. Tā taču bija Piļu Trīna! Kā gan viņa nebija to uz rāvienu pazinusi?

Bet ko šī tur stāvēja un galsterējās? Tādas spocīgas zīmes viņai nebija ko ievērot.

«Ko te ērmojies, Trīn? Kas tad tev par indevi uznākusi?» piegājusi klāt, saimniece cieši uzsacīja nabadzei.

«Vai die, vai die, kur nu tu esi iespērusies!» Trīna pusbalsī vaimanāja un bailīgām acīm vērās tur, kur skanēja cirtieni.

«Kas tad par nelaimi? Kas te, Trīnīt, notiek? Zilītene satrūkusies bažīgi piešķieba galvu uz trokšņa pusi.

Viņa pakāpās uz tā paša sasalušā, sausām lapām apbirušā zemes cinkuļa, uz kuŗa stāvēja Trīna, un, kaklu staipīdama, pūlējās starp kokiem saskatīt cirtēju.

«Kas te varētu cirst? No šā meža taču kungs nevienam kokus nedod.»

«Bērtulis, māsiņ, Bērtulis. Cērt osi šūpulim. Baidījos, ka veci nenokēŗ. Būtu žēl. . . Atnācu pastāvēt par sargu. Šis būšot viņa mūžā pēdējais šūpulis. Viņš to uztaisīšot tik spožu un gludu kā vēl nevienu un, tiklīdz būšot gatavs, pats aiznesīšot un ozola kārtī uzkāŗšot Vilkacenes istabā.»

Zilītenei mute kļuva arvien platāka un acis spīlējās uz āru. Tā viņa stāvēja labu brītiņu, it kā zaudējusi valodu.

«Vai viņš negudrs, vai prātu zaudējis!» tā beidzot atmulsusi gandrīz izkliedza.

«Viņš to tamdēļ, ka ar cirvi un slīmestu neesot iznācis, kā domājis. Meita sadzīvojusies tāpat bez laulas, bez kādām gul-dībām.»

Nabadze piespieda pie acīm seģenes stūri un sāka šņukstēt.

«Kādas blēņas tu te mels? Prātīgais Bērtulis nu taisīs tam raganas bandu bērnam šūpuli, un pie tam vēl nāks šurp kunga mežā ošus zagt. Vai tad egļu dēļi par prastiem?» Zilītene noskaldīja vienā laidienā.

«Ko tur, mās, būs darīt, ja Bērtulis to meitieti atzinis un bez vainas tur,» Trīna caur asarām gaudās.

«Bez vainas tur? Vai tu jēdzīga vai? Vai tad Bērt . . .» saimniecei aizņēmās balss.

«Jā, mīlā, jā!»

«Vai tik tu, Trīn, arī nedomā tāpat?»

«Ko nu es, vai manai domāšanai kāda vērtē. Pie mums pirtiņā labākie padomi nāk no Bērtuļa. Viss iet uz viņa galvu. Vilkaceni, viņam dzirdot, nedrīkst neviens ar ļaunu pieminēt.»

«Pag', to es gribu redzēt.»

Pierāvusi pie krūtīm pusnāteni, Zilītene šļuku bruku devās uz priekšu.

«Bērtul, panāc šu',» viņa pavēlīgi uzsauca.

«Kam ko vajag, lai nāk pats,» Bērtulis itin lēnīgi attrauca.

«Lai nu viens cilvēks paskatās! Lielais zintenieks atnācis kokus zagt. Bērtul, vai tev galvā kaut kas izmežģījies, jeb vai pats velns tevi apsēdis, ka tu vairs neatšķir labu no ļauna? Visu mūžu esi godīgi nodzīvojis, un tagad, kad viena kāja jau kapā, esi ļāvies raganai sevi apmāt!»

Bērtulis pacēla savu sirmo galvu un dzēlīgu skatu uzlūkoja Zilīšu saimnieci.

Osis bija aizcirsts līdz pusei, bet tomēr vēl stingri turējās.

«Ne apmāts, ne prātu izmežģījis. Daru to no skaidras sirds,» viņš cieti un mierīgi noteica.

Bērtuļa miers Zilītenes dusmas it kā apturēja. Nostājusies vecā priekšā, viņa jau iesāka daudz lēnāk:

«Ne secas tev, ne vedas.»

«Gan jau gan, līdz baložu mēnesim laika diezgan.»

«Vai tas tev tik smalki nozīlēts?»

«Nozīlēts vai nenozīlēts, gar to tev nekāda dalība. Nomēz pati savu durpriekšu.»

«Bērtul, un tu ar mani tā!» Zīlītene aizķerta iesaucās, «esmu tevi vienmēr tādā cienā un godā turējusi. Biju nupat vēl ceļā uz tevi. Ievas dēļ. . . aptrūkās padoma. . .»

«Kas tad šai lēcies?» Bērtulis, atspiebies pret resnu ozola stumbru, vienaldzīgi ievaicājās.

«Ar to pašu Dievlodziņu Andreju vēl nekādas skaidrības.»

Tālāk Zīlītene netika. Sirmgalvja urbīgais skats viņu apmulsināja un sirdī iedzina tādu savādu bijību. Viņš taču turēja pie sevis tik daudz slepenu un klusu ziņu. Viņam svārku kulē glabājās pa deviņām baznīcām savākti sveču vaski. Ar šiem vaskiem, kas bija savelti kopā vienā lodītē, varēja taujāt nākotni. Tajos atradās visa pasaules un dabas gudrība.

Zīlītene mīnādamās gaidīja, kad Bērtuļa labā roka pazudīs svārku kulē un viņa pirksta gali tur sataustīs vaska gabaliņu. Citās reizēs viņš tad tūlīt mēdza ierunāties.

Ozola kailie žuburi izgriezās pāri viņu galvām kā mezglaini milža pirksti. Pa tukšajām starpām sauss un auksts rēgojās pretim debesu zilums.

«Sieva,» sacīja Bērtulis, «meitas sirdi tev vajag pārlocīt un atšķirt no ļauna.»

Zīlītenei kaulos iemetās tvīkums. Tāds padoms viņai nederēja.

«Bet kas par mātes vārdiem nebēdā,» vecais zinteniķis turpināja, «tas ir kuļams.»

Šoreiz tas nu bija viss. Nekādas nākotnes lietas Bērtulis tai nebija pasludinājis. Un kamēr viņa, gauži vīlusies, vēl turpat uz vietas stomījās, Bērtulis iesplāva sauļā, paņēma cirvi un darīja savu tālāk.

Koks drīz sazvērojās un elsdams nogāzās zemē.

«Tā, nu šūpulis ir rokā,» uzlicis vīžoto kāju uz oša resgaļa, svinīgi nosacīja Bērtulis.

«Tad tiesa gan par to šūpuli?» Zilītene, it kā nule tikai nākusi pie atmaņas, žēlabaini novilka.

«Tiesa, tiesa gan. Tu, uz mani nākdama, esi velti domājusi, ka taisnību var ar māņiem pārgrozīt.

Ļaužu prāti atkal atdzīvojās. Valodas cēlās un dūca tālāk kā skaņas no vara bungām. Veicīgas mēles daudzinaja Vilkaču mantinieces negodu.

Vārdavnieks, kuŗa dēla bildinājumu Alīne bija strupi noraidījusi, tagad izgāza krūtis un izslēja galvu visaugstāk. Viņš bija meitu laikus biedinājis. Bija jau toreiz tai licis pie sirds iegaumēt un cieši ņemt vērā viņa pamācīšanas.

Bet jo lielāks naidis, jo dzēlīgāki vārdi.

Tā tas bija arī ar Vārdavnieku. Nicīgu un nievīgu vārdu tam neapsīka ne ceļā, ne ceļa malā. Viņam iepakaļ ne par nagu nepalika Zilītene. Tiem abiem labi saderēja.

Viņi ņēmās ar visādām runām un valodām, un to, ko nezināja Vārdavnieks, kā pa rīpeļu bises stobru izšāva Zilītene. Visas ļaunās tenkas, kas tagad klīda apkārt par Vilkaču mantinieci, viņa, Dievam piezvērēdama, varēja apstiprināt.

«Kā tad, kā tad,» tā, iespiedusi rokas sānos, sievu pulkā kladzināja. «Tie nav nekādi meli, gaida gan, gaida paša velna bandu bērnu. Es,» viņa lepni uzlika roku uz sirds, «es negrābstu no vēja nekādas liekas izrunas.»

Ja starp sievietēm pagadījās kāda, kas mēģināja apturēt viņas ļauno vārdu plūdumu, tā no Zilītenes saņēma krietnu sutu.

«Pielūko, Trīn, piesargies!» viņa kļiedza uz Pīļu Trīnu, kuŗu pati toreiz mežā bija uzaicinājusi dažas dienas pasērst Zilīšos.

«Tu man dosi par katru savu vārdu smalku lāgadību. Skaties, kāda aizstāvētāja! Šī tamdēļ neesot nekāda ragana, ka zirga lops kāju pārlauzis? Lūk, ko izprātojusi!»

Piļu Trīna apjukušu skatu raudzījās saniknotajā Zilītenē un nezināja nekā ko atbildēt.

«Vai tad es, Zilīšu māt, kāda prātotāja. Ir jau bez manis vēl citi.»

Tagad Trīnai būtu noderējis viens tāds krietnāks šņauciens degunā, bet viņas kārbiņa brunču kulē bija tukša.

«Teic žigli man visu laukā!» spiedās tai virsū Zilītene. «Teic, ko ļaudis šai raganai runā par labu? Nosauc man vārdā visus šos klaidoņus un pamalniekus!»

«Ko nu es par citiem, varu tikai savas domas izsacīt,» visgudri atrunājās Trīna. «Ja šī būtu tāda īsta ragana, vai tad gan vainīgo puisi nebūtu spējusi sev pieburt par vīru. Bet redzi, nekā. Arī Bērtulis ir maldījies, apgalvodams, ka Vilkacene varētu dabūt katru, kuŗu vien tik uzdomātu.»

«Ha, ha, ha, kāda tu muļķe!» pilnā kaklā iesmējās Zilītene. «Tu jau runā kā īsta nejēga. Visu pēc sevis vien spried. Ja tu kādreiz centies un kāroji pie vīra tikt, tad nedomā, ka arī raganai ir tāda gribēšana. Burvēm un raganām vīru nav.»

Zilītene uzsita ar plaukstu skaļi uz galda, un tas nozīmēja, ka tagad viņa teiks kaut ko visai svarīgu. Viņas galva pastiepās uz priekšu, acis noslēpumaini iedzirkstījās. Bet tad viņa pēkšņi aprāvās. Teicamos vārdus tā šoreiz nevarēja vis skaļi izrunāt. Viņa vienmēr sevi bija uzskatījusi par ieturīgu un kautrīgu sievu. Par tādām lietām drīkstēja runāt tikai pusbalsī.

«Raganām vīra nevajag,» tā, lūpas pastiepusi, zemā balsī čukstēja. «Tām labāk patīk tāpat bez laulības kopā pīties. Viņām ir šaudelīgs prāts, un tāda apaļa dzīvošana dod vairāk salduma.»

To visu Zilītene bija tā labi izdomājusi. Viņai likās daudz svarīgāk runāt par Vilkacenes raganas dabu nekā daudzinaīt viņas negodu. Godu pazaudēt varēja kuŗa katra meita, ar raganu kaut kam vajadzēja būt savādākam.

Pašai negribot, arī Zilītene tagad bija pieķērusies Ievas aizdomām, ka Vilkacene sev pievilinājusi un piebūrusi Dievlodziņu Andreju. Bet ka tas viņu neprecēs, par to viņa bija galvīga.

Zilītenei aiz brīnumiem mute vien palika vaļā, kad svētdien pa pašu dievvārdu laiku pagalmā iebrauca negaidīti viesi. No ratiem ar krietnām nastām padusēs izkāpa vecie Dievlodziņi un Andrejs. No viņu svinīgām sejām varēja redzēt, ka tie braukuši kādā nopietnā lietā.

Naskiem soļiem Zilīšu saimniece steidzās tiem pretim un vēlīgi vedināja uz iekšu. Šoreiz viņa centās būt sevišķi izta-pīga, jo ciemiņu atbraukšanas iemesls tai vairs nebija jāuzmin.

Pārsteiguma prieku nevarēja novaldīt arī Ieva. Tumši piesarkusi, tā izņēma no Dievlodziņu saimnieces rokām smago nastu un drebošiem pirkstiem raisīja vaļā tai uz muguras sasiesto lielā lakata mezglu.

Veco Dievlodziņu sejas laimē laistījās vien. Viņiem nu beidzot bija izdevies piedabūt Andreju braukt līdzī uz Zilīšiem un nodzert preciniekus.

Drīz vien nastu saturs tika izlikts uz galda, un tas liecināja, ka Dievlodziņi ne ar ko nebija skopojušies.

Baudot devīgo ciema kukuli, veco valodas kļuva arvien dzīvākas un sirsnīgākas. Tie jau pārsprīda un pārrunāja abu jauniešu kopīgo nākotni. Kāzas tika noliktas uz Vasarsvētkiem, kad vajadzēja nākt gatavai Dievlodziņu jaunajai mājai. Ievai bija jāpiekāpjas un jāiet uz Dievlodziņiem, jo Andrejs negribēja ne dzirdēt par kalna atstāšanu. Baidīdamās, ka puīša prāts vēl pēdējā brīdī var apsviesties, tielīgā meita atmeta līdz šim turēto iecirtību.

Kamēr vecie un Ieva prātoja un plānoja, Andrejs sēdēja kluss un sadrūmis. Viņam šai kopējā priekā bija maza daļa. Šurp viņu bija atdzinušas bailes no ļaužu valodām, kas katru brīdi varēja uzkāpt arī Dievlodziņu kalnā. Saistīdamies ar Ievu, tas cerēja drīzāk tikt vaļā no Vilkaču saimnieces burvestības valgiem. Bet vai tā tiešām bija viņa karstākā vēlēšanās, vai viņš pats tik nemānīja sevi?

Glūzi sastindzis viņš raudzījās pa šauro loga rūti kailajā dārzā un neatstinga pat tad, kad māte tam pieveda Ievu un ielika viņu rokas vienu otrā.



Alīne pamodās nemierīgu sirdi. Savāda, neizdibināma jūtība to žņaudza un tirdīja. Viņa pacēla galvu un paskatījās uz loga pusi. Bija tā, it kā viņai tur vajadzētu kaut ko ieraudzīt, vai arī no turienes saklausīt kādu skaņu.

Rūtis migloja tikko jaušama gaišmiņa. Tāda pati, bikla un dūmakaina tā logā bija spiedusies arī vakar. Šorīt Alīnei tas likās par maz. Viņa būtu vēlējusies, lai spīdētu saule un visapkārt skanētu putnu dziesmas. Viņa ilgojās pēc gaišas un spožas vasaras dienas.

Pagalmā noklaudzēja koka tupeles. Alīne satrūkās — viņa bija aizgulējusies. Meitas bija devušās uz kūti bez viņas. Bet kamdēļ tā? Kamdēļ Anna vai Grieta tās nebija pacēlušas? Tāda saudzība viņai derdzās un bija pretīga. Vēl vakar tā pa sēršņiem bija aizgājusi līdz mežmalai un itin brangi tikusi atpakaļ.

Saimniece steidzīgi sagērbās un smagiem soļiem izgāja virtuvē. Ja visu bargo ziemas laiku tā nebija ne no viena darba atrāvusies, tad tagad, kad laiks jau bija kļuvis siltāks, viņa nedrīkstēja padoties savam vājumam.

Dace toverī ar slotas stupi berza kartupeļus.

Padevusi labu rītu, Alīne vecajai tūlīt kautrīgi atzinās:

«Aizgulējos.»

«Kas nu par to, saimniec, kas par to. Varēja jau uzlaist kādu brīdi ilgāk. Ko plēsies un ņemies. Tev tagad sevi vajadzētu vairāk pietaupīt. Gluži bāla izskaties.»

Alīne piespiesti pasmaidīja.

«Nekas, Dacīt, gan jau viss būs labi.»

Dace rūpju pilnu skatu nolūkojās pakaļ saimniecei, kas savus pirmos dienas soļus vienmēr bija ieņēmusies sākt ar kūti un arī patlaban ar visu smago klēpi aizsteidzās turp.

— Cik stingra vēl un braša, — nodomāja Dace un nopūtās. Arī viņa kādreiz bija bijusi tāda pati.

Alīne kustējās un darbojās visu rītu, bet sirds kā bija, tā palika nemiera un savādu jausmu nomākta.

Bet kamdēļ gan pēkšņi viņas acīm visas lietas bija kļuvušas it kā spulgākas un redzamākas? Tā pati Dace virtuvē. Vai vecā tai šorīt nebija izlikusies pavisam citādāka? Vai arī Grieta un Anna kūtī to nebija uzlūkojušas siltākām acīm? Pat valgos piesietie lopi tai bija pienākuši tuvāk sirdij, tāpat abi suņi — Mustis un Tronis.

Iznākdama no klēts ar sāls vācelīti rokā, Alīne pagrieza galvu uz Dievlodziņu pusi. No turienes nāca cirvja un veseļa klauzieni. Viņa zināja, ka Andrejs taisa gatavu jauno māju un rīkojas uz kāzām ar Zilīšu Ievu.

Alīnei sirds apskrējās, bet viņa bija par lepnu, lai tamdēļ uz puisī turētu naidu vai galvā perinātu kādas atriebīgas domas.

No akas uz istabu ar nesieniem uz pleciem sagumusi, gurdieniem soļiem aiztapāja Grieta. Viņa arvien vēl nespēja atliekties no bēdām.

Alīne izslēja galvu. Nē, tā sagumt kā Grieta, viņa nekad nesagums.

Rītišķa laikā Vilkaču saimniecei krustos iecirtās lauzīgas sāpes. Viņa atstūma kartupeļu bļodu sev no priekšas, lēni piecēlās un, ne vārda nebildusi, pazuda savā galā.

Mājas sievas zinīgi saskatījās. Brīdi apspriedušās, tās bailīgi, cita citu skubinādamas un viena otru sev pa priekšu bīdīdamas, vēra vaļā galistabas durvis.

Ieraudzījušas saimnieci gultā, tās bažīgi sastājās ap gultas gaugali.



Bez Daces Alīne nebija līdz šim ne ar vienu no tām par savu lietu runājusi. Arī tagad, atvērusi dziļi iegrimušās acis, viņa nespēja nekā pasacīt. Lai arī katru pēc kārtas uzlūkojusi, viņa ļāva smagajiem plakstiem atkal aizkrist ciet.

Piedzīvojušās sievas redzēja skaidri — saimniecei grūtā stunda bija klāt. Vajadzēja tik posties bērna saņemšanai. Šo pienākumu vislabprātāk uzņēmās Dace. Viņa lika sievām izkurināt pirti, vājniece bija jāved tur.

Alīnei sāpes kļuva biežākas un skaudrākas, bet vēl viņa varēja izturēt.

Iecirtusi zobus apakšējā lūpā, viņa stīvu skatu raudzījās griestos. Galva bija tukša un viegla. Smagums, izsvīdis uz pieres, tecēja lejup gar vaigiem un mitrināja pagalvi.

Grieta, piestājusies pie gultas, žēlīgi noraudzījās vājniecē. Kamdēļ tā nevaidēja un nekliedza? Viņa gan nebija varējusi tik cieti noturēties. Viņa desmitām reižu pa to laiku bija nolādējusi Meļu Pēteri un grēmusies tam visādi atdarīt. Tā nebija spējusi apjēgt, kamdēļ viņai, piemānītai un visu atstumtai, liktenis vēl uzmašām bija devis gaŗās moku stundas. Bez kurnēšanas cilvēks tās nevarēja izturēt, un viņa bija kliegusi skaļi un spalgi. Klusāk un pacietīgāk par Vilkaču saimnieci radību mokas nevarēja paciest pat vislaimīgākā vīram pieļaulātā sieva.

Grietas acīs iesūcās asaras. Viņa paņēma dvieli, iemērcēja to aukstā ūdenī, nogrieza un rūpīgi uzlika saimniecei uz pieres.

Pienāca pusdienu, bet Alīne ar radībām vēl nebija tikusi nekur uz priekšu.

Sievas sāka mulsties un viena otrai izmest, ka bez piedzīvojušas bērnu ķērājas lieta neies labā galā.

Par krietnāko bērnu saņēmēju pagastā dēvēja Grunduļu Billi, bet tā bija iecirtīga un neizdabājama un uz Vilkačiem varēja arī nebraukt. Viņai būtu iemesls bažīties, vai pēc tam, kad bijusi Vilkačos, tā tiks uz priekšu vēl aicināta pie tiklājām un godīgajām sievām.

Otra, Sāmuļu Ķēsta, dzīvoja novada tālākajā galā.

— Varbūt braukt pēc abām, — nosprieda mājniece.

Anna iespieda cibiņās sviestu, sabēra kulītēs miltus un iesēja lakatiņā katrai pa krietnai vilnas lēkšai.

Drīz no Vilkaču pagalma uz pretējām pusēm steidzīgi izbrauca divi pajūgi.

Andrejs no jaunās mājas istabaugšas redzēja abus zirgus izrikšojam no Vilkaču olnīcas. Viņam bija ievajadzējušās lūku saites, ko tas ruden augšā uz dziedriem bija uzmetis.

— Savādi, pavisam savādi, — domāja Andrejs, raudzīdamies pakaļ drīz vienam, drīz otram pajūgam. — Ar diviem zirgiem un tādā steigā. Kas gan tur lejā notiek? Varbūt kāds apsirdzis vai kāda kļūme lēkusies?

Pār muguru puisim pārskrēja karsti šermuļi. Arī viņš bija dzirdējis par radībām, kas gaidāmas Vilkačos. Kopš tā laika viņu vajāja smags un skaļi neizrunājams jautājums: vai tik viņš nebija šā bērna tēvs? Ja tā, tad viņam pasaulē nekur vairs nebija dvīgas un tvēriņa. Bet viņš bija bijis preciniekos pie Zīlīšu Ievas, un kāzas bija noliktas uz Vasarsvētkiem. To viņš bija izdarījis, lai vienreiz būtu gals viņa slepenajai iekārei un pastāvīgajām mocībām. Redzot laimīgo Ievu un savus apmierinātos večus, viņš pamazām bija sācis līdzsvaroties. Bet nu atkal viss bija pagalam. Vilkaču mantinieces veidols tam nīrbēja priekšā kā dienu, tā nakti.

Andrejs negribēja atstāt istabaugšu, neredzējis atgriežamies Vilkaču aizbraucējus.

Lūku saites tam karājās taisni pa rokai. Andrejs uznesa augšā sagrieztos slotu žagarus un sāka tos siet, ne brītiņu neizlaizdams no acīm Vilkaču ceļa galu.

Viņam bija ilgi jāgaida. Tikai piekrēslā pa lielo ceļu uz Vilkaču pusi traucās vezums, kas pirmāk bija nogriezies pa labi. Tur tagad blakus vīrietim sēdēja vēl sakumpusi sievietē.

Andrejs pāri kailajiem koku nogaliem redzēja to veicīgi aizmetamies uz istabu.

Jautājums uz jautājuma cirtin cirtās viņa sakarsušajās smadzenēs:

— Varbūt tur lejā tiešām kāds apsirdzis? Varbūt pašu Vilkaču mantinieci piemeklējusi kāda smaga liksta? Varbūt tai pienācis jau radību laiks?

Otrs pajūgs Vilkačos atgriezās dziļā tumsā. Tas laikam bija devies tālākā ceļā.

«Ko tur ieveda?» Andrejs, izbāzis galvu pa istabaugšas lūku, čukstēja.

Piepeši puisa galvā iesitās tikpat neprātīga doma, kā tai naktī, kad viņš bija devies ezerā uz akmeni.

— Viņam jādodas turp.

Ausīdamies un slapstīdamies viņš devās no kalna lejā. Sirds viņam krūtīs dauzījās skaļi un spēcīgi, bet kājas bija vieglas un locījās, gandrīz nemaz nepieskardamās zemei.

Andrejam vajadzēja taisīt likumu un iekļūt Vilkaču dārzā no ezera puses gar pirtiņu.

Tumšajās debesīs tikko jaušami viedējās jaunā mēness plānie žuburi. Andrejs gāja aizturētu elpu, ik pa pieciem soļiem apstādamies un klausīdamies. No atlaidušās zemes nāca valga un dzīvīga dvaša. Gaisā jau varēja manīt pavasari.

Apgājis apkārt Vilkaču laukiem, Andrejs no meža puses tuvojās ezermalai. No turienes gar pirtiņu bija iemīta taka uz dārzu.

Andrejs steidzās, lai gan pats īsti nezināja, ko tas iesāks, kādos nolūkos uzņēmies šo ceļu. Vai viņš gribēja tai palīdzīgu roku stiept? Arī to viņš nezināja.

Tuvojoties pirtiņai, Andrejs izdzirda vairākas sieviešu balsis. Tās nebija ne jautras, ne bēdīgas. Tanīs vairāk varēja saiklausīt ikdienišķības sausumu un cietumu.

Asa, dīvaina nojauta iedūrās puisim krūtīs kā dzelonis. Citādi tas nevarēja būt. Ja sievas pulcējās pirtiņā, tad tur laikam notika kaut kas svarīgs.

Andrejs sagrīlojās līdz sirds dziļumiem. Tik spēcīgu likteņa belzienu viņš nebija gaidījis. Tas bija briesmīgi, ka taisni nolādētajā raganu mitekļī bija jānāk pasaulē Dievlodziņu pēcniekam.

Pirtsnamiņa mugurpusē auga milzīgs vītola krūms. Tā zari gan bija kaili, bet tie bija izplētušies tik plati un saauguši tik biezi, ka tumsā cilvēks tur itin labi varēja paslēpties.

Andrejs pieplaka pie apaļo baļķu sienas un kāri klausījās apspiestajās skaņās, kas nāca no iekšpuses. Viņš nevarēja atšķirt, vai tās bija nopūtas, vai vaidi. Brīžam tās it kā pieņēmās, brīžam atkal lēni izdzisa starp pārējo sievu pusbalsīgajiem čukstiem.

Bet tad atskanēja tāds gluži sīks un gaŗš brēciens. Tā bija bērna balstiņa. Tā izskrēja kā grieziens caur Andreja kauliem un sirdi un nogāza to uz vietas pie zemes.

Piespiedis galvu pie miklajām smiltīm, Andrejs klausījās jaunās dzīvības brēcienos, kas viņam likās kā prasība pēc savas daļas un savas taisnības.

Tagad viņš skaidri apzinājās — tas bija viņa bērns.

Bet ko viņš tam varēja dot? Kas viņam bija? Viņš pats ar godu nebija varējis pastāvēt. Vai viņš bija varējis paļauties uz saviem spēkiem? Ja viņa kauns vēl šodien nebija starp ļaudīm izplūdis, tad rītu to varēja sākt jau daudzināt. Sodība grēkam pakaļ iet.

Balsis iekšpusē bija kļuvušas čalīgākas. Sievas laikam taisījās uz jaunpiedzimušā mazgāšanu.

Tagad Andrejs zināja, kas bija noticis Vilkačos. Viņš ātri piecēlās un gandrīz skriešus devās prom uz meža pusi. No tā stūra, kur vecās egles bija augsti izslējušas savas tumšās galotnes, izspurdza vesels bars baložu un nometās plikajā tīrummalā.

Kas patlaban bija par gada laiku? Andrejs uzbudumā nevarēja atgīsties.

Baloži uz tīrumiem sāk izlaisties sērsnu mēnesī.

Notikums bija pavisam neparasts. Abām bērnu saņēmējām tāds vēl nebija gadījies. Par to viņas bija dzirdējušas tikai daudz runu un valodu.

Bērns bija puika un bija piedzimis laimes krekliņā. Tas kaut ko nozīmēja — tādām bērnam dzīvē visur solījās piestāvēt laime.

Grundulene un Sāmulene viena par otru cilāja un ņēmās ar balto plēvi, kurā bija ieskausts jaunpiedzimušais. To vajadzēja uzglabāt, jo tā bija dārga lieta un varēja nest laimi katram, kas to iemantoja.

Otrā dienā pēc radībām Alīne ar dēlu pārnāca no pirts uz istabu. Sievas bija uzklājušas viņas gultai lepnākos Vilkaceņu palagus un no lādes izvilkušas jaunu, košiem rakstiem izrakstītu segu. Ar savādu mirdzumu acīs balta un tīra Alīne tur gulēja kā kāzām uzpostā gultā. Turpat blakus viņai elpoja un kušņājās bērns. Tas bija viņas un Dievlodziņu Andreja dēls.

Mājas sievas bija pret saimnieci laipnas un iztapīgas. Tās apkopa un baroja nedēļnieci ar lielu rūpību un mīlestību.

Alīne bieži uzlūkoja kuslo radībiņu, ko tā bija zem savas sirds, te pagurdama, te atkal spēkus atgūdama, iznesusi. Viņai allaž seja atplaiksnījās, kad tā iedomājās, ka viņas bērns bija nācis pasaulē laimes krekliņā. Viņa no savas piejūras dzīves atcerējās, cik vērtīga tur bija bijusi šī, tikai Dieva izredzētiem piešķirtā balva. Jūrnieki, dodamies jūrā, meklēja kā ar uguni un piesolīja labu naudu par vienu šādu krekliņu. Pie jūras pastāvēja tāda ticība, ka tam, kas nes pie sevis šo lielo retumu, nevar notikt nekāda nelaime ne uz zemes, ne ūdens. Tikai vienai sievai gar visu plašo jūras piekrasti bija piedzimis bērns tādā pašā tēnītē kā viņai. Alīnei vēl labi bija palikušas prātā mātes lielās bēdas, kad tai, trūkuma spiestai, bija bijusi šī dārgā manta jāpārdod.

Nē, viņa gan to nekad nepārdos. Lai viss put un iet zūdībā, bet sava bērna laimes dāvanu viņa uzglabās kā aci pierē.

Alīne gulēja dziļā miegā, bērnu pie krūts pievilkusi, kad to Dace saudzīgi modināja un pavēstīja, ka pirts Bērtulis iera-

dies pie viņas rauguļos. Vecā apvaicājās saimniecei, vai pirtnieks drīkstot ienākt iekšā un ar viņu runāt.

Pirmajā acumirkli Alīne nekā nesaprata. Viņai likās gluži neticami, ka tā kādam cilvēkam pēkšņi ievajadzējusies. Viņa izberza no acīm miegu un piekritīgi pamāja ar galvu.

Tikko Dace bija pavērusi durvis, istabā pār sliekšni ielīkņoja cienīga izskata sirmgalvis.

Bērtulis bija uzcirties, cik labi vien pats bija zinājis un mācējis. Ap kaklu tas bija aplicis tīru lakatiņu un savus goda svārkus sataisījis ciet no augšas līdz apakšai. Gaŗā baltā bārda, taisni sasukāta, laipnīgi nokarājās no iesārtajiem vaigu galiem līdz pat krūtīm. Plikajam un spīdīgajam galvas vidum visapkārt kā sidrabains vainags turējās rūpīgs matu sukājums. Vecajam ap čokuraino muti bija savilcies vientiesīgs smaids, bet vājajās acīs zem biežajām baltsarainajām uzacīm mirguļoja silts gaišums.

Tūlīt aiz Bērtuļa, ar koši dzeltenu šūpuli pār pleciem un līksti rokā, nāca Kaspars.

Lēniem un bijīgiem soļiem sirmgalvis tuvojās gulētājai. Pienācis tai pavisam klāt, viņš izstiepa savu dzīslaino, tumšām lāsām nosēto roku un uzlika to Alīnei uz pieres.

Jaunā māte no lielā pārsteiguma apjuka. Sārtums viņas vaigos mainījās ar bālumu, acis tik tikko spēja valdīt asaras.

Tas bija tik savādi. Bērtulis bija pirmais cilvēks, kas ienāca Vilkačos ar laipnību un mīlestību sirdī. To Alīne nekad neaizmirsīs. Viņa satvēra vecā roku un aši pievilka pie savām lūpām.

«Paldies, pulka paldies tev!» tā pusvārdos izelsoja.

Bērtulis, it kā par kaut ko būdams vainīgs, drusku atkāpās no gultas malas.

«Esi nu mierīga,» viņš sacīja, «esi mierīga. Neesmu te nācis savu gaŗo reizi runāt. Atvilku tik bērnam šūpuli un līksti. Viegli manos gados tas vairs nebija. Slēpes smagas, viscaur uzpīlis . . . Bet es tā biju nolēmis.»

Bērtulis piegāja pie šūpuļa, saņēma to aiz gludajām linu auklām un pievilka pie gultas.

«Raugies, cik tas viegls un cik glaumenu un spožu esmu to noēvelējis. Pats šūpulis no oša, līkste ozola.»

Alīne sirsnīgām un pateicīgām acīm raudzījās Bērtuļa glītajā roku darbā.

«Skaists, Bērtul, skaists. Tas tev ir lieliski iznācis,» viņa to uzteica.

Bērtulim tāda uzslavēšana darīja prieku, un viņš kļuva valodīgāks.

«Vai tad citādāku maz drīkstēju tavā istabā ienest. Tik dižena meita, ar tik dzelmīgām acīm, un sirds . . . arī tā tikpat klusa kā dzelme . . . negriež ne uz vienu vainu . . .»

Alīnes piere saraucās, mutes kaktiņos iezagās rūgts smaids. Viņa saprata, ko Bērtulis ar šiem vārdiem domāja.

«Kam nu tur kāda vaina, Bērtul,» vājniece atrunājās, «pašas vaina, vairāk nekā. Nepratu pa godam turēties . . . No gatava bija viegli dzīvot . . .»

Vairāk Alīne nevarēja pārdabūt pār lūpām. Vārdi sastrēga rīkles galā un spiedās uz acīm.

Pakāruši abi ar Kasparu pie griestiem šūpuli un ar sievu palīdzību sataisījuši tur bērnam mīkstu vietu, Bērtulis izcēla no gultas Alīnes dēlu un svinīgi ielika to jaunajās aijās.

Brītiņu nolūkojies bērņā, sirmgalvis piegāja pie galda, kur uz bībeles vāka kalta jaunpiedzimušā laimes kreklīš.

«To tu, meit, paglabā, neizputini,» pagriezies pret Alīni un rādīdams ar roku uz bībeli, viņš noslēpumaini sacīja. Tad, aptaustījis pie svārku jostas savu tabakas repi, viņš atvadījās un gāja.

Durvīs, it kā ko atcerēdamies, Bērtulis apstājās un pavērsa galvu atpakaļ. Viņš bija aizmirsis dot nedēļnieci no savas puses kādu mierinājumu:

«Laiks visu atklāj, kā sirdi, tā cilvēka labos un nelabos darbus. Ikviens pie savas vainas kādreiz atgriežas.»

Alīne bija vēlējusi sataisīt Bērtulim krietnu ciema kukuli. Viņa bija pat sievām piesacījusi nogriezt no baķa tam vienu pusvadmalas kārtu. Bērtuļa lielās pūles un cildā sirds tai bija jāatlīdzina ar tādu pašu mēru.

Šūpulis Alīnei bija bijis vajadzīgs. Guldīt savējo Kaspara vai Grietas bērna iegulētajā gultenē viņai lāga nebūtu paticis. Viņas dēls, kuŗu krusta vārdā tā bija nodomājusi saukt par Andreju, šinī šūpulī bija pirmais.

Dace pārsteigta uzlūkoja saimnieci.

«Andrejs! To nelabo vārdu! Vai tad cita vairs pasaulē nav? Aplamniece! Vai tad tu nezini, cik apsvaidīgs ir Dievlodziņa dēls, kam arī Andrejs vārdā?»

Dace bija pagalam noskaitusies. Bet tad pamazām viņa no savām dusmām atslāba. To pēkšņi iztrūcināja saimnieces piesarkušie vaigi un virs acu dobumiem drebošie plaksti.

— Vai tik te kaut kas neslēpjas? — vecajā sievietē sāka mosties aizdomas. — Vai melnais suns, kas tagad tika būdā tikpat labi barots kā kāds aizgaldnieks, nebija tas pats melnais kalna suns? Un dūdrags zem spilvena . . . Kas to tai bija taisījis?

Piepeši zāļu lasītājas galvā atausa gluži citādāka gaisma. Tikai te un nekur citur satecēja kopā visi noslēpuma pavedieni. Protams, viņa jau ne ar pušplēstu vārdu nevienam par to neminēs. Bet nebija par ļaunu, ka viņa pati šai lietai bija sākusi jaust kādu kodolu.

«Kas to būtu domājis, kas varējis paredzēt!» Dace, piestājusies pie šūpuļa, vienā laidā pie sevis čukstēja. «Dievlodziņu pēcnieks augs Vilkačos!»

Šī apziņa Daci it kā apskurbināja. Viņas mute savilkās dīvainā, gandrīz ļaunsirdīgā smaidā. Cik tīkami bija smaidīt atriebības priekā. Bija tā, it kā kāds jauks gardums tai kustu uz mēles un kutinātu sirdi.

— Varena ir šī Vilkaču mantiniece, varena un stipru garu! — priecājās Dace. To, kas nebija izdevies nevienai no iepriekšējām Vilkacenēm, šī te bija panākusi uzvijām. Vilkaču sievas tagad bija atriebšanas, izslavēto raganu cilts bija nēmusi virsroku par kalna vīriem.

Dace aiz laimes būtu varējusi kaut kā veca vilku māte, bet tai bija jāsavaldās un sava atzīšana jānoslēpj, jo vēl jau

arī starp viņas saimnieci un kalna puisi nebija redzama nekāda skaidrība.

Dace, it kā gribēdama savus iepriekšējos vārdus par labu griezt, piegāja pie Alīnes un, glāstīdama tās karstos vaigus, mīlīgi teica:

«Neņem nu, saimniec, ļaunā, biju drusku tāda sadugusi. Kas tad Andrejam vainas. Vārds kā vārds, arī manai biezajai mēlei tīri viegli izlokāms.»

Vājniecei sadrebēja sirds, viņa bailēs ieplēta acis. Vai viņa būtu sevi nodevusi jeb vecā pati ar savu galvu tikusi tik tālu? Tas Alīnei nepatika. Viņai bija tīkamāk glabāt šo noslēpumu un nest to ar uzcilīgu prātu pie sevis vienai pašai.

Vēsts par Vilkaču mantnieces bērna piedzimšanu laimes kreklīnā izplatījās ātrāk nekā kāds pagasta tiesas nospriecums. Valodas nonāca arī līdz tālākajiem novadiem, un neviens vien pēkšņi tapa citādāks.

Alīne vēl nebija izcēlusies no nedēļām, kad pa mazajiem vārstuļiem Vilkaču pagalmā klusi un bijīgi sāka nākt ļaudis gan no tuvienes, gan tālienes uz laimīgā bērna raudzībām. Ne baiļu vairs kādam bija, ne sirdī ļaunuma. Katrs kāroja kaut vai ar vienu pirkstu piedurties brīnumīgajai tēnītei, no kuŗas Grunduļu Bille un Sāmuļu Ķērsta bija iztinušas nākamo Vilkaču saimnieku.

Šie rauguļos nācēji gan nebija nekādi turīgi ļaudis. To starpā nebija ne iznesīgo saimnieču ar savām meitām, ne uzpūtīgo muižas modeŗu, ne smalko istabeŗu. Tie bija nabagi, zemas kārtas, necienīti ļaudis, kam pašiem nebija daudz ne pie mutes, ne pie rokas. Viņi nāca no iebūvieŗu, karotnieku un bļodnieku būdām un vairāk par pāris liepu karotēm vai dažiem šķorētiem un vāpētiem podiem bērnam par kukuli nevarēja atnest. Tos, kas no sava groziņa pazemīgi izņēma un nolika uz galda kādu ar krējumu vai olu applātītu plāceni, Vilkaču ļaudis varēja saskaitīt pa pirkstiem. Viņi nebrauca zirgos, bet nāca kājām pa grāvju malām un meŗa kājceliņiem. Tur bija vīri un sievas ar maziem bērniem, gandrīz visi salāpītās drēbēs, apskrandušos autos.

Laires kreklīnam piemita liels spēks. Raudzītāji, it īpaši sievas, lauztin lauzās tam piedurt savu roku.

Alīne, kaut gan laipnīgi atbildēja katram ienācējam, sirids dziļumos tomēr bažījās par trauslo kreklīnu, kam vajadzēja izturēt aprepējušu, cietu un asu pirkstu burzīšanu.

Saimes istabā stāvēja uzklāts cienasta galds. Tur mājas sievas bagātīgi mielināja visus raudzītājus ar gaļu, medu un baltiem plāceņiem.

Raudzenieki ēda, tencinādami Vilkaču labumu, un cildeņiem vārdiem daudzinaja dūšīgo saimnieci, kas dzemdējusi tik brašu un laimīgu dēlu.

Alīne nemaz lāga nespēja apjēgt, ka pēkšņi par viņu tik pulka ļaudis bija pārgrozījuši savas domas. Viņa bija tikusi soli uz priekšu, bet cik vienaldzīgs tai tagad bija šis atzinums. Priekš gada tas būtu bijis pavisam citādāk. Tad viņa bija tīkojusi satikties ar cilvēkiem un sadraugoties ar saviem kaimiņiem. Nu jau viņa bija pieradusi dzīvot gluži viena. Ļaudis nākdami un iedami tikai sajauca un padarīja tās dzīvi nemierīgāku.

Īstenībā Alīnei visi šie raudzītāji bija kā smaga nasta. Vienīgi pret Bērtuli tā juta cieņu un pateicību. Nākdams uz Vilkačiem, tas nebija kārojies ne pēc kāda labuma. Vecais par viņu jau no sākta gala bija domājis savādāk.

Dzīdamies pēc laimes, ļaudis kļuva pazemīgi, dažreiz pat lišķīgi. To Alīne necieta.

Pa kādam retam ciemiņam Vilkačos iemaldījās vēl tad, kad jaunā māte bija jau izcēlusies no gultas un uzņēmusi savas saimnieces gaitas.

Ikreiz, ieraugot aiz mazajiem vārtniem lokāmiēs kādu stāvu, Alīnes sirids iepukstējās straujāk un gaidīgāk. Par spīti visam, viņa klusībā loloja vienu cerību — varbūt kādu dienu Vilkaču pagalmā ienāk arī tas, kas līdz šim par viņu nebija licies ne zinis. Tā slepeni vienmēr bija viņu gaidījusi un pēc viņa tvīkusi. Tumša cerība viņā turējās kā kāda vārģa liesma.

Uznest bērnu kalnā un ielikt Andrejam to klēpī tā nevarēja, kaut gan puika jau tagad izskatījās tēvam it kā no acīm izlīdis.

Alīnei neizgāja no prāta Bērtuļa vārdi, ka ikviens pie savas vainas kādreiz atgriežas. Šūpojot dēlu oša aijās, viņai bieži bija jādomā par to, kā viss tas varētu notikt. Tai vajadzēja tikai drusku pievērt acis, kad tā jau redzēja Andreju, kas brīvs un dedzīgs traucās no kalna lejup, ka zeme vien dimēja. Tas neraustīja vis kā dažs labs ilgi un tūlīgi vārtiņus, bet pārsvidās ar visu augumu pāri zedeņiem un skriešus metās uz istabu, kur daudzina tajā Bērtuļa šūpulī gulēja viņa dēls.

Caur Alīnes locekļiem izskrēja reibīga tirpoņa. Viņa satrūkās it kā pieķerta svešā dārzā.

Bet drīz tai atkal parādījās cita aina: Andrejs ara kalna slīpumā. Pa Vilkaču dārza sētas caurumu bija izspraucies gadus trīs četrus vecs knēvelis baltu galviņu un veicīgi, tīdāmies aizaugušā ceļa gaņajās smilgās, cilpoja uz ezera pusi. Sīkajā rociņā mazais nesa grubuļainu tāss gabalu. Arājs tīrumā apstājās. Viņa skats dzinās pakaļ baltajai galviņai, kas kustējās starp augstajām zālēm, te pazibot, te atkal nozūdot. Pēc mirkļa tā jau bija redzama ezermalā. Bērns noliecās pie ūdens, kur tam bija iekritusi tāss. Sniedzoties tai pakaļ, viņš sagriļojās un pēkšņi pazuda. Arājs kā vējš drāzās uz ezeru, ielēca ūdenī, sagrāba mazo un kā lielu dārgumu, pie krūts piespiedis, iznesa to malā. Arī viņa pati gluži bez elpas bija notikusi tur. Tēvs uzlika viņai dēlu uz rokām, un laimīgs spozhums kvēloja viņa acīs. «Alīn,» viņš tai saviļņots teica, «šis brīdis lai ir izlīdzinājums starp mani un tevi.»

Alīne baigi nodrebēja. Redzētais bija viņu tā satraucis, ka tā nomierinājās tikai tad, kad pie vaiga juta bērna maigo siltumu un dzirdēja tā vieglo elpošanu.

Pēc brītiņa Alīne atkal bija iegrimusi pārdomās. Priekš acīm tai tēlojās divi vīri, kas bija satikušies kalna malā pie kupicas. Viens no tiem jau bija sirms, drusku salīkušiem pleciem, otrs — jauneklis spēka gados. Sirmgalvis brīnīgi raudzījās jauneklī, kas bija noaudzis kā īsts lācinieks vai vilku

plēsis. Vecais piegāja jaunajam cieši klāt, saņēma to aiz abiem elkoņiem, mirkli it kā sevī cīnījās, tad atlaida to un dobji teica: «Pārnes viņai labas dienas un pasaki, ka pats esmu savu laimi aizkavējis.»

Alīne ātri atgāja no šūpuļa. Divas lielas asaras pārritēja tai pār vaigiem.

Dace ar katru dienu neatlaidīgāk sāka skubināt Alīni uz saru pēršanu. Turēt bērnu bez krusta un pirmās pirts pēc viņas sajēgšanas nebija prātīgi. Varēja piesisties kāda ļauna kaite vai izmesties uz ādas nelabi trumi vai augoņi. Alīne gan mēģināja visādi atrunāties, teikdama, lai bērns vēl drusku paaugas, bet vecā stingri pastāvēja uz sava: arī laimīgi dzimušajiem tāpat esot jāievēro vecie tikumi un parašas. Dace baidījās, ka pēcāk tai nav jānoņem ar bērna dēlēšanu un ragošanu.

Sulu mēnesis gāja jau uz beigām. Ievu krūmi, kas auga dienvidus pusē, bija sariesuši krietnus pumpurus. Dace vairs ilgāk negaidīja. Viņa saraudzēja muldīnā kviešu mīklu, nozieda ar to drēbīti un, ietinusi tanī bērnu, aizgāja uz pirtiņu. Tur viņa to izpēra un izsutināja saldā siltumā uz lāvas, pēc kam ar vislielāko rūpību pārnesa atpakaļ.

It kā pēc labi paveikta darba, rokas uz vēdera salikusi, tā nostājās šūpuļa gaugalī un pašapzinīgi sacīja:

«Tagad tu vari augt liels, lai laime tik tevi sarga un vada.»



Tādu sausumu nebija pieredzējuši pat visvecākie cilvēki. Saule spieda un dedzināja, karsts vējš siroja apkārt un kaltēja. Pirmie apstājās strauti, pamazām izsīka upes, un beidzot arī ezeri aklām acīm atkrita atpakaļ savās melnajās dūņu

gultās. Bija uznākusi briesmīga sauspūta. Zālē gandrīz no vienas vietas baigi rēgojās dzelteni laukumi, bez spīduma, sīkas un traušas koku zaros drebēja lapas. Zeme, kas bija kļuvusi tik cieta kā akmens, šur tur dabūja dziļas sprēgas, pa kuņģiem dažreiz novakaros kā posta un nelaiemes dvaša sūcās laukā tvanīga birga.

Ļaudis ar izmisumu sirdīs noraudzījās uz pavasara sējumiem, kas sausuma aptvertajā zemē nedēļām vairs negāja uz augšu, bet manāmi dzinās atpakaļ. «Augstais kungs, visužēlī-

gais Dievs, dod mums tikai vienas nakts lijumu!» tie, pacēlušī acis pret debesīm, lūdzās, cerēdami, ka tas vēl spētu tos paglābt no bada, kas jau tagad visiem bija draudīgi nostājies priekšā un ņirdzīgi klabināja savu tukšo muti.

Ceļi svētdienas rītos mudžēt mudžēja pilni baznīcēnu. Pajūgs tecēja aiz pajūga, kājnieks aiz kājnieka. Tie plūda uz baznīcas pusi kā liela straume, ieskauti tik biezos putekļos kā elles dūmos. Tikai ar dievvārdiem vien vēl varēja sirdī iedzirkstīties jauna ticība un cerība uz pastāvēšanu.

«Tad nu beidzot esmu gan tik tālu,» Andrejs, atstiepdamies taisni un slaucīdams ar krekla piedurkni sviedraino pieri, nopūtās. Viņš nule vecajiem krašu ratiem bija pielicis jaunas virves un ietepis riteņus. Pa daļai vienaldzīgi, pa daļai tādu kā rūgtu smīnu viņš noraudzījās Dievlodziņu vienkāršajā izbraucamajā kulbā, bet tad pēkšņi, it kā par kaut ko aizkaitināts, strauji apsviedās uz tukšo pusi un pārlaida pār lūpu slaidu spļaudu. Lejas saimniece jau brauca šūpuļratos, bet viņš, kas dienām un naktīm plēsās pa kalna virsu un noņēmās ar darbiem, nevarēja sev tādus izkalt.

Tas šoreiz bija galvenais iemesls viņa spējajām dusmām. Tagad nu nāca klāt vēl šis bada gads, kas atkal uz ilgāku laiku aizkavēja viņa mērķus un nodomus.

«Nav laimes,» klusu pie sevis norūca Andrejs un paspēra ar kāju ilksi, kurai pats tikko bija piesējis virvi.

Rīt vai parīt viņi abi ar Ievu brauks rādīties. Vasarsvētki jau grozījās durpriekšā. Bija pienācis pēdējais laiks šo lietu nokārtot. Nu jau viņš pret savu postu un nelaimi bija kļuvis gluži truls un nejutīgs. Ar Vilkaču mantinieci tas tik un tā nekādu kopēju dzīvošanu nevarēja ietaisīt. Par to nebija ko domāt un velti galvu lauzīt. Viņš cerēja, ka tiekšanos pēc māneklīgās meitas un apmātības pilno iekāri laiks viņa sirdī novāļās un nospiedīs tāpat kā veltenis nelīdzenu zemi. Nebija jau neviena zīme tur tik dziļi kā ar dedzekli iededzināta. Tā Andrejs domāja un labprāt pats arī gribēja tam ticēt.



Gurdeniem soļiem, atpakaļ neatskatīdamies, jaunais saimnieks izgāja no ratu palievena. Turpat pie akas kupla cerīnkrūma pavēnī stāvēja muca ar ūdeni, ko tur lielajā sausumā reizi nedēļā iepildīja un glabāja roku mazgāšanai.

Bija dienvidus. Saules versmīgie stari, piekarsējuši gaisu, kā asi šķēpi urbās sacietējušajā zemē.

Andrejs, skalodams rokas sasīlušajā ūdenī, juta apakš kāju pēdām sāpīgus dūrienus. Karstums bija bargs un nežēlīgs.

Puisis aplaida visapkārt pagalmam izmisīgu skatu. Nekur nevienas vēsākas vietiņas. Tēvs ar māti bija atraduši sev patvērumu klētī. Tur viņam vairs nebija kur piemesties.

Vecais Dievlodziņš, kas visu pavasari bija sirdzis ar kādu iekšēju kaiti, pēdējās dienās likās vēl vairāk savārdzis. Andrejs jau agrāk bija manījis, cik īgnu, gandrīz ļaunu seju tēvs to saņēma, kad tas tuvojās viņa gultai, lai apspriestos par darbiem un lielajām sausuma briesmām. Tagad viņš ar dēlu nemaz vairs nerunāja. Tikko tas parādījās klētsdurvīs, vecais pagrieza savas blāvās acis, kas izskatījās tikpat tukšas kā izžuvušās upes un ezeri, uz sienas pusi. Tāpat tas izturējās pret Mari un Kārlēnu. Arī māte, kas sažņaugtu sirdi vēroja tēva dīvaino pārvēršanos, nebija tam nekas vairāk kā kopēja un aptecētāja.

Andreja skats vēlreiz apstājās pie klētsdurvīm. Nē, tur viņam nebija ko meklēt.

Saime atpūtās rijā uz kula, kur gulēšana bija vēsāka nekā koku pavēnī vai piesīlušajās ēkaugšās. Varbūt doties tur? Tomēr nē. Viņš labāk atlaidīsies dārzā zem kāda krūma.

— Viss kā uz postu, kā uz postu vien, — domā Andrejs, ik uz soļa uzdurdamies te no karstuma saļukušajiem apīņiem, te lupstājiem, te kādam nātŗu pudurim.

Andrejs lielajam sausumam neredz nekāda gala. Viņš iet un iet un attopas tikai tad, kad jau izgājis cauri Dievlodziņu dārzam un piestājies pie vecās tēvtēvu egles, kas arī savus biezos zarus gurdi nokārusi lejup.

No šīs vietas var labi pārredzēt Vilkačus. Andrejs, domās nogrimis, skatās uz turieni.

Bet kas tad tas? Viņam acis panākas uz āru un pieķēras dīvainai ainai, no kuņas vairs nevar atrauties: gar kalna lejas malu ratu ratumis kustas vesels bars cilvēku. Tie skrien kliegdami, rokas plātīdami un visādus rīkus pa gaisu vicinādami, gluži kā neprātīgi.

Andrejam nav nekādu šaubu — tie ir Vilkaču ļaudis. Bet kas tiem lēcies, kurp tie nesas tādā elles karstumā? Līdzīgi aitu baram tie drāžas, kājām zemi ecēdami un atstādami aiz sevis kuplu putekļu mākonī.

Andrejs ātrumā nespēj apjēgt, ko viss tas nozīmē. Pa galvu šaudās dažādi minējumi.

Vai tik tie nav prātā samulsuši? Pēc viņu ērmīgās izdarīšanās citādāk tas nevarēja būt.

Jaunā Dievlodziņa skats ne mirkli neatlaižas no trakotājiem. Pūlis auļo taisni uz ezera pusi. Varbūt tie tagad pa sēkli domā aizbrist un uzkāpt Raganu pirtsgalā? Varbūt tur tiem kāda buršana vai pesteļošana jāizmāžo?

Andreja krūtīs iecērtas skaudrs un ass dūrējs, locekļi notirpst, — viss bars strauji pagriežas un dodas no ezera taisni uz augšu.

«Viltnieki!» viņš cieši sažņaudz savas dūres. Tagad viss ir skaidrs: apskrējuši likumu, tie nu slepeni uzbrūk kalnam. Beidzot Vilkaču mantiniece ir viņu nodevusi. Viņas ļaudis skrien šurp, un ko tie savās dusmās grib darīt, neviens nevar zināt.

Kalns Andrejam zem kājām sāk līgoties. Kur bēgt, kur dēties?

Spēji senču lepnums sakustas viņā kā čūskas galva zem akmens. Nē, viņš nebēgs nekur. Viņš paliks tepat un kā īsts vīrs vaigu vaigā sastapsies ar savu pretinieku.

Andrejs saņem un stāv gluži mierīgs un rāms. Pie šīs pašas egles viņš tos sagaidīs.

Treknas sviedru piles parādās uz puīša pieres un lāso gar vaigiem. Tomēr viņš izgāž krūti, izslien galvu un iekostu lūpu skatās lejā, no kurienes ņigu ņegām, zvārguļiem un trumuļiem skanot, uz augšu joņo uzbrucēju bars.

Vilkaču ļaudis ir jau sasnieguši kalna vidu. Andrejs tagad tos skaidri var saredzēt. Priekšgalā ar tādu kā sētuvi kaklā stiepieniem vien vilnī pati saimniece. Izpūrušiem matiem, atmestu galvu skatīdamās debesīs, tā jož stāvus kalnā, un puisis, redzēdams viņas raganīgo trakumu, tik tikko spēj noturēt savu piespiesto savaldību.

Andreja smadzenēs domas sprēgā kā zibens krusti padebešos. Kādas gan atriebības zāles viņa ir paslēpusi sētuvē? Varbūt tā tur ielējusi darvu un, tiklīdz viņš būs sagūstīts, uzmauks tam galvā vāceli ar visu smirdīgo putru. Kamēr viņš mocīsies, pārējie tad nodarīs savu, un viņš būs pagalam. Viņu ir tik pulka.

Saimniecei pa pēdām, atvēztajā rokā kuplu slotu vēcinādama, skrien padrukna sieva. Viņām turpat cieši aiz muguras turas vairāki vīri, kuŗiem nopakaļ jauktā rindā cilpo vēl daži puīši un meitas. Pa gabalu liekas, ka ikviens no viņiem būtu bruņojies ar kādu sitamo vai duŗamo rīku.

Andrejs aplaiž visapkārt ašu skatu. Vēl viņš varētu izbēgt. Bet nē, viņš būs vīrs un nepadosies glēvumam. Ja tas tā nolikts, viņš mirs un izpirks ar savu nāvi padarīto grēku. Tikpat tam no dzīves nekas labs nav vairs gaidāms— tēva lāsti, mātes vaimanas un ļaužu apsmiekls, tas ir viss. Arī Zīlišu Ievas mūža gredzenā viņš nevar būt nekāds laistīgs dārgakmens. Mirkli prātā iešaujas dēls. Bet kas viņš tam, ja pati māte kā badīga vilcene tīko pēc viņa tēva dzīvības.

Andrejam šķiet, ka Vilkaču ļaudis to jau sen ir pamanījuši un nu bez kādas žēlastības gāžas tam taisni virsū. Viņš pagriež galvu uz otru pusi, lai nebūtu jāredz, kā tā pati roka, kas kādreiz tik mīlīgi bija turējusies pie viņa pleca, tagad paceļas pret viņu naidīgā cirtienā.

Soļu dunoņa un troksnis nāk arvien tuvāk. Cauri sīkajām zvārguļu skaņām kļūst dzirdamas elsas un drēbju švīkstēšana. Vēl tikai daži mirkli, un saniknotais pūlis būs to ielencis.

Ziņkārība no jauna ieriet viņa asinīs. Viņš pagriež galvu atkal atpakaļ, un viņa skats sastingst izbrīnā. Kā ragana uz slotas turpat priekšā viņam pašaujas Vilkaču mantiniece. Tai pakaļ vērsu vērzām, elsdami pūzdami bliež citi. Mirklis, un tie jau visi ir tam gaŗām. Pati pēdējā, tāpat uz augšu lūkodomās, ar trijdeksni rokā, pūlītim no muguras ļepatā Vilkaču ganu meitene. Dzelzs zvārguļi trīc un skan.

Kurp šie ļaudis skrien, ko dzenā?

Pacēlis skatu, Andrejs ierauga ļaužu baram pa priekšu veļamies tumšu mākonīti.

— Bites, bites! — viņš attopas. Vilkaču ļaudis triecas pakaļ savam spietam, kas uzņēmis ceļu pāri Dievlodziņu laukiem.

Puiša sasprindzinātie locekļi atlaižas, muskuļi atslābst. Viņš ir vīlies. Vilkaču ļaudis nemaz nav domājuši viņu nogalēt. Skriedami viņam gaŗām, tie nebija viņu pat ievērojuši.

Andreja sirdī iezogas tāda kā sāpīga nožēla. Viņam labāk būtu bijis tā, kā viņš to iepriekš savā prātā bija izdomājis.

Vilkaču mantinieces lunkanais augums, kas tikko bija tam aizlocījies gaŗām, atkal pievelk to un vilina ar vēl trakāku spēku.

Kur viņa palika?

Atjēdzies no sava mulsuma, Andrejs steidzas gar dārza malu tiem pakaļ. Viņš grib to redzēt un ar viņu runāt.

Pie kūts, galvu no pieslieteņa izbāzis, nikni plēš valgā piesietais suns. Viņa bargā rīkle drebina visu sētsvidu.

Andrejs ierauga Vilkaču ļaudis vecajā dārzā drūzmējamies ap resno izkurtējušo liepu. Bites gaisā griežas un dūc un līp pie melnā cauruma, ko savā laikā tukšajā kokā ar cērknēm bērniem par prieku bija izkasījis viņa tēvatēvs. Tagad to Vilkaču spiets ir sev izraudzījis par apmešanās vietu. Ļaudis kūpina dūlējus un ar spainī samērcētām slotām aprasina bēgles, lai tās drīzāk nomierinātos.

Svešie ir aizņemti ar savu lietu un bez kādas vainas apziņas rīkojas brīvi un droši. Viņu jautrie smieklī un čalas trokšņaini izskan dienvīdus mierā sastingušajā Dievlodziņu pagalmā. No malas klausoties, liekas, ka klusajā sētā iet vaļā kāds priecīgs jandāliņš.

Andrejs stāv turpat un noskatās skaļajos čalotājos, kas tagad jūtas apmierināti, ka spējuši noskriet bēglīgās bites. Dzīdamies tām pakaļ, tie ir paķēruši sev līdz no mājām visādus vajadzīgus un nevajadzīgus rīkus, cerēdami ar tiem apturēt spietu un to kaut kur nosēdināt.

Jaunais saimnieks pietvīkst: kā gan viņš varējis šos nevainīgos spietu ķērājus noturēt par trakuma pārņemtu uzbrucēju pūli? Viņam ieskrien prātā vecu vecais ļaužu sakāmais — kas vainīgs, tas bailīgs. Jā, šoreiz šis teiciens pilnīgi atbilst viņam kā spainītim vāciņš.

No piedarba cits pēc cita, visapkārt nedroši lūkodamies, sētsvidū sadiebj Dievlodziņu gājēji. Viņi saspiežas tur kopā un tumšu baiļu pilnām acīm uzlūko svešniekus, kas ap veco liepu visādi pūlas un ņemas.

«Kas tad šie tādi? No kurienes un pēc kā viņi te saskrējuši? Kas ir tā dullā meita, kas tik nelabi smeļ un tik varenīgi visiem pa priekšu grozās?»

Tā savā starpā paklusu viens otram apjautājas Dievlodziņu laudis un, netikdami ne pie kādas skaidrības, sāk naidīgi blenzt uz trokšņotājiem.

Stīvs un salīcis, balstīdamies uz nūjas, no klēts ar mokām izmetas laukā arī vecais Dievlodziņš. Viņš par visu varu grib redzēt un no tiesas sadot negantajiem miera traucētājiem.

Vīram drusku iepakaļ, lakatiņu pār acīm pārvilkusi, nedroši tipina saimniece.

Pēkšņi vecajam ausīs kā ar tauri ietaurē kāda sveša balss: «Kurš te tas īstais saimnieks?»

Dievlodziņš, kas slimuma dēļ nevar tik ātri nokļūt līdz dārza malai, pa gabalu redz no bara iznākam ņipru meitu un nostā-

jamies to taisni viņa dēla Andreja priekšā. Tā viņam liekas tā pati, kas tikko bija saukusi pēc saimnieka.

Vecajam vīram prāts sāk mesties tāds īgns un nemierīgs. — Kas tā par meitu, kas tik dedzīgām acīm var skatīties uz jaunu puisī? —

Bet arī puisis stāv un nekust ne no vietas. Viņš auksti un cieti raugās savā kārdinātājā. Viņam jāsaņem kopā krietni daudz spēka, lai viņš šīs zibsnīgās meitas priekšā, visiem ļaudīm redzot, nenoliektu savu galvu. To gan viņš zina tikai viens.

Patlaban viņu skati krustojas asi un spoži kā divu naidnieku šķēpi, kas katru brīdi dziļas aizdurt viens otram līdz īkstīm.

Vilkaču mantinieci vaigi kvēlo, acis savādi zvir. Tumšie mati vējā atrisuši, dažas šķipsnas pielipušas pie sasvīdušās pieres un deniņiem. Plānie pircēni, no lielās skriešanas samitruši, cieši pieklāvušies augumam.

Andrejam liekas, ka pēc bērna viņas vingrais stāvs kļuvis vēl krāšņāks un pievilcīgāks.

«Kas te notiek?» bardzīgi nodārd vecā Dievlodziņa bālss.

Mājnieki saraujas un bailīgi saskatās. Arī Andrejs atkāpjas dažus soļus atpakaļ.

Nu viņi — tēvs un dēls — stāv viens otram blakus plecu pie pleca.

Vecais Dievlodziņš, kas visu laiku cītīgi vērojis svešnieci, tagad tuvumā to uz rāviena pazīst.

«Ragana!» viņš ķērcošā balsī nelabi iebrēcas. «Ragana, ar visiem saviem pekles kalpiem!»

Bet tad viņa balss aiztrūkst, viņam uznāk smaceklis. Plānā apakšlūpa raustīdamās pazūd zem biežās virslūpas. Acis kā mokās izgriežas uz āru.

Abu māju gājēji cieši saspiežas ap saviem maizes devējiem. Vilkaču ļaudis kā žogs nostājas aiz saimnieces. Lai tik kāds pamēģina tai piedurt pirkstu. Gan tad viņi tam parādīs, kā viņi prot badīties un cirsties un aizstāvēt savu nonicināto godu.

Andrejs no sāniem slepeni vēro tēvu un uztraukts gaida, ko tas tagad darīs.

Vecais, izkāsējies un ticis pie elpas, pilnā rīklē uzblāuj Vilkaču mantinieci:

«Ko vazājies apkārt, nešļava, pa labu ļaužu pagalmiem! Vai taviem nešķīstajiem burstekļiem ar leju vairs nepietiek?»

Vecā saimnieka galva dusmībā trīc kā krateklis, balss raus-tās un dreb.

«Vai domā, ka esi labāka par iepriekšējām Vilkacenēm? Nē, vieglenīt, tu esi nākusi ar to pašu ļaunumu un piekop to ar vēl niknāku sirdi. Čūska var mautk ādu cik grib, bet nāvī-gais dzelonis tai paliek.»

Dievlodziņa seja ir sazilusi no dusmām, dzīslas uz pieres un deniņos izspiedušās.

«Neskrējām jau šurp nekādu žēlastību lūgties. Mūsu bišu spiets tikko iemeties jūsu liepā. Ja baidījāties no lejas ciemi-ņiem, caurumu vajadzēja aizbāzt. Kad mēs bites saņemsim, tad aiziesim.»

«Aiziesit! Paskat, cik smalki izdomāts. Īsta raganas gud-rība», Vilkaču mantinieces mierīgās un drošās valodas sakar-sēts, kliedz Dievlodziņš. «No šejienes neviens no jums ar godu neaizies. Ar rungām un suņiem jūs aiztrenksim, lai jūs te ne-iemielotos un neskrietu ar saviem burstekļiem šurp katru dienu!»

Naidā zvērodams, viņš pagriežas pret mājniekiem:

«Puiši, meitas, Andrej! Ko stāvat? Grābiet tos pestelniekus un grūdiet viņus tenteriski no kalna lejā!»

Vilkaču saimniece nekust ne no vietas. Viņa palaižas uz savu taisnību, kaut gan skaidri redz, ka šī nav nieka lieta.

«Andrej, ko vilcinies?» nūju atvēzis, brēc Dievlodziņš.

Viņš paspeļ dažus soļus uz priekšu un ļauj rokai krist uz leju.

Abās pusēs atskan spalgi baiļu saucieni.

Nūja būtu atsitusies pret Vilkaču mantinieci, ja Andrejs vienā lēcienā nebūtu aizstājies tēvam priekšā.

«Tēv,» viņš aizsmacis čukst, «tēv!»

Pagriezies pret Alīni ar siltuma pilnu skatu, viņš sastop divas mierīgas un smaidīgas acis. Viņi sasvežas viens pret otru, bet šis mirklis ir tik īss kā bites dūriens.

Nūja dobji nokrīt zemē.

Pirmajā apjukumā neviens lāga nesaprot, vai dēls to izsitis tēvam no rokām, vai tā pati tam izšļukusi. Visu acis vēršas uz Vilkaču mantinieci, kas bāla stāv vēl turpat, kur stāvējusi.

Aizturētu elpu ļaudis gaida, kas notiks tālāk.

Dievlodziņš ir sašķiebies uz vieniem sāniem. Saņēmis savus pēdējos spēkus, viņš pavēlīgi sauc:

«Andrej, cel augšā to un stājies manā vietā! Parādi viņiem mūsu kalna vīru tikumus!»

Tēvs satver dēlu aiz piedurknes un spiež to pie zemes, kur vāļājas nūja.

Andrejs raujas projām.

«Tu nevari?» šņāc vecais. «Tu nevari? To es gribu redzēt! Dievlodziņu vīriem ir jāvar!»

Pārvērstām acīm, dusmās rūkdams, viņš klunkuro uz kūts pusi. Notapis pie pieslieteņa, viņš atraisa no vadža valgu un ar visu suni palaiž vaļā.

«Cui, pucī, ņem ciet raganu!» gārdz viņa balss.

Suns, kas visu laiku jau valgā bija raustījies, tagad ar joni metas uz svešajiem. Tas plēš un cērt zobus, kur tik pagadās.

Pagalmā izceļas kņada. Atskan sievu spiedzieni un suņa kaucieni.

Lai abu māju starpā neizceltos īsts zvetiņš, Vilkaču ļaudis atkāpjas.

Pagriezusies pret Dievlodziņu saimi, Vilkaču mantiniece spītīgi un iecirtīgi tiem saka:

«Labi, tagad mēs aizejam, bet savas bites jums neatstāsim. Rīt mēs tām atnāksim pakaļ.»

Dzirdot šos vārdus, vecajā Dievlodziņā dusmas un ienaidis uzliesmo ar jaunu spēku. Klupdams krizdams viņš dodas uz istabu. Norāvis no sienas tur pakārto šaujamo rīku, tas steigdzas atpakaļ. Šoreiz lai tam ceļā nestājas neviens.

Mājas ļaudis ar izbailēm noskatās saimniekā, kas pārgrieztu seju kā neprātīgs šķeterē uz to pusi, kur pa taisnāko ceļu lejā bija nogājuši vilkacieši.

Dievlodziņš bija apņēmis tiem uzlaist virsū skrošu lādiņu, lai tie nekad vairs nedomātu rādīties viņa daļā.

Vecais paceļ bisi pie vaiga un tēmē.

Bet kas tad tas? Lielajā uztraukumā viņš nesajēdz, vai tā ir bise, kas neiet vaļā, vai paša roka, kas nespēj nospiest gaili? Varbūt ragana ar dzelzs vārdiem ir padarījusi bisi nešāvīgu?

Nē, šoreiz vainīgs ir kalns, kas sācis griezties un apsviedis veco Dievlodziņu augšpēdu.

Tā viņš tur gulēja — putainām lūpām, nespēkā saļimis, un viņa elpas gārdzieni lauzās no krūtīm kā smagi lāstu vārdi.

Lietus debešus, kas visu pēcpusdienu kaut kur pamalē taisījās un perinājās, pērkons atkal bija apdusinājies. Vējš pret vakaru sagriezās un pūta no smalkšņa puses pāri Dievlodziņu kalnam lejā uz Vilkačiem.

Nakts bija gaiša. Mēness stāvēja pašā pilnatnē, un tā mirdzīgajā gaismā varēja pat adīklīm uzlasīt nomukušos valdziņus.

Vecais Dievlodziņš, kas jau no diensvida bija gulējis klētī tiros sviedros, sāka pamazām apsuset. Visu laiku lietuvēns kā kraupains kaupiņš tam bija tupējis uz krūtīm un spiedis to nost. Nu, smagi pakšēdams, tas nolēca zemē.

Vecais vīrs atviegloti uzelpoja, atvēra acis un klausījās. Viņa ausīs iesitās mīksts paukšķis, kas bija radies, kaupiņam noveļoties no klētstiltiņa. Dievlodziņam likās, ka riebīgais

rāpulis pa šauro celiņu aizcāpo uz kūti pazīsties tur pie govīm pienu. Viņa spēku un asinis tas jau bija nosūcis.

Piepeši vecajam galvā pavīd skaidrāka doma: ne kaupiņš tas bijis, ne lietuvēns — viņa krūtis ir smacējis lejas raganas jaunais gars. Bet nu tas ir projām. Viņš aizveļ acis un smaida. Viņam ir tik viegli un labi — viņš nu beidzot dabūjis virsroku.

Spoža gaismas mirga tam iespīd sejā. Bet vai tas viņam tikai tā neliekas? Jā, tā vis nav nekāda gaismas mirga, tas ir viņa mātes laipnais vaigs. Pārlietusies pār viņu, tā izstiepj savas rokas un, spiezdama to kā bērnu pie krūts, izceļ no sajauktajām cisām. Viņš nu, pieķēries tai pie svārkiem, stāv uz zemes. Šī zeme ir augsts kalns ar iestrādātiem auglīgiem laukiem. Viņi abi ar māti iet uz tīrumu, kur jauns spēcīgs vīrs pašreiz iecē graudus. Ieraudzījis ecētāju, viņš izraujas mātei no rokām un skrien tam pretim.

«Neskaties tik lejā!» māte tam nosauc pakaļ. «Tas tur ir tas raganu pereklis, kur satek visi mūsmāju labumi. Sargies, dēls, no tā!»

Spožā gaismas mirga Dievlodziņa sejā satumst. Viņu apņem mīksta vasaras krēsla. Ir sestdienas vakars. Ar peļamo slotu un baltu drēbju vīstokli padusē viņš dodas vīru barā uz pirti. Ejot no kalna lejā, vectēvs parauj to sānis un čukst:

«Tas akmens, puis, kas rēgojas ezerā, nav nekāds labais. Tas ir raganu akmens. Sargies no tā, lai tava acs tur nekad neatmetas un kāja soli neuzspeļ. To jau stingri ir ievērojuši mūsu pirmtēvi, tas ir jāievēro visiem Dievlodziņu pēcniekiem.»

Pirtī vīri priecājas par mīksto garu, ko uzmetis vectēvs un kas nevienam tik dižens nepadodas. Viņš vērīgi klausās viņu valodās. Vectēvs ir iecildīts gara uzmetējs. Viņam patīk, ka to slavē. Tad viņš kļūst runātīgs un pastāsta vienu otru savu padomu. — Tāds salds un mīksts gars pirtī ir tīkams tikai krietniem cilvēkiem. Raganām, burvēm un pestelniekiem to vajag sīvu un rūgtu. Citādi neviena ziede neturas uz viņu miesas, bet bez ieziestas miesas tie tumsā nevar raganot un

burt. — Vectēva stāsts ir baigs. Viņi kāpj klusēdami no ezer-
malas atpakaļ kalnā.

Dievlodziņš attopas — viņš ir kāpis un kāpis, ir aizkāpis
visiem gaŗām un palicis gluži viens. Ap viņu sāk celties glo-
maina migla. Tā ātri sabiezē, kļūst arvien tumšāka un stie-
dzīgāka. Rokām un kājām taustīdamies, viņš mīcās par to kā
pa glīzdaini. Bailēs tas nevar atskārst, kur iebridis. Te drēgna
elpa iepūš tam sejā un kāda mute iemusina ausī: raganu
vēmekļi! Viņš nodreb visās miesās. Bet no kurienes še to tik
daudz? Tad auksti un kaulaini pirksti satveŗ viņa roku un
spiežas kā asi kāši mīkstumā, arvien dziļāk un dziļāk. Viņa
ceļi saļogās. Neredzamā roka rauj to ātri uz priekšu, un viņš
kā apmāts dodas tai līdz. Viņš iet un iet, viņa kājas cilājas
aizvien straujāk un straujāk, kamēr beidzot tas zibens ātrumā
joņo pa bezgalīgu tumsību. Te spējš kritiens, skaudīgas sāpes,
gar acīm dzirksteles vien nošķīst. Kur viņš tagad atrodas?
Tāda kā klēts, kā šķūnis. Visur, kur tas kāju liek, siena
priekšā. Piepeši viņš pamana šauru spraugu, pa kuŗu aklajā
vietā spiežas iekšā blāva gaismiņa. «Skaties, skaties,» tas
atkal dzird sev blakus kādu nočukstam, «tā tur gaisā žago-
damās izgrūz uz zemi savus vēmekļus.» Viņš pieliek aci pie
spraugas un redz: gar spožo mēness malu, tūlīt pakaļ šķidra-
jam mākonītim, rūkdams veļas tāds kā melns kamols, kā bišu
spiets. Bet kamdēļ tas tik raiti briest? Lūk, tam jau izaugusi
galva, aizmetušās rokas, vienā rāvienā piestiepušās klāt arī
kājas. Gaŗi mati kā krēpes nokarājas līdz viducim. Izskatās,
ka tas sēdētu uz bluķa un jātu. Viņam notirpst locekļi — tā
taču ir ragana, nevis spiets. Tā slīd arvien zemāk un zemāk.
It kā nolaišanās vietu meklēdama, tā atskurina no acīm matus.
Un ko viņš ierauga — Vilkaču mantinieci! Ienīstāko no
ienīstākajām. Stāvus uz galvas, ar lielu švīkoņu tā nāk no
augšas zemē. Bet kas tas par pagalmu, kur tā jūtas tik droša
kā mājās? Kupls dārzs, jauna ēka, aiz tās turpat otra, saru-
kušāka. «Dievlodziņi!» viņš iestenas. Pielipis ar abām acīm
pie spraugas, viņš seko katram raganas solim. Kādus burekļus
tā nu izkratīs no sava bluķa? Nē, tā stāv gluži plika, lepni

izslējusies, un kaut ko gaida. Tad viņas kārīgā mute savelkas pavedinātājas smaidā. No jaunās mājas iznāk kāds vīrs, vingriem soļiem iet tai klāt, to strauji apkampj un velk pie krūtīm. Tas ir Andrejs! Viņš to tur savās rokās, kamēr šī tanīs kā gluma glodene visādi izloka savu spīdīgo ādu. Viņi spiežas viens pie otra, alkatīgi zīzdamies viens otram acīs, līdz tad pavisam mutes kā divas lēpju lapas salīp tiem kopā. To redzot, viņam sirds dauzās un kāpj vai pa kaklu laukā. Viņš ir apsmiets un nonicināts. Dievlodziņu godu viņa paša dēls ir ar kājām samīdījis. Bet viņš tos pārmācīs. Kaunā un atriebības kārē savilktām dūrēm tas spraucas pa šķirbu ārā. Atkal migla vien tik nomutuļo tam gar acīm. Tomēr tas vēl pēdējā brīdī ierauga ragana iešaujames liepas caurumā. Tā viņam tur jānospoksta, lai reiz par visām reizēm ar to nodarītos. Viņš grib doties pāri pagalmam, bet kājas tik smagas kā svina pielijušas. Zāle un lipīgās mārlakas sien tās kā valgos. Viņš pinas un klūp . . .

Dievlodziņš uztrūkstas. Viņš grib piecelties, bet kauli tik stīvi, tik stīvi. Galvā smadzenes tādas kā izārdītas — nevienas skaidras domas. Bites, ragana, Andrejs — viss iet juku jukām. Kas tad gan īsti ieskrēja Dievlodziņu liepas caurumā? Bites vai Vilkaču ragana? Bet vai tas nav vienalga. Tikpat ne vienu, ne otru viņš tur neatstās. Kolīdz viņš atvilks elpu un atgūs mazliet spēkus, viņš celsies un ies uz dārzu.

Vecā vīra lūpas sašķiebjas ļaunā smaidā. Viņa galvā piepeši iemetusies varena doma. To viņš laukā vairs nelaidīs, bet gan uztrīs vēl asāku un spožāku. Lai tad visi redz, kas vecais Dievlodziņš par vīru.

Doma ir teicama. Ar katru mirkli tā iegaro viņa asinīs vairāk možuma, locekļos vairāk vingruma.

Dievlodziņš pieceļas gultā sēdus. Turpat zemē uz cisām elpo saimniece. Viņa ir iesnaudusies. Vecajam tas pa prātam. Viņam ir jāizkļūst laukā no klēts nepamanītam. Viņš piesardzīgi nolaiž kājas uz grīdas un klausās, vai sieva to neuzrunās. Nē, viņa guļ mierīgā miegā, it kā tai nebūtu nekādas vai-

nas, ka viņa dēli nav ieradījušies ne pa tēvam, ne pa tēvu-tēvam.

Vecais saimnieks uzslejas stāvus un, cik vien viegli varēdams, velkas uz durvju pusi. Pāršļūcis pār slieksni un laimīgi ticis lejā no klētstiltiņa, viņš iet uz kūtspriekšu, kur vakar no gultas maisiem bija izkratīti vecie salmi.

Drebelīgiem pirkstiem viņš sagramsta krietnu padusi un dodas uz veco liepu. Vējš, kas pēc pusnakts pieņēmis vēl stiprāks, pūš viņam taisni mutē. Koki, sausi šalkodami, loka savas galotnes. Likās, it kā turpat aiz smalkšņa tūlīt taisītos nākt augšā bargi, ar lielu lietu pilni debeši. Uz celiņa viņam priekšā te izstiepjas, te atkal sakrūp spocīgas ēnas.

Ierāvis dvašu, vecais kāpj tām pāri gluži kā melmensērdzīgs.

«Beigtas būs,» viņš čukst, «pagalam beigtas.»

Nokļuvis pie liepas, Dievlodziņš apstājas un stingu skatu urbjas caurumā.

«Te viņas ieskrēja. Vispirms bites, tad ragana . . .»

Uz pirkstu galiem, stīvi savilktu kaklu, viņš snaigstās uz augšu gar vecā koka liemeni un, piespiedis ausi pie červeļainās mizas, vērīgi klausās.

«Jā, iekšā dūc un skan. Nu tik jātiek tām klāt.»

Paņēmis no žēpuru kaudzes pāris resnāko žēpuru, viņš pieslien tos pie liepas cauruma pusē un sāk rausties augšā.

«Tagad es jūs, nešķīstos garus, izsvilināšu!» viņš stenēdams murmina.

Notapis pie cauruma, tas ātri ieogrūž tanī salmu klēpi. Šķiltavas tam glabājās vienmēr bikšu kulē. Dzirkstele pēc dzirksteles izlēc no kraņa un pazūd salmos. Tad no cauruma sāk vērpties laukā balta uguns.

Valgu pār plecu pārmetusi, ar vienu zāļu nasteli priekšā, ar otru uz muguras un noragu saknēm klēpī, Dace vilkās uz mājas pusi. Zāļu lasīšana viņai šoreiz bija ievilkusies krietni

pāri pusnaktij, un vecā sieva juta savos locekļos smagu piekusumu. Viņai nebija bijis viegli locīties un bāļājā gaismā ar tik tumšām acīm saskatīt zāļu vārīšanai derīgos augus. Bet atlikt šo gājienu viņa nebija vairs varējusi. Ja sausums nemitējās, tad līdz nākamajam mēness spožumam visam dzīvajam, kas vēl turējās zemē, bija jāsakalst un jāiznīkst. Zāļu tējām bez sulas sažuvušas saknes un ziedu kātiņi nederēja. Tikai sulām piemita dziedīgais spēks.

Dace bija izgājusi no mājām, tikko mēness apaļums bija parēgojies starp vēja locītām egļu galotnēm viņpus ezera. Sirds tai, kopš sākusi no pusdienas, vēl tagad krūtīs lēkāt lēkāja. Vilkaču ļaužu saduršanās ar Dievlodziņu kalnu tai nevēstīja nekā laba. Visādas nelādzīgas jūtas cēlās un vēlās uz augšu un darīja to nemierīgu. Acis, kas citiem vakariem pilnas miega bija lipušas ciet, šovakar par aizvēršanos ne domāt nedomāja.

Tādas lietas Dace savā mūžā nebija cerējusi piedzīvot: Vilkaču saimniece iekārdina Dievlodziņu dēlu, dzemdē meitās bērnu, dzīdamās pakaļ bitēm, ieskrien kalna mājās, izvanda tur ar saviem ļaudīm pagalmu un dārzu un tomēr sveika un vesela atgriežas atpakaļ.

«Tas tā nevar palikt,» Dace domā, «kaut kam ir jānotiek.»

Visu nakti staigājot pa mežiem un pļavām, viņai tas nebrītiņu neizgāja no prāta. Arī tagad, kad ceļš veda mājup un nogurušās kājas tik tikko vēl klausīja, viņas sirds nemierīgi drebēja. Vai nevajadzētu tepat kaut kur pļavmalē atlaisties un atpūtināt piekusušos locekļus? Ar tādu nemieru viņai gultā tā kā tā nebūs iemigšana.

Vai tur bija kāda ļauna paredzēšana, vai grasījās uznākt pamašu kaite?

Viņa jau bija nonākusi pie augstajām eglēm, kuņģam gar malu auga smalki krūmiņi un stāvie paparžu ceri. Šī vieta atradās ezera otrā krastā, taisni iepretim Dievlodziņu kalnam. Dienas laikā arī Vilkači no turienes bija itin labi saredzami.

Dace nolaida uz ciņa savas zāļu nasteles un tad lēni turpat zemē noplaka arī pati. Viņai šonakt ar zāļu lasīšanu bija vei-

cies. Bez noragām tai bija vēl laimējies sameklēt mātes zāles, laumas slotas, saules sveces, acu plakstiņus un apdzirenes. It kā pilnu mantas šķirstu tā ar gādīgu un mīļu roku noglaidīja smaržīgo zāļu kaudzi. Citreiz Dace būtu nolikusi galvu uz tās un pēc tādām grūtām gaitām saldi pasnaudusi. Bet šoreiz tai snaudiens nenāca ne lūdzams. Viņu joprojām tirdīja pirmītējais nemiers.

Turpat līdzās viņai šņāca gaŗās egles. Meŗa ŗalkŗanā viņa saklausīja baigas elsas un ŗukstus.

Veco sievu, kas līdz ŗim nebija pazinusi nekādu bailību, pēkŗņi sagrābj nelaba sajūta. Tai liekas, ka meŗā zari sāk brikŗķēt un tumŗi stāvi loŗņā un slapstās gar koku stumbeņiem. Tālumā dzirdama dobja dunoŗa, it kā tur izbiedēts lēktu sapītu zirgu bars. Sausā zāle tā savādi kustas un ŗab, kā kad pa to lodātu simtiem ŗūsku un rāpuļu.

Daces jau tā izdēdējuŗais miesas grausts saraujas pavisam ŗokurā. Lūpas sāk bubināt sātana aizdzīŗanas vārdus. Bet viņa nedabū tos pabeigt, kad, pulkā sametuŗies vakarlēpji, tai plarkŗķēdami aizŗaujas gaŗām. Tai paŗā brīdī silā spragani ierejas stirnāzis un arī zaķis kaut kur noras malā laiŗ vaļā savu virulīgo ŗvuŗoŗanu.

Sirmā zāļu lasītāja pagrieŗ acis pret debesīm. Kamdēļ gan mēness ŗonakt tik savādi spoŗs? Un turklāt tik tuvu pie zemes pienācis, ka skaidri tanī var saredzēt lielīgo meitu ar visiem nesieniem un spaiņiem, kuŗu tas dūsmās kādreiz tur augŗā bija uzrāvis. Bērtulis zināja stāstīt, ka ŗī meita, reiz nākdama no pirts, sākusi pret mēnesi diŗoties, teikdamās esam skais-tāka un baltāka par to. Mēness apskaities par tādu pārdroŗību un ar rāvienu uzvilcis vīzīgo lielībnieci pie sevis citām diŗīgām sievietēm par biedinājumu.

Dace skatās un skatās un viņai ŗķiet, ka mēness sāk ŗūpo-ties. Taŗu nē — būs viņai no zālīŗu plūkŗanas tikai acis drusku apŗibuŗas. Tā paņem no nastiņas saules sveces un piespieŗ tās pie pieres.

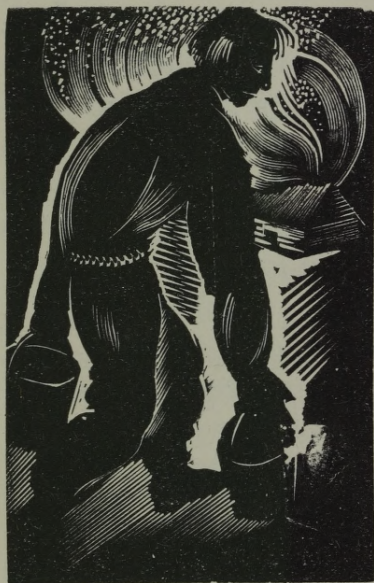
— Vējŗ, kas pamazām sacēlies stiprāks, pārskrrien tai ar vilni pār galvu un iepūŗ nāsīs tādu kā dūmu smaku. Viņa iz-

slien degunu un vērīgi osta gaisu. Lielajā sausumā uguns varēja visur viegli pasprukt. Tomēr nē. Sīvo smaku vējš otrreiz vairs neuznes.

Dace apmierinās. Viņa atlaižas pret cini, un tai uznāk viegls snaudiens.

Kad pēc laiciņa tā spēji uztrūkstas un sāk vēroties apkārt, viņas acis izplešas arvien platākas un platākas, seja šausmās sašķiebjas.

Dievlodziņu kalnā griežas melns dūmu lēvenis, kam pa apakšu šaudās sarkani liesmu mutuļi. Tie briest arvien resnāki, stiepjas gaŗumā, un drīz vien jau, dzirkstis uz visām pusēm šķiezdami, gaisā plandās vareni uguns kūļi. Viņi raustās un svaidās kā sabangotu viļņu krēpes, kas nevaldāmā trakumā kārīgi ķeŗ pēc laupījuma. Zvērīgi rūkdama, uguns pārsviežas uz tuvākajiem salmu jumtiem un sāk tur savu postīgo darbu. Vēja ātrumā tā aņņem visu kalnu un pārvērš to par milzīgu sārtu. Dzirksteļu vērpatas nesas tālu pa gaisu, liesmu mēles, pa sauso zāli līkloču vīdamās, lien uz priekšu.



Noskrējušies pa pašu diens-
vida karstumu slapji līdz ādai,
Vilkaču ļaudis pievakarē sāka
just locekļos drebuļainu slāba-
numu. Izlocītās kājas nemaz
vairs negribēja klausīt, sirds
kāroja tikt laikāk pie miera, un
ši bija pirmā reize, kad tie jau
pirms saules apņēma vakaru.

Steidzīgi iestrēbuši putru un
kopīgi nosprieduši, ka ar bi-
tēm tiem viss laimīgi izdevies,

vilkacieši izklīda pa klētīm un gubeņiem, kur tos mīlīgāk nekā
citiem vakariem saņēma ietaisītās guļas vietas. Lielajā mājā
palika tikai saimniece ar dēlēnu.

Alīnes acis starot staroja. Tas viņai bija gluži pa prātam,
ka nakts klusums Vilkaču pagalmā iestājās agrāk. Viņai taču

vēlreiz vajadzēja tā labi pašai pie sevis pārdomāt visus dienas notikumus.

Mēness spožums lējās pa logu uz grīdas. Kalmju smarža, kas nāca no toveŗa, kur Alīne bija sutinājusi bērnu, piepildīja istabu no viena gala līdz otram. Lielā mirte uz palodzes bālajā gaismā izskatījās vēl kuplāka un melnāka.

Alīne šovakar nejuta nekāda noguruma. Viņas domas bija gaviļu pilnas: Andrejs tēvam nebija ļāvis tai sist, viņš bija aizstājies tam priekšā. Varbūt taču puīša sirds beidzot bija sākusi samanīt pati sevi.

Šīs neskaidrās laimes jausmas pārņemta, Alīne nezināja, ko iesākt. Viņa piegāja pie šūpuļa, pārlicās pār to un tīksmīgām acīm raudzījās uz bērnu, kas, ezera ūdenī tīri nomazgāts, tagad apaļš un mīksts kā dūņu kuksītis mierīgi gulēja savās aijās. Mātes mīlestības un prieka pacilāta, tā vairākkārt nomutēja mazās rociņas, kuŗas puisēns pats bija izvilcis no jostiņas un pierāvis pie degungala. Kā vārīgas liepu lapiņas viņa tās piespieda pie sava vaiga. Brītiņu tā paturējusi, viņa tās atbāza atpakaļ, pavilka augstāk sedziņu, apčubināja maisiņu un tad apmierināta atgāja un nostājās pie loga.

Nakts bija spokaini gaiša. Vējš dārzā šad tad diezgan stingri palocīja veco augļu koku zarus. Ēnas nemitīgi kustējās un kā dzīvas būtes, cita citu tvarstīdamas, skraidelēja pa izkaltušo zemi uz priekšu un atpakaļ.

Kā aiz zemes aizķēries sidrabains mākonis pa koku starpām spožajā mēnesnīcā cēlās un plaka Dievlodziņu kalns. Skatīdamās uz turieni, Alīne juta savās krūtīs pieņemamies arvien kvēlāku un dedzīgāku tvīksmi. Andrejs bija saviļņojis tās garu un paņēmis savā varā.

Kalnā, vecās liepas dobumā pārnakšņoja viņas bites. Vai tagad viņai nevajadzēja pakampt spieta grozu un doties tām tur pakaļ? Varbūt Andrejs to jau kaut kur slepeni gaidīja. Viņi tad kopīgi izņemtu spietu un pēc tam no sirds izrunātos. Diez vai vēl kādreiz tai dzīvē pienāk tāda izdevība.

Vieniem prātiem Alīne domāja šā, otriem tā. Kaut arī sirds urdīt urdīja, tomēr atmest kaunu un godu nebija viegli. Nekad vēl līdz šim Vilkaču lāsts to nebija tik smagi spiedis. Patlaban viņa stāvēja it kā kādā neizbrienamā čūkslī bez ceļa un bez padoma. Māja, kur tā šonakt mitinājās viena ar savu bērnu, bija ar Vilkaču raganu slavu kā adatainiem staipekļiem nostīgota. Ne viņa no tās varēja iziet, ne cits tanī ienākt.

Viņa vēlējās tikai vienreiz izrauties no šī burvestības loka un pilnu krūti blakus Andrejam ieelpot zemes dzīvīgo dvasu.

Alīnes stāvs sadrebēja. Sausajā zemē, ko saule bija izdedzinājusi un vējš izpūtis, nebija vairs ne lāsītes velguma, un dzīvība tur turējās tikai kā piliens tilkas galā. Visapkārt rēgojās posts un nelaime. Cilvēkiem draudēja bads.

Kaut arī Vilkaču klētī graudu un visāda aizdara bija gana un viņas ļaudīm tieši par savu dienišķo iztiku nebija ko bažīties, Alīne juta līdztiem, kam jaunie sējumi trakajā sausumā bija gandrīz iznīkuši, bet apcirņos un tīnēs neglabājās nekādi veci krājumi.

Vilkaču mantnieces galvā iegailējās svētīga doma: viņa atvērs savu klēti ikvienam, kas būs palicis bez maizes un pavalga. Jau rīt pat viņa caur Daci to pavēstīs tālāk. Viņa griebēja, lai ļaudis zina, ka nonicinātā un appulgotā Vilkaču mantniece ir apņēmusies tiem grūtā brīdī palīdzēt. Šai ziņai vajadzēja uziet arī kaimiņu kalnā. Ar to tad viņa būs atkaitējusi vecajam Dievlodziņam un piespiedusi ļaudis piekāpties savā priekšā.

Tikai tagad pirmo reizi pa visu šo laiku Alīne atskārta bagātās Vilkaču klēts vērtību. Tā pēkšņi ar saviem pilnumpilnajiem apcirņiem, smagajām miltu lādēm, pa kuņģiem neložņāja neviena smēcele ne smadzīte, un sažāvētajiem cūku taukumiem un liesumiem, kas tur karājās pie griestiem un glabājās ierušināti labībā, bija kļuvusi tai par lielāko palīgu sīvajā cīņā. Varbūt šai postā un nelaimē viņai beidzot izdosies uzveikt paaudzēm kurināto ienaidu un iemantot savas apkārtnes uzticību.

Alīnei atausa gaišas cerības: ja arī ne citi, tad vismaz Andrejs to redzēs un sapratīs. Jaunās domas saviļņota, viņa atmata savu iecerēto gājienu uz Dievlodziņiem. Tā vairs negribēja meklēt tīšu sastapšanos. Pasaulē taču tā nolikts, ka kalns ar kalnu gan nesatiekas, bet cilvēki dažreiz sanāk kopā, kur nedomā. Tāda paļaušanās uz likteni viņai tagad likās visprātīgākā.

Nevarēja būt vairs tālu no pusnakts. Alīne vēl arvienu stāvēja pie loga un nekustīgu skatu raudzījās pa to laukā. Viņa gribēja sagaidīt atpakaļ no pļavām veco zāļu lasītāju Daci un uzticēt tai savu nolēmumu. Te spalgi un griezīgi nakts klusumā ieskanējās mazā Andreja balss. Alīne atlēca no loga un pieskrēja pie šūpuļa. Bērns bija iebrēcies tā, it kā būtu sajutis kaut kur kādu asu dūrienu vai sāpes.

— Varbūt iekodis kāds knauslis vai smikucis, — viņa bažījās un apdzenāja ar roku gaisu visapkārt gultenei. Nē, nekāda mūdžu sīkšana nebija dzirdama, tikai aiz mūrīša vienmuļi čirkstināja circenis.

Kad Alīne jau krietnu brīdi bija šūpojusi aijas, bet mazais Andrejs vēl arvien negribēja rīties, tā piegāja pie skapja, izņēma no turienes divus tumšus lakatus un aizklāja ar tiem logus. Tā varēja būt mēness gaisma, kas darīja bērnu tik nemierīgu.

Šoreiz māte savā nojautā nebija vīlusies. Kolīdz istabā kļuva tumšs, puisēna raudāšana apstājās. Vēl dažas reizes žēli ietrīcējās sīkā balstiņa, sāpīgi noraustījās mazā sirsniņa, un tas jau bija apgūlies.

Arī Alīnei bija laiks likties pie miera. Rīt agri viņai ar Kasparu vajadzēja doties kalnā pēc bišu spieta.

— Tīksmīgi izstaipījusi gultā savus locekļus, Alīne pagriezās uz sienas pusi un ātri iekrita pirmajā miegā. Miegš, kas gan pašai gulētājai likās gards, nebija no cietajiem. Dienas pieredzējumi vēl jo spilgtāk turpinājās sapņos, un vakarā izdomātās domas kļuva par īstenību. Tai rādījās visvisādas

mānīgas ainas. Sākumā viņa tām pretojās, vairākkārt atvēra acis, pacēla galvu, bet tad, it kā apskurbusi, atkrita atkal atpakaļ.

Viņa redz sevi ar bērnu uz rokas stāvam klētsdurvīs. Tā stāv tur paceltu galvu un raugās svešajos ļaudīs, kas vilksnēm vien steidzas gar istabu pāri pagalmam uz klēti. Ikvienam no viņiem rokā ir grozs vai padusē savīkstīts maišelis. Tuvojoties klētij, viņu soļi kļūst gausāki. Tie tur pienāk pazemīgi noliektām galvām, it kā juzdamies par kaut ko vainīgi. Viņa tos laipnīgi saņem un, roku sniegdama, skubina iet iekšā. Tā liek no saviem labumiem tiem iemērīt tik, cik katram galviņu mājā. Viņai ir tā, kā kad viņa būtu uzņēmusies visa pagasta valdīšanu. Ļaudis kustas un ņirb tai apkārt kā skudras uz lietu. Lūk, patlaban tai tuvojas Vārdavnieks ar dēlu. Bet kāpēc tie izskatās tik nobijušies? Vai viņiem bailes, ka Vilkaču mantiniece tos neatstumj un neizdarās ar tiem kā ar ienaidniekiem? Viņa paspeļ dažus soļus uz priekšu. Mirkli uz lūpām tai iedegas asi vārdi, bet tad tūlīt nodziest, un viņa vecajam vīram pastiepj pretī draudzīgu roku un saka: «Tu jau, kaimiņ, te kā mājās, pats esi visu uzrakstījis. Ja no Vilkaču burvestībām nebīsties, tad ej tik droši iekšā un pagrāb no tīnēm, cik tev vajaga.» Vārdavnieks nodurtu galvu kaunīgi raugās zemē, tad satver dēlu aiz piedurknes un aši ierauj to klēti.

Viņas skats meklēdams slīd pār raibo pūli, kas, it kā kādu vēlīgu mājienu gaidīdams, sastājies klētspriekšā. Viņa šai barā nevar ieraudzīt taisni tos, kuŗu priekšā tik labprāt būtu padižojusies. Zilīšu Ievas un Dievlodziņu Andreja nav. Varbūt tur vainīgs žilbīgais saules spožums, kas visu laiku tai virbina gar acīm savus zelta radziņus un neļauj taisni skatīties. Viņa pieliek roku pie pieres un vēlreiz ar acīm pārmeklē pūli. Kā tad, tur pa kreisi aiz citu mugurām tie abi maucas kā pīles zem ūdens. Viņai sagriežas tumšs gar acīm. Viņa grib steigties tiem klāt, bet kājas kā sapītas, grib kliegt, bet balss ir bez skaņas. Viņa cīnās pēc elpas un beidzot pārdabū pār lūpām skaļu kļiedzienu.

Atskanot kļiedzienam, Alīne bija pamodusies. Bet viņa nepatapa vēl lāga atjēgties, kad durvis ar troksni tika atgrūztas vaļā un istabā aizsulusies iekunkuļoja vecā Dace.

«Deg, meitiņ, deg!» viņa gārdzošā balsī dvēsa.

«Kur, kas?» Alīne pārbijusies izlēca no gultas.

«Dievlodziņi, mīlā, Dievlodziņi! Visi vienās liesmās!»

Ar vienu lēcienu Alīne bija pie loga un norāva no tā lakatu. Sarkana gaisma iesitās tai sejā. Sarkani bija koki, sarkani krūmi, sarkana blāzmoja arī debess. Kalns tiešām dega kā milzīga sveķaina lāpa.

Brīdi Vilkaču mantiniece stāvēja kā pārakmeņota. Viņa nejuta sev nevienu locekli, tikai acis tai šausmās pārgriezās un skats lūkoja aizspiesties līdz kalnam.

«Andrej!» tā pārvērstā balsī iebrēcās.

Dace, kas bija atkritusi saimnieces gultas kājgalī, dzirdēdama žēlabaino kļiedzienu, pacēla galvu.

«Saturēsīmies, meit,» viņa sacīja, «tagad saturēsīmies. Uguns tek no kalna lejā, mums pašiem būs tūlīt kaut kas jādara.»

Sirdī nobažījiesies par Dievlodziņu Andreju, Alīne pie-skrēja pie šūpuļa, izrāva no tā bērnu un, spiezdama to pie krūtīm, izmetās pagalmā.

Asa deguma smaka iecirtās tai nāsīs. Melni dūmu mākoņi ar spožām dzirkstelēm virpuļodami gāzās pāri Vilkaču rijai. Turpat augstas un platas ar izgorītiem sāniem vēl stāvēja divas pērnā kūluma salmu kaudzes.

Alīnei karsts izskrēja caur asinīm — uguns varēja apņemt arī Vilkačus.

Visi viņas ļaudis bija jau kājās un, baiļu pārņemti, skraidīja pa sētsvidu. Ieraudzījuši saimnieci, tie, it kā glābiņu meklēdami, saspiedās ap to. Cauri uguns rūkoņai, kas nāca no kalna, bija dzirdami lopu māvieni un izbiedēto aitu mējas.

Stāvot uztrauktās saimes vidū, Alīne atguva mieru. Viņa tagad nedrīkstēja pazaudēt galvu. Te bija vajadzīga ātra un noteikta rīcība.

«Bērnus uz pirti!» tā pavēlēja, iespiezdama Kaspara Annas rokās blakus viņas dēlam savējo. «Bet vīri lai jūdz zirgus un steidzas uz ezeru pēc ūdens.»

Tad Alīne apsviedās pret istabas logiem:

«Dace, Dace!» spēcīgi skanēja viņas balss. «Lopi jāizdzen no kūts!»

Tikko Alīne paguva izteikt šos vārdus, kad gar abām salmu kaudzēm svilinādamas pāršāvās spožas liesmu gaites un likumodamas pārmetās uz rijas jumtu.

Sievas ar nesieniem uz pleciem devās pa galvu pa kaklu uz aku, bet tur ūdens iznāca tikai dažiem spaiņiem. Apdzēst riju nebija ko domāt.

Gluži apmulsusi, pie sevis kaut ko murminādama, ar melnu pagali rokā durpriekšā čūbājās Dace.

«Saimniec,» viņa aiztrūkušā balsī stenēja, «saimniec, ja kāds zinātu dzēšamos vārdus, tad uguns noraustītos vien.»

«Vai tad tu tos nezini? Runā taču, saki kaut ko!» satvērusi veco sievu aiz rokas, stāja virsū Alīne.

«Zināju, zināju, kā nu nezināju, bet patlaban galviņa kā izvējināta. Uz tā nama durvīm, ko grib pasargāt, ir kaut kas jāuzraksta un jāuzvelk krusti.»

Pie kūts Alīne izrāva Dacei no rokām pagali:

«Saki vārdus, es rakstīšu!»

«Mu, krusts, tum, krusts,» Dace čiepstēja, bet tad sastostījās un tālāk netika.

Viņa bija iesākusi dzēšamos vārdus no vidus un sākumu nevarēja atcerēties.

Alīne redzēja, ka ar Daci nekas neiznāks. Dūsmās tā aizmeta pagali, atrāva kūtsdurvis un ieskrēja iekšā.

Govis, izslējušas purnus, idēdamas ostīja gaisu. Palaidusi visas vaļā no valgiem un atraisījusi aitām vārtiņus, viņa trieca tās uz durvīm. Bet tad sākās īstais negals. Lopiņi nedevās vis pa durvīm laukā. Tie sviedās atpakaļ, spiedās cits pie cita un griezās vienā mudžeklī kā viesuļa maitāti. Nedaudzie, ko

Alīne ar varu izgrūda pāri sliekšnim laidarā, tūlīt atkal lauzās uz kūti un nebija vairs ārā dabūjami.

Kūts jau bija pienākusi pilna dūmiem. Alīnei brīžiem aizrāvās elpa, acis nekā nevarēja saredzēt.

«Palīgā, palīgā!» dobji ieskanējās un turpat iekšienē no smaka viņas balss.

Tad, nākusi pie atmaņas un atjēgusies, kūtī ielīkņāja Dace. Pusgubus vien tā vērzelēja no lopa uz lopu. Apglaudījusi visus kustoņus, tā iestājās durvīs un, ar lūpām smakšinādama, vilināja tos laukā.

Šoreiz Alīnei nebija daudz jānopūlas. Lopi paklausīgi sekoja Dacei. Viņai tikai vajadzēja tos no pakaļas ar rīksti drusku piedzīt. Kuplās vilnotās aitas, skaļi blēdamas, aizblieza gar lopu baru uz priekšu.

Kad Vilkaču ganāmpulks bija sadzīts mežā, Alīne atvilka elpu. Lopiņi bija glābti.

Saimniecei atsteidzoties pagalmā, tas bija pilns melniem kodīgiem dūmiem, kas blāķiem vien nāca no Dievlodziņu kalna un pašu degošās rijas.

Zirgi lēkšoja ar mucām uz ezeru un atpakaļ. Spainis pēc spaiņa, ķipsis pēc ķipja šļacās pār klēts un dzīvojamās mājas jumtu. Vīriem krekli bija pielipuši pie mugurām, un tanīs vairs ne vilītēs nebija sausuma. Ikviens ņēmās, cik vien tam bija jaudas. Kliegšana un brēkšana bija apklususi, atskanēja tikai īsi un aprauti uzsauzieni.

Slapju galvu, sodrējiem aplipušu seju, Alīne skraidīja no viena pie otra, vairāk gan turēdamās pie Vilkaču pilnās klēts. Tur bija ieglabāta visa viņas nākotne un tāpēc tā bija jāizsarga no uguns, kaut vai galam gals.

Tiklīdz saimniece bija atraisījusi pie kūtspakša piesietos suņus, kad jau vienā šķores galā kā vēja slota izšvirkstīja gaisā gluži baltu dzirksteļu kodaļa.

Vilkaču ļaudis sāka apjukt. Kamdēļ neviens nesteidzās viņiem palīdzēt, viņus glābt? Tagad arī pārējās ēkas bija uguns varā.

Gājēji nosvieda traukus, metās istabā, ķēra un stiepa laukā, ko katrs tur redzēja un kas pirmajā brīdī gadījās pa roka. Ikvienam bija sava iedzīve, un ikviens domāja par to.

Alīne neziņā raudzījās Vilkaču mantā un nesaprata, ko glābt, ko atstāt. Viņa šai briesmīgajā brīdī bija palikusi gluži viena.

Vējš grozīja un svaidīja liesmas uz visām pusēm, un neviens iepriekš nevarēja pasacīt, kur tās nākamajā mirklī aizmetīsies. Kūts jumts, ko uguns bija apņēmusi un turēja it kā paceltu gaisā, izskatījās kā milzīga nezvēra spuraina mugura.

Dūmi kļuva arvien sūrāki un kodīgāki. Alīnei jau sūrstēja acis un smacēja degunā. Gaŗie uguns kāši, tālu izlocīdamies un manīgi aizķerdamies aiz katra salmu un pakulu vīkšķa, bija sakarsējuši gaisu tik svelmīgu kā speltē.

Vilkaču saimniece devās uz klēti. Viņa tur ieskrēja un palika stāvam kā nemaņā. Pilnie apcirkņi, tuklie vilnas maisi, zirņu un pupu sieki ņirbēja tai gar acīm. Vai lai viss tas aiziet bojā? Nē.

Pēkšņi Alīni sagrāba pārcilvēcīgs spēks. Viņa atrāva vaļā tīnes un lādes, meta grozos visu, ko acs redzēja, un vilka tos uz durvju pusi.

«Vai te ir kāds?» viņai aiz muguras uzsauca dobja balss.

Viņa aši pagriezās pret uzsaucēju un palika stāvam kā sasalusi: svešs vīrs, gluži melns, kā kad tikko būtu izžāvējis cauri dūmenim, stāvēja viņas priekšā un smagi plēšāja.

«Kur bērns?» tas izgrūda un sakampa viņas plecus kā maiglēs.

Alīne gribēja atbildēt, bet skaņas iesprūda kaklā, vārdi pamira uz lūpām. Kāds tas izskatījās! Viņa nokvēpušajā sejā acis spīdēja kā baltas kaula pogas, gar kreiso vaigu stiepās plata sarecējušu asiņu svītra, uzacis un mati ap pieri bija nosviluši, uz krūtīm caur vaļējo kreklu rēgojās sarkani jēlumi. Tādas pašas apdegušas bija arī rokas, kas viņu turēja un spieda.

«Andrej!» tā izsaucās.

«Saki, kur bērns?» Andreja balss drebēja.

«Pirtiņā. Viņš tur drošībā.»

Puisis palaida Alīnes plecus un atslīga pret tīni.

«Bet ko tu te viena? Kas visvairāk glābjams?»

Alīne pieķērās pie lielās drēbju lādes. Andrejs tūlīt pie-
metās otrā galā. Ar lielām grūtībām tie to pārdabūja pār
augsto sliekšni un aizvilka līdz āboliņa laukam.

Tā pa diviem tie gandrīz iztukšoja visu klēti. Palika tikai
smagie nepakustināmie miltu šķirsti un uzkaudzēm piebērtie
labības apcirkņi. Vilkaču ļaudis jau no sākta gala nebija skai-
tījuši, cik tur tiek graudu iebērts. Viņiem bija nodibinājies
tāds ieskats, ka skaitīšana atņemot svētību. Plašajā klētī visi
labumi gadu no gada bija nākuši klāt bez kāda mēra un ziņas.
Arī Alīne nezināja, cik liela viņas rocība.

Visu, kas bija maisos un ko Andrejs uz savas muguras
varēja turēt, tas bija iznesis ārā un sakrāvis turpat āboliņā ap
lielo lādi. Alīne bija cīnījies ar sīkāko un svarā vieglāko
mantību.

Smagajā darbā izšķieduši visu jaudu, tie gluži bez elpas
atkrita uz klētstiltiņa un mulsiģiem skatiem urbās zemē. Kaut
gan tas ilga tikai īsu mirkli, tie abi saprata, ka drīz viss te būs
saplacis nelielā pelnu čupiņā.

Dūmi kupliem klēpjiem griezās tiem apkārt, un pagalmā
bija dzirdama vienīgi degošo ēku brakšķēšana un uguns krik-
stēšana.

Te pēkšņi no baigā dzirksteļu jucekļa klētspriekšā iznira
Dace.

«Saimniec, saimniec!» viņa rīstīdamās sauca.

Andrejs un Alīne pielēca kājās.

Vecā, kaut ko spiezdama pie krūtīm, steidzās uz viņiem.
Ieraudzījusi svešnieku, tā brītiņu it kā sastinga, bet tad ar
starojošu spīdumu izdzisušajās acīs atžirga valodā.

«Lūk, dzeņamais,» atvilкуси roku no krūtīm un pastiepusi
uz priekšu krūciņu, tā zīmīgi sacīja.

Ieraugot dziru, Alīni un Andreju sagrāba briesmīgas slāpes. Sniedzoties pēc veldzējuma, viņu rokas saskārās, tie saskatījās.

Alīne norija dažus malkus un padeva krūku Andrejam, kas to iztukšoja vienā kļāvienā.

Dace tikko spēja prieku valdīt. Viņa bija tos padzirdījusi ar mīlestības zālītēm.

Puisim sviedri no pieres plūda aumaļām. Saimniecei vaigos sadzītās asinis kļuva gandrīz zilgas. Pati vecā braucīja rokas gar jakas lēveņiem un čukstēja:

«Savārītās saknītes kā pieci pirksti saņem cilvēka sirdi un ne mūžam nelaiž to vajā.»

Andrejs negribīgi pasmaidīja un vaicājoši paskatījās uz Alīni. Vai gan viņu siržu burvestība nebija stiprāka par šiem vārdiem? Vai Dievlodziņu posts tagad nebija samudžurējies ar Vilkaču postu un abi sagājuši kopā vienā liesmu džergzdē?

Pagalmā noskanēja spēcīgs rībiens. Tai pašā brīdī uguns, brāzmaini šalkdama, apņēma Vilkaču dzīvojamo ēku.

Alīne, it kā dabūjusi nāvīgu dūrienu, šaušalīgi iekliedzās. Andrejs un Dace nepaspēja ne atgūties, kad tā jau plēsīga vanaga ātrumā pazuda visbiezākajā dūmu kaudzē. Viņai bija jātiek istabā un jāizrauj no skapja bībele, kur glabājās viņas lielākie dārgumi. Kā neprātīga tā šāvās uz priekšu, kaut gan dūmi to smacēja vai nost un svelmīgais karstums dedzināja kā papodē. Kuŗu katru brīdi tā varēja saļimt.

Ar mokām notapusi līdz skapim, Alīne ieknupa ar galvu plauktā. Starp drēbēm sataustījusi bībeli, viņa to pakampa un metās atpakaļ. Kaut kur priekšā melnajās dūmu grīstēs pazibēja spoža uguns. Ceļš bija ciet. Alīne cirtās atpakaļ pie loga, bet arī aiz tā kā baltas pakulu virves krustodamās locījās liesmu smailās mēles. Sarkanās salmu pikatas griezdamās nāca uz zemi. Vilkaču saimniecei sāka ļodzīties ceļi. Tomēr laukā bija jātiek. Ar pēdējiem spēkiem viņa sviedās vēlreiz uz durvīm. Degošajās stenderēs tā saskrējās ar kādu krūtis.

«Alīn!» viņa dzirdēja iesaucamies, un spēcīgas rokas to apņēma ap viduci.

Alīne vairs nejuta zem sevis balsta. Kā viesulī tā tika rauta uz priekšu. Viņa atgīdās tikai tad, kad jau stāvēja pie lielā vītola un Andrejs vēl joprojām to turēja savās rokās. Spiezdama pie sirds bībeli, viņa tam pieklāvās lielā ticībā, jo nu viņš tai likās vairāk nekā pamats zem pašas kājām.

Ugunsgrēka liesmas, kas lātījās tai debess pamalē, kur gulēja Silezers, tālākie dandzenieki pamanīja tikai pret rītu. Cits citu uzkustinājuši no miega, tie sastājās savās durpriekšās vai arī pagājās aiz dārziem un, plati žāvādamies, spriedelēja:

«Deg!»

«Deg gan.»

«Mājas vai meža gabals?»

«Ej nu sažini.»

«Tās, brālīt, mājas.»

«Bet kuņas tās varētu būt?»

«Blāzma tā kā rādās uz Vilkaču pusi.»

«Ko nu mels. Vilkači? Tos jau velns ar deviņām zēvelēm neaizsvilinās.»

«Nu tad tie būs Dievlodziņi. Atsarkums debesīs stāv taisni pāri uz turieni.»

«Tas vēl mazāk domājams. Tādi dievticīgi ļaudis.»

«Dievticīgi vai nedievticīgi, bet kad apakšā tāds raganu midzenis, tad nestunda var uzbrukt ikvienam.»

«Jā, jā, tas ļaunais staigā apkārt kā rūkdams lauva un meklē, kuņu tas varētu aprīt.»

«Bet vai tik tie nav Vārdavnieki?»

«Tas, brāl, būtu paticams. Šis jau stāvot zem veseļa. Būs pats sev sarkano gaili piegrūdis.»

«Lai Dievs pas', tādu aplamu valodu. Par to spļauj trīsreiz sev priekšā.»

«Blēņas. Lai deg vieni vai otri. Man ir spalva bārdā nepakustēsies.»

«Bet varbūt tas nemaz nav ugunsgrēks. Varbūt ragana aizkurinājusi pirti un taisa savus burstekļus.»

«Tā jau viņas mēdzot māžoties, un miera arī šai malā nebūs, kamēr tā grēka pagale tur netiks izkvēpināta.»

«Vislabāk to uzsiet pūķim uz astes, lai aiznes un iemet jūrā.»

Kamēr ļaudis runāja šā un tā, blāzma pamalē cēlās arvien augstāk un augstāk.

Tad kā zibens bulta cauri visam pagastam izlocījās vēsts: degot abi divi — Dievlodziņi un Vilkači.

Kad ezergalā ieradās atastinākie kaimiņi, ļaudis jau tur bija saskrējuši julgu julgām. Tie bija sastājušies netālu no ugunsgrēka vietas un viņoja tāpat kā rudzu lauks, kad tanī iepūtis vējš. Tuvāk neviens neuzdrīkstējās vairs pieiet. Vārdavniekam un Zilīšu saimniekam, kas kā tuvākie kaimiņi ar saviem cilvēkiem bija nelaimes vietā aiztikuši pirmie un uzskrējuši Dievlodziņu kalnā, lielās izbīlēs bija bijis jānomūk lejā. Viņi bija tur redzējuši tādu šausmainu skatu, ka no tā, pat acis aiztaisot, nevarēja atgalēties. Tas bija viņus tā satricinājis, ka tie kādu laiciņu bija gandrīz zaudējuši valodu. Tikai labi vēlāk, radu un pazīstamu apstāti, tie sāka izmest pa vienam otram vārdam. Ja saskrējušam pulkam pieradās klāt vēl kāds līdzētājs, kas šurp bija jozis taisni pa izžuvušajiem likšņiem un muklājiem, tie parāva to sāņus un iečukstēja tam ausī savu noslēpumu. To dzirdot, drošniekam saplaka dūša un kājas vairs neklausīja doties kalnā.

Tā iznāca, ka ikvienam, kas ar visu sparū bija nesies uz ugunsgrēka vietu, lai palīdzētu dzēšanā, pēc Vārdavnieka un Zilīša pastāstījiena vajadzēja glēvi apstāties turpat pie abu māju robežu kupicas nolaistām rokām.

Savādi jau bija, ka šīs abas mājas, kas no laika gala bija stāvējušas tik sīvā ienaidībā, varēja tā bez kādām burvestībām abas reizē aizsvilties. Tas bija visdīvainākais notikums, kādu dandzenieki jebkad bija pieredzējuši. Tur vajadzēja slēpties kādai tumšai un neizprotamai lietai.

Čalīgais pūlis līgodamies stāvēja un ieplestām acīm raudzījās te uz vienu, te otru degošo māju. Viņu prāti nekādi nevarēja apjēgt, ka tās, būdamas augu mūžu savā starpā tik pretišķīgas, bija piedzīvojušas gluži vienādu likteni. Grūti nācās saprast, ka izdaudzītajiem un ar ļaunu māku palīdzību uzplaukušajiem Vilkačiem vajadzēja noiet dibenā tāpat kā godīgajiem Dievlodziņiem, kas ilgu gadu bija pret tiem nenogurstoši cīnījušies.

Ļaudis, pulciņos un bariņos sastājušies, ņēmās ar slavēšanu un pelšanu.

Kāds attālāks kaimiņš: «Vai tad tiesa gan, ka te tik sīvs naidis valdījis? Kāda tēvu zeme tad šiem bijusi jādala?»

Ezergalietis: «No kādām debesīm tad tu te nokritis, ka esi tāds nezinis?»

Kāds vecāks vīrs: «Lejā burves, vilkacenes, kalnā tikli, godīgi ļautiņi. Kas tādiem par sadzīvi?»

Ezergalietis: «Lejā manta pa logiem un durvīm nākusi iekšā, kalnā, bez apnikšanas strādājot, no rokas mutē vien dzīvojuši.»

Kāds cits vīrs: «Vilkačiem nauda uz intresēm, Dievlodziņiem ne bērnam ko pirmo reizi mazgājamā ūdenī iemest.»

Kāds pajauns svešnieks: «Laba slava ir vairāk nekā šķīsta nauda.»

Ezergalietis: «Kamēr vilkacenes ar ļaunu aci apkārt stāigājušas un visus labumus piebūrušas sev, Dievlodziņiem uzbrukusi liksta pēc likstas.»

Attālākais kaimiņš: «Vai tad jaunā ienācēja arī jau bija iemanījusies šais raganošanas un pestelošanas māknās?»

Zilītene: «Iemanījusies vien? Šī jau pati par īstu raganu ir piedzimusi. Ne jau grāvmalē būs bērnu pacēlusi vai no svēta

gara ieņēmusi? Nešķīstene un nešpetne. Ar savām nešļavām tā jau daudzus nobūrusi.»

Vārdavnieks: «Tiesa, tiesa, arī manu Gustu savos burstekļos gribēja ietīteņot.»

Zīlītene: «Ek ko domājies! Tavu īsprātiņu jau nu vis šī lunkanā nebūs tīkojusi. Ļaudis stāsta, ka pēc Dievlodziņu dēla gan tā naiki esot uzkārojusi. Bet tur nu viņas burvestības izrādījās par vājām, tas tagad ir manai Ievai.»

Kāda balss: «Vai tik nebūs par agru priecāties? Tas, kas pirmīt kā viesulis nodrāzās no kalna un iespruka Vilkačos, izskatījās tīri kā Dievlodziņu Andrejs.»

Zīlītene: «Tas nu gan ne mūžam tā nevarētu notikt. Tad jau drīzāk velns par stenderi paliktu, pūcei aste sāktu ziedēt un ciņa kātam lapas plaukt, ja kāds no Dievlodziņiem kāju spertu Vilkačos.»

Kāda balss: «Verieties, verieties! Lūk, vīrs, kas nesen noskrēja, dodas atkal kalnā atpakaļ!»

Balsis pūlī: «Andrejs gan, patiesi Andrejs!»

Vārdavnieks: «Tad nu ir noburti abi, kā vecais, tā jaunais.»

Zīlītis: «Vai tad citādi mēs te kā apstulbuši stāvētu un neietu kalnā palīgā? Tagad skaļi varu teikt uz āru to, ko visu laiku klusēdams esmu rijis uz iekšu: kad pirmāk ar Vārdavnieku uzskrējām kalnā, bijām par lieciniekiem tādām briesmu darbam, ko līdz kapa malai neaizmirsīsim. Tik negantā pazušanas nāvē var mesties vienīgi cilvēks, kas ir paša velna apsēsts.»

Vārdavnieks: «Jā. Tikai apsēsts un apburts cilvēks var sperties tādās elles ugunīs, kā to darīja vecais Dievlodziņš.»

Zīlītis: «Var jau būt, ka arī jaunais ņem tādu pašu galu.»

Zīlītene: «Ņem vai neņem, tik un tā viss pagalam. Tur vairs nav ko žēlot. Dieviņ augstais, vai mūsu Ievai precinieku trūks! Ja vien viņa pati līdz šim tā nebūtu dzinusies pēc Andreja, sen jau būtu sievas kārtā.»

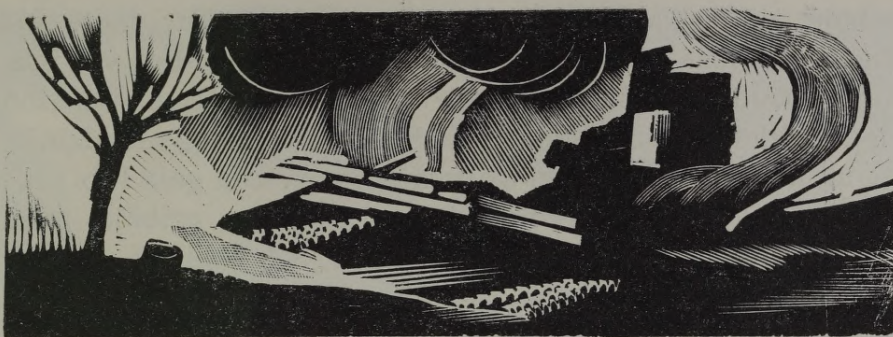
Vārdavnieks: «Ir taisnība tiem, kas saka, ka pasaulē viss ātri pārgrozās. Grozās prāti, grozās domas, grozās vārdi. Izput

manta, iznīkst arī gods un slava. Cik lepni un vareni bija Vilk-
ači, cik augstprātīgi un paštaisni Dievlodziņi. Un kas tagad
no tiem būs palicis pāri?»

Zilītene: «Ko nu gaudies tādā prātnieka valodā?» Tev jau
pašam arī drīz būs jāpārgrozās. Dzird, ka tev vairs no mājas
ne paksis nepiederot.»

Kāds sirmgalvis: «Ko nu kaimiņi šādā brīdī ņematies. Pār-
grozības un nepārgrozības nestāv mūsu ziņā. Mācaities labāk
no vecā pirts Bērtuļa, kas savu sirdi un prātu visu mūžu taisni
izvadījis pēc dabas nolikumiem. Viņš nevienu nekad nav ne
skaudis, ne nīdis. Liela skaudība un dziļš naidis ir visa ļau-
numa sakne un nelaiemes pamats. Kas to negrib atzīt, tam
jātop izdeldētam.»





Drūma un pelēka modās pēc posta nakts nākamā diena. Laiks bija savilcies uz lietu. Kupli debeši nāca augšā no visām pusēm un dzīrās kuŗu katru brīdi aplāsināt melnās ugunsgrēka vietas, kuŗās vēl šur tur kūpēdamas gruzdēja un čulāja karstas ogles.

Abas mājas bija nogājušas ar uguni līdz pašam beigumam.

Pārlaižot acis pāri kalnam un ēnīgajai lejai, likās, ka ezergals atkal atdabūjis savu senējo izskatu, kāds tam bijis pirms šo divu zemesgabalu iemērīšanas un ežu sadalīšanas.

Kāds liels un varens spēks ir liktenim. Tas sagrauj cilvēku kā viesuļvējš lapu un nosviež vienu uz plika kalna, otru pie paeģļa puduŗa ciņainā pļavā.

Par laimi šie cilvēki nav vairs tādi tukšinieki kā viņu pirmtēvi. Pa daudzajiem gadiem viņos ir nocietinājušies senču izturība un sīkstums.

Goda darbi neiznīkst. Tie iet no paaudzes uz paaudzi, no mutes mutē un pauž: Otrpus ezera pacēlies akmeņiem aplipsis kalns. Ap akmeņiem locījusies ciesa un ziedējušas peļulēcas. Dzimta pēc dzimtas, čakli strādādamas un krietnus pēcnācējus radīdamas, iekopušas kalnā devīgus tīrumus un uzcēlušas stingras ēkas. Viņu dzīve, kaut arī pamazām, tomēr gājusi arvien uz augšu.

Lejā klājusies paegliem pieaugusi pļava. Tur saulē šņakdamas tīstījušās čūskas un lodājušas ķirzakas. Bet vai par to daudz bēdāts. Lejas saimniece sagriezusi velēnas, sakrāvusi vienā cēlienā vairāk nekā piecdesmit šķutumu, sadedzinājusi tos un nokaisījusi papuvi ar pelniem no viena gala līdz otram. Un kas tad tādā zemē nepadosies. Sēja, ko gribēja, miežus vai linus — viss auga griezdamies. Auga labklājība, pieņēmas turība. Kādreizējā dūksnājā lepni izslējās diženākās ēkas visā pagastā. Tikai dzeloņainās vilku drīcekles, kas pašas bija izsējušās gar zedeņiem, liecināja par mežaino apvidu, kāds te pastāvējis pirms cilvēku atnākšanas.

Bet bija arī vēl citas valodas, kas šim tenkalēja pa vidu: sīvi un naidīgi kalnietis visu laiku kā pa ecēšu zariem dzinies pakaļ lejietim. Tomēr, kam vienreiz solis pašķīries, to grūti panākt, kur nu vēl nostāties blakus. Naidis starp kaimiņiem cēlies, gandrīz līdzīgi zvēru naidam meža biezoknī, kad tie, uzglūnēdami vienam un tam pašam laupījumam, sasprindzina slābanos locekļus katrs savai izmanībai un veiklībai. Kamēr šis naidis ar lielu skaļumu ticis nēsāts apkārt pa visu draudzi, darāmie darbi padarījušies klusi un nemanāmi.

Tagad nu liesmas šo gaŗo gadu darbu bija aprijušas. Pelnu pelnos gulēja kā viena, tā otra kaimiņa grūtie pūliņi. Viss bija nolīdzināts līdz ar zemi, un abiem strīdiniekiem, tāpat kā viņu pirmtēviem, nu atkal vajadzēja sākt dzīvi no gala.

Spokains klusums šķeterējās pār abām izdegušajām cilvēku mītnēm ezergalā. Šur tur uz agrākajiem ēku pamatiem starp melniem rēgaini krustā sakritušiem baļķu kauliem vēl griezās sprigani dūmu loki. Kā baigi ķēmekļi dārzos izslējās apsvilušie koku stumbeni ar saviem oļļainajiem žuburiem. Abu māju pagalmi gulēja tik stingi kā miroņi bez dzīvības un gara, un tikai kvēpi un baltas pelnu plēnes cēlās un putinājās ap sagruvušajām krāsmutēm.

Raugoties uz šo postažu, kļuva skaidrs, ka atkal te vajadzēs čaklu roku un sīkstu cilvēku. Ja to trūks, tad nepaies ilgs laiks, kad brangajos laukos sazels nezāles un treknās pļavas aizaugs krūmiem.



Visu rītu pār nelaiemes vietu, spārnus švīkstinādams un nelabi kvārkdams, laidelējās vārnu bars.

— Kvārķ, kvārķ, bet naidis? Kvārķ, kvārķ, kas būs ar naidu? — nekustīgajā klusumā ķērcīgi skanēja maitu putnu balsis, kuŗām tūdaļ pretī turpat tīrumā no žēpuru kaudzes gala raiba žagata skaļā rīklē atžagatēja:

— Pagalam, pagalam, kas ir, tas ir!

Kamēr melnā vārnu saime ar gārdzīgiem kvārcieniem sāsēdās šmaugajās bērzu galotnēs, jauno ziņu vēstītāja, izslējusi asti, pati trīsreiz kā burve apgriezās ap to un tad aši pārspurdza uz citu žēpuru kaudzi.

Dievlodziņu ļaudis, savilkuši savu izglābto mantību otrpus kalna smalkšņa malā, sēdēja tur kopā saspiedušies un nevarēja nemaz vēl no briesmām atjēgties. Pats saimnieks bija aizgājis lielajā likstā. Kā tas bija lēcies, kā gadījies? Notikums likās tik šaušalīgs, ka neviens neuzdrīkstējās to īstiem vārdiem pieminēt. Tīši vai netīši, ar apjēgu vai prāta sajukumā? Ja arī Vilkači nebūtu nosviluši, tad notikušo nelaimi varētu uzvelt tiem. Bet nu lielie burvji un ļauna darītāji bija paši piemeklēti, un tāpēc kalna ļaužu aizdomām nebija kur galēties. Satupušies plaskainajā nogāzē, viņi nezināja uz vietas atrast nekāda padoma. Tie bija palikuši bez pajumtes. Tās dažas drēbju paunas un labības maisi, ko tie bija varējuši izraut no liesmām, nebija nekas pret to, kas tiem aizgāja zudumā. Visa mājas iedzīve ar paprāvo ganāmpulku bija pārvērtusies par pelnu kopu. Vienīgo govi, kas tagad viņiem gremoja priekšā, Dievlodziniete ar pārcilvēciskiem spēkiem bija aiz ragiem izrāvusi no degošās kūts. Dzīvību bija paglābusi arī viena deglaina vista, kas, nezinādama kur dēties, skraidīja pa krūmiem un kladzināja.

Andrejs, atspiedis galvu rokās, sēdēja uz nobariņu maisa, ko tas aiz pārskatīšanās bija izmetis no klēts labas vilnas vietā. Barga, pārāk barga bija pienākusi gaidītā tiesas diena. Deguma brūces, kuŗas tam Zelma bija apmazgājusi un pārsējusi ar linu lupatām, viena sūrstēja vairāk par otru. Bet šīs

sāpes bija nieks pret tām, ko tas tik ilgi savā sirdī tika cietis. Dzīvodams zem tēva pavēlēšanas un pildīdams dēla pienākumus, viņš pats sevi gandrīz bija saberzis un kļuvis par nelieti. Bet ko viņš bija varējis iesākt? Tas zināja, cik karsti viņa vecāki kāroja piedzīvot godu un prieku no saviem bērniem. Ļaudams sirdij vaļu, tas būtu noplūcis viņu cerības, sagrāvis dzimtas stingros pamatus un tēvtēvu tikumus, uz kuŗiem pretim negantajiem Vilkačiem kā staltu namu paudze pēc paudzes bija cēlusi Dievlodziņu kalnu. Kopš mazām dienām viņš nebija dzirdējis nekā cita kā vienīgi šo niecināto paļājumu: burvji, pestēļi, īsti vilkači. Viņa mokas nebija pastāvējušas cīņā starp pienākumu un mīlestību vien, viņam bija bijis vēl jāatsvabinās no senču aplamās ticēšanas, pie kuŗas viņš pats pirms satikšanās ar Vilkaču mantinieci bija cieši turējies. Šaubīšanās gars, kas pēc tam visu laiku ap viņu kā tārps ap augļa serdi bija urbinājies, nebija tomēr spējis viņam nodarīt nenieka. Nu viņš tagad starp saviem ļaudīm te sēdēja atbrīvots no smagā lāsta. Tā, ko viņš gribēja un iekāroja, nebija nekāda ragana ne burve. Šaubu vietā tā viņa sirdī bija iedēstījusi ticību — lielu spožu ticību un modinājusi nākotnei visus viņa labos spēkus.

Andrejs atgriezta galvu, aiz muguras kalnā vēl kūpēja ēku gruveši.

— Tur jaunas dzīves celšanai šis spēks un šī ticība būs vajadzīgi, — domāja Andrejs un drošām acīm apstājās pie mātes, kas turpat viņam blakus bēdās bija sakņupusi.

Vai viņam to nevajadzēja tagad saņemt aiz pleciem un sapurināt? Vai viņam nevajadzēja tai atklāt savu slepeno lietu un sacīt: «Māt, es neciešu mazāk par tevi, bet es ceru, ka pēc šā smagā likteņa piemeklējuma visam vajag grozīties uz labu.»

Andrejam acu priekšā nostājās tēvs. Viņš ar savu cieto, stūraino prātu bija palicis uzticīgs tām iedažām un pamatiem, kas nu gulēja pišļos. Tēvu viņš bija cienījis, bet mīlestībā viņa bērna sirds pie tā nesējās.

Andreja skats lēni pārslidēja pār piederīgo sejām. Māte, Mare, Kārlēns. Vai viņi nedomāja tāpat kā viņš? Kā tas nācās, ka visi bērni bija iedzimuši mātē, šai svešajā uz kalnu atprecētajā sievā, kas visu mūžu bija vīram tikai pielāgojusies un izdabājusi?

Auksti drebuļi pārskrēja Andrejam pār muguru. Lai vai kā, tēva piemiņa viņiem bija jātur svēta, un viņam, kā vecākajam dēlam, vajadzēja gādāt par to, ka ļaudis no vecā Dievlodziņa klūmīgās nāves neiztaisa aplamas valodas.

Bet nebija ko vilcināties. Vajadzēja kaut ko uzsākt. Gājēji nevarēja palikt tā gluži zem klajas debess, bija jāsaslien kaut vai no meijām kāda mītne. Visiem pieķeņot rokas, tas tik grūti nenāktos.

Andreja sejā iegulās apņēmīgs nopietnums. Viņam vēl stāvēja priekšā gājiens uz Vilkačiem. Tikai, iekams viņš tur devās, viņam bija jārunā ar māti. Lieta bija svarīga. Viņš dega nepacietībā piepildīt savu apņemšanos: pēc tiesas dienas... tad viņš uzsāks jaunu, labāku dzīvi.

Nu šis brīdis bija klāt un viņš arī ar sevi bija ticis skaidrībā. Šaubās un tvīkšanā, postā un sirdsapziņas mokās bija viņa sirds kā kodīgā sārūmā šķīstījusies.

Bet vai Vilkaču mantiniece pie viņa nāks? Šāds jautājums viņu tērpināt tērpināja. Varbūt viņa atjēgšanās nākusi par vēlu?

Kaukdams un smilkstēdams kā viesulīgs vilciņš no Dievlodziņa kalna kūleņoja lejā melns suns.

«Mustis!» priecīgi iesaucās Kārlēns. «Mustis!» un vienā rāvienā puika bija kājās.

Suns uzstiepās visā gaŗumā gar Kārlēna augumu, tad, asti luncinādams un priekā elsodams, apskrēja visus un piegrūda vienam pie savilktajiem ceļgaliem, otram pie vīžu apakšām savu slienaino purnu.

Dievlodziņu saime sakustējās. Kā tas gadījies, ka par beigtu turētais Mustis atkal atradies? Izbrīnīgiem skatiem pieaugušie

raudzījās viens otrā un tad sāka vērties Kārlēnā, kas piesarcis, nolaistām acīm, it kā juzdamies šai lietā vainīgs, stāvēja nomaļus.

Dievlodziniete atstūma no pieres lakatiņu un stingri uzlūkoja dēlu. Tagad viņas sirdī sāpes bija jau drusku atlaidušās.

«Saki, dēls, kur tad tavš suns visu laiku ir mitinājies?»

Mātes balss skanēja laipni un mīlīgi.

«Stāsti vien, stāsti, lai mēs zinātu, vai tā ir laba vai ļauna zīme?»

Kārlēns arvien vēl stāvēja galvu nodūris. Mātes siltā balss viņu gaužām aizkustināja. Vai šo noslēpumu viņš jau nebija diezgan ilgi glabājis? Vakar starp Vilkaču ļaudīm viņš bija sazīmējis to dīvaino sievieti, kas tam naktī bija iznākusi priekšā uz ceļa un atprasījusi suni un dūdragu. Tā bija bijusi Vilkaču saimniece. Pēc notikušā posta un nelaimes Kārlēns vairs neuzdrīkstējās liegties un no mātes šo lietu slēpt. Viņš pacēla galvu un, taisni skatīdamies mātei acīs, vaļsirdīgi atzinās:

«Mustis atbēdzis šurp no Vilkačiem. Šomāju saimniece man viņu atņēma, kad vedu to slīcināt. Jums visiēm bija bailes no nelaimes, ko Mustis var piegādot.»

Šie vārdi kā apaļi un gludi oļi pārbira puikam pār lūpām.

Lielie saskatījās.

«Kāpēc tu nevienam par to neko neteici?» māte mierīgi vaicāja.

«Viņa man tā piekodināja. Viņa bija tik laba un tā mīļi runāja ar mani.»

Andrejs, dzirdēdams Kārlēna vientiesīgo stāstu, pietvīka.

Alekša Mīle, kas bija noplakusi turpat pie mantu kaudzes, neticīgi raudzījās te vienā, te otrā. Kādi brīnumi un ērumi gan šai naktī bija notikuši? Agrāk par Vilkačiem nedrīkstēja ne iepīkstēties, kur nu vēl Vilkaču vārdu mutē ņemt. Vecais tad kā ērceklis būtu meties katram virsū. Bet tagad neviens nepakustina ne ausu. Vai līdz ar pašu Dievlodziņu, ēkām un visu

mājas būšanu būtu nogājis pelnos arī sensenais kalna naidis pret lejiešiem? Varbūt no lielajām bēdām saimniecei prāts kļuvis kūtrāks?

Bet vai Mīlei par to kāds lika galvu lauzīt? Nebija neviens burvis viņas plaukas un plīsnes zelta skārdēs pārvērtis. Visu mūžu tā plikā nabadzībā vien bija dzīvojusi.

Dievlodziniete brīdi pa brīdim lielajā lakatā sadrebēja kā kāda vājniece, kuŗai piemetusies kaulu silšana un tvīkšana. Viņu bija pārņēmis gurd nespēks, un tai likās, ka viņas rokas ugunī aizgājušajam kalnam vairs nespēs nekādu sātu un gausu dot. Jauno dzīvi uzsākot, tur būs vajadzīga kāda stiprāka sieva.

Mātes acis apstājās pie meitas. Nīpriem vaigiem, dzirkstīgām acīm tā pēc visas šīs nelaiemes tomēr cerīgi raudzījās pasaulē. Vai tēvs nebija bērņus pārāk cieti turējis? Mātei šķita, ka meita tagad būtu it kā no kaut kā smaga atraisījusies.

Par Mari viņai nebija daudz ko bēdāt. Glīta tā bija diezgan, vīru varētu dabūt kaut vai rīt. Lielākas bažas tai bija par Andreju. Vai Ieva no savas kuplās iedzīves nu vairs gribēs nākt uz pliko kalnu?

Pateicīgām acīm saimniece sekoja Alekša Mīlei, kas, kaut gan būdama no viņas gadu gājuma, tomēr šai nestundā nebija zaudējusi tārpu. Viņa bija vienīgā, kas lūkoja sagādāt kādu kumosu ēdamai reizei. Tā bija norīkojusi Teni ar vasaras puisī uz ezeru paraudzīt zivis, bet Andrejam uzdevusi izkašņāt pavardam bedri.

Drīz vien vīri atgriezās ar diezgan smagu nesamo. Viņiem bija palaimējies noķert divas paprāvas raudas un turpat puspodu smagu līdaku. Zivis tika ātri nokasītas, uzšķērstas, un nebija ilgi jāgaida, kad viruma pods jau kūpēja zaļajā zālē un ap to uz ceļgaliem tupēja visa Dievlodziņu saime.

Pēc maltītes Andrejs bija apņēmis doties uz Vilkačiem.

Kaut kur aiz meža stūŗa iegrabējās rati. Ēdēji to dzirdēja tikai ar pusausi. Kāri tie pildīja spēcīgo virumu savos tukšajos vēderos, baidīdamies, ka podam drīz nerādās dibens.

Kad ratu grabēšana bija dzirdama jau uz lielā ceļa, visiem galvas pagriezās uz turieni. Balts putekļu mākonis vējoja pakaļ straujajiem braucējiem. Papriekšu laida bērs divjūgs, tam sekoja stalts baltiņš. Ieraudzījuši kalna malā cilvēkus, braucēji nogrieza zirgus no ceļa un pāri ciņiem un rakumiem orēja taisni uz tiem. Priekšējos platajos ratos sēdēja sieviete, pakaļējos, ar režģi aptaisītajos, kratījās vīrs ar sirmu bārdu.

Dievlodziņu ļaudis izstieptiem kakliem skatījās un brīnījās. Kas tie varēja būt par ciemiņiem, kas tādā dienā brauca pie viņiem sērst?

«Diez no kurienes tie varētu būt?» bailīgi ievaicājās Aleksa Mīle. «Vai tik tas sirmais vīrs ar gažo bārdu nav tiesas kungs? Laikam brauc izdibināt saimnieka nāvi.»

Andrejs jau pa gabalu pazina Zīlīšu Ievas apaļo muti. Negants īgnums tam sāka murdēt uz augšu.

«Kas tad šo tagad te nes, ka naktī nevarēja uztrausties no miega un atskriet palīgā!» viņš izgrūda caur zobiem.

Piebraukusi klāt, Ieva apturēja zirgus un sparīgi izlēca no ratiem. Viņas sārtie vaigi kvēlot kvēloja. Šodien tā bija varen koši uzposusies. Dzeltenā lakata bārkstainie stūri nokarājās tai līdz pat jostas vietai. Lindraki atvizēja visās varavīksnes krāsās.

Aptinusi grožus ap dīseles galu, Ieva triecās tieši uz Andreju.

«Labdien, bēdinieki! Atbraucu raudzīt, kur nu esat palikuši. Vakars vairs nav tālu, nakts nāk virsū, kāda paspārne taču būs vajadzīga. Domāju, sak, jābrauc pakaļ un jāved uz mūsmājām.»

Dievlodziņu ļaudis priecīgi sakustējās. Solītā pajumte visiem likās tīkama.

Drūms, ieurbis skatu zemē, stāvēja Andrejs. Viņš bija vienīgais, kam šis uzaicinājums nebija pa prātam. Viņš juta, ka tagad ir pienācis brīdis visu ļaužu priekšā atklāti pasacīt savu noslēpumu.

«Velti tu būsi šo ceļu uzņēmies,» puisa balss skanēja stingri un noteikti.

Visu acis pavērsās uz Andreju.

«Kā tā?» Ieva palika ar pusvērtu muti. Viņa bija ticējusi, ka Dievlodziņu nelaime tai spēs līdzēt vairāk nekā sikspārņa nagi.

«Teicu, ka velti esi šurp ceļu mērījusi. Neviens no Dievlodziņu ļaudīm uz Zilīšiem nebrauks,» vēl stingrāk noteica Andrejs.

Ievai lūpu kaktiņi sāka raustīties. Viņa redzēja, ka viņas nodoms taisās izjukt.

«Andrej, vai tā tiešām tava apņemšanās?»

«Jā.»

«Vai tad viss starp mums izputējis? Un es šurp dzinos kā trenkta lapsa, kaut gan tēvs ar māti man liegtin liedza. Domāju, nebūs tiesa, ko viņi man teica.»

«Slikti darīji, vajadzēja klausīt vecākiem.»

Ap Ievas lūpām savilkās tumsīgas rievās, acīs iegailējās ļaunas uguntiņas. Viņa pastiepa roku uz Vilkaču pusi un dzēlīgi izšņāca:

«Es zinu — tu precēsi to raganu!»

«Jā, to es darīšu,» skaidri un visiem dzirdami apstiprināja Andrejs.

«Tā briesmīgā ragana ir jūs visus nobūrusi! Kā zirneklis viņa ir jūs apvilkusi ar saviem burvestības tīmekļiem! Ellē un pazušānā viņa jūs ieogrūdusi, ar savām buršanām un raganošānām jūsu prātus apstulbinājusi! Atjēdzieties un attopieties, kamēr vēl nav par vēlu! Viņa jūs visus pārvērtīs par vilkačiem, un jūs skriesit naktīs apkārt pa citu kūtīm un laidariem! Katrs godīgs cilvēks no jums vairīsies un bēgs pa gabalu!»

Ievas balss no lielās kliegšanas bija aizsmakusi, un viņa apstājās.

Andrejs mierīgi skatījās uz Ievas sulīgajām lūpām, pār kuņģam dusmu vārdi vēlās kā burbuļi pār dzirnu akmeņiem,

un uz apaļajiem vaigiem, kas no niknuma bija kļuvuši gluži zili. Tad viņš pagājās dažus soļus uz viņas pusi un vēlreiz tikpat cieti apstiprināja:

«Es šo dēvēto raganu tomēr precēšu.»

Klātesošiem šī ziņa nāca kā zibens no skaidrām debesīm. Izstieptiem kakliem tie sasvērās uz priekšu un vaļējām mutēm raudzījās Andrejā.

«Ļaudīs stāsta, ka bērns arī esot tavs,» ar kodīgu ļaunumu cirta Ieva.

«Tiesa, tas ir mans.»

Šos vārdus Andrejs izrunāja, katru atsevišķi uzsvērdams.

Ievai tas bija kā ar vāli pa pieri. Viņa to nebija gaidījusi. Un ja tā, tad viņai te nekas vairs nebija glābjams. Viss bija pagalam. Tagad tai gribot negribot būs jāiet pie bagātā, bet vecīgā Baltrauša dēla, kas to jau vairākkārt bija bildinājis. Ne vārda vairāk neteikdama, viņa sēdās divjūgā, sarāva grožus, un rati, pa ciņiem augstu lēkādami, drīz vien uzripoja uz ceļa.

Visi tagad gaidīja, ko Andrejs teiks vai darīs. Bet viņš neteica nekā un labu brīdi stāvēja kā sasalis.

Dievlodziniete juta, ka te nav ko žēloties, ne gausties. Cilvēka dzīve stāvēja Dieva vaļā. Viņa piegāja pie dēla, saņēma tā roku un teica:

«Dari, dēls, ko esi apņēmis un ko tava sirds tev liek. Dieva rīkste netaupa nevienu, kas grib aizliegt savu asini. Dievlodziņu vīri gan ir bijuši paštaisni, bet tiem nekad nav trūcis goda prāta.»

Saņēmis mātes svētību, Andrejs drošiem soļiem devās taisni uz Vilkačiem.

Kad Alīne pamodās un sāka kustēties, laukā jau bija liela diena. Pēc šausmu un uztraukuma pilnās nakts viņa bija iekritusi plānās salmu cisās un gulējusi tur pirtiņas nokrēslainajā

gaismā bez kādas atmaņas. Viņa pacēla galvu un labu laiku stīvi raudzījās pirtslodziņa nomelnējušajā stiklā. Vai tiešām visas citas Vilkaču ēkas bija nokurējušās un dzīva palikusi tikai šī pirtiņa?

Pamazām viņa sāka visu atcerēties un apjēgt. Tikams siltums tai izskrēja caur locekļiem, iedomājoties brīdi, kad Andrejs bija ieskrējis klētiņā. Viņi abi bija vilkuši smagās lādes uz āboliņa lauku. Pēc tam viņš to uz rokām bija iznesis no degošās istabas. Bet vai tas viņas dēļ bija skrējis uz Vilkačiem? Pirmā kārtā tas gan laikam būs domājis par bērnu.

Alīne smagi atkrita atpakaļ savā guļas vietā. Lai nu kā, viņas sirds tomēr bija kļuvusi pilnāka un mierīgāka. Varbūt viņu tagad sagaidīja labākas dienas?

Viņa aši piecēlās. Par spīti lielajai nelaimei tā jutās možāka un vingrāka nekā citām dienām. Turpat uz sola bļodiņā viņa atrada berzumus un kāri vienā paņēmienā tos izstrēba.

Bet kur bija palikuši viņas ļaudis, kurp devušās sievas ar bērniem?

Alīne atgrūda durvis un viegli pārkāpa pār sliekšni.

Debesis bija bānainas. Mežmalā šalkdamas šūpojās egles un drebuļoja apses. Nu beidzot nāca augšā sengaidītais lietus.

Alīni pārņēma dīvaina sajūta. Kaut kas viņai atgādināja to dienu, kad pasaulē bija taisījies nākt mazais Andrejs. Arī toreiz visas lietas viņa bija skaidrāk redzējusi.

Vilkaču saimniece pagājās uz meža pusi. Viņai zem kājām putēdami liecās un lūza bārkstainie smilgu gali. Sīkas putniņu balsis dzilkstēja pretim no katras pazares. Lakstīgalas pusbrālis melnais strazds spridzīgi lēkāja no kukuržņa uz kukuržni.

Alīne aizgāja līdz ežas grāvim, kur auga bumburains bērzs, un apstājās pie skudru pūžņa, kas viss, kā jau uz lietu, čumēja un mudžēja. Pūznī vērīgi lūkodamās, tā tur ieraudzīja pulka melnu muskulišu. Tas bija skudru dzintars, ko veci ļaudis bieži pieminēja, runādami par stīvo locītavu dziedināšanu.

Brīdi pastāvējusi pie skudru pūžņa, Vilkaču mantiniece griezās atpakaļ un domīgi soļoja uz ugunsgrēka vietu. Kā gar dārgām kapu kopiņām tā lēni staigāja gar apdegušo koku, kaļķu un stiklu drazām. Tā izstaigāja visus celiņus, pa kuņiem ar savām bēdām un priekiem sirdī kādreiz bija tekājušas arī agrākās Vilkaču saimnieces. Nu viņu soļus un pūliņus bija aprijusi uguns. Alīnei, par to domājot, kļuva skumji, kaut gan tagad ļaužu acīs smagais lāsts no viņas pleciem bija novelts. Ļaunajām valodām, kas gāja no auguma uz augumu, vairs nebija par viņu varas . . .

Alīne ar katru brīdi juta sevi spēcīgāk mostamies jaunai dzīvei. Vēl nekad tā nebija apzinājusies pie šīs vietas tik cieši saistīta kā šai acumirkli, lai gan palikt un te ieauģt tā bija karsti kārojusi jau no pašas pirmās dienas. Toreiz, iebraucot Vilkaču sētā, viņa atrada priekšā stipras ēkas un pilnu un bagātu dzīvi. Savas rokas tai gandrīz vairs nebija kur pielikt. Tagad šī vieta no viņas prasīja sīvu un grūtu darbu. Te bija vajadzīgs viss viņas jaunības vingrums un spēks.

Vilkaču saimniece pacēla acis uz Dievlodziņu kalnu. Nu viņi bija līdzīgi. Bet vai viņš nāks? . .

Alīne pagriezās uz pirtiņas pusi. Tur viņas skats atdūrās pret bluķi, kas bija nolikts pie pakša sestdienas vakariem drēbju kulšanai. Uz bluķa gulēja kaut kas melns. Piegājusi klāt viņa ieraudzīja veco bībeli, ko tā ar dzīvības briesmām bija no uguns izglābusi. Bet kas to te bija pametis?

Steidzīgi viņa tvēra pēc grāmatas un drebošiem pirkstiem sāka šķirstīt nodzeltējušās lapas, starp kuņām bija paglabāti viņas lielākie dārgumi. Vai tie tur vēl atradās? Vai vējš tos nebija izpūtis un aiznesis pa gaisu?

Pirmais uzšķīrās mazā Andreja laimes krekliņš, gabaliņu tālāk viņas bankas grāmatiņa, bet aiz tās, lapās dziļi iespiekušies, labi turējās bijušo Vilkaču saimnieču buņamie vārdi, no kuņiem nāca viegla pelējumu un vecuma smaka.

Alīne atviegloti uzelpoja — nekas nebija gājis zudumā.

Uz pirtiņas sliekšņa ar bērnu klēpī sēdēja Dace. Rokās tā turēja dīvainu daiktu un grozīja to puikam priekšā.

«No kurienes tad te šis dūdrags?» Alīne jautāja.

«Vēl pēdējā brīdī, meit, es to paguvu izraut. Biju ieskrējusi pakaļ savai mīlestības dzēriena krūciņai. Būtu bērns palicis bez skaistās paijas.»

«Saki, Dacīt, vai nezini, kur mūsu ļaudis?»

«Kā nu ne, vīri lika teikt, ka esot uzsākuši vēri kokus laist. Sievas tepat ierozā ir visas pie lapiem.»

«Ir gan man krietna un strādīga saime.»

«Tāds, mīlā, ir Vilkaču gars. Tas nevar sadegt. Tas ir sīkst un ciets un no saviem saimniekiem ir pārgājis arī uz kalpiem.»

Ienesusi un nolikusi bībeli pirtiņā, Alīne taisījās aiziet līdz ierozai. Promiedama, tā vēl noliecās pie bērna un pasūkstināja tam ar lūpām.

Mazais izplēta rociņas un savilka sejiņu šķībā smaidā.

«Ak tu mana droztaliņa, mana zelta droztaliņa!» māte mīli glāstīja pūkaino galviņu.

Bargi aiz meža nodārdēja pērkons, un grāviena troksnis spraukšķēdams izšķīda uz visām debesu pusēm.

«Nu tev no iešanas nekas neiznāks. Tūlīt lietus būs augšā,» teica Dace.

Alīne gribēja paieties līdz pirtiņas stūrim un paraudzīties, cik augstu jau pērkons uznācis, bet tiklīdz tā pacēla galvu un sviedās apkārt, viņa stāvēja vaigu vaigā pret Andreju.

Labu brīdi viņi nevarēja pasacīt viens otram ne vārda, tikai krūtis abiem cilājās gaļiem atvilcieniem.

Visus glaudu vārdus, ko Andrejs bija sadomājis un nācis Alīnei teikt, viņš tagad bija aizmirsis. Bijas un pazemības pilns tas stāvēja viņas priekšā.

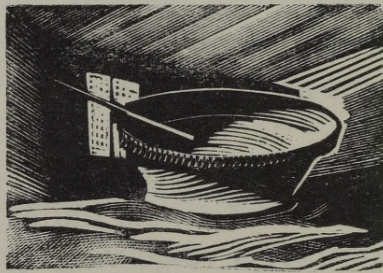
Alīne samanija tikai Andreja brūno seju ar tvirtajiem vaibstiem, kas tai dega acīs kā kāds dzīslains dzintargabals, ko tā kādreiz bija pacēlusi pie jūras.

Pirmā attapās Alīne. Viņa piegāja pie Daces, izņēma tai no rokām bērnu un pienesa to Andrejam.

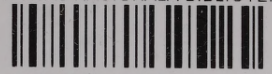
«Man bija ticība, ka tu reiz nāksi,» viņa teica ar lielu un dziļu pārlicību.

Andrejs sirsnīgi vērās dēlā, kas ar savām apaļajām rociņām ķepurojās mātes klēpī un izskatījās vesels kā ābols.

Lielas un smagas lietus lāses sāka krist izkaltušajā zemē, kas tik ilgi bija tvīkusi pēc velgmes.



LĀTVIJAS NACIŅĀLĀ BIBLIOTĒKA



0309046521

